14 PROLETARISHE EYNAKTERS

Morris Levitt

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

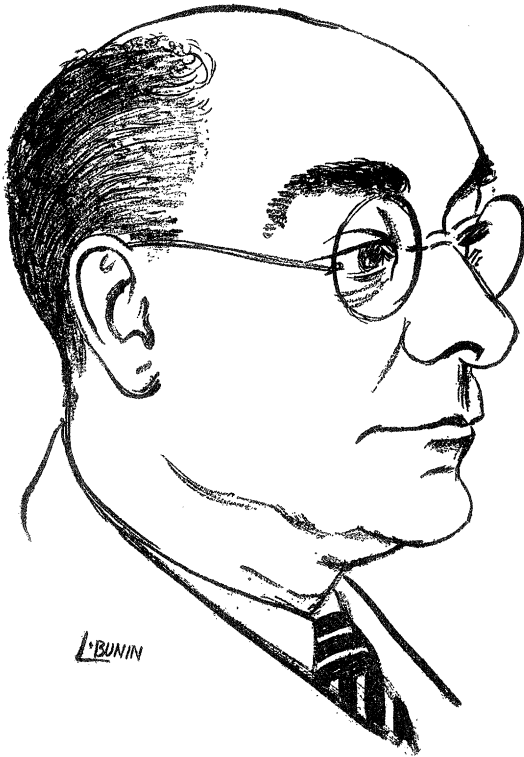

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

14
פּראָלעטאַרישע איינאַקטערס

פון

דר. מאָריס לעווויט

אַרויסגעגעבן פון „אָקטאָבער בר.״ א. א. א.

ניו יאָרק

אַנשטאָט אַ פאָרוואָרט

בּאַ דער געלעגנהייט פון דער ערשיינונג פון דעם נייעם בוך „פּראָ־לעטאַרישע איינאַקטערס“ פון אונדזער באַליבטן מיטגליד, חבר מאָריס לעוויט, ווילן מיר זאָגן עטלעכע ווערטער וועגן אים.

חבר לעוויט איז אַ געבאָרענער אַ האָמלער. נאָך זייענדיק אַ שילער אין אַן אָדעסער מיטלשול, האָט ער זיך שוין געפונען אין אַ רעוואָלו־ציאָנערער אַטמאָספערע, — גענומען אָנטייל אין דעמאָנסטראַציעס, טשיטקעס און סכאָדקעס... ער האָט דורכגעלעבט צוויי פּאָגראָמען — אין אָדעס און אין האָמלע... ער ווערט פאַרפאָלגט פון דער פּאָליציי און באַהאַלט זיך אויס פון דער אָכראַנקע אַ לענגערע צייט אין מאָ־הילעוו... שפּעטער פאַרזוכט ער דעם טעם פון דער צאַריסטישער זשאַנדאַרמעריע אין אַ ווילנער פּאָליטישער טורמע.

ער פאַרלאָזט רוסלאַנד. שטודירט צוויי יאָר אין היידעלבערג. דאָרט האָט ער געהאַט די געלעגנהייט זיך צו באַקענען מיט דער פּראָלעטאַ־רישער ליטעראַטור פון די ערשטע קוואַלן.

אין אַמעריקע איז ער געקומען אַלט זייענדיק אַ יאָר 20. ער ווערט באַלד טעטיק אין די יוגנט־קרייזן פון די אַרבעטער. העלפט בויען דעם אַרבעטער רינג און איז טעטיק אין די סאָציאַליסטישע קאַמפּיינען. ווען די וועלט־מלחמה ברעכט אויס געפינען מיר לעוויטן צווישן די אַקטיווסטע טוער אין „פּיפּלס רעליעף“, וואו ער האָט עטלעכע יאָר נאָכאַנאַנד אונערמידלעך געאַרבעט צוזאַמען מיט די איבריקע וואָלונ־טירן... אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג טרעט ער אַריין אין דער צייט ווען די „פרייהייט“ האָט זיך געגרינדעט. ער העלפט אַרויס סיי מאַטעריעל, סיי גייסטיק פיל לינקע מאַסן־אָרגאַניזאַציעס. ער האַלט יאָר איין יאָר אויס פאָרטראַגן אין די אַרבעטער־שולן, אין די פרויען־קאָנסולס, אין די אָרדן־ברענטשעס, און אין די אידישע אַרבע־טער־קלובן. ער איז טעטיק אין יעדן קאָמוניסטישן קאַמפּיין. ער האָט געהאָלפן אין די סטרייקס פון שאַרלאָט סטריט און קראָטאָנאַ פּאַרק

איסט. ער טרעט אָפט אַרויס אױף מאַסן פֿאַרזאַמלונגען סיי אין האָלם און סיי אין סטריט. ער נעמט אָן גערן אַלע רענק-און-פֿײל אַרבעט אין זיין „יוניט": ווי פֿאַרשפּרייטן די רויטע פּרעסע, מאַכן קאָנטאַקטן, אָרגאַניזירן הייזער און בלאָקס א. אז. וו... חבר לעוויט איז געווען איינער פֿון די בויער, און איז יעצט אויך אַן אַקטיווער מיטגליד אין אונדזער „אָקטאָבער" בראַנטש, וואָס האָט זיך געגרינדעט מיט א 35 מיטגלידער און היינט — פֿינף יאָר שפּעטער — ציילן מיר שוין 265 מיטגלידער.

כאָטש חבר לעוויט איז אַזוי טעטיק אין דער פּאַרטיי און אַלס דאַנטיסט איז ער באַשעפֿטיקט די גרעסטע טייל שטונדן פֿון טאָג, האָט ער געפֿונען געגנוג צייט צו אָנשרייבן א צאָל פּיעסן און איינ-אַקטערס. דאָס איז שוין זיין פֿערטער בוך שריפֿטן. זיינע ערשטע דראַמען האָט ער נאָך געשריבן אין צייט פֿון וועלט-קריג און זיינען אַרויסגעגעבן געוואָרן אין יאָר 1927. קריטיקער, איבערהויפּט אונדזע-רע לינקע שרייבער, האָבן זיך וואַרעם אָפּגערופֿן וועגן זיינע שריפֿטן. חבר קלמן מרמר האָט אין דער „פֿרייהייט" געשריבן פֿאָלגענדעס: „דר. לעוויט ווייזט אונדז אינטערעסאַנטע בילדער. מיר זעען דאָרט א גאַנצע גאַלעריע פֿון רעוואָלוציאָנערע טיפּן... זיי קריצן זיך שטאַרק איין אין זכרון. מיר געדיינקען זיי, ווי מיר וואָלטן מיט זיי א צייט פֿאַרבראַכט. זיינע טיפּן זיינען מענטשן פֿון בלוט און פֿלייש." חבר מעינקע קאַץ האָט באַ א געלעגנהייט געשריבן פֿאָלגענדעס: „דאָס רעוואָ-לוציאָנערע רוסלאַנד איז געשילדערט מיט א קינסטלערישער פּעדער... די שילדערונגען זיינען פֿולבלוטיקע. יעדער טיפּ אָטעמט מיט רעוואָ-לוציאָנערער מיסטיק... דר. לעוויט דערהויפּט זיך אין דער דראַמע צו גרויסע הייכקייטן סיי אַלס היסטאָריקער און סיי אַלס קינסטלער." מיר וואָלטן געקאָנט ציטירן נאָך א סך רעצענזיעס, וואו חבר לעוויט'ס שריפֿטן זיינען שטאַרק געלויבט געוואָרן, אָבער מיר האָבן פֿאַר דעם קיין פּלאַץ ניט.

מיר, די מיטגלידער פֿון „אָקטאָבער" בראַנטש, באַגריסן חבר לעוויטן, סיי אַלס אַקטיוון טוער אין דער קאָמפּאַרטיע און סיי אַלס קינסטלער. מיר ווינשן אים לאַנגיאָריקע, פּרוכטבאַרע אַרבעט פֿאַרן אַרבעטער קלאַס.

קולטור-קאָמיטע פֿון אָקטאָבער בר. 132 א. א. א.

קאָלווירטניקעס

[אַ בילד פֿון סאָוועטישן דאָרפֿס-לעבן]

אנטיילנעמער:

1 לאה

2 מאַטריאָנע

3 דוד

4 עזרא

5 ביילקע

6 יאַשאַ

7 אַנטאָן

האַנדלונג קומט פֿאָר אַף אַ דאָרף אין דער סאָוועטישער ווייס־רוסלאַנד. סצענע: אַ צימער מיט צוויי קליינע פֿענצטערלעך מיט אַ נידעריקער, אויסגע־בויגענער סטעליע, קאָנטיק אַז דאָס איז אַן הייזל וואָס איז נאָך געבויט געוואָרן אין די גאָר אַלטע צאַריסטישע צייטן. די ווענט געמאַכט פֿון הוילע, רונדע, גראָבע קלעצער; צווישן די קלעצער שטעקט אַרויס גרוי־גרינער מאָך. רעכטס, אַ טיר וואָס פֿירט צום פֿאַדערהויז. ניט ווייט פֿון אַריינגאַנג, אין אַ ווינקל — אַ גרויסער, ציגלנער, פֿריש־באַקאַלכטער אויוון מיט אַ ליעזשאַנקע; אין אַ צווייטן ווינקל — אַ הויך־פֿאַרבעטע בעט. לינקס, באַ אַ זייט, שטייט אַ זאַק מיט פֿראַסע. אַף די ווענט — בילדער פֿון ליענין, סטאַלין, אַ קאָלירטער פֿאַרטרעט פֿון וואָראָשילאָוון רייטנדיק אַף אַ פֿערד; פֿאַמיליע־בילדער; אַ סערפּ און אַ האַמער באַצירט מיט רויטע לענטעס. אַף אַן אַנגעזעגענעם פֿלאָץ הענגט אַ ביקס. אַף אַ הילצערנעם, אָפּגעבליאַקעוועטן קאָמאָר ליגן, נעט צוזאַמענ־געלייגטע בראָשורן און צייטונגען, אַ צוויי לייכטער געמאַכט פֿון ליים, אייך אַ האַרמאָשקע. אין מיטן הויז — אַ פֿיר־עקיקער, הילצערנער, קאָנטיק אַן אייגנגעמאַכטער, טיש, אויך עטלעכע טאַבורעטקעס. פֿון דער נידעריקער סטעליע הענגט אַרונטער אַן עלעקטרישער לעמפּל. עס הערט זיך פֿון צייט צו צייט דאָס בילן פֿון הינט.

עס איז זומער אָוונט, שניט־צייט 1932.

(לאה, אַ דאַרע, הויכע, ביינিקע אידענע, מיט אַ קאָפּ גרויע האָר איבערגעבונדן מיט אַ פֿאַטשיילקע, דער פּנים אַן אויסגעטריקנטער. זי טראָגט ברייטע, טונקעלע, אַלטע קליידער, אַ ברוינעם געקעסטלטן פֿאַרטאָך. אַף אירע דאַרע

פיס טראָגט זי וויכע, שוואַרצע פּאַנטאָפּעל. זי באַוועגט זיך לאַנגזאַם. זי האָט ערשט פּאַרענדיקט אויסקערן דעם צימער און איצט באַשיט זי די הילצערנע פּאָדלאָגע מיט פּילקע. עס קומט אַן מאַטריאָנע, — אַ געזונטע, קורצע, פלינקע פּויערטע. זי טראָגט ספּעציפיש־דאָרפישע, לייווענטענע, אויסגעשטריקטע קליידער. אירע אויגן זיינען שאַרפע, שטעכיקע; מיט אַ בייזן נאָז. זי בלייבט שטיין באַם טיר, קוקט זיך פּאָרזיכטיק אַרום).

מ אַ ט ר י אָ נ ע: (רעדט מיט אַן האַרטן, פּוירשן אַקצענט) דאָברי וועטשער, טייערינקע ליאה!

ל א ה: אָ, מאַטריאָנע... קום אַריין. (לאה טראָגט צו אַ בענקל) זעץ דיך... ט׳זיין מיט ווען אַ וואָרט אויסצורייען. (מאַטריאָנע זעצט זיך).

מ אַ ט ר י אָ נ ע: דיינער איז דאָ?

ל א ה: ווען איז ער אין דער היים? — אַרבעט ווי אַ פערד גאַנצע טעג און נעכט... הערסט! היינט האָט ער זיך אופגעכאַפּט, נאָך גאָר פינצטער געווען... אַוועקגעלאָפן, געבראַכט צעשלעפּן אַף זיינע דאַרע פּלייצעס אָט יענעם גרויסן זאַק פּראָסע. (זי ווייזט אַן אַפן זאַק).

מ אַ ט ר י אָ נ ע: מיינסט באַ זיי איז דאָס אָנגעלייגט! — דיינער גיט דאָך אַוועק דעם לעבן פאַר זיי, אַרבעט ווי אַן אַרעסטאַנט פאַר דרייען... זעסטו, און אין דער פּאַרטיע נעמט מען אים ניט אַריין!...

ל א ה: דאָס ערגערט אים זייער . . . מען האָט אים פּאַרמאַסערט. עס פאַלן באַ זיי סקאָט. נו, איז אין אַלץ מיין דוד שולדיק.

מ אַ ט ר י אָ נ ע: האַרטע מענטשן זיינען זיי... אַן אָנשיקעניש אַף אונדזער קאָפּ איז די סאָוועטסקע וולאַסט!... שלעכט, ליאה, שלעכט... די רעוואָלוציע האָט נאָר געבראַכט אַ פּלאָג אַף אונדז: דאָס האָב און גוטס האָבן זיי אָפּגענומען, די פאַמיליעס צעבראָכן, פון גאָט לאַכן זיי אָפּ. הערסט, באַ זיי, אַז אַ פּויער ציילעמט זיך איבער — באַשטראָפן זיי. אַז פאַרברענט זאָלן זיי ווערן!...

ל א ה: און מיר האָט די רעוואָלוציע אויך קיין גליקן ניט געבראַכט... מיין עלטערער זון יוסף, ווייסט דאָך, אַזאַ טייער קינד געווען, איז דאָך דערהאַרגעט געוואָרן פון די באַלאַכאָוועצעס, און די איבעריקע זיינען באַ מיר פאַרפרעמדט געוואָרן. קיינמאָל אין דער היים

ניטאָ. פֿאָרן אַלץ אַרום, און אַז זיי קומען אַמאָל צו גאַסט, קוקן זיי אויף מיר ווי אויף אַ בייז וואונדער. — וואָס, זאָגן זיי, — מאַמע, דו זאַלצסט נאָך אַלץ פֿלייש און בענטשסט ליכט? — און לאַכן. און מיין דוד אפילו, ווען ער קומט אַמאָל פֿרייטיק און טרעפֿט מיינע ליכט ברענען, שמעלט ער זיך און קוקט מיך אָן און שווייגט, און באַדויערט מיך. עפּעס דריי איך זיך אַרום אויף דער וועלט ווי אַ פֿרעמדע...

מאַטריאָנע: און מיינע קינדער, מיינסטו, זיינען בעסער?... זיינען אַוועק און שרייבן קיינמאָל נישט. שעמען זיך מיט אַ טאַטן אַ קולאַק... יאָרן דערלעבט, מען זאָל זיך שעמען מיט אייגענע טאַטע-מאַמע... און די קליינע נאַסטיאַ גייט שוין אויך אין זייערע וועגן. זי איז נאָך גאָר אַ שנעק, קוים 7 יאָר אַלט. לעצטע וואָך זאָגט זי מיר: — ווייסט, מאַמע, אַז גאָט אין הימל איז אָן אויסגעטראַכטע זאַך, קיינער האָט גאָט נישט געזען און די גאַנצע סקאַזקעס ווי אַזוי יעזוס קריסטוס איז געפֿלויגן אין הימל און איז צוריק אויף דער ערד אַרונטערגעקומען האָבן די קאַפּיטאַליסטן און גלחים אויסגעטראַכט. — איך האָב איר דערפֿאַר גוט צעקאַטעוועט... נו, יאָרן דערלעבט!... (לאה זיפֿצט. אַ ווײַלע שווייגן זיי שטיל) מיין יעפים איז איינער אַליין... מען דאַרף שוין גיין, דערצו הורשט זיך מיר. געגעסן פֿאַר אַ נאָווינע אַ שטיק קאַפּטשאָנקע... גיב מיר, טייערע סאָסעדקע מיינע, אַ קאַלטן טרונק וואַסער.

לאה: איך וועל דיר באַלד אַריינטראָגן אַ קאַלטע גלאָז מילך.

(לאה גייט אַפּ אין פֿאַדערהויז. מאַטריאָנע קוקט זיך אַרום, לויפֿט געשווינד צו צום זאַק, כאַפּט אַרויס פֿון בוזים אַ זעקעלע מיט פּודער און שיט עס אויף גיך אַריין אין זאַק מיט פֿראַסע און מישט עס אויס, טרייסלט אָפּ דעם שטויב פֿון זיך און זעצט זיך צוריק אויף איר אָרט. לאה ברענגט איר אַריין אַ גלאָז מילך. מאַטריאָנע טרינקט און פֿאַסמאַקעוועט זיך).

מאַטריאָנע: אַ דאַנק דיר, טייערינקע ליאַה, דו ביסט מיין בעסטע סאָסעדקע . . . און כאָטש דו ביסט אַ אידישקע און דאָך האָב איך דיך שטאַרק ליב...

(לאה נעמט צו די ליידיקע גלאָז. עס דערהערן זיך שווערע טריט. דוד, אַן איינגעבויגענער און אַ מידער, קומט אָן מיט אַ פֿולן גרויסן זאַק אויף זיינע

פלייצעס. דוד איז אַן הויכער, בייניקער, פאַרהאַרטעוועטער מאַן פון אַ יאָר 50, פאַרמאָגט אַ פּאָר קלוגע אויגן, וועלכע דריקן אויס פעסטן גלויבן. זיין אָוואַל פּנים איז באַדעקט מיט אַ גרויע אונטערגעשאָרן בערדל, זיינע וואָנצעס זיינען קורץ און נאָך שוואַרץ. ער טראָגט אַ לאַנגן, פאַרלאַטעטן פּידזשאַק, אַלטע שטיוול; זיין פאַרשטויבטע היטל מיטן האַרטן, צעקנייטשטן דאַשעק, פאַרדעקן זיין צערונצלטן שטערן. דוד קוקט בייז אַף מאַטריאָנען, שטעלט אַוועק דעם נייעם זאַק לעבן דעם ערשטן).

דוד: (צו לאה'ן מיט אַ פעסטער באַריטאָן שטימע) שיינע קאָמפּאַניע האָסטו דיר!

מאַטריאָנע: זיי ניט, דאַוויד, אַזוי בייז! — אַ גאַנצן לעבן מיט דיר סאָסעדעס געווען, און איצט ווילסט אפילו אין שטוב ניט אַריינלאָזן!...

דוד: גראָזשדאַנקאַ קודריאַווטשיק, איר זייט פאַרבליבן קולאַקעס!... איר זייט פיינט פון די סאָוועטן!... איר זייט שעדיקער!...

לאה: דו דאַרפסט ניט, דוד, באַליידיקן מענטשן בא זיך אין הויז.

דוד: (מיט כעס) איך וויל ניט זיי זאָלן צו מיר אין שטוב אַריינטרעטן!... פיינע געזעלשאַפט!... (גייט אָפּ אין פאָדערצימער).

מאַטריאָנע: נו איך גיי... נעם זיך ניט צום האַרצן, טייערינקע ליאַה, אַט אַזוי זיינען אַלע באָלשעוויקעס, — גראָבע יונגען. וסעהאָ כאָראָשאָוואָ, סאָסעדקאַ...

לאה: גיי געזונט. (מאַטריאָנע גייט אָפּ. דוד קומט אַריין. ער איז איינגעוואַשן, אַן אַ פּידזשאַק און אַן אַ היטל).

דוד: (פאַרביטערט) וויפיל מאָל האָב איך דיך געבעטן, זאָלסט זיך ניט חברין מיט די קודריאַווטשיקס!...

לאה: איך דריי מיך אַרום איינע אַליין אַ גאַנצן טאָג, אַז זי קומט, איז פאַראַן מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורייידן!...

דוד: פאַרוואָס גייסטו ניט אַריין אין אַרבעטער צענטער? אָדער אין דער „יאַסלי״? — עס איז דאָ גענוג אַרבעט פאַר יעדן.

לאה: איך קאָן ניט, דוד... איך קאָן זיך מיט זיי ניט צוזאַמענלעבן... איך בין פאַרבליבן אַ גלויביקע. יאָ, איך גלויב אין גאָט... איך קאָן ניט... (זי וויינט זיך פאַנאַנדער. דוד, מיט מיטלייד, באַדויערט זי).

דוד: האָסט, אפשר, וועטשערע?... (ער נעמט אַרויס פון קעשענע אַן „עמעס“ און זעצט זיך לייענען. לאה ווישט זיך אויס די טרערן מיט איר פאַרטעך, לייגט אַ קליין קאַלירט סערוועט אויף אַ ברעג טיש, ברענגט אַ לאַנגן מעסער, אַ לעפל, גאָפל, דערלאַנגט אַ האַלבן לאַבן שוואַרץ־ברויט, זאַלץ, אַ טעלער באָרשטש, זויערע אוגערקעס. דוד לייגט אַוועק די צייטונג, עסט מיט אַפּעטיט און רעדט מיט האַרצוואַייטיק) היינט באַ אונז ווידער צוויי חזירים און עלף הינער געפאַלן . . . און פון וואַנען און פאַר וואָס, ווייסן מיר ניט... אַט אַן אומגליק!...

לאה: (מיט מיטגעפיל) וואָס ביסטו שולדיק? — אַרבעטסט טאָג און נאַכט, גיסט דיין לעבן אַוועק. . . .

דוד: איך בין ניט דער איינציקער — אַלע אַרבעטן...

(עס דערהערן זיך שווערע טריט ביים טיר. עס קומען אַן עזרא און זיין טאָכטער ביילקע, און יאשא. אַלע אַנגעטאַן אין רייזע־קליידער. עזרא איז אַן עלטערער, באַוואַקסענער קאַלווירטניק, האַלט אַ בייטש אין האַנט. ביילקע איז אַ רונדע, געזונטע, באַוועגלעכע טיפּיטשנע דאָרפסמיידל מיט אַ וואַגנטלעכער, קלינגענדיקער שטימע. יאשאַ איז אַ יונגער בחור. זיין פּנים איז ריין געראַזירט, מיט אַ פּאָר קליינע וואָנצעו, אָנגעטאָן אין אַ לעדערנער טוזשורקע, טראָגט אַ גרויע קעפּקע און אַ בודיאָנאָווקע אויף די פּלייצעס, האַלט אַ פּעקל אונטערן אָרים).

דוד: אַט ס'אַרא געסט! (גריסט זיך מיט די קאַלווירטניקעס) און ווער איז דאָס דער חבר?

עזרא: (רעדט אַ ביסל צעצייגן, מיושב'דיק, מיט אַ באַסאָווער ברוסט־שטימע) אַן אונזעריקער . . . יאשא הייסט ער . . . פאָרט דאָ דורך אויף קאָמאַנדיראָווקע. קאָן ער דאָ, באַ דיר, דוד, איבערנעכטיקן?

דוד: געווים... נו זעצט זיך.

עזרא: מיר קאָנען דאָ אויף לאַנג ניט פאַרבלייבן...

לאה: זיצט אַביסל. אַלע אייערע, נאָר זיי איילן זיך. (אַלע זעצן זיך אויס. יאשאַ לייגט אַוועק זיין פּעקל און ביקס, מאַכט זיך היימיש, נעמט אַרויס פון בוזים־קעשענע אַ קליין ביכעלע און שרייבט).

דוד: (צו עזראַ'ן און ביילקען) נו דערציילט עפּס? וואָס, שוין אַלץ צעדראָשן?

עזראַ: עס ליגן נאָך 25 ניט אויסגעדראָשענע סקירדעס תבואה אין סטעפּ.

ביילקע: טאַטע, ניט 25 סקירדעס, נאָר 23 ליגן אין פעלד.

עזראַ: זאָל זיין 23.

ביילקע: און פאַרוואָס דערציילסטו ניט, טאַטע, אַז די ברויט־אָפּליפערונג איז שוין אויסגעפילט, זריעה־פאָנדן אָפּגעלייגט און סטראַ־כיר־פאָנדן פאַרשאָטן. — דערצייל, טאַטע, און זאָל מען טאַקע וויסן, אַז ניט אומזיסט האָבן מיר געוואונען די רויטע פאָן!

דוד: (מיט פרייד) וואונדערבאַר! . . . און וואָס האָט איר אַראָפּגענומען האַיאָר פון „הא"?

עזראַ: צוועלף צענטער.

ביילקע: ניין, גאַנצע צוועלף־און־אַ־האַלב צענטער... (צו עזראַ'ן) וואָס, טאַטע, דו ווילסט זיך אַליין באַגאַנווענען?...

דוד: און וויפל באַפּט באַ אייך ברויט אַף אַן אַרבעטס־טאָג?

עזראַ: זעכצן קילאָ ברויט אַף יעדן אַרבעטס־טאָג.

ביילקע: ריכטיקן (מיט גאוה) גאַנצע זעכצן קילאָ!

דוד: וואָס איז דאָ צו ריידן. איר זייט מאָלאַדצעס. באַ אונז איז נאָך דאָ צופיל לאַדאַרעס און באַ נ'אייך אַרבעט מען.

עזראַ: אָ, מע האָט שוין איין מאָל געאַרבעט!... פאַרשטייסטו מיך, ברודערקע, די מאַסע אַרבעט באַ אונז, ווי אַף זיך אַליין.

ביילקע: דער עיקר, מען האָט געאַרבעט מיט אַ פעסטן פּלאַן. איר פאַרשטייט, חברים, אַף אַלץ האָבן מיר אַ פּלאַן. מיר האָבן אַ ווירטשאַפט־פּלאַן, אַ קולט־פּלאַן, אַ שול־פּלאַן, אַ יאַסלי־פּלאַן... אַלעס מיט אַ פּלאַן.

דוד: און ווי האַלט עס מיט דער באָד?

מיכל: ס'וועט זיין היינטיקן ווינטער באַ אונדז אַ באָד אויך.

ביילקע: מען קלאַפּט שוין דעם דאַך. עס וועט זיין פאַרטיק אין דריי וואָכן אַרום.

עזראַ: און וואָס הערט זיך באַ נ'אייך?

דוד: מיר האָבן אויסגעפילט אונדזער נאָרמע, אָבער עס איז דאָ

אַ סך שטערונגען. קומט אָן שווער... צופיל באַלעגופים און פּוי-לאַקעס דאָ בײַ אונדז.

בײלקע: מען דאַרף די פּויליאַקעס אויסראָטן!... גיט זיי קייען די ערד! פּאַסקודנע דאַרמאָיעדניקעס!...

עזרא: (קוקט צום פענצטער) עס איז שוין געוואָרן גוט פינצטער. מיר דאַרפן נאָך אַ היפּש ביסל וועג דורכקאַטעווען.

בײלקע: יאָ, טאַקע, מען דאַרף פאָרן. (זיי הייבן זיך ביידע אויף) הער נאָר, יאַשקע, ווען דו וועסט פאָרן צוריק, פאַרגעסט ניט קאַלינין-דאָרף! (צו אַלעמען) אַ גוטע נאַכט, חברים.

עזרא: אַ גוטע נאַכט.

אַלע: אַ גוטע נאַכט. (זיי גייען אַפּ).

דוד: דו ווילסט עפּעס עסן, חבר?

יאַשאַ: איך האָב געגעסן. אַ גלאָז טיי וואָלט איך געטרונקען, צוקער האָב איך.

לאָה: מיר האָבן צוקער. באַלד מאַך איך טיי. (זי גייט אַפּ).

יאַשאַ: ווי לאַנג ביסטו דאָ, חבר, אפּן דאָרף?

דוד: אַלע מיינע יאָרן... נאָך פון די ערשטע קאָמונאַרן... גע-דאָלפן אָרגאַניזירן דאָ דעם קאָלעקטיוו.

יאַשאַ: עפּעס אַ רייכע ווירטשאַפט דאָ בײַ נ'אייך?

דוד: מיר האָבן היי-יאָר פאַרזייט 500 העקטאַר. מיר פאַרמאָגן אַ גרויסע מאָדערנע מילך-פערמע, אַ טשערעדע פון 290 בהמות, אַ 55 פערד, מיר האָבן בײַ 900 חזירים, איבער אַ טויזנט הינער, אַביסל גענדז און קראָליקעס. וואָלט דאָך געווען גאָרניט שלעכט, — זיינען מיר אָבער אַרומגערינגלט מיט צו פיל שעדיקער און סובאָטניקעס. שוין צוויי מאָל האָט מען אונדז די מיל אונטערגעצונדן. לעצטן ווינטער האָט מען בײַ אונדז 14 פערד צוגעגאַנוועט... חזירים פאַלן, הינער פאַלן...

יאַשאַ: מען דאַרף מיט די שעדיקער זיין שטרענג. וואָס איז שייך די סובאָטניקעס, האָב איך פאַר זיי איין לאָזונג — האָסטו, ברו-דער, געראַטעוועט — באַקום; האָסטו זיך באַשעפטיקט מיט דאַוונעריי, — גיי אין הימל און מעלק די מלאכים.

דוד: אפשר וואָלסטו אונדז געקאָנט אַרויסהעלפֿן ווייל דו ביסט דאָ?

יאשא: מעגלעך אַז יאָ.

(לאה ברענגט צוויי גלאָז טיי און טעלעכע שטיקלעך צוקער אַף אַ טעלערל. די מענער קוקן זיך ניט אום, גייען אָן מיט זייער געשפּרעך).

זאָג מיר, טאָוואַרישטש דאַוויד, ווער פּאָרעט זיך באַ נ׳אייך אין די שטאָלן?... פּאַראַנטוואָרטלעכע מענטשן?

דוד: מיר האָבן אויסגעקליבן אַלטע, גוטע, דיסציפּלינירטע קאָ-מונאַרן און קאָמונאַרקעס.

יאשא: און ווי האַלט עס באַ נ׳אייך מיט שפּייז פֿאַרן סקאָט און די הינער?

דוד: פֿאַרן סקאָט האָבן מיר געגוג עסן. נאָר פֿאַר די עופֿות פֿעלט אויס. ערשט היינט געקראָגן צוויי זעק פּראָסע. (דוד ווייזט אַף די זעק).

יאשא: גיב נאָר אַהער, חבר, צו ביסלעך פּראָסע פֿוןביידע זעק.

דוד עפֿנט אויף די זעק, נעמט אַרויס צו ביסלעך פּראָסע, גיט יאשאַ׳ן. יאשאַ באַטראַכט עס, שמעקט) איין זאַק איז אַ גע׳סמ׳טער. עס שמעקט מיט סערקע. גיב צו ביסלאַך וואַסער אין צוויי גלעזער. (דוד ברענגט וואַסער אין צוויי צעבראָכענע גלעזער, יאשאַ שיט אַריין די פּראָסע אין ביידע גלע-זער, אין איין גלאָז שווימט אַרויף רויט-ווייסער פּודער. ער גייט צו, שמעקט און באַטראַכט ביידע זעק) איין זאַק איז אַ גע׳סמ׳טער... קומט דאָ אַ פֿאַרדעכטיקע פּערזאָן צו דיר אין הויז אַריין?

דוד: (קוקט אַף זיין פֿרוי פֿילדייטיק) יאָ, דאָ קומט אַריין אַ קו-לאַקיכע, איינע אַ מאַטריאָנאַ קודריאַווטשיק. זי קומט צו מיין פֿרוי צו גאַסט. איך טרייב זי פֿון שטוב ווי אַ הונט און זי קומט.

לאה: (מיט אַ דערדריקטן קול) מאַטריאָנע איז אַן ערלעכע גויע. דאָ אַפֿן דאָרף האָבן מיר זיך צוזאַמען אויפֿגעהאָדעוועט...

יאשא: וועלכער זאַק איז דאָ געווען, ווען מאַטריאָנע איז דאָ צוגאַסט געווען?

דוד: אָט דער. (ווייזט אַפֿן ערשטן זאַק. יאשאַ באַטראַכט די פּנים פֿון דוד און לאה, נאָכדעם באַטראַכט ער די טריט אַף דער פּאָדלאָגע).

יאשא: לאָמיר גיין זי אהער ברענגען.

דוד: זי וואוינט דאָ ניט ווייט. קום. (זיי גייען אַפּ).

(לאה, קרעכצנדיק, נעמט צו די טיי פון טיש. עס קומט אַן אַנטאַן. ער איז אַ יונגער שיינער פויער, געראַזירט, מיט לאַנגע שיינע וואָנצעס. ער טראָגט אַן אויסגנייטע רובאַכע און גוט־צוגעפּאַסטע, גלאַנציקע שטיוול).

אַנטאַן: זדראַווסטוואוי, ליאַ!

לאָה: זדראַווסטוואוי, אַנטאַן!

אַנטאַן: קוקסט אויס, ליאַ, אַזוי אומעטיק, גלייך ווי אַ שווארצע סאָראָקע זאָל דיר אַפּן באַשקאַ ארויפגעפלויגן.

לאָה: צרות . . . אַלע טאָג נייע צרות.

אַנטאַן: וואָס געטראָפן, ליאַ? דערציייל.

לאָה: היינט ווידער 11 הינער און 2 חזרים געפאַלן. און צו וועמען לאָזט זיך דאָס אַלץ אויס? — אַלץ צו מיין דוד'ס קאָפּ.

אַנטאַן: וואָס בעדאַ!... מיר היטן אַזוי דעם סקאָט און די פויגל!... מיר וואַשן יעדן טאָג די קוריאַטניקעס, שיטן אָפּט פרישע שטרוי אין די כליעווס, וואָס נעסטשאַסטיע... (אַ קליינע פויזע) און וואו איז איצט דיין דאַוויד?

לאָה: ער'ט באַלד קומען... ס'צאָך דאָ באַלד טאָן... געקומען עפּעס אַ יונגערמאַן מיט אַ בודיאָנאָווקע, מיסתמא אַ טשינאָווניק, אַף דאַפּראָסן געקומען, — זוכט מען, נישטערט מען...

אַנטאַן: איך פאַרשטיי ניט וואָס דו רעדסט, ליאַ...

לאָה: זיי זיינען אַוועק צו מאַטריאָנען, צו מאַכן דאָרט אַן אָביסק... איך וויים ניט וואָס זיי האָבן צו איר... און אַז די קודריאַוו־טשיקס ווילן ניט אריינגיין אין קאָלעקטיוו, דאַרף מען זיי דערפאַר אַזוי רודפ'ן?...

אַנטאַן: די קודריאַווטשיקס זיינען קולאַקעס. זיי זיינען סוואָ־לאָטשעס!...

לאָה: בא נ'אייך אַז מען גייט אין צערקווע זיך מאָליען איז מען אַ סוואָלאָטש; און אַז מען בענשט ליכט איז מען אַ באָלוואַן און אַ פּרא־אדם... נו, יאָרן דערלעבט!...

אַ נ ט אָ ן: דו, ליא, ביסט פארבליבן אַ סטאַראָסוועטסקע באבע, דו גלויבסט אין גאָט און בענקסט נאָך די אַלטע פּאַראָנדקעס.

לאָה: (פאַרביטערט) מיינע זיידעס און עלטער-זיידעס האָבן גע-גלויבט אין גאָט. די גאַנצע וועלט גלויב אין גאָט, אויסער די קאָ-מוניסטן...

אַ נ ט אָ ן: אַלטע זאבאבאנעס... מיין גאָט, דיין גאָט — אַלע ווערט אַ פּיאַטאַק. סאַמע גלאַוונע, פארשטייסט — אַ מענטש דאַרף זיין ערלעך... ניט עקספּלואַטירט קיינעם. לעב פון דיין אייגענער פּראַ-צע. פּאָנימאַיעש, — דאָס איז אונזער נייער סאָוועטסקער גלויבן...

(עס דערהערט זיך אַ גערויש. יאַשאַ, מאַטריאָנאַ און דוד קומען אַן).

מ אַ ט ר י אָ נ ע: (אַ נערוועזע און מיט געמאַכטן קוראַזש) אָט בין איך דאָ, אַף וואָס דאַרפט איר מיך?

י אַ ש אַ: זייט אַזוי גוט, גראַזשדאַנקאַ, און זעצט זיך צו אַף אַ פּאָר מינוט. (יאַשאַ פאַרגלייכט די סערקע פון די שוועבעלעך, וואָס ער האָט אַרויסבאַקומען בא מאַטריאָנען מיט די וואָס ער האָט געפונען אין דער פּראָסע) זאָגט מיר, גראַזשדאַנקאַ, צוליב וואָס קויפט איר אַזוי אָפט שוועבעלעך?

מ אַ ט ר י אָ נ ע: (אַביסל צומישט) וואָס הייסט? — מיר דאַרפן אַ סך שוועבעלעך פאַר מאַכן דעם אויוון, פאַר סיגאַרעטלעך, פאַר מאַכן דעם קעראָסין לאָמפּ... אונדז גיט מען ניט קיין עלעקטריטשעסטוואָ, דאַרפן מיר האָבן אַ סך שוועבעלעך.

י אַ ש אַ: וואו זיינט איר געזעסן, ווען איר זייט דאָ פריער געוועזן?

מ אַ ט ר י אָ נ ע: טאַקע אַף דער זעלבער טאַבורעטקע, וואו איך זיץ איצט.

י אַ ש אַ: און צוליב וואָס האָט איר אַריינגעשאָטן סערקע אין דער פּראָסע?

מ אַ ט ר י אָ נ ע: (נערוועז, ווערט אָפּגעוואַשן מיט שווייס) איך, סער-קע געשאָטן?!... זאָל איך פייגערן אָפן אָרט... איך האָב ניט געשאָטן...

י אַ ש אַ: און ביים זאַק האָט איר זיך ניט געפּאָרעט? (ער ווייזט איר אָן די זעק).

מ אַ ט ר י אָ נ ע: יעי באָגו ניט געפּאָרעט!... (זי נעמט זיך ציילע-

מען. אַנטאַן שמייכלט) איך האָב גאָר ניט געזען קיין זאַך... וואָס האָב איך צו טאָן באַ פרעמדע זעקן...

יאַשאַ: די גאַנצע צייט זייט איר, גראַזשדאַנקאַ, געזעסן אַף דעם אָרט?

מאַטריאָנע: אַט פרעגט ליאַ'ן... יעי באָגו, איך בין פון דאַנען ניט אַרונטער. — זאָל זי זאָגן.

לאָה: יאָ, זי איז דאָ געזעסן די גאַנצע צייט, איך בין נאָר אָפּגעטראָטן אַף אַ פּאָר מינוט, צו געבן איר אַ טרונק.

יאַשאַ: (צו לאה'ן) האָט איר אַליין זיך אָנגעשלאָגן צו געבן איר אַ טרונק, אָדער זי האָט געבעטן?

לאה: זי האָט געבעטן. (יאַשאַ גייט צו צו מאַטריאָנען, פּרובירט באַ איר אַרויסקריגן אירן אַ שוך, זי ווערט זיך, ענדלעך באַקומט ער אַ נייַ־מאָדישן שטאַטישן שוך, מיט קליינע קאַבלוקעס. ער באַטראַכט עס גוט, גייט צו צום זאַק, קוקט נאָך די טריט, ער ווענדט זיך צו דוד'ן און אַנטאַנען) זעט, טאָווארישטשי, זי איז די איינציקע, וועלכע טראָגט שטאָטישע שיך מיט קליינע קאַבלוקעס. מיר אַלע טראָגן שטיוול, לאָה טראָגט ווייכע פּאַנטאָפל. (ער מעסט צו דעם שוך צו די טריט, דוד און אַנטאָן פאָלגן אים נאָך) קוקט! — אירע טריטן זי איז דאָ געווען ביים זאַק. זי האָט זיך דאָ געפּאָרעט. דער צווייטער זאַק איז ניט גע'סמ'ט, ווייל דאָס האָט דאַוויד ערשט מיט זיך געבראַכט. אירע סערקע איז די זעלבע ווי די, וואָס איך האָב געפונען אין זאַק... אירע אַרבעט... (ער גיט מאַט־ריאָנען אָפּ דעם שוך) גייט! — דאָס איבעריקע וועלן מיר שוין מאָרגן אונטערזוכן.

מאַטריאָנע: (אַ וויינענדיקע) יעי באָגו, איך האָב ניט גע־סמ'ט... ס'איז ניט מיין אַרבעט... זאָלן מיר וועלף דערווערגן אויב...

דוד: (אַן אויפגערעגטער) ווען איך וועל דיך, מאַטריאָנע, נאָך אַמאָל טרעפן באַ מיר אין הויז, וועסטו שוין מיט קיין גאַנצע ביינער ניט אַוועק פון דאַנען... גיי פון דאַנען שקורא!... (מאַטריאָנע גייט אָפּ).

יאַשאַ: זאָרג זיך ניט, דאַוויד, זיי וועלן שוין דאָ לאַנג אָפּן דאַרף ניט פאַרבלייבן...

דוד: (מאַרשירט אַרום) שעדיקער! הינט! קולאַקעס! אזא כאַ־ליערע! סמ'ט מיר די פּראָסע...

אַנטאָן: די קודריאַווטשיקס זיינען סוואָלאָטשעס, שקורניקעס. מען דאַרף זיי פון דאַרף פאַרטרייבן!...

יאַשאַ: מיר וועלן די קולאַקעס אויסראָטן!...

דוד: (צו לאה'ן) איך בעט זיך בא דיר שטענדיק: טרייב זי פון שטובן חבר זיך ניט מיט די קודריאַווטשיקס!... (לאה ווײנט זיך פאַנאַנדער).

אַנטאָן: נו, גענוג שוין דיר, טאָוואַרישטש דאַוויד, לאָז אָפּ... איך האָב פאַר דיר פּריילעכע נייעס.

דוד: וואָס אַזוינס אַנטאָשאַ?

אַנטאָן: מ'האָט דיך אָנגענומען, דאַוויד.

דוד: (איבעראַשט און איבערפילט מיט פרייד) אוי, טאַטען... ווער האָט עס דיר געזאָגט? — דערצייל.

אַנטאָן: געווען היינט פאַ דיעלאַם אין הויז פון די פּאַלקאַם-קאָמיסאַרן, האָט דאָרט איינער — אָט דער פלעשיווער מיט די פּענס-נע — גייט ער צו צו מיר און זאָגט: דו ביסט דאָך פון קאָלווירט „אָקטיאַבר", טאָ זאָג דאָרט אָן דעם טאָוואַרישטש דאַוויד פּאַפּערניק, אַז ער איז אָנגענומען געוואָרן אין דער קאָמפּאַרטיע.

דוד: (גייט צו צו לאה'ן, נעמט איר אָן בא די פּלייצעס) הערסט, לאה, דוד פּאַפּערניק פון פּאָפּוזאַווקע, איז געוואָרן אַ מיטגליד פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיע!... (צו אַנטאָנען) לאַנג אויסגעקומען צו וואַרטן, אָבער ענדלעך אָנגענומען!

אַנטאָן: איך האָב געוואוסט אַז מען וועט דיך אַריינגעמען. — אַז ניט דיך, וועמען דען?

דוד: שוין באַלד צוויי יאָר זייט איך האָב מיין אַפּליקאַציע אַריינגעגעבן...

אַנטאָן: איבער די סוואָלאָטשעס, די קודריאַווטשיקס, דאַרף אַ נאַש-בראַט ליידן.

יאַשאַ: מען האָט מיר אַ סך גוטעס פון דיר אַנגעדערציילט, דאַוויד. אַזוינע ווי דו דאַרפן מיר אין דער פּאַרטיע.

אַנטאָן: (גייט צו צו לאה'ן) וואָס זיצסטו נאָך אַלץ, ליאַ, ווי אַ

מאָקרע קוריצע, און בלאָזט זיך? — דיינער איז דאָך אריין אין דער פּאַרטיע!... דערלאַנג בעסער מאַהאַריטש...

דוד: טאַקע, לאָה, דערלאַנג עפּעס צום טיש. (לאָה גייט און נעמט אַרויס פון אונטערן בעט אַ ליימענעם קרוג, ברענגט פאַרשיידן־קאָלירטע גלעזער, אַ טעלער מיט פּרוכט און אַ טעלער מיט סעמעטשקעס. דוד גיסט אָן די גלעזלעך).

אַנטאָן: (צו יאַשאַ'ן) דו ווייסט, טאָוואַרישטש, וועמען איר האָט אַריינגענומען אין דער פּאַרטיע? — ער איז דאָך פון די בעסטע אודאַרניקעס דאָ בײַ אונדז... ער איז אַ בריגאַדיר. דו זעסט יענע ווינטאָווקע? (ווייזט אָן אויפן ביקס וואָס הענגט אויפן וואַנט) ניט איין מאָל איז אונדזער דאַוויד געלאָפן זיך שלאָגן מיט די ווייסע גוואַרדייצעס, אָט מיט דער ווינטאָווקע טאַקע... זיין לעבן אין קאָן געשטעלט. אויך זיינע קינדער האָבן געקעמפט אויף אַלע פראָנטן... איינער איז דערהרג'עט געוואָרן. (לאָה וויינט זיך ווידער פאַנאַנדער).

דוד: (גייט צו צו לאָה'ן, לייגט אויף איר אַרויף די האַנט האַרציק) היינט, לאָה, איז ניט די צייט צו וויינען, לאָמיר בעסער זיך פרייען מיט מיין דערגרייכונג. (ער גייט צו צום טיש, נעמט אַ גלעזל) טאָוואַרישטשי, לאַנג לעבן זאָל די קאָמוניסטישע פּאַרטיע!

יאַשאַ: פאַר דער סאָציאַלער רעוואָלוציע אין אַלע קאַפּיטאַליסטישע לענדער!

אַנטאָן: פאַרן געזונט פון אונדזער אודאַרניק דאַוויד!

(אַלע טרינקען, בייסן צו. לאָה גייט צו צו דוד'ן. זי גיט אים די האַנט, זי קוקט אים אַריין אין די אויגן, קאַנטיק אַז זי הייבט אים אָן צו פאַרשטיין. זי וויל עפּעס זאָגן נאָר זי קאָן ניט... יאַשאַ פאַנגט אָן צו זינגען: „עס פייפט און שפּאַלט די פעלזן, שלאָגלער בוי. ס'האָט דורכגעריסן העלער שלאָגלער בוי!" אַנטאָן נעמט די האַרמאָשקע און העלפט אַרויס, דאָס זעלבע טוען די איבעריקע...)

פאָרהאַנג פאַלט

1932

קאַנדידאַטן

[קאָמעדיע]

אַ נ ט י י ל נ ע מ ע ר :

1 ריוועטשע
2 ברוך מענדל
3 שרה באַשע
4 רב וועליע
5 באַראַש
6 שלמה לעווין

ציים 1932

האַנדלונג קומט פאָר אין אַ פּויליש שטעטל אין דער קאַנצעלאַריע פון דער געזעלשאַפט פאַר שטיצן די קאָלאָניזאַציע אין בירא בידזשאַן. אַ גרויסער צימער אין אַן אַלטן הויז. אין מיטן צימער אַ הילצערנער טיש פול מיט ביכער, בראָשורן און צייטונגען. באַ אַ זייט אַ קליין טישל מיט אַ שרייב־מאַשין. אַ פּאָר הילצערנע בענקלעך. אַף די ווענט בילדער פון קאָלאָניסטן. ביים טישל זיצט ריוועטשע — אַ הויכע, שלאַנקע מיידל — און קלאַפּט אַף אַ בריוול אַפן שרייב־מאַשין און זינגט זיך צו אַ לידל. ברוך מענדל — אַ מיטליאָריקער, אַפּגעריסענער, דאַרער פּוילישער שטריימל־איד מיט אַ שפּיציק בערדל, און שרה־באַשע, זיין פרוי — אַ קורצע, גראָבע, פאַרשמאַלצענע מאַרק־אידענע, שטעלן זיך אַריין אין טיר.

ב ר ו ך מ ע נ ד ל : מאַידל, אַ מאַידל? וואוס, ער איז נאָך אַלץ ניטאָ?

ר י ו ו ע ט ש ע : (מיט פאַרוואורף) דורכן קוימען איז ער ניט אַריינ־געפלויגן.

ב ר ו ך מ ע נ ד ל : הער נור, די מאַידלן... יאָך וואַרט שוין דו אַ האַלבן טוג.

ש ר ה ב א ש ע : (שרייט) געהערט אַ מאַנסע! מען קלייבט צונויף אַן אוילעם און מען לאָזט זיי אַ גאַנצן טוג וואַרטן!...

ברוך מענדל: טאַקע אַ חוצפּה! גאַנצע וועלמאַזשנע פּאַ־נעם!...

ריוועטשע: שרייט נור ניט אַזוי! — איך האָב אייך געהייסן קימען צען אַזייגער און איר זייט געקימען פריער, בין איך ניט שולדיק. זיצט דאָרט און לאָזט אַרבעטן!...

שרה באַשע: (נאָכגעבנדיק) טאַקע, ברוך מענדל, וואָס נידזשע־סטי?

ברוך מענדל: יידענע! יאַך נידזשע? —יאַך פרעג נור.

(זיי גייען ביידע אָפּ. ריוועטשע זעצט זיך ווידער אַרבעטן און זינגט זיך צו. עס שטעלט זיך אַריין רב וועליע, אַ קוליאַווער באַאַרנטער איד. ער טראָגט אַ פולן קויש מיט געבעקס).

וועליע: (שרייט אויס מיט אַ גמרא־ניגון) קויף געבעקס, ריווקע־לע... אַ פרישן און ניטס, אַ גיטס און אַ פרישן!

ריוועטשע: וואָס האָט איר דאָרט, רב וועליע?

וועליע: פרישע באַיגל־פּלעצלעך, און זעמל, ציקער־באַיגל, איי־ער־באַיגל און פרישע קיכנס.

ריוועטשע: גיט אַ קיכן. (ער גיט איר אַ קוכן, זי באַצאָלט און לייגט עס אַוועק).

וועליע: וואָס, ער איז שוין געקימען — אָט דער סאָוועטסקער קאָמיסאַר פון בידזשאַן?

ריוועטשע: געקימען.

וועליע: הערסט, ריווקעשי לעבן, יאַך בין טשיקאַווע צו זען, ווי עס זעט אויס אַן אמת׳ער ייד אַ קאָמיסאַר... אַי, ס׳איז משיח׳ס צייטן!... הערסט, ריווקעלע, ווען ניקאָלאַיקע, ימח שמו, שטאַיט אויף פון קאָיווער און דערזעט, אַז אונדזערער אַ ייד איז גובערנאַטאָר אין בידזשאַן, וואָלט ער זיכער אייגעגענימען אַ פּאַגירע... הערסט, ריווקעלע, דאָס גאַנצע שטעטל גאַיט כּאַדאָראָם. ווי מען שטאַיט און גאַיט, שטאַיען רעדלעך און רעדן וועגן דעם סאָוועטסקן... מען זוגט, אַז ער גיט רעגירונגס־שטעלעס נור צי יידן... אַי, אַי, משיח׳ס צייטן!... ער איז עפּעס אַ פיינער מאַן, אָט דער סאָוועטסקער? אַ ציגעלאָזט מענטשל

עפּעס? (ריװוטשע שמייכלט) טו הער זשע ריװוקעלע, — דו באַ אינדז װייסט דאָך איז שלעכט, דער דלות פּאַפּט פין אַלע זאַטן, און די ביסט דו אַ גאַנצע מאַכערקע, — טאָ פאַרגעס ניט, אַז מיר זאָגען יורן לאַנג שכאַינים געװוען; יאָך מיט דאַן טאַטן אַלע יאורן אין איין שטיבל געדאַװונט, טאָ זע, למען השם, אויסכלאַפּאַטשען פאַר מיר אויך אַ שטעלע...

ריװוטשע: רב װעליע, מיר זיינען ניט אַ ביורא פאַר שטעלעס. און די יעניקע, װאָס װילן פאָרן אין בירא בידזשאַן, דאַרפן זיין מענטשן װאָס קאָנען אַ באַשטימטע מלאָכה.

װעליע: מיינסט אַװאַדע, ריװוטשע, אַז אַלע מיינע יורן בין יאָך אַרימגעגאַנגען און געשריען, — „קויפּט, יידעלעך, קויפּט. אַ פריש און אַ גיטס, אַ גיטס און אַ פריש.״ יאָך האָב אַמול געהאַנדלט; געװוען צאַטן אַן אייגענס געװעלבל געהאַט... יאָך האָב שוין אין מאַן לעבן טינט געמאַכט, קאַלאָשן פאַרגאָסן, כראַין געריבן, הבדלות געפלאָכטן, ראָזשינקעס-װאַן אַף קידוש געמאַכט...

ריװוטשע: דאָס איז אַלץ אַזעלכע מלאכות װאָס אין די סאָװעטן גייען זיי ניט אָן.

װעליע: נישקושע, אַזאַ גרויס לאַנד, װי די סאָװעטסקע, האָט דאָך מסתמא אַ סך שטעלעס, — בפרט אַז מען זיכט נור יידן. דערצו, יאָך בין װיליק אָנצונעמען אַ קלאַינע שטעלע אויך. די זע נאָר כלאָפּאָטשע, אפשר װעט ער מיך אָננעמען. נו, יאָך לאַיף שוין. (ער זינגט אויס מיט אַ גמרא־ניגון — אַ פריש און אַ גיטס, אַ גיטס און אַ פריש!... קויפּט, יידעלאַך, קויפּט — זעמלמעל פון ירושלים... װעליע אָפּ. ריװוטשע נעמט זיך װידער צו דער אַרבעט. עס קומט אָן חבר באַראַש. ער איז אַ מיטליאָריקער, ענערגישען מאַן, קורץ געשאָרן, נעט געקליידעט, טראָגט אַ פּאָרטפעל).

באַראַש: גוט מאָרגן, חבר׳טע ריװוטשע.

ריװוטשע: (דערפרייט) גוט מאָרגן, חבר באַראַש. (באַראַש אָרדנט זיך איין) האָט איר געהאַט דערפאָלג אַף אייער טור?

באַראַש: אָט, װי געװוינטלעך... עפּעס דאָ פּאַטשט?

ר י וו ט ש ע: יאָ, דאָ אַ בריוו פון „קאָמזעט“, אַ טעלעגראַמע פון בירא בידזשאַן. (זי דערלאַנגט די פּאָטשט באַראַשן).

ב אַ ר אַ ש: (נעמט די טעלעגראַמע, לייענט צוערשט פאַר זיך און נאָך דעם הויך) די טעג זיינען אהער אָנגעקומען 65 אַרבעטער פון אַמעריקע, אַ טייל פון זיי מיט פאַמיליעס, מערסטנס בוי אַרבעטער, סטאָליאַרעס, מאַליאַרעס און קאַמענשטשיקעס. די אָנגעקומענע האָט מען באַזאָרגט אין ניי-געבויטע באַראַקעס, די וואָס מיט פאַמיליעס וועלן מיר אינגיכן געבן באַזונדערע דירות. אפן צווייטן טאָג זיינען זיי שוין געווען אַף דער אַרבעט. עס פעלט נאָך אַלץ בוי-אַרבעטער. שיקט פּראָלעטאַרישע עלעמענטן. (ער לייגט אַוועק די טעלעגראַמע).

ר י וו ט ש ע: וואוס, מען פאָרט שוין אפילו פון דער גאָלדענער אַמעריקע קיין בירא בידזשאַן?!...

ב אַ ר אַ ש: יאָ, אפילו פון דער רייכער אַמעריקע פאָרט מען אין וייטן מזרח. און וואָס איז דאָ צו וואונדערן זיך, אַז דריי פערטל פון דער באַפעלקערונג אין אַמעריקע ליידט הונגער און נויט... יאָ, אין דעם רייכסטן לאַנד פון דער וועלט, וואו ס'איז דאָ אַן איבערפּראָדוקציע אין אַלע געברויך מאַטעריאַלן; אין דעם לאַנד וואו עס איז דאָ צופיל באַנען, צופיל הייזער, צופיל קליידער, צופיל עסנווארג האָבן די אַרבעטער ניט וואָס צו עסן, וואַרפט מען אַרבעטער פון די דירות. און דאָס רופן די קאַפּיטאַליסטישע לענדער „געזעץ און אָרדענונג“. אָבער ניט אויביק וועט עס אַזוי אָנגיין ווייל דער קאַפּיטאַליסטישער בנין איז צעפּוילט און עס וועט סוף-כל-סוף מוזן איינפאַלן. (באַראַש פאַררויכערט אַ פּאַפּיראָס).

ב ר ו ך מ ע נ ד ל: (שטופּט אַריין דעם קאָפּ) ני, מען קען שאַין אַראַן?

ר י וו ט ש ע: אַז עס וועט קימען אייער אָטשערעד וועל איך אייך אַריינרופן. (ברוך מענדל אָפּ) אַ פּריטשעפּע אַ איד, — האַלט אין איין נידזשען אַ גאַנצן פרימאָרגן.

ב אַ ר אַ ש: דעם בריוו אין „געזערד“ האָט איר אַוועקגעשיקט?

ר י וו ט ש ע: יאָ.

ב אַ ר אַ ש: עפּעס דאָ אַ סך נייע אַפּליקאַציעס?

ר י ו ו ט ש ע: פיר הונדערט נייע אפּליקאַציעס אַריינגעקימען. דאָס גאַנצע שטעטל וויל פאָרן קיין בירא בידזשאַן.

ב אַ ר אַ ש: וואָס נוצט עס, אַז דער גרעסטער טייל אַפּליקאַנטן טויגן ניט פאַר אונדז. מיט אַזאַ מענטשן מאַטעריאַל איז ניט מעגלעך צו בויען אַ געזונטע, סאָציאַליסטישע געזעלשאַפט... (עס דערהערט זיך אַ גערודער און שטימען אין פאָדערצימער: יאָך בין געקימען פריער... ס'איז מאַן שרענגע... נאַין, ס'איז מיין שרענגע. עס שטופּט זיך אַריין ברוך-מענדל און שרה-באַשע).

ב ר ו ך מ ע נ ד ל: עץ האָט געהערט?... יאָך זיץ שאַין דאָ פין פאַרטוג און ער זוגט, אַז ס'איז זאַן שרענגע... וואוס אַ פאַרכאַטש אַ ייד קען!...

ש ר ה ב אַ ש ע: אַ חיצפּה פין אַ יידן!... דוס שטיפּט זיך נאָך!...

ב ר ו ך מ ע נ ד ל: (באַרואיקט זיך, גלעט זיך דאָס בערדל הנאָה'דיק, מיט אַ שמייכעלע) זיי זאָגען טאַקע אַלאַין דער סאָוועטסקי קאָמיסאַר, פאַניע באַראַש, פון סאַמע מאָסקווע אַזש נור?...

ב אַ ר אַ ש: (קוקט אָן די פאַרשוינען טשיקאַווע) יאַ, איך בין באַראַש פון סאַמע מאָסקווע. זעצט זיך און מאַכט עס שנעל.

ש ר ה ב אַ ש ע: (טורקעט ברוך מענדלען אין זייט אַ צופרידענע) הער נור, ברוך מענדל? ער רעדט דאָך אַ שאַינעם יידיש.

ב ר ו ך מ ע נ ד ל: (קאָן ניט רוען, אָט זעצט ער זיך און אָט שטעלט ער זיך אויף, שרה באַשע טוט אים נאָך) זיי זאָגען טאַקע אָן אמת'ער קאָמיסאַר און טאַקע אָן אונדזעריקער אַ ייד?

ש ר ה ב אַ ש ע: שאַיטע, פּרא-אָדם! די הערסט ניט? — אַ מענטש רעדט אַזאַ שאַינעם, פעפערדיקן יידיש, מסתמא איז ער אַ ייד.

ב ר ו ך מ ע נ ד ל: יידענע, בעהאַימעו! לאָז דוס צו מיר. יאָך וואַיס ווי מען רעדט מיט אַ קאָמיסאַר. שאַין ניט איין מול אין מאַן לעבן גערעדט מיט פאַנעס און כראַביעס.

ב אַ ר אַ ש: מאַכט עס קורץ. וואָס ווילט איר אידן?

ב ר ו ך מ ע נ ד ל: יאָך וואַיס שוין, אַז עטץ איז געקימען געבן יידן שטעטלעס... וויל יאָך אַז עטץ זאָל ווייסן דאָס יאָך בין ניט אַבי וואוס פיר אָן ייד. (ער ווישט זיך אָפּ דעם נאָז מיט אַ שפּיץ פון זיין

זשופּיצע) מאַן טאַטע, הירש בער שוחט, איז געווען אַ ייד אַ למדן זכרונו לברכה. און יאָך אַליין קען גיט לערנען אַ בלאַט גמורא, און אַ פּען אין האַנט קען יאָך אויך האַלטן.

שרה באַשע: (מישט זיך אַריין) יאָך זוג אין, פּאַניע סאָוועט־סקער, מיין מאַן, מיין באַרעך מענדל, איז אַ גרויסער קאָפּ־מענטש, אַ גרויסער אופּטוער און אַ גרויסער בעל מח... יאָך זוג אין, אַז דורט באַ נאַיך אין בידזשאַן דאַרף עטץ האָבן אַזעלכע מענטשן. (באַראַש קוקט זיך איבער מיט ריוועטשען, ביידע שמייכלען).

ריוועטשע: זייט אַזוי גיט און מאַכט עס קורץ, עס וואַרטן נאָך דאָרט אַ היפּש ביסל מענטשן.

ברוך מענדל: (האַזעדיק) יאָך רעד ניט צו דיר, יאָך רעד צום פּאַני קאָמיסאַר. (צו באַראַשן) אַלזאָ בקיצור, יאָך באַרעך מענדל און מיין פרוי שרה באַשע ווילן וויסן, פּאַניע סאָוועטסקער, צי מיר קאָנען קריגן שטעלעס באַ נאַך אין בידזשאַן?

שרה באַשע: יאָך מאַין טאַקע, ניט אַבי וואָס פיר אַ שטעלע, נור אַן אמת׳ע גאַסודאַרסקע שטעלע.

ברוך מענדל: נור איידער וואָס ווען, וויל יאָך פון ענקס מויל אַליין הערן, צי ס׳איז אמת, אַז אין בידזשאַן איז דאָ אַ יידישע מעליכע מיט יידישע מיליציאַנטן און מיט יידישע נאַטשאַלסטווע?

שרה באַשע: (פאַלט אַריין) שאַ, און פּאָגראָמען אָף יידן מאַכט מען דורט?

ברוך מענדל: (צופּט זיך זיין בערדל, קריגעריש מיט אַ ניגנדל) בעהיימע וואָס די ביסט! ס׳איז דאָך אַ דבר הידוע, אַז דורט אין בידזשאַן איז אַן אידישע מעליכע און אַן יידישע מיליציע, — ווי קאָן עס געמאָלט זאַן?

שרה באַשע: (אין זעלבן טאָן ווי איר מאַן) חוכעם מאַנער, הלמאי איז דו אין פּאַלעסטינע אויך אַ יידישע מעליכע מיט יידישע פּאָליציאַנטן און דורט איז יאָ געווען פּאָגראָמען!

ברוך מענדל: (מיט כעס) יאָך זוג דיר, שרה באַשע, אַז אין די סאָוועטסקע איז שטרענג פאַרבאָטן צי מאַכן פּאָגראָמען. מע שמיסט זאָגאַר, אַז לענין אַליין, בכבודו ובעצמו, איז געווען אַ רעבינס אַ זין.

שרה באַשע: זעסטי, דוס געפעלט מיר דוקא.

ברוך מענדל: נו, און יידיש, פּאַניע קאָמיסאַר, דערלויבט מען דורט רעדן?

באַראַש: יאָ, ניט נאָר אידיש, אפילו טאַטעריש. אָבער מאַכט עס בקיצור. (ריוווטשע, אַף צו להכעיס, הויבט אָן שטאַרק קלאַפּן אַפּן שרייב-מאַשין).

ברוך מענדל: (קוקט אַף ריוווטשע׳ן בייז) יאָ, טאַקע, נאָך איין פראַגע און פאַרטיק. מע זוגט, אַז אין בידזשאַן איז פאַראַנען אַזעלכע פּיטשעמאַנטשיקע פליגעלעך, וועלכע עסן אויף לעבעדיקע מענטשן.

באַראַש: פּאַראַן פליגעלעך, נאָר זיי עסן ניט אויף קיין לע-בעדיקע מענטשן.

ברוך מענדל: זי הערן, כראַביע לעבן, ווען עטץ גיט מיר די אמת׳ע גאָסודאַרסקע שטעלע, האָב איך פאַר אין אַ פאַרטיקס מיטל, ווי אַזוי אַרויסצוטראַבן די פליגעלעך פין בידזשאַן.

ריוווטשע: רב איד, און אַ מיטל ווי אַזוי אַרויסצוטרייבן צוויי פיסיקע בהמות האָט איר אויך? (באַראַש לאַכט זיך פאַנאַנדער).

שרה באַשע: עץ דאַרף ניט לאַכן, פּאַניע סאָוועטסקע! — מאַן מאַן איז אַ קאָפּ-מענטש, אַ בעל-שכל. ער האָט אַליין אויסגעקלערט אַ זאַיגער, וואָס לעשט אַליין פין זיך דוס גאַז.

ברוך מענדל: יאָ, יאָך אַליין, מיט מיין אייגן קאָפּ האָב עס אויסגעקלערט. און גאָר פּושעט. אַ וועק-זאַיגער מיט אַ לאַנג דין שטריקל צוגעבינדן צום גאַז. אננעשטעלט, צום ביישפּיל אַף אַכט. קימט אַכט — הויבט עס אָן צי קלינגען. עס דרייט זיך, דאָס שטריקל דערוויייל פאַרציט דעם גאַז. עס לעשט זיך אַליין אויס און מע דאַרף ניט מחלל שבת זאַן... איאָ, אָן אַנפאַל? שאַן איינמאָל אַ דערפינדונג!

ריוווטשע: טאָמער, אידן, וואָלט איר אויפגעהערט דורען אַ קאָפּ און גייט אייך גזינטערהייט מיט אייער דערפינדונג צוזאַמען!

ברוך מענדל: (חוצפה׳דיק) וואָס מישט זי זיך אַראַן. יאָך רעד צים פּאַניע קאָמיסאַר!... עטץ זענען דאָך פין אינזערע — אַן אמת׳ער ייד... יאָך האָב געהערט, אַז מיט פרימקייט איז דורט באַ נ׳אָך ניט אַזוי צאַצקעדיק. ני, מאַילע, יאָך קאָן אויסקימען אָן רבנו תמ׳ם

תפילין, אָבער אַ פּרק משניות לאָזט מען כאָטש לערנען? ניי, און פּסח קריגט מען כאָטש מצות אין בידזשאַן?

שרה באַשע: (אַביסל שעמעוודיק) יאָ, טאַטע, האָט קיין פּאַריבל ניט. מיר זענען דאָך פּאָרט שטיקלעך יידן, טו זוגט זשע מיר טאַטע, פאַניע סאָוועטסקע, אַף אינם אייגענע נאַמנות, אַ מקוה כשרה אָבער איז כאָטש דאָ אין בידזשאַן?

באַראַש: ניטאָ קיין מקוה כשרה, אָבער דערפאַר זיינען דאָ ביבליאָטעקן, שפּיטאַלן, קינדער-שולן...

שרה באַשע: אַ דאַנק גאָט פאַר דעם. כאָטש שילן זאָגען דו. (מיט פרייד) די ערסט, באָרעך מענדל? עס איז דו שילן... נישקושע, וואוס האָב יאָך דיר געזוגט? — דורט וואו ס'גיבט יידן, דורט דאַוונט מען.

באַראַש: הערט זיך איין, אידן, אַזעלכע מענטשן ווי איר דאַרפן מיר ניט אין בירא בידזשאַן.

ברוך מענדל: וואוס פיר אַ מענטשן דאַרפן עטץ דורט?

באַראַש: מיר דאַרפן האַרעפּאַשניקעס, מיר דאַרפן אַרבעטער מיט אַ באַשטימטער באַשעפטיקונג.

ברוך מענדל: זען זי, כראַביע לעבן, ווען איר רעדט וועגן אַ באַשעפטיקונג, דאַן בין יאָך דום ריכטיקע פאַרשוין. שאַין ניט איין באַשעפטיקונג אין מאַן לעבן געהאַט. דהיינו (ציילט אַף די פינגער) אַ מלמד געוועזן, אַ מעקליאַר געוועזן, אַ קרעמער געוועזן, געוועזן צייטן אַז יאָך האָב געהאַנדלט מיט וואַליוטע, געקויפט, פאַרקויפט דאָליאַרן, פונטן, קראָנען, פראַנקן...

באַראַש: (פאַרלירט דאָס געדולד) מיר דאַרפן ניט קיין ספּעקו-ליאַנטן אין סאָוועטן פאַרבאַנד!

שרה באַשע: זי הערן, פאַניע סאָוועטסקער, האָבן עטץ אַף אינדז רחמנות און זאָגן זי אינדז ניט אָפּ. מיר שטאַרבן פון הינגער. ס'איז אינדז זייער שלעכט, און דערפאַר טאַטע ווילן מיר פאָרן אין בידזשאַן, אפשר וועט דורט גאָט העלפן.

באַראַש: עס טוט מיר לייד, אָבער איך קאָן אייך ניט העלפן. מיר דאַרפן אין בירא בידזשאַן נאָר אַרבעטער, האַרעפּאַשניקעס.

ברוך מענדל: נור פּושוטע אַרבעטער דאַרפט איר? און אַ בעל מח, און אַן אויפטועער איז באַ אייך גאָרניט?

שרה באַשע: (האַזעדיק) אַזוי גאָר! — איר דאַרפט נור פּראָס-טע אַרבעטער און אַ קאָפּ-מענטש איז באַ אייך גאָרניט?

באַראַש: גאָרניט.

ברוך מענדל: קים, שרה באַשע, — יאָך זע שאַין, אַז מען וועט באַ די קאַמוניסטלעך ניט קריגן קיין שטעלע.

שרה באַשע: יאָ, לאָמיר גאַין. קאָנטיק דער ייד איז אַ ליט-וואַק, און באַ אַ צאַילעם-קאָפּ קאָן מען קיין האָניק ניט לעקן. (ביידע אָפּ).

באַראַש: (אויפגעקרעגט) און אַזעלכע פּארשוינען ווילן דאָס פּאָרן קיין בירא בידזשאַן.

(ריוווטשע גייט אַרויס, עס קומט אַריין לעווין, באַלד נאָך אים קומט ווידער אַריין ריוווטשע. לעווין איז אַ יונגער, קרעפטיקער, ברייט־פּליוציגער, אָרים־געקליידעטער בחור).

ריוווטשע: דאָס איז חבר שלמה לעווין, — אַ נייער אַפּליקאַנט.

באַראַש: (פריינדליך) זעצט זיך, חבר לעווין. (לעווין זעצט זיך, באַראַש טראַקטירט אים מיט אַ פּאַפּיראָס. זיי פאררויכערן) הייסט עס, חבר לעווין, איר ווילט ווערן אַ קאָלאָניסט אין בירא בידזשאַן?

לעווין: (מיט אַ האַרטער שטימע, אַביסל נערוועז, רעדט אָפּגע־האַקט) יאָ... כ'האָב געהערט, אַז אין בירא בידזשאָן בויען זיך סאָווע-טישע קאָלאָניעס... און מען גיט יידן אַלע מעגלעכקייטן...

באַראַש: ווייסט איר אָבער, חבר לעווין, אַז שווער, זייער שווער קומט אָן די בויאונג פּון דער סאָציאַליסטישער ווירטשאַפט? — איר'ט דאַרפן פּאַרקאַטשען די אַרבל און שווער אַרבעטן. איר וועט דאַרפן גראָבן ערד, אַקערן, זייען, בויען הייזער. פּיל באַקוועמליכקייטן פעלן נאָך דאָרט...

לעווין: דוס איז אַלעם אַ שיבוש... זי הערן, חבר באַראש, קיין פּויליאַק בין יאָך ניט, זאָל די חברטע זאָגן. (ער ווייזט אָן אויף ריוווטשע'ן) פאַר אַרבעט שרעק יאָך מיך ניט אָפּ... געטס מיר אַ סאָכע און אַ האַק און יאָך וועל העלפן בויען דאָס נייע סאָוועטישע לאַנד. און וועט מען

מיר געבן עפּעס צום עסן און אַ פּלאַץ וואו דעם קאָפּ אוועקצולאַיגן וועל יאַך זיין צופרידן.

באַראַש: וואָס איז אייער פאַך, חבר לעווין?

לעווין: צו 16 יאָר שוין אַ וועבער געוועזן. שפּעטער, אַז די טליתים־פאַבריקן האָבן זיך צוגעמאַכט, בין יאַך געוואָרן אַ באַלעגולע; געאַרבעט מיטן טאַטן אַף איין פיר. אַז דאָס פערדל איז אויסגעגאַנגען פון הינגער, בין יאַך געוואָרן אַ טרעגער, אָנגעלאָדן וואַגאָנעס, ציגל געטראָגן, ברעטער געטראָגן... לעצטנס איז גאָר שלעכט, — ניטאָ קיין אַרבעט. טויזנטער יונגעלייט גאַיען דו באַ אינדז אַרים און זיכן אַרבעט און ניטאָ וואוס צי טון. וועגן עלטערע מענטשן שאַין אָפּגערעדט... מיר שטאַרבן פּושעט פון הינגער. (ער קוקט זיך אַרום, רעדט שטיל) זי הערן, חבר באַראַש, דאָ איז דאָס לעבן אַ גיהנום, אַרבעטער ווערן גע־פּייניקט אין די טורמעס. און אַם מערסטן ליידן מיר יידן. מען דריקט און מען שטיקט פין אַלע זייטן.

באַראַש: יאָ, די לאַגע פון די אידן אין פּוילן איז אַ טרויעריקע. דערפאַר באַ אונדז, אין סאָוועטן פאַרבאַנד, זיינען געלייזט געוואָרן די פּראָבלעמען פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן. דער קאָמוניזם האָט באַפרייט אַלע פעלקער און אויך די אידן; טויזנטער אידן זיינען אַריינ־געצויגן געוואָרן אין ערד־אַרבעט, אין די אינדוסטריען און אין דעם מלוכה אַפּאַראַט. דער סאָוועטן פאַרבאַנד האָט אַף שטענדיק אָפּגע־שאַפט ראַסן־האַס, נאַציאָנאַלן האַס, פאַרפאָלגונגען און רעכטלאָזיגקייט.

לעווין: און וואוס דערציילט איר עפּעס וועגן דעם וויטן לאַנד — פין בירא בידזשאַן?

באַראַש: איך קום ערשט ניט לאַנג פון דאָרט. איך האָב אין בירא בידזשאַן פאַרבראַכט אַ לענגערע צייט און איך קאָן אייך מיט זיכערקייט זאָגן, אַז בירא בידזשאַן פאַרמאָגט פרוכטבאַרע ערד, צו־געפּאַסט פאַר קאָלאָניזאַציע; עס איז דאָרט דאָ וואונדערבאַרע וועלדער, גרויסע טייכן מיט פיש; עס פאַרמאָגט אוימגעהויערע אוצרות מיט מינעראַלן, ווי אייזן, קוילן, גראַפיט און גאָלד. און וואונדער טוען דאָרט אויף אונדזערע פּיאָנערן, — זיי בויען אַ ניי לאַנד אַף דער טאַגיע באַ דעם טייך אַמור. די ווילדערנישן באַ דעם גרעניץ פון מאַנדזשוריע

ווערן אין אַ בליענדיקן ראַיאָן פאַרוואַנדלט... ערשט מיט עטלעכע יאָר צוריק האָט נאָך דאָרט קיין מענטשלאַכע פוס ניט געטראָטן, היינט האָט דער געגנט זיך איינגאַנצן געענדערט אין אויסזען. בירא בידזשאַן בויט זיך. עס וואַקסן דאָרט אויס גרויסע פאַבריקן, ס׳פאַרמירן זיך קאָלווירטן, ס׳ווערן אויסגעשניטן וועלדער, נייע וועגן ווערן דורכגע־פירט, עס בויען זיך קאָלעקטיווע אינסטיטוציעס, עס פונדעוועט זיך איין אַ נייַ לעבן. טויזענטער אידן פון אַלע עקן וועלט, וואָס זיינען געווען פאַראורטיילט צו זיין לופט־מענטשן, זיינען איצט געוואָרן פראָ־דוצירער פון ברויט, פאַרנעמען זיך מיט פי־צוכט, עופות־צוכט, פלאַנצן וויינגערטנער, מאַכן בינשטאָקן. מיט איין וואָרט, זיי בויען דאָרט אַ גליקלאַכע צוקונפט אין אַ סאָציאַליסטישן לאַנד...

ריוווטשע: דערציילט אינדז עפּעס, חבר באַראַש, וועגן דעם קלימאַט דאָרט?

באַראַש: בירא בידזשאַן געפינט זיך אין דעם זעלבן קלימאַטישן גראַד ווי דרום פראַנקרייך און דייטשלאַנד. אין די זומער חדשים פאַלט אַ סך רעגן, אָבער עס רעגנט דאָרט ניט מער ווי אין אוקראַינע. דער־פאַר וואַקסן דאָרט גרויסע ביימער, דערפאַר איז דאָרט אוממעגלעך טרי־קענישן. דער ווינטער איז אַ באַשטענדיקער, קאַלטער, אָבער די זון שיינט אין מעשאָך פון די ווינטער חדשים, יעדן טאָג כמעט אָן אַן איבעררייס...

(עס הערט זיך אַ געפילדער אין פאָדערצימער).

ריוווטשע: (גיט לעווינען אַ קאַרטל) קימט מאָרגן אָוונט, חבר לעווין, אויף דעם אדרעס און איך וועל אייך באַקענען מיט דער גרופּע, וואָס קלייבט זיך איינגיכן פאָרן.

לעווין: (איבערפילט מיט פרייד) גיט, — יאָך וועל זיכער קימען!

באַראַש: (גיט אים די האַנט) צום ווידערזען.

לעווין: אַ גיטן. (לעווין אָפּ).

ריוווטשע: ווי געפעלט אייך, חבר לעווין, דער נייער קאַנ־דידאַט?

באַראַש: דאָס איז דער ריכטיקער מאַטעריאַל פאַר בירא ביד־זשאַן. וואָס פאַר אַ מהלך צווישן די צעפוילטע, אָפּגעלעבטע, אבער־

גלויביקע רעשטלעך מענטשן און די איבערגעבענע שלמה לעווינס!...
אַלעס וואָס ער פאַרלאַנגט איז אַ סאַכע און אַ האַק און ער איז פאַרטיק
צו בויען דאָס נייע סאָוועטישע לאַנד. הלואי קריגן מיר דאָ אַ סך
אַזוינע פיאָנערן, וואָלט די אַרבעט אין בירא בידזשאַן פאַרדאָפּלט
געוואָרן!...

ריוואָטשע: ווען מען טרעפט אָן אַזוינע חברים ווי שלמה לעווין,
ווילט זיך אויסשרייען: לאַנג לעבן זאָל דער פּאָשוטער האַרעפּאַשניק!

באַראַש: און לאַנג לעבן זאָל דער סאָוועטן פאַרבאַנד, וואָס
גיט די אַרבעטער אַלע מעגלעכקייטן!

פאָרהאַנג פאַלט

1932

באַרג אַרויף

[איינאַקטער פון סאָוועטישן לעבן]

אַנטיילנעמער:

1 גנעשע
2 ר׳ זעליק
3 בידי
4 טשאַלי
5 אברהם
6 מאַדיק מיט זיינע קלעזמער
7 אַ אידענע
8 ליזאַ

ס'איז פרילינג אַוונט 1932. האַנדלונג קומט פאָר אין אַ פאַרוואָרפן שטעטל אין דער אוקראַאינע. ניט ווייט פון שטעטל ווערט פאַרענדיקט אַ מאַשין־פאַבריק. עס בויען זיך אין געגנט נייע בלאָקן הייזער, גאַסן ווערן דורכגעבראַכן. ווען דער פאָרהאַנג הויבט זיך אויף זעען מיר פאַר זיך אַ גרויסן עס־צימער פון אַן אַמאָליקער גבירישער הויז, די ווענט זיינען אויסגעקלעפּט מיט אָפּגעבליאַקעוועטע וואַנט־פּאַפּיר פון אַן אומבאַשטימטן קאָליר. עטלעכע הויכע, טונקל־ברוינע טירן פירן אין די איבעריקע צימערן. די פענצטער זיינען איבערגעהאַנגען מיט האַלבע פאָרהאַנקעס פון פאַרשיידענע קאָלירן. בײַ די ווענט שטייען אַ פּאָר איבערגעבליבענע שטיקלעך פון אַן אַלטן אויסגעריבענעם ווייכן גאַרניטור מעבל, אַ בופעט און אַן אַלטמאָדישע גרענד פּיאַנאָ. אין מיטן צימער שטייט אַ גרויסער, מאַסיווער, רונדער טיש. איבערן טיש הענגט אַ גרויסער באַגולטער בליצלאָמפּ מיט אַן אַבאַזשור. אַרום טיש שטייען שווערע פאַרשיידנאַרטיקע שטולן. אויף די ווענט הענגען בילדער פון קאַרל מאַרקס, לענין, סטאַלין און קאַהאַנאָוויטש צוזאַמען, אויך הערצל, מאָנטעפיאָר און עטלעכע פאַמיליען־בילדער.

ר' זעליק גערשענאָוויטש, דער אַמאָליקער גביר פון שטעטל, אַ הויכער, מאַסיווער איד פון אַ יאָר 65, שטייט אין אַ ווינקל און דאַוונט מעריב. זיין לענגלעכער, גלאַנציקער פּנים איז באַצירט מיט אַ היבש־גרוילעכער באָרד און געגרייזלטע פּאות. פון אונטער זיין אַלטן קאַפּעליוש שטעקט אַרויס אַ סאַמעטענע יאַרמעלקע. זיין שוואַרצע, אָפּגעטראָגענע זשופּיצע איז פאַנאַנ־

דערגעשפּיליעט און עס זעט זיך אַרויס אַ טלית־קטן. זיין פרוי, גנעשע, זיצט און לאַטעט אויס אַ קליידל. זי איז אַ קורצע, דיקע פרוי, קוקט אויס אַביסל אינגער פון איר מאַן. זי טראָגט אַ טונקעלע קלייד, וועלכע זי האָט נאָך פון די אַמאָליקע גוטע צייטן. איר גרויע קאָפּ האָר איז באַדעקט מיט אַ שטייפן פּאַריק, איבערן פּאַריק טראָגט זי אַ געבלומטע פאַטשיילקע. בידי עפּשטיין, אַ יונגע אַמעריקאַנערן, אַ שיינע, אויסגעפּוצטע, בלאָנדע ווייבעלע, קומט אַריין. זי איז געקליידט געשמאַקלאָז־אַמעריקאַניש.

בידי: מיסעס גערשענאָוויטש, איר פּיקסט נאָך אַלץ די אַלטע דרעס? — בא אונדז אין אַמעריקע וואַרפט מען שוין בעסערע אַרויס אין גאַרבעדזש אַריין.

גנעשע: מאַלע וואָס בא אייך אין אַמעריקע... אַ געבענטשטע לאַנד די אַמעריקע!...

בידי: אַלבעטשיו — אַ געבענטשטע לאַנד. דאָ בא אייך, אַז איינער טוט זיך אָן ווי אַ מענטש און ער גייט אַרויס אין סטריט פאַר אַ וואָק, קוקט מען אויף אים, ווי אויף אַ ווילדן בער.

גנעשע: דו רעדסט, בידעלע, פון קליידונג, — דאָס זאָל זיין מיין לעצטע זאָרג. איך דאַנק גאָט, אַז איך שקראַבע צוזאַמען דאָס ביסל עסן. אַז פאַר יעדן פּיצעלע דאָרף מען דאָך שטיין גאַנצענע שטונדן אין אָטשערעד.

בידי: באַי אַס אין אַמעריקאַ ווייסט מען ניט פון אַזעלכע זאַכן ווי אָצערע, מען טראָגט אייך אַלץ אין הויז אַריין... מיסעס גער־שענאָוויטש, איר האָט געדאַרפט אָנקוקן מיין אַמעריקאַ!... וואָס פאַר אַ ריטש קאָנטרי דאָס איז! וואָס פאַר אַ לוקסוס!... איר האָט געדאַרפט אָנקוקן ניו יאָרק. וואו איר גייט טרעפט איר אָן הונדערט־פלאָריקע סקיי־סקרעיפּערס, גראַנדיעזע פּאַלאַצן, פּראַכטפולע פּאַרקס. וואו איר גייט טרעפט איר סטאָרס אָנגעפּאַקט מיט אַלדאָסגוטס. אָל אָוועך די סיטי טרעפט איר די מאָסט אָפּ־טו־דעיט טעאַטערס, מואָוויס, רייכע קאַבאַרעטן און רעסטאָראַנען... מיסעס גערשענאָוויטש, איר האָט גע־דאַרפט אָנקוקן בראָדוויי ביינאַכט! מיליאָנען עלעקטרישע לאָמפּן שיינען. דאָרט ביינאַכט איז ליכטיקער, ווי דאָ בא אייך אין די דעי טאַים. וואו מען גייט הערט איר געזאַנג, מוזיק... אָט דאָס הייסט

א לעבן. ווען מיין לואי פאָלגט מיך, וואָלט איך מאָרגן צוריקגעפאָרן קיין אמעריקא.

גנעשע: איך מעג אויך דאנקען גאָט פאר אייער אמעריקע. ווען די קינדער וואָלטן ניט צוגעשיקט די דאָלארן פון אמעריקע, גאָט ווייס צו וואָס מיר וואָלטן געקומען. מיט די אמעריקאנער דאָלארן, אז מען קומט אריין אין טאָרגסין, קריגט מען טאקע וואָס מען וויל... הערסט בידעלע, צען דאָלער שיקן זיי יעדן חודש. זיי פלעגן אמאָל שיקן 25 דאָלער א חודש, איז געווען טאקע גוט, אבער לעצטנס, שרייבן זיי, אז דער מצב איז דאָרט אויך ניט אזוי אי, אי, אי... עפעס ווערט אייער אמעריטשקע אויך קאַליע.

(ר' זעליק פארענדיקט דעם דאַווענען. קאנטיק, אז ער האָט אונטערגעהערט דעם געשפרעך. ער גייט צו מיט א ספר אין האַנט און זעצט זיך באַם טיש. ער רעדט מיט א ניגדל, ציט אויס זיינע רייד, כאַפּט אָפּט א שמעק טאַבאַק. ווען ער נעמט ניט קיין אַנטייל אין געשפרעך, לערנט ער אין דער שטיל, אריינ־קוקנדיק אין זיין ספר).

זעליק: זאָרג זיך נאָר ניט, גנעשע, פאר אמעריקע, — זי איז נאָך גענוג רייך... וואָס איין ראקפעלער פארמאָגט האָט עס ניט דערוויייל גאַנץ רוסלאַנד.

בידי: ניטאָ נאָך אזא קאָנטרי ווי אמעריקא! דאָס איז א לאַנד פון גרעיט אָפּאָרטיוניטיס. איבערהויפּט איז דאָס א גאָלדן לאַנד פאר אידן. די גרעסטע ביזנעס, די גרעסטע בענק באַלאַנגען צו אידן. אלע דעפּאַרטמענט סטאָרס באַלאַנגען צו אידן. וואו איר גייט זעט איר אף די סטאָרס אזוינע טיפּיקעל אידישע נעמען ווי הורעוויטש, ליפשיטץ, קאַהאַן, גאָלדבערג...

זעליק: אמעריקע איז שוין איין מאָל א טייערע לאַנד און א פרייע לאַנד פאר אונדז אידן!...

בידי: איר הערט, מיסטער גערשענאָוויטש, אין אמעריקע איז דאָ ריעל דעמאָקראַסי. אלע מענטשען געניסען דאָרט פולע ליבערטי. וואָס דו ווילסט טוסטו; וואָס פאר א ביזנעס דו פארטראַכסט — יו קען מעיק איט. דו ווילסט, פאַראינסטנס, בויען א סינאַגאָג צום דאַווענען אָדער א טשוירטש, העלפט נאָך די רעגירונג ארויס. אָט דאָס

הייסט באַ מיר ליבערטי און דעמאָקראַסי פאַר אַלעמען. און דאָ, צו וואָס מען רירט זיך צו — טאָר מען ניט...

זעליק: אַז דאָ האָבן זיי נאָר איין שולחן-ערוך. אַז קאַרל מאַרקס האָט געזאָגט „לאָ“ מיט אַן אלף, טאָר מען ניט. אַ פיינעם תכלית האָבן זיי געמאַכט פון אונדזער לאַנד! האַנדל — צעשטערט, די פאַמיליעס — צעבראָכן. די רעליגיע געמאַכט צו שפּאָט. אַ תל גע-מאַכט פון אַלץ!... מאַכשאָוועסן, וואָס קאָן מען דערוואַרטן פון שוסטער-יונגען און בינדרושניקעס!...

גנעשע: ווי שטייט דאָרט אין די הייליקע ספרים: ווײַ צו דעם לאַנד, ווען אַ דינסט-מויד ווערט אַ האַרענטע.

(עס קומט אַן טשאַרלי מיט אַ גיטאַר אונטערן אָרים. טשאַרלי איז אַ יונגער אַמעריקאַנער ספּעץ-מעכאַניקער).

טשאַרלי: (גוטמוטיק) זדראַווסטוואויטע גראַזשדאַנע גערשע-נאָוויטשי!... האַלאָ, מיסיס עפּשטיין!

בידי: (דערפרייט, קאָקעטיש) אָ, האַלאָו, טאָווארישטש טשאַרלי! האַאו אַר יו?

טשאַרלי: אָלרײַט... אַ וואו איז לואי?

בידי: אין פעקטאָרי ביז שפּעט אין דער נאַכט. זיי לאָזן אים דיינע טאָוואַריסצעס ניט אָפּ...

טשאַרלי: און וואו איז ליזאַ?

בידי: זי איז קיינמאָל אין הויז ניטאָ. אַלע מאָל ביזי — בייטאָג מיט די טשילדרען, און ביינאַכט מיט די פּויערטעס. זי וויל מאַכן אַלע גראַזדאַנקעס פאַר געבילדעטע דאַמען.

טשאַרלי: דו רעדסט, בידי, אַלעמאָל אַזוי סאַרקאַסטיש. ס'גע-פעלט דיר נאָך אַלץ ניט די סאָוועטסקע רעגירונג?

בידי: וואָס איז דאָ צו געפעלן? —האָנגער, נויט און דוירט קאָן ניט געפעלן.

טשאַרלי: דו פאַרגעסט, בידי, אַז סאָוועט רוסלאַנד איז אַ ניי לאַנד, דער גאַנצער געגנט דאָ אַרום בויט זיך. מיר פאַרענדיקן די צייטן אַ נייע פעקטאָרי. גאַנצע בלאָקס הייזער בויען זיך. סטריטס ווערן געברוקירט. און אין אַ צייט ווען מען בויט, איז געוויינלעך אָנגעוואָרפן,

שמוציק, אָבער שפּעטער, ווען אַלעם וועט פּאַרטיק ווערן, וועט זיין גערעאַם, ציכטיק און בעקוועם.

בידי: וואָס אמאָל וועט זיין ווייס איך ניט, דערווייל איז נאָ גוד היר.

זעליק: ביז וואַנען מען וועט דערלעבן די נחמה, וועט ארוים די נשמה.

טשארלי: קאָנטיק אַז אייך פאַר קאָמוניסטן וועל איך שוין ניט מאַכן. (ער קוקט אָף זיין זייגערל) עס ווערט שפּעט... אפשר, בידי, ווילסטו גיין מיט מיר אין „דאָם קולטורי״? דאָרט ווייזט מען היינט אַ פּיקטשע פון טשארלי טשאַפּלין און אונדזער מאַנדאָלין אָרקעסטער וועט שפּילן.

בידי: סאָם אטרעקשאָנס! באַלד וועל איך זיך גיין שלעפן אין דער פינצטער אין די בלאָטעס און איינשמוצן מיינע שוהס און קליי-דער צו זען אַ פּיקטשע, וועלכע איך האָב שוין פאַר שור געזען מיט פינף יאָר צוריק אין אמעריקא!

טשארלי: נו, דו ווילסט ניט? — גיי איך אַליין.

בידי: ווייסטו וואָס, טשארלי, זיי אַ גוד באָי און שפּיל עפּעס אָפן גיטאַר אַן אמעריקען סאָנג און איך וועל דיך אַקאָמפּאַנירן.

טשארלי: גוט, איינס אַן אמעריקאַנישע און אַ צווייטע — אַ סאָוועטישע זאַך. (טשארלי שפּילט, בידי אַקאָמפּאַנירט. ווען זיי ענדיקן) נו, איצט מוז איך לויפן. גוד נייט, עווערי-באָדי!... דאָסווידאַניע! גריסט ליזאַן!...

בידי: אָ-קעי, גוד נייט, דאַרלינג, קאָל עגעין! (טשארלי אָפּ) אַ פאָני טינג מיט אייערע סאָוועטס, זי מאַכט קלוגע, נאָרמאַלע מענטשן קרייזי. דאַכט זיך אַזאַ סמאַרט פעלער, אָט דער טשארלי איז, און ער האַלט אויך מיט די באָלשעוויקס!

גנעשע: מען זאָגט, אַז ער איז אַ געבאָרענער אמעריקאַנער, און זיינע עלטערן זיינען אויך אמעריקאַנער, און פונדעסטוועגן געפעלט אים דאָ... מען דערציילט אויך אַז ער לערנט זיך רוסיש.

זעליק: מען שמועסט, אַז זיין טאַטע איז גאָר אַ גרויסער גע-שעפטסמאַן אין די וואָל-סטריטן אין אמעריקע, און אַז ער איז אַ בן-

יחיד. און אַ זוינער וויל דאָ פאַרבלייבן... אַלערליי משוגעים דאָ אַף דער וועלט!...

בידי: (מיט אַ טאָן און מינע פון גרוים וויכטיקייט) איר ווייסט, מיסטער און מיסיס גערשענאָוויטש, מיר דוכט אַז טשאַרלי ליבט אייער דאָטער ליזאַ.

זעליק: אַזוי גאָר!

גנעשע: דענקסטו טאַקע?

זעליק: טאַ זאָג זשע מיר, טאָכטער, איז עס אַ גוטער שידוך? און די הויפּט זאַך — צי איז ער אַ איד?

גנעשע: יאָ, טאַקע, בידעלע, זאָג דעם אמת, איז ער אַ איד? ווייל דאָס וואָס ער רעדט אידיש איז נאָך ניט קיין באַווייז, — אַ סך גוים רעדן אידיש היינטיקע צייטן.

בידי: יאָ, שור, ער איז אַ איד. זיין טאַטע איז פּרעזידענט אין אַ טעמפּל.

זעליק: אויב אַזוי איז גוט.

(בידי גייט צו צו דער פּיאַנאָ און קלאַפּט אויס אַ פריילעך לידל. אין פּאַדערצימער הערט זיך אַ שטאַרקער קלאַפּן מיט דער קליאַמקע פון טיר).

גנעשע: ווער קלאַפּט עס דאָרט? (מען קלאַפּט ווידער).

זעליק: (שרייט) קום אַריין! (עס קומט אַריין אברהם, ער איז אַ מאַן פון אַ יאָר 28, ער קוקט אויס מיד און צעוואָרעמט פון וועג. זיין לעדערנער איבערערעקל און זיינע שמאָלע ברוינע הויזן זיינען באַדעקט מיט שטויב. ער האַלט אין איין האַנט אַ היפּשן טשעמאָדאַן און אין דער צווייטער האַנט אַ פּעקל. אַ ווײלע בלייבט ער שטיין באַם טיר, קוקט זיך אַרום און פּרובירט עמיצן צו דערקענען).

אברהם: זייט איר די פאַמיליע גערשענאָוויטש?

זעליק: יאָ, דאָ וואוינען די גערשענאָוויטשעס. און ווער ביסטו?

גנעשע: אוי ווי איז מיר, זעליקן — דו דערקענסט אים ניט — דאָס איז דאָך אברהמל, מיין ברודער מאָטלעס אַ זון, — פון אמע-ריקע!

זעליק: אוי, טאַקע! — גאָר ניט דערקענט. (ער גיט אים שלום עליכם).

גנעשע: אַט אַ גאַסט! (זי נעמט בײַ אים צו די פּעקלאַך) קום, וואַש דיך איין. ביסט מסתמא גוט הונגעריק. (זיי גייען אַף אין פאָדער־הויז).

זעליק: דאָס איז אויך אַן אַמעריקאַנעטץ. אברהמל הייסט ער. ער איז מיין שוואָגער מאַטלס אַ זון.

בידי: איך האָב באַלד רעקאָגנייזט, אַז ער איז מיינער אַ קאַנטרי־מאַן.

זעליק: ווען ער האָט פאַרלאָזן רוסלאַנד, איז ער נאָך גאָר אַ קליינטום געווען... אוי ווען מיר דאָס אַריינקריגן גרוסן פון אונדזערע קינדער!...

בידי: נאָך אַן אַמעריקען, וועט זיין פריילעכער. זיין מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורײדן. (גנעשע און אברהם קומען אַריין. אברהם איז איצט שוין אָפּגעוואַשן און אַן אַ רעקל. גנעשע נעמט זיך גרייטן דעם טיש, טראָגט עסנס, און רעדט פאַר זיך — „אַט אַ גאַסט").

זעליק: זיי באַקאַנט, אברהמל! דאָס איז מיינע אַ שכנה, אויך אַן אַמעריקאַנערקע, בידי עפּשטיין הייסט זי. איר מאַן איז דאָ גלאָוונער אינזשעניער.

בידי: (קאָקעטיש) ווערי גלעד טו סי עי קאַנטרימען! (זי גיט די האַנט אברהמען. אברהם באַטראַכט בידי'ן און אים ווערט באַלד קלאָר מיט וואָס פאַר אַ פערזאָן ער האָט דאָ צו טאָן) פון וועלכער שטאָט קומסטו?

אברהם: (ענטפערט אומווילִיק) פון דעטראָיט.

בידי: סאָם טאָון, טהאָט דעטראָיט! די גרעסטע פאָרד פאַבריקן געפינען זיך דאָרט.

גנעשע: נו, גיי צום טיש, אברהמל. (אברהם זעצט זיך ביים טיש) עס, אברהמל, שעם זיך ניט. (אברהם עסט מיט אַפּעטיט) האָב קיין פאַריבל ניט, דאָ עסן מיר נאָך אַלץ גראָבע אכילות.

אברהם: די היגע עסנס זיינען געזינטער פון די אַמעריקאַנער. עס שטעלט זיך אַריין מיטאַמאָל מאָדיק דער קלעזמער מיט זיין אָפּגעריסענער בעטלער־קאָפּעליע).

מאָדיק: (הכנעה'דיק) אַ גוטן אַף אייך האָכגעשעצטע אַמעריקאַנצעס! (אָנווייזנדיק אַף אברהמען) אַט דאָס איז דער פרישער אַמע־

ריקאניעץ. (ער גיט א קאמאנדע צו זיין קאפעליע) שפילט, חברה, לכבוד דעם חשוב'ן גאסט פון אמעריקע און לכבוד האישה הצנועה, דער בארימטער אמעריקאנער אינזשיניערשע, מאדאם עפשטיין. (די קאפעליע פאנגט גלייך אן שפילן אן אלט־מאדיש פריילאכס. מאדיק דיריגירט א ווייַלע מיט זיין סמיטשיק און נאך דעם נעמט ער ענערגיש מיטשפילן אף זיין אלטער פידל. זיי ענדיקן).

מאדיק: (צו אברהמלען) זאלן מיר נאך שפילן, גראזשדאנין אמעריקאניעץ?

אברהם: קאנט איר שפילן לענינס ליבלינג ליד?

מאדיק: געוויס קאנען מיר. וואס? מיר זיינען עפעס ניט קיין סאוועטישע מענטשן! (מאדיק זינגט אפריער אויס אביסל דעם ניגון, גיט א מאך מיטן סמיטשיק. זיי פאנגען אן צו שפילן. ווען זיי ענדיקן, גיט זיי אברהם א פאר זילבערנע מטבעות. בידי גיט זיי א גאנצן דאלאר. די קלעזמער זיינען מלא שמחה).

מאדיק און די איבעריקע קלעזמער: גאט זאל אייך געבן געזונט און לאנגע יארן... וואוילע מענטשן די אמעריקאנצעס!... טייערע מענטשן... (די קאפעליע גייט אפ. בידי נעמט זיך פוצן אירע נעגל).

אברהם: קוקט אויס ס'זיינען נאך פארבליבן א היפש ביסל מענטשן פון אמאליקן דור, וועלכע קאנען זיך ניט צופאסן.

זעליק: אז מען האט אלץ חרב ומוחרב געמאכט, היינט ווי קאן מען זיך צופאסן?

אברהם: פעטער, מען האט דא בלויז חרב געמאכט די אלטע קאנסערוואטיווע וועלט און אף איר פלאץ בויט מען א מאדערנע פראלעטארישע וועלט.

זעליק: את האסטו דיר! — ערשט געקומען און רעדט שוין מיט זייער לשון.

גנעשע: נו, עס בעסער, אברהמל, — אז דו וועסט זיך אויסרוען וועלן מיר שמועסן... (עס לויפט אריין א צעפאטלטע, אפגעריסענע, גרויע אידענע מיט א גרויסן פארטרעט אין אירע הענט. זי לויפט צו מיט אימפעט צו אברהמ'ן).

איד ע נ ע: דו ביסט דאָס דער נייער אַמעריקאַניעץ?

אבר ה ם: יאָ, איך.

איד ע נ ע: טו מיר אַ טובה, יונגערמאַן, און גיב בלויז איין קוק אַף אים. דו וועסט אים זיכער דערקענען. דאָס איז מיינער אַ זון, דאָס איז מיין שלומקה (זי שטופּט אים דעם פּאָרטרעט אין פּנים אַריין) ער געפינט זיך אין מעקסיקע, אַמעריקע... שוין באַלד צוויי יאָר אַז איך האָב פון אים ניט געהערט. דו מוזט אים זיכער קענען...

אבר ה ם: עס טוט מיר לייד, איך קען אים ניט. איך בין קיינ-מאָל ניט געווען אין מעקסיקאָ.

איד ע נ ע: דו ביסט דאָך אָבער אַן אַמעריקאַניעץ! — קוק זיך גוט צו, האָב רחמנות.

אבר ה ם: איך קען אים ניט.

איד ע נ ע: אפשר פּאָרט, האָסטו אים ערגעץ וואו אָנגעטראָפן? שלומקע ווילייטשיק הייסט ער, ער איז אַ קאָמאַשען-שטעפּער, ער איז 32 יאָר אַלט, אַ קורצער מיט געקרייזלטע האָר.

אבר ה ם: ניין, איך קען ניט אייער זון.

איד ע נ ע: שאַ, אפשר קאָנסטו מיין מומע זלאַטקע? זי וואוינט אין ברוקלין, אַמעריקע. איר פאַמיליע איז באָקסערמאַן. זי, זאָגט מען, איז שטיין רייך, נאָר זי וויל די קרובים ניט אַרויסהעלפן; זי ענטפערט ניט אַף די בריוולעך וואָס מען שיקט איר.

אבר ה ם: איך קען ניט אייער מומע זלאַטקע.

איד ע נ ע: זי מוזסטו זיכער קענען. מיין מומע זלאַטקע איז זייער אַ רייכע. זי האָט אַ גרויס געשעפט, הייסט עס „קאַנדאַסטער". ..

אבר ה ם: איך האָב קיין מאָל ניט געהערט פון אַ געשעפט וואָס הייסט „קאַנדאַסטער".

איד ע נ ע: לאַנדסלייט האָבן מיר איבערגעגעבן, אַז עס איז אַ געשעפט, וואָס באַשטייט פון אַ סך געשעפטן צוזאַמען. דאָס איז אַ סעלצערסקי מינעראַלני זאַוואָד, אַ קאַנדיטערסקי געשעפט, אַ מאָראָ-זשענע געשעפט און אַ טאַבאַטשני מאַגאַזין, און אַלעס צוזאַמען הייסט דאָס „קאָנדאַסטער".

ב יד י: איר מומע האָט אַ קענדי סטאָרקע אין בראָנזוויל.

אידענע: יעצט ווייסט איר שוין?

אברהם: ניין, איך קען נאָך אַלץ ניט אייער מומע זלאַטקע.

אידענע: מילא, פאַר מיין מומען אַרט מיר ניט. זי איז אַ חזיר'טע געווען און אַ חזיר'טע געבליבן. זאָל זי כאָטש אַמאָל צושיקן אַ דאָליאַר אַף אַ רפואה! פון מיינעטוועגן מעג זי דאָרט איינגעמען אַ מיתה-משונה. אָבער מיין זון שלומקע, ער זאָל ניט שרייבן, איז מיר אַ וואונדער! — אַזאַ טייער קינד געווען. מסתמא האָט מיט אים אַן אומגליק געטראָפן... שאַ, אפשר פאָרט ווײסטו אים דערקענען (זי שטופּט אים ווידער אין פּנים דעם פּאָרטרעט).

אברהם: כ'לעבן ניט באַגעגנט אַזאַ מענטשן.

אידענע: ווי איז מיר און ווינד איז מיר!... שוין צוויי יאָר ניט געהערט פון מיין שלומקען. פאַרפאַלן געוואָרן ערגעץ דאָרט אין דער גאָלדענער אַמעריקע... (אידענע אַפּ).

גנעשע: וואָס האָט דאָרט אַזוינס טאַקע געטראָפן מיט איר זון?

בידי: מייבי, ער דאָרט חתונה געהאַט פאַר אַ ריטש אַלמנה און גאָר פאַרגעסן אַז זיין פּור מאַמאַ אין די אָלד קאַנטרי. (עס קומט אַן ליזאַ מיט אַ פּאָרטפעל אין איין האַנט און אַ בוך מיט ציימונגען אין דער צווייטער האַנט. ליזאַ איז אַ שוואַרץ-חנ'עוודיק מיידל פון אַ יאָר 26. זי איז קורץ געשאָרן. געקליידעט איז זי אָרים, אָבער מיט געשמאַק. זי גריסט אַלעמען. עס איז קאַנטיק, אַז ליזאַ און בידי הויזן איינע מיט דער אַנדערער ניט איבעריקס גוט).

בידי: ליזאַ, געווען דאַ טשאַרלי, — געלאָזט דיר גריסן וועריי מאַטש. (ליזאַ ברענגט אין אָרדנונג אירע ביכער און העפטן און ענטפערט ניט בידין).

גנעשע: (גייט צו צו ליזאַן) מיר האָבן דאַ אַ גאַסט, טאָכטער. מיין ברודער מאָטלס אַ זון פון אַמעריקע. באַקענט זיך, — אברהם הייסט ער.

(ליזאַ און אברהם קוקן זיך פריינדלעך אָן און גיבן איינער די אַנדערע די הענט).

ליזאַ: זייער אנגענעם (זי גייט אַפּ אין די אינערלעכע צימערן).

זעליק: נו, דערציי͏ל, אברהמל, וואָס מאַכט עפּעס דער טאַטע דיינער? די איבעריקע קינדער?... ווי גייט עס זיי? (ליזאַ קומט אַריין מיט אַ פּאַק פּאַפּירן אין איר האַנט, זעצט זיך באַם טיש).

אברהם: קיין איבעריקס גוטע נייעס האָב איך ניט פאַר אייך. די מאַמע איז שוין באַלד אַכט יאָר טויט. דער טאַטע איז אַלט און קראַנק געוואָרן. ער קאָן שוין מער ניט אַרבעטן אין שאַפּ, איז ער געוואָרן אַ פּעדלער. ער שטייט אין גאַס און פאַרקויפט זאַכן. מיין ברודער, איזי, האָט חתונה געהאַט. ער איז שוין אַ טאַטע פון צוויי קינדער. ער איז אַ טעקסי-דרייווער, באַ אייך הייסט דאָס איזוואָז־טשיק. ער וואוינט אין ניו יאָרק. ער איז אַ גרויסער אָרימאַן. די איבעריקע קינדער שלעפּן זיך אַרום אין די גאַסן און זוכן אַ דזשאָב. איך אַליין בין אַרומגעגאַנגען אָן אַרבעט דריי יאָר... ..

ליזאַ: אָט האָט איר אייך די אַמעריקאַנער גליקן!...

גנעשע: (וויינט) ווי איז מיר! אַזוי שלעכט איז דאָס דאָרטן! — ניט אומזיסט שרייבן די קינדער שלעכטע בריוו.

בידי: עט, נאָט סאָ טעריבל יעט. אַמעריקע איז נאָך איצט, אפילו אין קריזיס צייט, די רייכסטע לאַנד אין די וואָילד.

אברהם: אמת, אַמעריקע איז נאָך איצט אויך די רייכסטע לאַנד, זי פאַרמאָגט די שנעלסטע באַנען, די גרעסטע געביידעס, די נייסטע מאַשינען, טויזנטער אָנגעלאָדענע שפּייכלערס מיט עסנוואַרג פאַרמאָגט אַמעריקע. אָבער די מאָדערנע מאַשינערי האָט אַ סך מענטשן אַרויסגעטריבן פון די פאַבריקן. צו באַשעפטיקן אַלע אַרבייטער האָבן די קאַפּיטאַליסטן געדאַרפט איינפירן קורצע שטונדן און צאָלן אַ מענטשלעכן געהאַלט. דאָס טוען זיי אָבער ניט, איז דער רעזולטאַט דערפון זייער אַ טרויעריקער, — טויזנטער מענטשן קומען אָן צו טשאַריטיס, מיליאָנען מענטשן גייען אַרום אָן אַרבעט און ליידן נויט.

ליזאַ: אַזוינס קומט פאָר אין אַלע בורזשואַזנע לענדער. די קאַפּיטאַליסטן זייגן דאָרט שטענדיק דאָס בלוט פון דעם פּראָלעטאַ־ריאַט.

בידי: איר מעגט זיך ריידן וואָס איר ווילט, — אַמעריקע איז עני טיים גוד אינאָף פאָר מי!

אברהם: און איך האָב באַשלאָסן דאָ צו פאַרבלייבן. איך גיי דאָ אַרבעטן אויפן טראַקטאָר פאַבריק.

ליזאַ: (דערפרייט) איך האָב גאָר ניט געוואוסט. דו ביסט, אַבראַם, אַ טראַקטאָריסט! גוט, אויסגעצייכנט! גוטע טעכניקער דאַרפן מיר דאָ.

גנעשע: איך ווייס ניט, אַבראַהמל, צי דו וועסט זיך קענען דאָ צוגעוואוינען. באַ איך, אין אַמעריקע, ווי שלעכט עס זאָל ניט זיין, וואוינט יעדער אַרבעטער אין אַ וואַרעמער דירה, מיט הייסע און קאַלטע וואַסער פון אַ קראַנט, מיט אַן אייגענער וואַנע, און אַ ליעדניק. דאָ וועסטו דאָס ניט קריגן...

זעליק: דו וועסט דאָ זיין צופרידן, אַז דו וועסט האָבן גענוג ברויט צו עסן.

ליזאַ: לאָז זיך ניט אָנשרעקן אַבראַם. ס׳איז אַ ליגן! דער וואָס אַרבעט, יענער האָט צום עסן. און די אַלע באַקוועמלעכקייטן, וואָס איר האָט אין אַמעריקע, וועלן מיר גאָר אינגיכן דאָ אויך אַריינ-קריגן. די לאַגע דאָ באַ אונדז ווערט בעסער פון טאָג צו טאָג.

זעליק: איך זאָג מיר מיינס — אַמאָל איז דאָ געווען גוט. אידן האָבן געהאַנדלט, געטאָן מסחר, געהאַט קראָמען, געהאַלטן אַרענ-דעס, געקויפט, פאַרקויפט און געמאַכט אַ שיין לעבן. אַ מענטש האָט געהאַט אַ ווערדע. מ׳האָט ניט אויסגעציילט דעם ביסן אין מויל. זיינען געקומען די באָלשעוויקעס און האָבן געמאַכט פון אַלעם אַ תל.

ליזאַ: נו, פאַרשטייט זיך, אַמאָל איז דאָ געווען גוט פאַר די לופט-מענטשן, פאַר די שאַכער-מאַכערניקעס, פאַר די הויט-שינדער; היינט איז דאָ אַ לעבן פאַר די האָרעפּאַשניקעס... אַמאָל איז אין אונדזער געגנט געווען אַ טונקל לעבן. — אַ פּאָר שטיבלעך דאָ, אַ כוטער דאָרט, אָן אַ ברעקל צוזאַמענלעבן, אָן אַ שטרעבונג צו עטוואָס בע-סערס. און איצט קאָלווירטן, געווערב-קאָאָפּעראַטיוון, פאַבריקן, קול-טורעלע אינסטיטוציעס. מען אַרבעט קאָלעקטיוו — דער איד, דער גוי, אַלע צוזאַמען.

אברהם: ס׳איז אַלץ אמת, ליזאַ... איך האָב ערשט אַרומגערייזט

איבער די סאָוועטן, און איך האָב געזען מיט מײנע אײגענע אויגן, ווי איבעראַל בויט מען ענערגיש אַ געזונט, ניי לעבן.

ב י ד י : אַלץ וואָס איר הערט דאָ איז, אַז סאָם דעי, וועט דאָ זײן גוט. גאָט ווייס ווען, און דערווייל גיב זיי אַוועק דעם לעבן... לעט מי טעל יו, איר זייט אַלע אַ באַנטש אָף פולס!... נאָ סערי, איך מיט מײן לואין פאָרן אַפּצוריק קײן אַמעריקע.

ל י ז אַ : איר קאָנט פאָרן — קײנער האַלט אײַך ניט. טויזנטער וועלן אָף אײַער פּלאַץ קומען. מיר האָבן שוין מער ניט קײן מורא פאַר אײַך, ווייל מיר האָבן שוין דערצויגן אונדזערע אײגענע קאַדרעס פון קוואַליפיצירטע אינזשעניערן, טעכניקער און מעכאַניקער... מיר גייען מיט זיכערע טריט באַרג אַרויף צום זיג.

א ב ר ה ם : איר הערט, מענטשן, 18 יאָר האָב איך אַוועקגעגעבן דעם פאַרשקלאַפערשן קאַפּיטאַליזם, איך האָב מיט מײן בלוט און שווייס רייך געמאַכט אַ קליין הייפעלע באָסעס; פון הײנט אָן און ווייטער, וועל איך אַרבעטן פאַר דעם לאַנד, וואָס פירט אײן קאָלעקטיוויזם, קאָאָפּעראַציע; פאַר דעם לאַנד וואו אַלע מענטשן אָן אונטערשייד פון רעליגיע און ראַסע, זײנען גלײך...

ל י ז אַ : בראַוואָ טאָוואַרישטש! אַזוי רעדט אַ חבר, וועלכער קומט העלפן בויען!... אַזוי רעדט אַ באַוואוסטזיניקער פּראָלעטאַריער!

א ב ר ה ם : שוין איצט איז דער סאָוועטן פאַרבאַנד דאָס אײנציקע טרייסט פון די אונטערדריקטע אַרבעטער-מאַסן פון דער גאַנצער וועלט. און די צייט איז נאָענט אַז אַנשטאָט דעם וואָס מען פלעגט אַמאָל עמיגרירן קײן אַמעריקע, וועט מען זיך נעמען לויפן אַהער אין די יו-עס-עס-אַר.

ל י ז אַ : מיר זײנען אָן ערפאָלג, ווייל מיר ווייסן וואָס מיר ווילן. אונדזערע וועג-ווייזער זײנען קאַרל מאַרקס, ענגעלס, לענין און סטאַלין, און ניט נאָר וועלן מיר אָניאָגן אַמעריקע און די איבעריקע קאַפּיטאַליס-טישע לענדער, נאָר מיר וועלן זיי איבעריאָגן.

ב י ד י : אי גאַט סיק און טאַירד פון אַזעלכע נאַרישע באַרימערײ. איר האָט נאָך ניט גענוג ברויט פאַר אײַערע מענטשן, רעדט איר וועגן אָניאָגן אַמעריקע! אָך מאַי גאַד, ווי דערלעבט מען שוין פון דאַנען

צו אַנטלויפן!... (זי לאָזט זיך גיין צו זיך אין צימער, אברהם און ליזאַ קוקן איר נאָך מיט פאַראַכטונג. בידי אָפּ).

ליזאַ: זאָלן זיי גיין, די ביוראָקראַטן, סיי ווי סיי גייען מיר באַרג אַרויף!

(אין דרויסן הערט זיך דאָס זיגרייכע, פריילעכע געזאַנג פון דורכמאַרשירנדיקע רויטע אַרמייצעס).

פאָרהאַנג פאַלט

1932

מיר סטרייקן

[אַ וויזיע דראַמע אין איין אַקט]

אַ נ ט י י ל נ ע מ ע ר

1	אַ הענדלער	8	ווילי
2	גאָס	9	טאָטל
3	סעם	10	טאָם דער נעגער
4	דזשעק	11	אַרבעטלאָזער עפּל־פּאַרקויפער
5	בען	12	הערמאַן
6	בעסי	13	מוירפי
7	לאַנאַ	14	מאַקס

אַרבעטער, נעגערס

אַ שמוציקער עס־צימער אין אַ מאַשין־שאַפּ אין אַ פאַרשטאָט פון ניו יאָרק. די ווענט פון צימער — פאַרשטויבטע, פאַררויכערטע, פון אַ רויטלעך־שוואַרצן קאָליר; קאָנטיק אַז זיי זיינען קיינמאָל ניט געפּלאַסטערט און ניט געפאַרבט געווען. די שמוציקע פענצטער זיינען באַצויגן מיט דראָטענע נעצן. באַ די ווענט — אַ פּאָר הילצערנע בענק. באַ אַ זייט — אַ הילצערנער ניט־געהובעלטער טיש. אין אַ ווינקל — אַ שפּייז־קרעמל. אַ באַוואָקסענער עלטערער מאַן, אין אַ רעקל, וואָס איז פּיליוכט אַמאָל געווען ווייס, ליגט אויס זיין סחורה און זינגט זיך אונטער אַ טרויעריק ניגנדל. עס הערט זיך דייטלעך דאָס גערויש פון מאַשינען, דאָס קלאַפּן פון האַמערס, דאָס זשומען פון פּאַסן; אַטאָמאַטישע עגבערס קלאַפּן אויס ווי צום טאַקט הילכיקע, דראָבנע, אָפּגעהאַקטע קלעפּ... מיטאַמאָל דערהערט זיך אַ שטאַרקער לאַנגער פייף, און אַלץ ווערט שטיל. מיטאָג־צייט. ביסלעכווייז הייבן אָן אַנקומען מידע, מיטשטויב־באַדעקטע, פאַר׳חשכ׳טע, פאַרשמירטע אַרבעטער, מיט קליינע בלעכענע שפּייז־קעסטלעך און פּעקלעך אין די הענט. אָנגעטאָן זיינען זיי אין שמוציקע, פון אויל גלאַנציקע, טונקעלע אָוועראָלס. אַלע אָן רעקלעך. אייניקע טראָגן שוואַרצע, דיקע פאַרטאַכלעך. די מערסטע אין ברודנע היטלען מיט גומענע

דאַשיקעס. עס קומען אויך אַריין מיידלעך, זיי זיינען עטוואָס ריינער און בעסער געקליידט; אויך עטלעכע נעגערס. אייניקע קויפן סענדוויטשעס, האָט־דאָגס, סיגאַרעטן... פון צייט־צו־צייט קומען אַריין אַרבעטער, קויפן עפּעס און גייען אַרויס. די מערסטע עסן פון זייערע שפּייז־קעסטלעך און פּעקלעך, מאָגערע מאכלים, וואָס זיי האָבן מיט זיך געבראַכט פון דערהיים. זיי זעצן זיך אין גרופּקעס. עסנדיק ריידן זיי מיט אַ פאַרשטיקטן צאָרן; אייניקע פאַררויכערן, עטלעכע קוקן אַריין אין צייטונגען. טאָם, אַ הויכער דאַרער נעגער, פאַררוקט זיך אין אַ ווינקל און זינגט זיך פאַנאַנדער אינדער־שטיל. ער זינגט אַ באַקאַנטע פאָלקסמעלאָדיע, נאָר די ווערטער זיינען אַנ־דערע — אַ סאַטירע וועגן דער היינטיקער צייט. סעם, אַ דערשלאָגענער, פאַר־דער־צייט־פאַרעלטערטער, באַוואָקסענער אַרבעטער, קויפט אַ פלעצל און עסט.

ג אָ ס: (אַ דאַרער מיטליאָריקער אַרבעטער) דאָס איז אַלץ, סעם, וואָס דו האָסט פאַר דינער?

ס ע ם: די קינדער זיינען בילכער... אַביסל מילך פאַרן קליינוואַרג מוז מען האָבן. איך וועל זיך שוין באַגיין, אַבי דאָס האַרץ זאָל ניט חלש'ן.

ג אָ ס: (ברעכט אָפּ אַ האַלבן סענדוויטש) נאַ, נעם. (סעם נעמט און עסט. בעת, אַ יונגער, שלאַנקער אַרבעטער מיט אַן אויסדרוקספולן פּנים, עסט און קוקט פאַרטיפט אין אַ צייטונג. עטלעכע אַרבעטער גייען צו אים צו און ריידן אינדערשטיל. דזשעק, אַ געזונטער, שיינער, פרייליכער יונגער אַרבעטער, מיט אַ קאָפּ געדיכטע בלאָנדע האָר, לויפט אַריין און פייפט אַ גאַסן־לידל).

ד ז ש ע ק: (גייט צו צו טאָמען, גיט אים אַ פּאַטש אין פּלייצע) זינג טאָמ ן זינג ן דו ביסט אַ לעבעדיקער גאַי. דיך האָב איך ליב. שוואַרץ בלוט איז היים בלוט, — און זיי זיינען אַלע אויסגעלאָשענע קאַלטע קוזיגעס... נאָר זיי קרעכטשען, נאָר זיי קוואָקטשען.

ט א ם: דאַטס־רייט, דזשעקי! יו אַר רייט, דזשעקי... דו גע־פעלסט מיר אויך.

(לאָנאַ, אַן אָנגעפּאַרבטע, יונגע „פּלעפּערקע" פון „פּעטערן־און־מאָדעל דעפּאַרטמענט", קומט אַריין אומבאַמערקט. קענטיק, אַז זי ליבט דזשעק'ן. זי הערט זיך אויפמערקזאַם צו, וואָס דזשעק רעדט).

ד ז ש ע ק: גאָדעמעט אָל אָף יו ן מענטשן, וואָס קאָנען שמעלצן

אייזן און שטאָל; יאַטן, וועלכע קאָנען בויגן אייזערנע גליענדיקע שטאַנגען, זאָלן גאָר קרעכטשען און וויינען!... א פייער אין אייערע ביינער!... און דו, בען, וואָס האָסטו אַזוי אַריינגעשטופּט דיין נאָניע אין דער צייטונג?... וואָס זוכסטו דאָרטן?... ווילסטו אויפזוכן נאָך א רעוואָלוציע אין טשיינע? (בען ענטפערט ניט. דזשעק טוט אים א טורקע די צייטונג) איך קען דיך, באָיעלע, — דו ביסט גראָדע א וואוילער יאַט, אָבער דו ווילסט שוין צופיל די וועלט פאַרזאָרגן.

בען: (שפּאַסיק) איך וויל זי איבערקערן.

דזשעק: הערסטו, באָיטשיק, ווען דו וועסט האַלטן אין איבער-קערן די וועלט, זאָלסטו מיר אויך לאָזן וויסן, וועל איך אויך אונטער-שטופּן א פּלייצע...

לאָנא: (וועלנדיק אַז דזשעק זאָל זי באַמערקן, פּאַלט אַריין אין די רייד) פיין דזשעק! דו האָסט א גוטן פּיסק... אַל בעטשו דו וואָלסט גע-קאָנט האַלטן א ספּיטש אַף א סאָפּ-באָקס... דו וועסט נאָך מיטדערצייט ווערן א גאַנצער העלד!...

בעסי: (א פאַר'חושכ'טע מוידל פון „פּעקינג“ דעפּאַרטמענט) אויך מיר א העלד! — ער וויל קומען העלפן צו אַלעם פּאַרטיקן. (דזשעק לאָזט זיך גיין צו לאָנא'ן).

דזשעק: לאָנא דאַרלינג, וואָט די העל —יע א העלד, ניט א העלד. קום דערוויייל אביסל טאַנצן.

סעם: עס איז דיר, דזשייקעלע, אפּנים פריילעך אפן האַרצן, ווילט זיך דיר טאַנצן!

דזשעק: אַט גיי איך זיך טאַקע באַלד זעצן וויינען. קום, לאָנא, טאַנצן, זיי אַף צעלאָכעס.

לאָנא: עס איז דיר ווייניק די אָוונטן!

דזשעק: נו, קאַם אָן, לאָז זיך ניט אַזוי פיל בעטן... און דו, טאָם, זיי א גוד-באָי און העלף אַרויס. (לאָנא וויל כלומרשט ניט, נאָר זי לאָזט זיך טאַנצן. דזשעק זינגט א דזשעז-לידל. טאָם קומט צו נעענטער זינגט מיט, פּאַטשט מיט די הענט, קלאַפּט צו מיט א פוס. לאָנא און דזשעק טאַנצן לויט די לעצטע כללים פון דער מאָדע. זיי טרעטן אָן, ניט-ווילנדיק, סעמען אַף א פוס. סעם מאַכט א געשריי. זיי בלייבן שטיין).

סעם: גיי צו אַלדע שוואַרצע יאָר, דו יונגאַטש דו, באָמער דו ווילסט טאַנצן מיט מוידן — גיי אין דענציגנג סקול... ס'געהערט אַ פּלאַץ געפונען צום טאַנצן!...

דזשעק: שאַ, שריי ניט אַזוי! קאָנסט נאָך איבעררייסן דיין גאַרגל. איך האָב דיך ניט אָפּגעבריט... ווייסט וואָס, סעם? — גיי אויך טאַנצן, אָט נעם בעסי׳ן און גיי טאַנצן.

בעסי: (אַ באַליידיגטע) מיך נעמט מען ניט. וואָס בין איך עפּעס אַ שטיקל פאָרניטשור?

דזשעק: שאַט, איר ווילט ניט — דאַרף מען ניט. וועלן מיר בעטן טאָמען... באַווייז זיי, טאָם, — זאָלן זיי זען, אָט די אויסגעלאָשענע קאַלטע אויוונס, וואָס דו קאָנסט!

לאָנאַ: קאָם אָן, טאָם, גיב דעם ריכטיקן קיק! (טאָם לאָזט זיך ניט בעטן, דזשיגט פלינק. דזשעק און לאָנאַ זינגען, פּאַטשן מיט די הענט, טופּען מיט די פיס און שרייען: קאָם אָן באָי! מער פּעפּ! אַטאַ באָי! אָט אַזוי!... טאָם שטעלט זיך אָפּ אינמיטן).

טאָם: זיין געגנוג פאַר היינט. (ער גייט אָפּ ווידער אין זיין ווינקל. דזשעק און לאָנאַ האַלטן ביים אַרויסגיין).

סעם: אַ דאַנק גאָט! פּטור געוואָרן פון די באָמערס. מער אַז טאַנצן גייט זיי ניט אָפּ. אַ גדולה אַף זייערע קעפּ.

דזשעק: (ביים טיר) אַלבעטשו, דו אַלטער שמעלצטאָפּ, ביסט דזשעלאָס... וואָלסט נאָך אויך געוואָלט כאַפּן אַ טענצל מיט לאָנאַ׳ן.

(ער שטעלט אים אויס אַ צונג און גייט אָפּ. פּאַוזע).

גאָס: בען, האָסט, אפשר, אַ סיגאַרעטל? (בען נעמט פון זיין היטל אַרויס צוויי סיגאַרעטלעך, גיט איינס גאָסן און איינס פאַר זיך. זיי פאַררויכערן ביידע) וואָס שרייבט מען אין היינטיקע פּייפּערס?

בען: זיי האַלטן אין איין בילן אַף די סאָוועטן. עס שמעקט מיט פּולווער אין דערלופטן. מ׳דאַרף זיין אַף דער וואַך...

גאָס: איך פאַרשטיי. (אַן אַרבעטער גייט צו צו בענען און זיי ריידן אין דערשטויל).

ווילי: (אַן עלטערער בחור, וועלכער האָט די גאַנצע צייט אַרויגעקוקט אין אַ צייטונג, וואַרפט די צייטונג אַוועק.) פוי, ניט גוט ווערט פון

היינטיקע פּייפּערס! — נאָר האָלד-אָפּס, זעלבסטמאָרדן, הונגער. נאָר צרות און דאָס אַלץ. נו, צייטן דערלעבט!...

סעם: וואָס האָסטו צו קלאָגן זיך? — דו ביסט דאָך אַ סינגל-מאַן. וואָס זאָלן מיר זאָגן — באַווייבטע און נאָך מיט אַ פולן הויז מיט פּרעסערס.

ווילי: איז נאָך גרעסערע צרות.

סעם: צרות צו צרות איז ניט גלייך. אַ יע, אַ האַלב יאָר גאָר ניט געאַרבעט. די לעצטע 4 חדשים אַרבעטן מיר האַלבע וואָכן. גיי און מאַך אַ לעבן פאַר אַ ווייב און קינדער מיט 9 דאָלאַר אַ וואָך!...

גאָס: העל, אַלץ הייסט אַ לעבן... מיינע קינדער גייען אַרום מיט צעריסענע שיך און ניט איינמאָל לייגן זיי זיך שלאָפן הונגעריקע.

בעסי: היינט וואָס זאָל איך שוין ריידן? איך פאַרדין דאָך קוים אַ דאָלער אַ טאָג. איך בין די איינציקע אין הויז, וואָס אַרבעט. שוין באַלד דריי וואָכן, אַז מ'האָט באַ אונדז פאַרשלאָסן די געז.

סעם: און איך בין שוין שולדיק פאַר פיר חדשים דירה-געלט. ווען די שכנים פון מיין הויז וואָלטן ניט געווען אָרגאַניזירט, וואָלט איך שוין לאַנג אָפּן גאַס געלעגן מיט מיינע בעבעכעס.

בען: זעסטו, סעם, אַז מען איז אָרגאַניזירט העלפט יאָ.

גאָס: איך זאָג דאָס אים אַלע מאָל.

בען: איר זייט אַליין אין אַלץ שולדיק.

טאָטל: (אַ קורצער, אַ דיקער עלטערער אַרבעטער, מיט לאַנגע גרוי-לעכע וואָנצעס, מיט קליינטשיקע, שטעכיקע אויגן) מען דאַרף זיך ניט קלאָגן. אַ דאַנק גאָט, וואָס מיר אַרבעטן דריי טעג אין וואָך, טויזנטער מענטשן אַרבעטן גאָרניט...

גאָס: דו קאָנסט זיך דאַנקען גאָט וויפל דו ווילסט. איך האָב ניט פאַרוואָס... דו אַלטער בלאָזאַק, אַז מ'האָט געשניטן די „פּעי" — האָסטו דאָך אויך געדאַנקט גאָט.

טאָטל: איר זייט אַלע אַ „באָנטש קיקערס". איר זייט אום-צופרידענע באַשעפענישן — טומלער...

גאָס: דו, שוואַרצע קראָ, קלאַפּסט דאָך שוין מיטן האַמער דרייסיק יאָר, האָסט קוים ברויט צו זאַט און שווייגסט!... מען צאַפּט פון

דיר דיין בלוט, און דו שווייגסט !... פוי, אַ כּאָליערע דיר אין דיינע ביינער !...

טאַטעל: (אַ ברוגזער) אַך, ניטאָ מיט אייך וואָס צו ריידן. (גייט אַפּ אָן־אַ־זייט).

סעם: און אַז מען שרייט, מיינסטו העלפּט שוין טאַקע?

בען: אַז אַלע וועלן אָנהייבן שרייען וועט העלפן...

גאָס: נישקשה, עס וועט שוין העלפן! דער הונגער וועט אייך מאַכן פאַר קעמפּער... (דזשעק און לאָנאַ קומען אַריין).

דזשעק: נו, וועגן וואָס רעדט איר דאָ? — דאָס זעלבע וואָס נעכטן, דאָס זעלבע וואָס לעצטע וואָך, און דאָס אייגענע וואָס מיט זעקס חדשים צוריק... אַ, וואָס? — נויט, ברויט, צרות, הונגער, טויט... געטראָפן, הא?... פוי, מיאוס געוואָרן דאָס אַלץ צו הערן. און פון אייערע רייד קומט סיי־ווי־סיי גאָרנישט אַרויס.

בען: דו ביסט גערעכט, דזשעק, מ'דאַרף אויפהערן ריידן און מ'דאַרף זיך נעמען צו מעשים.

(אַן אַרבעטלאָזער, אויסגעדאַרטער, בלאַסער מענטשל קומט אַריין מיט אַ קויש עפּל).

אַרבעטלאָזער: קויפט עפּל! דריי סענט אַ שטיק... צוויי פאַר אַ ניקל. קויפט!... (דזשעק קויפט צוויי עפּל. גיט איינעם לאָנאַ'ן, דעם צווייטן נעמט ער זיך).

לאָנאַ: טהענק יו, דאַרלינג. (זיי עסן ביידע).

דזשעק: טוסט עפּעס גוטע ביזנעס, גרויסער פאַרדינער?

אַרבעטלאָזער: אַף ראָקפעלערן געזאָגט געוואָרן אַזאַ ביזנעס. נעכטן פאַר אַ גאַנצן טאָג פאַרקויפט דרייסיק עפּל.

דזשעק: טאָ פאַרוואָס נעמסטו זיך ניט צוריק צו דיין פּיינט־בראַש?

אַרבעטלאָזער: אדרבה, גיי געפין מיר אַ דזשאָב, וועל איך דיר אָוועקשענקען מיין גאַנץ געשעפט.

דזשעק: הערט זיך צו, חברה, באַלד וועט דער גרויסער ביזנעס־מאַן דאָ אַרויסגיסן אַ טאָפּ מיט פרישינקע, פלאַמענדיקע, ערשט־צו־שמאַלצענע צרות.

אַרבעטלאָזער: דו ביסט אַ ליץ. מ׳דאַרף בעסער גיין. (אַר-בעטלאָזער אָפּ).

סעם: דיר, דזשייקעלע, איז גוט, ביסט יונג. דאַרפסט גאָרניט און האָסט גאָרניט, — לאַכסטו פון אַלעמען, חכמ׳עסט זיך. איך אָבער קאָן עס שוין מער ניט אַריבערטראָגן, און קאָן שוין ניט מעהר צוקוקן די צרות אין מיין הויז; איך האָב מער קיין כח ניט...

בען: ווער הייסט אייך אַזוי פיל ליידן... פאַרקאַטשעט אייערע אַרבל און שמידט אויס אויף דער קאָוואַדלע אייער אייגענעם לעבן. אָרגאַניזירט זיך, קעמפט, מאָנט, נעמט...

טאָטל: דאָס איז אַלץ רעד האָט באָנק, אַזוי ריידן אַלע פאַריי-נערם. וואָס זאָגסטו, לאָנאַ?

לאָנאַ: עס געפעלט זיי ניט אַמעריקע, פון דעסטוועגן לויפן זיי אהער פון דער גאַנצער וועלט. אַלע פאַריינערס זיינען קיקערס.

בעסי: דערפאַר זייט איר ביידע געהאָרכזאַמע אונטערטעניקע קנעכט. אַבי איר האָט וואָס צו עסן, איז אייך שוין גוט. און דאָס וואָס טויזנטער מענטשן אין דער רייכער אַמעריקע שטאַרבן פון הונגער, פרירן, ווערן אַרויסגעוואָרפן פון די וואוינונגען, — דאָס אַרט אייך גאַנץ ווייניק!...

לאָנאַ: איך דאַרף מיך ניט זאָרגן פאַר אַנדערע.

בעסי: שוואַרצע קראָען און וועלף זאָרגן אויך ניט פאַר קיינעם.

ווילי: לאָז זיי צורו, בעסי, — פון אַזאַ האַרטן מעטאַל קאָן מען קיין פאַן ניט מאַכן. (ער ווענדט זיך צו בעני׳ן) אָבער איך, בען, פאַרשטיי דיך גאַנץ גוט. איך וויים, אַז דו ביסט גערעכט... מיר מאַכן טאַקע רייך אונזערע באָסעס, און אַליין בלייבן מיר אָרימע לייט. אָבער עס ווילט זיך ניט קריכן אין פייער דער ערשטער, — פאַרשטייסט?

בען: דערפאַר ליידט איר הונגער און נויט.

גאָס: אַ בראַנד זאָל זיך אַריינכאַפּן אין אייערע ביינער!... נישקשה, איר וועט נאָך קריכן אין פייער! איר וועט קריכן. דער הונגער וועט אייך צום פייער טרייבן!...

(עס קומט אַן אַ קורצער, ברייטביינ׳קער מיטליאָריקער דייטש. ער איז געקליידט אין זיינע יום־טוב׳דיקע קליידער. זיין מאַנטל איז אַלט אָבער

ריין. איין פוס איז באַ אים באַנדאַזשירט. ער גייט מיט דער הילף פון אַ גראַבן שטעקן. מען רופט אים הערמאַן. אַלע רינגלען אים אַרום נייגעריק, שרייען — אַ האַלאָ, הערמאַן! וואָס מאַכסטו הערמאַן? ווי איז דיין פוס?).

דזשעק: האַלאָ, דאַטשמען! ווי לעבט זיך דיר עפּעס מיט איין פוס?

הערמאַן: ניכט אַמבעסטען.

דזשעק: אָבער ביר קאָנסטו דאָך טרינקען מיט איין פוס אויך! זעץ דיך. (מען מאַכט פּאַר אים פּלאַץ אַף אַ באַנק. הערמאַן זעצט זיך. דזשעק לויפט דערווייל און קויפט צוויי פלעשלעך ביר, גיט איינע הערמאַנען, נעמט איינע זיך).

הערמאַן: פּראָזיט, מיינע קאַמעראַדן! איך ווינטש איינגיכן זיין דאָ צוריק מיט אייך!

דזשעק: פּראָזיט, ברידער ארבעטער! מיר זאָלן דערלעבן איינגיכן דאָס, וואָס בען ווינטשט אונדז.

שטימען: הלואי!...

טאָטל: מיר זאָלן איינגיכן ווידער ארבעטן „פול-טיים“.

בעסי: דאָס אַלץ וואָס אַן אַלטער שקלאַף האָט שכל אויסצובעטן.

(דזשעק און הערמאַן טרינקען פון די פלעשלעך. טאָם דער נעגער קוקט מיט זשעדנע אויגן אַף דזשעקן. דזשעק באַמערקט עס, לאָזט איבער אַ היפּש ביסל פון זיין ביר, ווענדט זיך צו טאָמען).

דזשעק: נאָ דיר, האַלעדריגע, טרינק און פרעס מיך ניט אויף מיט דיינע פייערדיקע אויגן.

טאָם: (נעמט דאָס ביר) טענק יו, דזשעקי! — דו ביסט אַ דזשענטלמען. (ער טרינקט דורשטיק).

ווילי: נו זאָג, הערמאַן, ווי פילסטו?

טאָטל: נאָך אַ גליק, הערמאַן, וואָס דו האָסט זיך ניט אָפּגעבריט דעם בויך.

גאָס: אפשר זאָל ער פאַר דעם אויך גאָט דאַנקען?

ווילי: (צו הערמאַנען) עס הײלט זיך?

הערמאַן: עס זיינען נאָך דאָ גרויסע וואונדן, קוים וואָס איך קאָן זי אַרירטאָן. איינגאַנצן געשוואָלן... ווען מען באַנדאַזשירט מיך

זע איך פלאַם-פייער: וועל זיך נאָך דאַרפן שלעפּן צום דאָקטער אַ צוויי מאָנאַטן.

טאָטל: דו קריגסט דאָך ווײַדזשעס פון דער קאָמפּענסיישאַן!

הערמאַן: וואָס פאַר אַ ווײַדזשעס? זיי גיבן קוים די נשמה צו דערהאַלטן.

גאַס: זאָל דאָס דער באָס ניט מער פאַרמאָגן, וואָס זיי גיבן.

ווילי: הערסט, הערמאַן, איך האָב גראַדע צוגעזען, ווי דו האָסט פון אויוון אַרויסגענומען ־עם ברענענדיקן טאָפּ, און ווי אַזוי דו האָסט זיך אָפּגעבערענט. דו ביסט באַלד געפאַלן אין חלשות; די פּוס איז געוואָרן שוואַרץ; בלוט האָט גערונען. איך האָב געמיינט — שוין גוד באַי, הערמאַן.

הערמאַן: קענטיק, עס איז מיר באַשערט צו לעבן. דאָס איז שוין דער פערטער אומגליקספאַל, וואָס פּאַסירט מיט מיר בײַ דער אַרבעט.

טאָטל: ווי אַזוי קומט עס, דו, הערמאַן, אַזאַ דערפאַרענער, אַל-טער אַרבעטער, זאָלסט אַרויסלאָזן די צוואַנגען פון די הענט?

הערמאַן: איך ווייס? — אפשר איז אַ קויל געווען אַנגעקלעפּט אָן טאָפּ... וואָס הערט זיך אין שאָפּ?

גאַס: דאָס זעלבע ספּיד-אַפּ. מען האַלט אין איין אונטער-טרײַבן — „האָרי-אַפּ". אַניט סטראַשעט מען וועט מען גאָר פאַרמאַכן דעם שאָפּ. דו הערסט, הערמאַן? ערשט נעכטן קומט צו מיר צו דער נייער פאָרמאַן און זאָגט: „דו, גאַס, האָסט געמעגט אַרבעטן אַביסל שנעלער. אין אַנדערע שעפּער מאַכט מען 24 פורימס אַ טאָג". אַ פייער זיי אין די ביינער! עס איז זיי אַלץ ווייניק. מ'פלעגט מאַכן 16, הײַנט מאַך איך שוין 22, אַרבעט ווי אַ פערד, טרײַב פון זיך אַרויס די קישקעס, — און זיי איז אַלץ ווייניק. בלוט-זויגער!...

ווילי: און דזשימי דעם נעגער קאָנסטו? אָט דער, וואָס אַרבעט אין דער מאָנטאַזשנע באַם אַלטן גענג-דריל.

הערמאַן: געוויס קען איך אים.

ווילי: אַ ברענענדיקער „ניט" האָט אים געטראָפן לעצטע וואָך אין קאָפּ. ער ליגט אין האָספּיטאַל.

הערמאַן: וואָס מאַכט ער?

וויליַ: מ׳דערצייילט ניט.

גאָס: די הינט ווען דיר דען זאָגן דעם אמת. מסתמא האָבן זיי שוין בא אים אויסגענאַרט אן אונטערשריפטל.

וויליַ: ניטאָ די וואָך עמיצער זאָל זיך דאָ ניט צעקאַליעטשען.

גאָס: העל, און אַלץ פאַר דאָס אָרים שטיקל ברויט.

בען: איך זאָג אייך, חברים, אַז אין אַלץ זיינען מיר אַליין שולדיק. ווען מיר וואָלטן געווען אָרגאַניזירט, וואָלט אונדזער לאַגע געווען בעסער. מיר וואָלטן געקראָגן גרעסערע ווייזדזשעס, געאַרבעט וואָלטן מיר קלענערע שטונדן, און קיין ספּיד־אַפּ. און אַזוי פיל אומגליקן בא דער אַרבעט וואָלט אויך ניט געשען.

טאָטל: באַלד שפּרינגט ער אַרוים מיט זיינע העצעס. מ׳האָט ניט ליב אַ שאַפּ, גייט מען אַוועק. קיינער האַלט דיך ניט מיט גוואַלד. דו וועסט גיין איצט זוכן אַרבעט, וועסטו וויסן...

לאָנאַ: נאָר זיי בונטעווען און נאָר זיי אַגיטירן. אפילו דזשעק האָבן זיי שוין אויך דעם קאָפּ פאַרדרייט...

(עס קומט אַן אַ ברייטבייניקער אַלטער מאַן מיט אַ ראָל צייכנונגען. דאָס איז מוירפי, איינער פון די הויפּט־אויפזעער. אַלע בלייבן שטיל).

מוירפי: (מיט אַ צופרידענעם טאָן) איך האָב פאַר אייך, באָיעס, גוטע, פרייליכע נייס. מיר האָבן אַריינגעקראָגן זייער אַ גרויסן אָרדער. ווי נאָר מיר ווערן פאַרטיק מיט די מאָדעלן, פאַנגען מיר אָן צו אַרבעטן „פול טיים", און גאָר אינגיכן וועלן מיר אַרבעטן אָווערטיים. פאַר אָווערטיים וועלן מיר צאָלן אָנדערהאַלבן מאָל מער. באָיעס, עס קומט אין אונדזער לאַנד ווידער פּראָספּעריטי! איר דאַרפט נאָר זען אַרבעטן פלייסיק און זיין געטריי אונדזער פאַטערלאַנד!... (אַלע אַרבעטער קוקן זיך איבער פאַרוואונדערט. ער ווענדט זיך צו לאָנאַ׳ן) דו, לאָנא, נעם די צייכענונגען אין דיין דעפּאַרטמענט און זאָג זיי, אַז זיי זאָלן זיך נעמען צו דער אַרבעט אַף שנעל.

לאָנאַ: (הכנעה׳דיק) אָלרייט, מיסטער מוירפי, איך וועל זיי זאָגן.

(דער אויפזעהער גייט אַפּ. אַלע כאַפּן זיך ריידן צווישן זיך. טאָטל און לאָנא פרייען זיך).

טאַטאל: ווידער באַ אונדז אין אַמעריקע פּראָספּעריטי, די פּאַריינערס אַף צעפּיקעניש!

לאַנאַ: (שפּרינגט און טאַנצט פאַר שמחה) פּראָספּעריטי, פּראָספּע-ריטי, ווידער באַ אונדז פּראָספּעריטי! (בען און גאַס קוקן זיך איבער, גייען צו צו לאַנאַן).

בען: (שטרענג) באַווייז די צייכנונגען!

לאַנאַ: איך וועל ניט. — איך גיי זיי שוין אָפּטראָגן. (בען רייסט אַרויס באַ איר פון האַנט מיט גוואַלד דעם פּעקל צייכנונגען, וויקלט פאַנאַנדער דעם בלויען פּאַפּיר. בען און גאַס באַטראַכטן די צייכנונגען, בלייבן שטיין פאַרוואונדערטע).

גאַס: וואָס איז דאָס?

בען: זעסטו דען ניט? אַן אָרדער אַף גראַנאַטן.

גאַס: גראַנאַטן גאָר!

(בען לויפט אַריין אין מיטן צווישן אַלע אַרבעטער און שרייט).

בען: חברים, דאָס איז אַן אָרדער אַף גראַנאַטן! דאָס זיינען די באַרימטע „פּרענטש פינף-און-זיבעציקער“!...

דזשעק: (אַ פּאַרציטערטער) „שעלס“ גאָר! וואָס, ווידער אַ מלחמה? מיט וועמען מלחמה?

בען: יאָ, ווידער מלחמה. (אַלע שטופּן זיך אָנצוקוקן די צייכנונגען. אַ געמורמל צווישן די אַרבעטער. לאַנאַ רייסט צו זיך דעם בלויען פּאַפּיר, בען שטופּט זי אָפּ).

טאַטל: שאַט, וואָס וואונדערט איר זיך אַלע? איר האָט דען ניט געלייענט אין די צייטונגען, אַז רוסלאַנד איז באַפאַלן יאַפּאַן און דייטשלאַנד. נו, דאַרפן זיי זיך פאַרטיידיקן, — אָרדערן זיי שעלס.

בען: (מיט כעס) ברידער, אַרבעטער, דאָס איז אַ ליגן! דאָס האָבן די קאַפּיטאַליסטישע לענדער אויסגעאַרבעט אַן אינטערווענציע אַף רוסלאַנד. זיי ווילן פאַרניכטן דעם סאָוועטן-פאַרבאַנד. חברים, די קאַפּיטאַליסטן און די געלע פּרעסע, האַלטן אין איין העצען קעגן רוסלאַנד. זיי זאָגן ליגן! זיי שרעקן אונדז מיט פאַרשיידענע נאַריש-קייטן! חברים, רוסלאַנד איז דאָס איינציקע לאַנד, וואָס זאָרגט זיך פאַר אונדז אַרבעטער... די קאַפּיטאַליסטן זעען אַז זייער באָדן שאָקלט

זיך, פּרובירן זיי זיך צו ראַטעווען מיט אַ מלחמה... חברים, רוסלאַנד איז אונדזער איינציקער פריינט!... און איך זאָג אייך מיט מיין פולן באַוואוסטזיין, אַז איך זאָג זיך אָפּ צו מאַכן גראַנאַטן און איך וועל ניט מאַכן קיין געווער!...

גאָס: איך מאַך ניט קיין גראַנאַטן. מער וועט מען שוין אונדז ניט נאַרן... אין דער לעצטער מלחמה האָט אונדז ווילסאָן איינגערעדט, אַז מיר נייען ראַטעווען די וועלט פאַר דעמאָקראַטיע. דאַמאָלט האָבן מיר אויך אָנגעפאַנגען צו מאַכן — אַפריער גראַנאַטן און נאָכדעם טאָרפּידאָס, באָמבעס און אַנדערע אַמוניציע. הערמאַן און טאָטל, און די איבעריקע עלטערע אַרבעטער געדענקען עס נאָך גאַנץ גוט...

שטימען: ריכטיק! ריכטיק! מיר געדענקען!...

גאָס: איצט ווייסן מיר אַלע, אַז מיר האָבן געראַטעוועט די וועלט פאַר דעם קאַפּיטאַליזם. חברים! איך אַנטזאָג זיך צו מאַכן גראַנאַטן. איך וויל ניט, אַז מיט מיינע גראַנאַטן זאָל מען פאַרגיסן אומשולדיק בלוט... און אויב איך וועל יע מאַכן אַמוניציע, וועט דאָס זיין צו פאַרניכטן אונדזער שונא — די בלוטדאָרשטיגע קאַפּיטאַליסטן.

שטימען: גוט געזאָגט, גאָס!... ריכטיק!...

ווילי: איך וועל אויך ניט מאַכן קיין געווער!

דזשעק: באַיעס, איך בין אויך מיט אייך!

בעסי: (שרייט) הוררי פאַר דזשעקן! אָט אַזוי, דזשעק, ביסטו אַ מאַן!...

טאָם: איר ווייסט אַז איך בין מיט אייך, באַיעס! מי לייק ראַשיע.

די מאַסע: מיר וועלן ניט מאַכן קיין געווער!

טאָטל: (אַן אויפגערעגטער) פאַרפלוכטע פרעמדע! שונאים פון אונדזער לאַנד! באָלשעוויקעס!

לאַנאַ: גאָטס-פאַרשאָלטענע באָלשעוויקעס!... (טאָטל, לאַנאַ און נאָך איין אַרבעטער לאָזן זיך צום טיר. בען באַמערקט עס, שרייט).

בען: קאַמרעדס, שטעלט זיך באַם טיר און לאָזט קיינעם ניט אַרויס! (גאַס און דזשעק לאָזן זיך צום טיר, מאַכן זי צו און האַלטן וואַך. טאָטל און נאָך איינער ווילן אַרויס מיט גוואַלד. גאַס און דזשעק שליידערן

זיי צוריק. מען קלאַפּט אין טיר. גאַס קוקט אַרויס. ער עפענט די טיר. עס לויפן אַריין עטלעכע פאַרסאַפּעטע אַרבעטער מיט צייטונגען אין די הענט. צווישן זיי איז דאָ איינער אַ קורצער מיט אַ גרויסן קאָפּ שוואַרצע האָר. ער הייסט מאַקס).

מאַקס: (מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם) נייען! שרעקליכע נייס! דייטשלאַנד און יאַפּאַן האָבן דערקלערט קריג קעגן רוסלאַנד!...

די מאַסע: אַ!... ווידער קריג!... ווידער וועט אומשולדיק בלוט פאַרגאָסן ווערן!...

מאַקס: חברים, איצט האָבן דייטשלאַנד און יאַפּאַן דערקלערט קריג קעגן רוסלאַנד, שפּעטער וועלן קומען זיי צו הילף די איבעריקע קאַפּיטאַליסטישע מלוכות. אויך אַמעריקע וועט צושטיין... וויסן זאָלט איר, חברים, אַז מלחמה איז אין אַלגעמיין אַ גוטער עסק פאַר די בורזשויעס; זייערע קינדער שיקן זיי ניט; פאַרגיסן וועט מען דאָס בלוט פון אונדזערע קינדער. די רייכע וועלן אָנשאַרן הרודעס מיט גאָלד און, אין דער זעלבער צייט, וועלן זיי אָפּשוואַכן דאָס אַרבעטער-און-פּויערים לאַנד, — דאָס איינציקע סאָציאַליסטישע לאַנד, וואו די אַרבעטער געניסן פולע רעכט... געדענקען זאָלט איר אויך, חברים, אַז די קאַפּיטאַליסטישע לענדער פאַרקויפן געווער איינע די אַנדערע. עס קאָן לייכט פּאַסירן, אַז אייערע זין זאָלן דערשאָסן ווערן מיט גראַנאַטן, וואָס איר אַליין האָט געמאַכט...

שטימען: ריכטיק!... ביסט גערעכט!...

מאַקס: געדענקט זשע, חברים, אויב מיר וועלן זיין געצוואונגען צו גיין אין מלחמה, בלייבט געטריי אייער קלאַס, דעם אַרבעטער קלאַס!... קלערט אויף די איבעריקע אַרמייצעס, וואָר דער אמת'ער שונא איז און העלפט צעשמעטערן דעם פּאַראַזיטישן, קאָרופּטן, קאַפּי-טאַליסטישן קלאַס!

די מאַסע: מיר וועלן קעמפן פאַר דעם אַרבעטער קלאַס!... נידער מיט די באָסעס!... נידער מיט דער קאָרופּטער רעגירונג!...

טאָם: (אַן אויפגערעגטער, שפּרינגט אַריין אין מיטן דער מאַסע, שרייט) יוה אַל נאָאוז, אַז איך, אַן „עקס-סוירוויסמען" געוועזן. איך

געפּיים אין דער וואַירלד-וואָר. פאַרוואָס? און פאַר וועמען? פאַר די בלאָדסאַקערס, די באָסעס... נאָ סאַה! נאָ מאָהה!... באָיעס, איך בין מיט די קאַמוניסטס!...

די מאַסע: הורריי פאַר די קאַמוניסטס! הורריי פאַר די סאָ-וועטס!

(עס דערהערט זיך אַ לאַנגער שטאַרקער פּייף. דאָס רופט מען די אַרבעטער צו דער אַרבעט. די שטימונג איז אַן ערנסטע, אַן אָנגעשטרענגטע. טאַטל, לאַנאַ און נאָך איינער לאָזן זיך צום טיר, די איבעריקע בלייבן אַלע שטיין. בען גיט אַ צייכן, אַז מען זאָל זיי אַרויסלאָזן. אונטער די קלאַנגען „סטול פּידזשענס", „סקעבס" גייען די דריי אַרויס. אין אַ ווײַלע אַרום — מען קלאַפּט שטאַרק אין טיר. מוירפי קומט אַן).

מוירפי: (זייער אויפגערעגט) וואָס טוט זיך דאָ? פאַרוואָס גייט איר ניט צו דער אַרבעט? (בען טרעט אַרויס קעמפעריש).

בען: מיר אַנטזאָגן זיך צו גיין אַרבעטן!... מיר אַנטזאָגן זיך צו מאַכן געווער!...

די מאַסע: מיר וועלן ניט מאַכן קיין געווער!... מיר סטרייקן!... מיר וועלן אין מלחמה ניט גיין!...

מוירפי: (מיט כעס) וואָס איר ווילט פאַראַטן דאָס פאָטערלאַנד? געדענקט, איר וועט פאַר דעם טייער באַצאָלן!...

בען: נאָנסענס! וועלכע פאָטערלאַנד? אַ קאַפּיטאַליסטישע לאַנד איז ניט אונדזער פאָטערלאַנד.

מוירפי: פאַררעטער! פיינט פון אונדזער לאַנד!

בען: אייערע רייד וועלן אייך ניט העלפן, מיר גייען ניט אַרבעטן מער, מיר סטרייקן!

די מאַסע: מיר סטרייקן! מיר סטרייקן!

מאַקס: (שרייט אויס) לאַנג לעבן זאָל דער סאָוועטן-פאַרבאַנד!

בען: לאַנג לעבן זאָל די וואָירקערס פּאַרטי!

טאָם: (אַ באַגייסטערטער שרייט) לאַנג לעבן זאָלן די רעדס!

די מאַסע: הורריי פאַר די סאָוועטן! הורריי פאַר די רעדס!

(דער אויפזעהער, פול מיט צאָרן, גייט אָפּ שנעל. בען און מאַקס הייבן אָן זינגען, — די מאַסע כאַפּט אונטער —

Should I ever be a soldier,
'Neath the Red Flag, I would fight!
Should a gun I ever shoulder,
It's to crush the tyrants' might, etc.

זיי שטעלן זיך אויס צו צוויי אין אַ ריי און, זינגענדיק, מאַרשירן זיי אַלע מוטיק אַרויס. עס פאַרבלייבט בלויז דער הענדלער).

פ אָ ר ה אַ נ ג פ אַ ל ט

1931

אַף דער בויערי

[אַגיט־פּראָב איינאַקטער]

אנטיילנעמער:

1	העלען	7	אַ הענדלערקע מיט פּרעצלס
2	פרעד	8	הונגעריקע פרוי
3	מאַיק	9	סאַלווישאַן־אַרמי־מיידל
4	דזשאָ	10	באָם
5	מוני	11	אַרבעטסלאָזע
6	**בויערי־פרוי**	12	טרעמפּס

אַ רו־צימער אין אַ לאָדזשינג־הויז אַף דער בויערי. אין דעם הויז האַלטן זיך אויף טרעמפּס, אַרבעטלאָזע און בעטלער. אַן אָרימע אומגעבונג. געלע שמוציקע ווענט. באַ די ווענט הילצערנע בענק. אַף איינער פון די בענק דרעמלט אַ טרעמפּ. אין אַ ווינקל הייצט זיך אַ גרויסער אייזערנער אויוון. לעבן אויוון זיינען אַנגעוואָרפן שטיקלעך האָלץ און קוילן. אינמיטן צימער אַ לאַנגער טיש, אַף וועלכן עס וואַלגערן זיך עטלעכע צייטונגען. אין די ליידיקע ווינקלען פון צימער שטייען שפּייקעסטלעך. עס איז פיר נאַכמיטאָג, ווינטער 1930־1931. פון צייט־צו־צייט הערט זיך דאָס קלאַפּן פון עלעוויטער. ווען דער פאָרהאַנג הייבט זיך אויף, געפינט זיך אַף דער בינע העלען. זי איז אַ הויכע, דאַרע, באַוועגלעכע פרוי פון אַ יאָר דרייסיק. אירע ווייס־בלאָנדע האָר זיינען שטייף פאַרצויגן מיט אַ שוואַרץ הייבל, איר בלאַסער פּנים איז פאַרשמירט, און אַלץ וואָס עס זעט זיך אַרויס איז אַ פּאָר ליכטיקע ברוינע אויגן. זי טראָגט אַ צעריסן שוואַרץ וועסטל און אַ פאַרשטויבטע לאַנגע קליידל. אַרום איר דינער טאַליע איז פעסט פאַרבונדן אַ געקעסטלטער פאַרטוך; די עקן פון פאַרטוך זיינען פאַרשטעקט אין גאַרטל פון קליידל און דאָרט געפינט זיך זעגאַכץ. זי וואַרפט פאַנאַנדער די זעגאַכץ אַף דער פּאָדלאָגע און נאָכדעם קערט זי מיט אַ בעזים און זינגט אַ גאַסן־לידל. פרעד, דער „ווינדע־קלינער“, קומט אַן. פרעד איז אַ מיטליאָריקס אויסגעדאַרט מענטשל. ער טראָגט אַן אויסגעריבענעם שווערן אויבערמאַנטל און אַ וואַרימע היטל. ער

בלייבט שטיין באַם טיר אומבאַמערקט מיט זיין עמער און געציייג אין די הענט. ער הערט זיך צו מיט פרייד ווי העלען זינגט. אַביסל שפּעטער שטעלט ער אַוועק זיין עמער און גייט זיך וואַרעמען באַם אויוון. העלען בלייבט שטיל.

פרעד: עס איז דאָ גוט קאַלט.

העלען: טאָ זיי זיך מטריח און וואַרף צו קוילן. (פרעד וואַרפט אַריין קוילן, דער אויוון צעברענט זיך).

פרעד: דו, העלען, אַרבעסט אַלעמאָל אַזוי שווער און פונ-דעסטוועגן זינגסטו!

העלען: און אַז איך וועל וויינען, וועט מיר אימיצער העלפן?

פרעד: יאָ, אַז מען איז יונג און געזונט, פעלט גאָרנישט, במילא זינגט זיך שוין.

העלען: האָסט מיר ניט, פרעד, וואָס מקנא צו זיין. איך קריג טאָקע 17 דאָלער אַ וואָך, אָבער איך אַרבעט פאַר דרייען. איך רוים אויף ביידע הייזער. אין יעדן הויז נעכטיקן באַ אַ 150 מענער. 300 בעטן מאַכן יעדן טאָג, איז ניט קיין קלייניקייט. דו ווייסט דאָך וויפל זיי שפּייען און שמוצן אָן. פון אַכט פרי ביז זיבן נאַכט זעץ איך מיך ניט צו.

פרעד: פיליפּ העלפט דאָך דיר אַרויס.

העלען: ווען ניט פיליפּ וואָלט איך אַנידערגעפאַלן. (זי קוקט זיך אַרום) און דאָך, אַז דער געלער הונט קומט אַרויף, געפינט ער אַלע מאָל עפּעס וואָס אויסצוזעצן.

פרעד: אַ פּאַסקודנע בריאה דיין באָס, אַ געלע זשאַבע. אַז ער לאָזט מיר אַמאָל די ווענט אָפּצוּוואַשן, מיינט ער, אַז ער מאַכט מיך גליקלעך... ער קוקט אַף אונדז ווי אַף חיות, — מ'קאָן צו אים קיין וואָרט ניט אויסריידן. געדענקסט לעצטן ווינטער, — ניט געווען קיין קוילן צוויי וואָכן; איך האָב זיך אנגענומען מיט מוט און גע-זאָגט צו אים, אַז מיר פרירן דאָ אַלע, אַז מיר זיינען דאָך מענטשן, ניט קיין בהמות... נו, נו — האָט ער זיך דאָס אַף מיר צעשריען. געמיינט אַז אָט דערהרגעט ער מיך.

העלען: (קוקט זיך אַרום) ער האַלט אין איין שרייען, אַז מיר

טוען ניט געטוג, אַז מיר זיינען פּויליאַקעס... ווען אים וואָלטן אַזוי געבראָכן זיינע ביינער, ווי מיר, נאָך אַ טאָג אַרבעט, וואָלט ער מער אַזוי ניט גערעדט. און פיליפּן באַהאַנדלט ער ווי אַ הונט.

פרעד: עס איז מיר אַ וואונדער, ווי פיליפּ קאָן פון אים אויס־האַלטן.

העלען: וואָס זאָל ער טאָן? ער איז דאָך אַ פאַמיליען־מאַן. מיינסט עפּעס ס'איז לייכט היינטיקע צייטן צו קריגן אַרבעט פאַר 22 דאָלער אַ וואָך?...

פרעד: וואו איז איצט פיליפּ?

העלען: ער איז אַוועק צו אַ דאָקטער. עס האָט אים אָנגעהייבן שטעכן אין רעכטער זייט. מסתּם דער אַפּענדיקס... מער ווער אים ניט פעלן, אַז דער געלער הונט וועט קומען און אים דאָ ניט טרעפן!...

(זי נעמט ווידער שנעל אַרבעטן און זינגט זיך צו).

פרעד: סעי, קיד, וואָס טוסטו היינט אָוונט?

העלען: דאָס זעלבע וואָס יעדן אָוונט.

פרעד: פיליייכט וואָלסטו מיט מיר ערגעץ געגאַנגען?

העלען: דו האָסט דען געלט?

פרעד: אַף אַ מואווינג פּיקטשור אין „קאַמעט" וועט זיך נאָך גע־פינען.

(ער גייט צו, פּרובירט זי אַ קיצלטאָן, זי לאָזט זיך ניט).

העלען: לאָז צורו.

פרעד: דו ווייסט „גוד לוקינג"? — איך האָב דיך ליב.

העלען: טאַקע?...

פרעד: איך זאָל אַזוי געזונט זיין. דו ביסט דאָך אַ שיינהייט, אַ גוטע באַלעבאָסטע, אַ מויד מיט אַלע מעלות, אַ מאַן וועט פאַר דיר לעבן גליקלעך... ווען דו ווילסט נאָר, גיי איך מיט דיר חתונה האָבן.

העלען: אַזוי!... טאַקע? אפילו חתונה האָבן?

פרעד: כאָטש היינטיקן טאָג וואָלט איך מיט דיר חתונה גע־האַט.

העלען: גיי, פרעד, — דו מאַכסט שפּאַס.

פרעד: זאָל איך קראַפּירן דאָ אָפּן אָרט, אויב איך מאַך שפּאַס.

העלען: (לאַכט זיך שטאַרק פֿאַנאַנדער) אַ גליק וועט מיך טרעפֿן! אזעלכע חתנים ווי דו, האָב איך שוין געקאָנט האָבן אַ טויזנט... גרויסער פאַרדינער וואָס דו ביסט...

פרעד: אַלע זייט איר ווי פֿון איין שטיק, — איר זוכט נאָר רייכע מענער. באַ אייך, פרויען, איז חתונה אַ ביזנעס.

העלען: רוף דאָס, ווי דו ווילסט, נאָר אַז איך זאָל חתונה האָבן מיט אַזאַ פאַרשוין, ווי דו, — וועל איך נאָך דאַרפֿן דיר געבן עסן. אַ שיין עסק! (זי קערט אַריין אין די אינוווייניקסטע צימערן. עס הערט זיך נאָך לאַנג איר געזאַנג. פרעד נעמט פֿאַנאַנדער זיינע לעדערנע שמאָטעס און צעהענגט זיי אָף אַ בענקל באַם אויוון. עס הערט זיך שווערע הילצערנע טריט. מאַיק דער קריפּל קומט אָן. מאַיק איז אַ ברייט־ביייניקער, הויכער, רויטער מאַן. עס פעלט באַ אים די לינקע פוס. ער גייט אָף קוליעס. ער פעלצט זיך אָן מיט שמאַטעס כדי ער זאָל מאַכן אַ מער טראַגישן איינדרוק. ער הענגט אָן אָף זיך אַ זעקעלע מיט בלייפעדערס).

פרעד: וואוהין גייסטו אַזוי שפּעט, מאַיק?

מאַיק: געדיינקסט שוין היינט ניט גיין מער... (מיט כעס) „גאַדעמעט“, דער טייוול זאָל זיי כאַפּן! — געשטאַנען אַ גאַנצן טאָג אָף דער 23טער סטריט, ביים סאַבוויי, דורכגעפּראָרן אַלע ביינער און געמאַכט בלויז 45 פּענים. זיי גיבן ניט, די „בעסטערדס“! דאַכט זיך, אַן אמת'ער קאַליקע, אַ מענטש אָף איין פוס, — דאַרף מען בעסער? און מען גיט ניט. אַ בראָך צו זייערע ביינער!... גייען פאַרביי טויזנטער מענטשן, — און קוים איינער וואַרפט אַריין אַ פעני, און ווידער אַ פעני. צוויי בלאַסע אָפּים-מיידלעך, האָבן אַריינגעוואָרפן צו ניקלס, — און ווייטער — אַלץ פענים. דער טייוול זאָל זיי נעמען!...

פרעד: שלעכטע צייטן אין אַמעריקע, איז אויך שלעכט פאַר בעטלער... וואוהין גייסטו איצט, מאַיק?

מאַיק: איך גיי צו דער פופציקסטער סטריט. אַרום אַכט אַ זייגער הייבט מען אָן גיין אין די טעאַטערס. דאָרט קאָן מען עפּעס מאַכן. ס'גייען די רייכע מיט די מוידן, — ווילן זיי זיך אויסבאַווייזן, — וואַרפן זיי אַריין ניקלס, אַמאָל דיימס... נו, איך גיי שוין.

זאָג פּיליפּן — ער זאָל ניט פאַרשליסן... איך וועל קומען אַרום איינס אַזייגער.

פרעד: גוט, איכ'ל אים זאָגן.

(מאַיק גייט אָפּ. פרעד שטופּט אַן טאַבאַק אין זיין קאָרן־קאָב־פּייפּ און פאַר־רויכערט. עס קומט אַן דזשאָ און גייט גלייך צום אויוון. דזשאָ איז אַן אָפּגעריסענער אַלטער טרעמפּ, מיט צעשויבערטע גרויע האָר, מיט אַ פאַר־שיכורטן פּנים).

דזשאָ: גאָר קיינער נישטאָ?

פרעד: עס איז נאָך פרי... האָסט עפּעס היינט גוט אויס־געמאַכט?

דזשאָ: אַ גוטן טאָג געהאַט. אַרומגעהאַנגען לעבן וואַנאַמיי־קערס. האָב זיך אָנגעטשעפּעט אָן אַן אַלטער דאַמע — האָט זי מיר צוגעוואָרפן אַ האַלבן „באַק". דורכן טאָג צוזאַמענגעשנאָרט אַ דאָלער מיט 40. געגעסן אַ רייכן מאַלצייט אין דער „אואַי", געכאַפּט אַ שנאַפּס און מעקרידיס, געקויפט טאַבעקאַ...

פרעד: דו, דזשאָ, ביסט אַ גליקלעכער גאַי. אַלע טאָג שנאָרעסטו צוזאַמען מער ווי אַ דאָלאַר, די אַנדערע — קומען צוריק מיט אַ 40 50 סענט. און אייניקע מיט נאָך ווייניקער.

דזשאָ: ווייל זיי זיינען גאָרנישטן, טייגעניכטסן, און איך בין אַ „פּראָפעס". דעמעט, מען דאַרף זיין אַ פּסיכאָלאָג, אַ מענטשן־קענער, אויב מען וויל באַ יענעם אַרויסשלעפּן אַ פּאָר קלינגערס... ווען איך טרעף אָן אַ דזשענטלמען מיט אַ ליידי, אָדער צוזאַמען עטלעכע סאָ־סייעטי פרויען, וועל איך שוין ניט אַוועקגיין מיט ליידיקס. נאָ, סערי! זיי וועלן זיך שוין פון מיר ניט אָפּטשעפּען...

(מוני קומט אַן. מוני איז אַ קרעפּטיקער, געוויקסיקער יונגער אַרבעטער מיט אַ שוואַרצן קאָפּ געגרייזלטע האָר מיט אַן איינגעדרוקספּולן, קלוגן פּנים. ער איז אָרים, אָבער ריין געקליידעט. ער טראָגט אַ קליין פּעקל. העלען לויפט אַריין, קוקט אים אָן אַביסל פאַרוואונדערט).

העלען: וואָס ווילסטו, בראָדער?

מוני: קען מען דאָ איבערנעכטיקן?

העלען: (קוקט אים אָן צופרידן) געווים... אויב דו האָסט אַ קוואַ-דער — קאָנסטו קריגן אַ רום, און אויב 15 סענט — דאַרפסטו גיין „אַפּסטעירז" אין דער „דאָרמיטאָרי".

מוני: נו, אַזוי פיל געלט האָב איך נאָך.

העלען: זעץ זיך, מאַך זיך באַקוועם. (מוני לייגט אַוועק זיין פּעקל, זעצט זיך, קוקט זיך אַרום. העלען באַמערקט פרעדס שמאַטעס פאַנאַנ-דערגעהאַנגען) דו, פרעד, וואָס האָסטו זיך אַזוי צעלייגט מיט דיינע נאַסע שמאַטעס? — דער געלער קאָן נאָך באַלד אָנקומען.

(העלען לויפט אַוועק. פרעד נעמט צוזאַמען זיינע שמאַטעס. מוני נעמט עטלעכע בלעטער פון „קריסטשען מאָניטאָר", קוקט אַריין און וואַרפט עס באַלד אַוועק. ער שלעפּט אַרויס פון קעשענע אַ „דעילי וואָירקער" און לייענט).

דזשאָ: דו ביסט, באָדי, אַפּנים ניט קיין היגער? נאָך דיך קיינ-מאָל אויף דער בויערי ניט געזען. (ער נעמט אַרויס קליינגעלט און ציילט).

מוני: איך קום פון קליוולאַנד. צוויי וואָכן זיך געשלעפּט. געקומען זוכן אַרבעט.

פרעד: האָסט געטראָפן די ריכטיקע צייט צו קומען זוכן אַרבעט. אונדזערע ניו יאָרקער גייען אַרום אין די צענדליקער טויזנטער שוין מאָנאַטן לאַנג אָן אַרבעט... דו האָסט געזען די ברויט-ליינס אַרום די מיסיאָן-הייזער?

מוני: געזען.

פרעד: און וואָס עס טוט זיך לעבן די „עמפּלאָימענט אָפיסעס" האָסטו געזען? און די הונגעריקע, וועלכע שרייען: „העלפט די אַר-בייטסלאָזע!" „קויפט עפּל!", „קויפט קענדי", האָסטו געזען?

מוני: נאָך ווי געזען...

דזשאָ: (שלאָגט זיי איבער) גוטע צייטן, שלעכטע צייטן, — אָבער אַביסל „בוז" דאַרף מען גיין קויפן. (ער גייט אָפּ).

פרעד: וואָס איז דיין פאַך, יונגערמאַן?

מוני: איך בין אַ מעכאַניקער בא אַטאָמאָבילס.

פרעד: מ'זאָגט אַז אין דיין טרייד איז אויך גרויסע צרות!

מוני: נאָך אַלץ הייסט צרות... ניטאָ קיין אַרבעט, און די ביסל

וואָס אַרבעטן, זיינען געצוואונגען צו אַרבעטן פאַר אַ הונגער-לוין.

פרעד: צייטן דערלעבט! — מענטשן מיט שטאַרקע הענט ווילן טאָן יעדע אַרבעט און ניטאָ וואָס!... זעסטו, אָט פאַר די טרעמפּס און שיכורים, וואָס וואַלגערן זיך אַרום דאָ אַף דער בויערי, פאַר זיי אַרט מיך ניט. זיי זיינען פּוילאַקעס, — אָבער ס׳געפינען זיך דאָ איצט אַף דער בויערי אַרבעטער פּאַבליק אין די טויזנטער, אַף זיי איז אַ רחמנות... אָט נעם מיך, אַ מענטש מיט אַ טרייד — אַ „ווינדע-קלינער". איך האָב אַ קראַנקע טאָכטער אין אַ „האָום", שיק איך איר 4 דאָלער אַלע וואָך. לעצטע וואָך געמאַכט נאָר 7 דאָלער...

מוני: באַלאַנגסט צו דער יוניע?

פרעד: איך מאַך קוים אַ לעבן פאַר זיך, נאָך גיין אָנשטאָפּן די יוניע מיט גאָלד; דערצו די סטאַרקיפּערס דאָ אַרום האָבן פיינט יוניע-לייט.

(דזשאָ קומט אָן מיט אַ פלאַש שנאַפּס).

דזשאָ: (צו פרעדן) ווילסט אַביסל?

פרעד: איז דאָס גוטער בוז?

דזשאָ: וואונדערבאַרע סטאָף!... וואַרעמט פאַנאַנדער אַלע גלידער.

פרעד: טאָ גיב אַהער. (ער נעמט און טרינקט אַביסל, גיט עס צוריק) פוי, ס׳אַראַ פּאַסקודסטווע!

דזשאָ: (צו מונין) און דו, יונגערמאַן, ווילסט אַביסל?

(מוני נעמט און שמעקט דעם שנאַפּס).

מוני: טרינקט דאָס ניט — עס איז „הוטש". דו וועסט אוועקפיינגערן פון אַזאַ שנאַפּס.

דזשאָ: וועל איך אוועקפיינגערן, וועט זיין ווייניקער מיט איין שיכור. (ער טרינקט פון פלאַש).

מוני: עס וועט דיר צעברענען דיינע קישקעס. טרינק דאָס ניט. עס איז „וואוד-אַלקאָהאָל".

דזשאָ: וואָס ווייסטו וואָס גוט איז, דו „סיסי"!... אויך מיר מבינים אַף בוז!...

(ער טרינקט און זינגט זיך פאַנאַנדער).

וועז מיין בויך איז שוין אַ פולער,
איז מיר גוט.
האָב איך נאָך אַ פריינט אַ טאָלער
אַי, ווי גוט!
כ׳לויף אין שיינקל באַלד נאָך יאַש,
טאַנץ אַ פריילאַכס מיט אַ פלאַש,
לאָך מיר שיכור׳לעך און וויין —
אַליין...

(עס קומען אַן איינציקווייז טרעמפּס, בעטלער און עטלעכע אַרבעטלאָזע. זיי גייען צום אויוון און וואַרימען זיך, און נאָכדעם זעצן זיי זיך אויס אַף די בענקלעך. די מערסטע רויכערן; עטלעכע קוקן אַריין אין צייטונגען; אייניקע דרעמלען; איינער פּאַרריכט זיינע קליידער; איינער פעדלט מיט אַן אַלטן „סייפטי רייזער“, אַ צווייטער מיט אַ צעבראָכן שפּיגעלע. עס קומט אַן אַן אַלטע אָפּגעריסענע, שיכורע בויערי־פרוי. זי איז אָנגעפּעלצט אין שמאַטעס. אירע גרויע האָר זיינען צעפּאַטלט. זי רויכערט אַ סיגאַרעט. אַמאָל בלאָזט זי אַריין דעם רויך אומיסנע אימעצן אין פּנים אַריין. ווען זי רעדט, טשעפּעט זי זיך מיט די הענט און שפּייט מיטן כאַראַקטעריסטישן טרעמפּישן כראַק).

בויערי־פרוי: העי, „יוז גאַים“, קאָן איך דאָ נעכטיקן?

פרעד: פון מיינטוועגן קאָנסטו. — נאָר דאָס איז אַ הויז נאָר פאַר מענער.

בויערי־פרוי: און אַז פאַר מענער איז וואָס?... טאָר איך דאָ ניט איבערנעכטיקן? (העלען קומט אַן).

פרעד: פרעג איר.

בויערי־פרוי: סעי, גוד־לוקינג, קאָן איך דאָ נעכטיקן?

העלען: ניין, טייערינקע, דאָס איז אַ הויז בלויז פאַר מענער.

בויערי־פרוי: אַזוי! בלויז פאַר מענער... העל, אַלץ איז פאַר די מענער. די גאַנצע וועלט האָבן פאַרכאַפּט די בעסטאַרדס. וואו איך קום אַריין, זאָגט מען מיר — בלויז פאַר מענער...

העלען: נו, גיי שוין!

בויערי־פרוי: אָל בעטשיו, דו דענקסט אַז איך האָב ניט

קיין קלינגערס. זאָל איך אַזוי לעבן, גוד-לוקינג, ווי איך האָב 20 סענט. (זי זוכט אין די קעשענעס, געפינט 2 דיימס) זעסט? — איך האָב 20 סענט.

העלען: איך האָב דאָך דיר געזאָגט, אַז דער פּלאַץ איז נאָר פאַר מענער. גיי אַף ריווינגטאָן סטריט.

בויערי-פרוי: צום טייוול מיט אייך אַלעמען! — וואַשן פּאַד-לאָגעס מעגן מיר אומעטום, אוסיזויגן אונדזער בלוט מעג מען איבעראַל און איבערנעכטיקן לאָזט מען ניט... פוי, פּאַסקודניאַקעס, הינט, בעס-טיעס!... טו העל מיט וואומען סאַפּרעדזש! טו העל מיט דער דעמאָ-קראַטיע!... סנעהערט? וואו מען קומט אַריין — בלויז פאַר מענער. מיוחסים, בעסטאַרדס...

העלען: גיי בעסער, — באַלד וועט דער באָס אָנקומען. ער איז אַ בייזער, ער קאָן נאָך דיך פון די שטיגן אַרונטערוואַרפן.

בויערי-פרוי: איך האָב דיך אין דר'ערד מיט דיין באָס צוזאַמען... (זי באַמערקט די שנאַפּס) גיב אַביסל, באַדי! נאָך היינט קיין טראָפּן אין מויל ניט געהאַט. (דזשאָ גיט איר די פלאַש; זי כאַפּט זיך צו און טרינקט האַסטיק. זי איז אַ בעלן אויסצוטרינקען אינגאַנצן. דזשאָ רייסט בײַ איר אַרויס די פלאַש, טרינקט אַליין און זינגט ווידער. ווען ער פאַנגט אָן זינגען פאַנגט די בויערי־פרוי אָן צו שמייכלען און לאָזט זיך טאַנצן אַ פּריוולאַכס. דזשאָ זינגט:

האָב איך ניט קיין איינציק גראָשן,
איז ניט גוט.
שיינק — פאַרמאַכט, די פרייד — פאַרלאָשן.
אַי, ניט גוט!
דורשטיק בין איך, מדבר-טרוקן, —
גרייט צום שד אַליין זיך בוקן,
פאַר איין זופּ פון וואָס-איך-מיין —
אַליין.

אַלע אַנוועזנדע אַמוזירן זיך, שרייען: „זינג נאָך, דזשאָ!“ דזשאָ זינגט ווידער און די פרוי מאַכט שטיק און טאַנצט.

ביסטו מיט מיר, חבר מיינער,
איז מיר גוט.
ווער איך פריי, ווי אַ ציגיינער —
אַי ווי גוט!
צינדסט און וואַרימסט מיר מיין בלוט,
איז מיר בעסער נאָך ווי גוט,
ווערט מיין מיאוסע וועלט מיר שיין
דורך דיר אַליין.

הערלען, וועלכע איז די גאַנצע צייט געשטאַנען און זיך אַמוזירט, דערמאַנט זיך אָן אירע פליכטן, פאַנגט זיך אָן צו בעטן).

הערלען: נו, חברה, געגוג שוין! דער באָס קאָן נאָך אָנקומען! (צו דער בויערי־פרוי) און דו גיי שוין...

בויערי־פרוי: דו בעסער טרייב מיך ניט. — איך וועל אַליין גיין... געהערט אַזוינס! איך האָב צוואַנציק סענט, און זי טרייבט מיך. אַט האָט איר אייך דעמאָקראַטיע!... וואומען־סאַפרעדזש!... (עס לויפט אַריין מיט אַ געפילדער אַן איינגעהייקערטע פרוי מיט אַ גרויסן קויש פרעצלס; זי ווענדט זיך צו יעדן איינעם, שרייט).

פרוי: קויפט פרעבלס! צוויי אַ ניקל. קויפט! האָט רחמנות! איך בין אַן אלמנה. איך האָב דריי קינדער צו דערנערן. קויפט פרעצלס!

בויערי־פרוי: (שטופט איר צען סענט) גיב צוויי פרעצלס, ביזנעס־פרוי. (די פרוי גיט איר צוויי פרעצלס, וויל איר געבן רעשטע) איך דאַרף ניט קיין רעשטע. איך האָב נאָך אַ גאַנצן דיים צופיל. (זי עסט די פרעצלס און לאָזט זיך גיין. באַם טיר קערט זי זיך אום און פאַר־נייגט זיך. סאָ לאָנג, גאַיס!... (זי גייט אַפּ. מוני קויפט אויך פרעצלס. הערלען גייט אַפּ).

מוני: זאָג מיר, מיסעס, וויפל מאַכסטו אַ טאָג?

פרוי: ווי אַ טאָג. אַמאָל זיבעציק סענט, אַמאָל ניינציק סענט, און אַ מאָל אַ דאָלער.

מוני: אַזוי ווינציק!

פ ר ו י: ווי קאָן מען אויסמאַכן בעסער, אַז עס איז דאָ איצט מער פּאַרקויפער, ווי קונים.

מ ו נ י: ווי קומסטו אויס מיט אַזוי ווינציק?

פ ר ו י: אַז מען דאַרף, ברודערקע, קומט מען שוין אויס. נו, איך מוז לויפן. איך האָב נאָך אַ פולן קויש מיט פּרעצלס. (זי גייט אָפּ אײַלנדיק).

מ ו נ י: וואו נעמט זיך דאָס בײַ די מענטשן אַזוי פיל געדולד? ווי קאָנען זיי אַריבערטראָגן אַזוי פיל צרות און ליידן?

ד ז ש אָ: אָט דאָס רופסטו צרות?... אָט די אַלע, וואָס זיצן דאָ האָבן נאָך אַ סך מער צרות אַריבערגעטראָגן אין זייער לעבן... אָט נעם מיך, צום בײַשפּיל. מיינסט ווייניק דורכגעמאַכט? — ווײַב און קינדער געהאַט — און פאַרלאָרן; אַן אייגן ווינקל געהאַט — און פאַרלאָרן. אַלץ פאַרלאָרן...

מ ו נ י: ווי לאַנג, חבר, פירסטו אַזאַ לעבן?

ד ז ש אָ: ניט אַלע מאָל, יונגערמאַן, בין איך געווען אַזוי. אין דער יוגנט בין איך געווען אַ מענטש מיט מענטשן גלײַך. געאַרבעט, געשטרעבט, געלערנט... אָבער שפּעטער האָב איך זיך אַרומגעזען, אַז אַלץ אַרום מיר איז פאַלש, ליגנעריש. אַלע גנב'ענען. נו, האָב איך אַף אַלץ און אַלעמען אַ שפּיי געטאָן.

מ ו נ י: אַנשטאָט צו קעמפן קעגן די פּאַראַזיטן האָסטו אַף אַלץ אַ שפּיי געטאָן, און אַף זיך אויך...

ד ז ש אָ: באַנקן קעמפן!... מיט וועלף קעמפן? ניט כדאי! איך שפּיי אַף זיי!...

פ ר ע ד: קעמפן, זאָגסטו? עס איז ניט אַזאַ לײַכטע זאַך. ס'איז דאָ מער גנבים און בלוטזייגער, ווי ערלאַכע.

מ ו נ י: קעמפט מען טאַקע קעגן די בלוטזויגער.

ד ז ש אָ: גיי, דו ביסט נאָך גאָר אַ קינד! — קאָן מען דען קעמפן קעגן שיקזאַל? העל, אַלץ אַף דער וועלט איז ניט מער ווי אַ צופאַל!... (העלען קומט אַרײַן און הערט זיך צו).

מ ו נ י: אין די קאַפּיטאַליסטישע לענדער איז עס טאַקע אַזוי. ווערסטו געבאָרן בײַ אַ רײַכן — ביסטו דער הערשער און עקספּלואַ-

טירסט יענעם; וועדסטו געבאָרן באַ אַן אַרבעטער — ליגסטו אין פראַנצן דיין גאַנצן לעבן. אַנדערש וועט עס זיין אין אַ סאָציאַליסטיש לאַנד, — דאָרט וועלן אַלע זיין גלייך.

אַ טרעמפּ: עט, נאַרישקייטן. — איר וועט די וועלט ניט איבערמאַכן. עס וועלן אַלע מאָל זיין אָרימע און רייכע.

(עס שלעפּט זיך אַריין אַ בלאַסע, פאַרפראָרענע און הונגעריקע פרוי).

הונגעריקע פרוי: (מיט אַ פאַרשטיקטער פאַלצעט־שטימע) העלפט מיר, מענטשן!... איך בין פאַרפראָרן... איך שטאַרב... (זי פאַלט אין חלשות. מוני, העלען און פרעד כאַפּן זי מינטערן).

העלען: אַך, מיין גאָט, איך וועל עס ניט אַריבערטראָגן! (זיי טראָגן די פרוי אַרויס אין די אינערלעכע צימערן. עס קומט אַן אַ סאַלוויישן־אַרמי מיידל).

סאַלוויישאַן-מיידל: (טיילט אויס אַלעמען דינע ביכלעך און זאָגט:

לעז דאָס, בראָדער, און דיין לעבן וועט זיין געראַטעוועט! האַלעלויאַ!
דזשיזוס וועט דיין נשמה רייניקן.
שטעל זיך אונטער דעם שוץ פון גאָט! האַלעלויאַ!...
ער וועט דיר דיינע זינד פאַרגעבן און דיין נשמה רייניקן!
האַלעלויאַ!

(זי זינגט און קלאַפּט צו מיטן פּייקעלע)

אַרבעטלאָזער: (וואַרפט דאָס ביכל אַף דר'ערד) איך האָב ניט קיין זינד און ניטאָ וואָס צו רייניקן!... (זי בלייבט שטיל). אַט מיט די נאַרישע ביכלעך ווילסטו פאַרפּעסטן אונדזערע מוחות!... מענטשן שטאַרבן פון הונגער און איר קאָרמעט זיי מיט פאַרשימלטן באָנק!...

סאַלוויישן-מיידל: מיר טיילן אויס יעדן טאָג פּניף הונדערט קאָפּעס מיט ברויט פריי.

אַרבעטלאָזער: טו העל מיט אייער ברודנעם וואַסער און מיטן האַרטן ברויט! מיר דאַרפן ניט קיין טשאַריטי, מיר ווילן אַרבעטן!...

שטימען: ריכטיק!... גיט אונדז ארבעט!... (די סאַלװײשן־מײדל טראָגט זיך אָפּ. מוני, העלען און פרעד קומען אַרײַן).

העלען: אומגליקלעכע! — אױסגעגאַנגען פון הונגער און קעלט.

פרעד: זי איז טױט.

דזשאַ: זי איז טױט?... — נו, בעסער פאַר איר. זי װעט שױן מער ניט דאַרפן אַרומשלעפּן זיך איבער די מישאַן־הײַזער...

העלען: אױסגעגאַנגען אַן עלנטע!... (זי כאַפּט זיך פאַרן קאָפּ) גאָט מײַנער, כ׳װעל דאָ משוגע װערן! כ׳קאָן שױן מער די צרות ניט צוקוקן!... שױן זשע קאָן די רעגירונג ניט אַרױסהעלפן?! אַזאַ רײַכע לאַנד!...

מוני: אָט האָט איר אײַך קאַפּיטאַליסטישע גערעכטיקײט!... אין דעם רײַכסטן לאַנד פון דער װעלט שטאַרבן מענטשן פון הונגער און קעלט. — פאַרשאַלטן זאָל װערן אַזאַ אָרדנונג!...

שטימען: (פול מיט צאָרן) אַ פלוך צו אַזאַ אָרדנונג!

פרעד: אָבער װאָס קאָן מען טאָן? װי קאָן מען זיך העלפן?

מוני: איך האָב שױן אײַך געזאָגט, אַז מ׳דאַרף קעמפן. מ׳דאַרף זיך אָרגאַניזירן. אַלײן װעלן די רײַכע זײער געלט ניט אַװעקגעבן. מ׳דאַרף קעמפן. מיר אַרבעטער האָבן גאָרנישט צו פאַרלירן, נאָר אַ הערלעכע װעלט צו געװינען!...

דזשאַ: דו האָסט, בחור׳עז, אַ גאַנץ גלאַט צינגל. דו מוזט זײַן אַ „סאָשעליסט״, — אָבער איך װײס שױן אײער לידעלע. איך הער זי שױן פאַר די לעצטע דרײַסיק יאָר. איר זאָגט צו אַביסל מער... נו, און אַז מיר װעלן האָבן גאַנצע שיך און אַ פולע שיסל זופּ, װעלן מיר שױן זײַן גליקלעך...

מוני: זעסטו, מײַן פרײַנט, גראָדע ניט װעגן אַ שיסל זופּ האַנדלט זיך דאָ, נאָר װעגן דעם, אַז די אַלע אַנגערױבטע אוצרות פון די קאַפּיטאַליסטן, זאָלן געהערן צו אונדז אַרבעטער. אַלעס זאָל באַ־לאַנגען צו אונדז. אַלע שטעט און דערפער, דאָס גאַנצע פאַרם־לאַנד, אַלע פאַבריקן און מאַשינען, אַלע באַנען און שיפן, — אַלעס, אַלעס זאָל געהערן צו אונדז אַרבעטער.

אַרבעטלאָזער: ריכטיק!... דאָס איז ריכטיק!..

פרעד: איך זע שוין, — דו בחור, מוזסט זיין אַ רויטער פייער-דיקער חברה'מאַן.

מוני: יאָ, איך בין אַ קאָמוניסט. (אלע שטעלן אַן די אויערן).

דזשאָ: אַזש גאָר אַ קאָמוניסט!... אַהאַ, „סאָר בוירד"!...

פרעד: אַן אמת'ער קאָמוניסט?... האָסט גאָר קיין מורא ניט?...

מוני: וואָס איז דאָ מורא צו האָבן? דער אמת איז מיט אונדז. מיר אַרבעטער האָבן אַלעס מיט אונדזער בלוט און שוויים אויפגעבויט, און מיר דאַרפן עס באַזיצן.

פרעד: יאָ, די אידייע איז טאַקע אַ גוטע. איך פאַרשטיי — איר ווילט, אַז אַלע מענטשן זאָלן האָבן אַ גלייכן טשענס, אָבער ווי אַזוי וועט איר עס פאַרווירקלאַכן?

מוני: גאָר איינפאַך. מיר וועלן די גאַנצע רייכטום פון יעדן לאַנד נאַציאָנאַליזירן, אָדער, איינפאַכער געזאָגט, מיר וועלן עס אָפּ-נעמען בא די קאַפּיטאַליסטן און עס אַוועקגעבן צו די האַרעפּאַש-ניקעס.

פרעד: און וואָס וועט איר טאָן, אַז די קאַפּיטאַליסטן וועלן אַרויסשיקן קעגן אייך אַ באַוואָפנטע אַרמיי?

מוני: דער ווילן פון פאָלק איז שטאַרקער פון דער אַרמיי. און עס איז גאַנץ מעגלעך, אַז די זעלבע אַרמיי זאָל אויסדרייען אירע קאַנאָנען קעגן אונדזערע שונאים, די קאַפּיטאַליסטן, אַזוי ווי עס איז געשען אין רוסלאַנד.

פרעד: און אַז זיי האָבן געמאַכט אַ רעוואָלוציע אין רוסלאַנד — דענקסטו, אַז דעם אַרבעטער לעבט זיך דאָרט בעסער ווי דעם אַמע-ריקאַנער אַרבעטער?

מוני: געוויס לעבט זיך דעם אַרבעטער אין רוסלאַנד בעסער. די באָלשעוויקעס האָבן אָפּגעשאַפט פּריוואַט אייגנטום, פאַרניכטעט אַלע האַנדל-וואַנדל פּאַראַזיטן, און גיבן אַלע מעגלעכקייטן דער אָרי-מער באַפעלקערונג צו ווערן פּראָדוקטיווע מיטגלידער פון דער גע-זעלשאַפט.

טרעמפּ: דערוייל הערן מיר, אַז אין רוסלאַנד איז אַלץ צע-שטערט און נאָך גאָרנישט אויפגעבויט.

דזשאַ: עס זעט זיך ניט אָן, אַז רוסלאַנד זאָל מאַכן עפּעס פּראָגרעס...

מוני: איך ווייס ניט וואו איר קריגט אייער אינפאָרמאַציע. מסתּם פון די געלע קאַפּיטאַליסטישע צייטונגען. פאַרקערט, סאָוועטנ־לאַנד בויט זיך און מאַכט גרויס פאָרשריט: זי בויט פאַבריקן, בויט באַנען, בויט עלעקטרישע סטאַנציעס, בויט נייע שטעט און דערפער. זי העלפט מיט וואָס זי קאָן די פויערן־קאָלעקטיוון. דאָ בא אונדז אין אַמעריקע אַרבעט קליין און גרויס פאַרן קאַפּיטאַליסט, — ווערט דער קאַפּיטאַליסט אַלץ רייכער און דער אַרבעטער ווערט אָרימער; דאָרטן אַרבעט דאָס פאָלק פאַר זיך, פאַר זיין אייגענעם וואוילזיין. דאָ הערשט קאָנקורענץ, כאַפּ־לאַפּ, גנבה, גזלה; דאָרטן ווערט אַלעס איינגעפירט פּלאַנמעסיק און סיסטעמאַטיש. דאָ ווערט די אַרבעט־לאָזיקייט אַלץ גרעסער און גרעסער, דאָרטן פעלן אויס אַרבעטער. דאָ שרעקט זיך דער אַרבעטער פאַרן מאָרגן, דאָרטן, אין סאָוועטן פאַר־באַנד, זאָרגט די רעגירונג פאַר אירע בירגער. פאַר אַ וואוינונג צאָלט דער אַרבעטער זייער ווייניק, עטלעכע וואָכן וואַקאַציע קריגט ער, מעדיצינישע באַהאַנדלונג איז פריי, זיינע קינדער שטודירן אַפן קהלישן חשבון און נאָך צענדליקער פּריווילעגיעס האָט דער אַרבעטער. זעט איר דען, חברים, ניט איין, אַז דאָרטן איז דעם אַרבעטער בעסער ווי דאָ?

אַרבעטלאָזע: ריכטיק! דאָס איז אַלץ אמת!...

מוני: די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעמע איז באַנקראָט. דער קאָ־מוניזם פאַרשפּרייט זיך צווישן אַלע פעלקער אַלץ מער און מער...

העלען: דיינקסטו, בראָדער, אַז דאָ בא אונדז אין אַמעריקע וועלן מיר ווען אויך האָבן סאָוועטן?

מוני: מיר קאָמוניסטן וועלן אַזוי לאַנג קעמפן, ביז וואַנען די גאַנצע וועלט וועט ווערן איין סאָוועטן־פאַרבאַנד.

פרעד: דו ווייסט, רויטער חברה־מאַן, איך דענק, אַז דו ביסט טאַקע גערעכט.

אַרבעטלאָזע: ערשט געקומען צום שכל!... געוויס איז ער גערעכט!

פּרעד: מיין גאַנץ לעבן גיי איך אַרום און טראַכט, פּאַרוואָס האָרעוועט אַזוי שווער אַן אונדזער ברודער און פּאַרמאָגט אַ קרענק און ליגט אין ווערים, — און די רייכע פּוסטעפּאַסניקעס טוען גאָרנישט און האָבן צום פרעסן, זויפן און צו הולטאַיעווען. — יע, איך דענק, אַז דו ביסט גערעכט.

אַרבעטלאָזע: געוויס איז ער גערעכט! (מוני לייגט אַרויס אָפן טיש עטלעכע „דעילי וואָירקערס" און ליפלעטס. אייניקע נעמען און לייענען).

מוני: חברים, לעזט די קאָמוניסטישע ליטעראַטור! שטייט צו צו אונדזער רויטער אַרמיי! און אַנשטאָט צו זינגען נאַרישע לידער, לערנט זיך אויס צו זינגען די לידער פון פרייהייט.

(ער פאָנגט אָן צו זינגען „די רויטע אַרמיי"... די אַרבעטלאָזע העלפן אַרויס. ביסלעכווייז ווערן די איבעריקע אויך אַריינגעצויגן. עס שאַפט זיך אַן ענטוזיאַסטישע שטימונג, פּנימער לייכטן אויף. דער באָס — אַ ברייט־בייניקער, אָפּגעפּרעסענער געלער יונג קומט אַן, רויכערנדיק אַ סיגאַר. ער בלייבט שטיין אומבאַמערקט. ער הערט זיך צו גלייכגילטיק צום זינגען, נאָר ווען אים ווערט קלאָר די סיטואַציע, פאַנגט ער אָן צו שרייען).

באָס: שטיל זאָל זיין!... וואָס פאַר אַ נידערטרעכטיקע לידער זינגט מען דאָ בא מיר?!... (ער שרייט) פיליפּ!... העלען!.. (העלען גייט צו אַ דערשראָקענע). וואו איז פיליפּ.

העלען: ער איז אַוועק צו אַ דאָקטער — ער איז קראַנק.

באָס: איבערגעלאָזן די הויז אַף הפקר און אַוועק. אַזאַ נידערטרעכטיקער יונג! אָנשטאָפּן זאָל איך אייך מיט געלט, אָבער אַרבעטן ווילט איר ניט!... איך וועל זיך שוין מיט אים אָפּרעכענען... (צו העלען) און דו, פּאַרשיווע מויד, קאָנסט ניט זען, אַז אַלעס זאָל זיין אין אָרדענונג? — זעסט אַ רויטן — טרייב אים גלייך אַרויס... (ער גייט צו צו מונין) דו, יונגער שנעק, ביסט געקומען דאָ בונטעווען?

מוני: (דרייסט) איך האָב זיי דערקלערט, וואָס קאָמוניזם איז.

באָס: (באַמערקט דעם „דעילי וואָירקער") אָט די געמיינע צייטונג האָסטו מיר אַהער פאַרשלעפּט?... אַרויס פון דאַנען דו פאַרפלוכטער

באָלשעוויק!... איך דאַרף דאָ ניט קיין רויטע!... אויב דו גלייכסט ניט די יו עס — גיי זיך אין דיין ווילדן, באַרבאַרישן רוסלאַנד.

מוני: אַמעריקע געפעלט מיר דווקא יאָ. און אַמעריקע איז מער מיין לאַנד, ווי דיין לאַנד — ווייל איך און נאָך אַזוינע ווי איך האָבן אַמעריקע אויפגעבויט. און איך באַשטיי, אַז אַמעריקע זאָל אויך ווערן אַ סאָוועטן-פאַרבאַנד.

שטימען: ריכטיק!... ריכטיק!...

באָס: (שטייט צוטומלט) איך גלייך ניט אַזוינע רייד באַ מיר אין האָטעל!... גיי פון דאַנען!... איך גיי באַלד רופן פּאָליציי!

מוני: איך האָב דיך אין דר'ערד, דו אָפּגעפרעסענער בורזשוי, מיט דיין קאָרופּטער פּאָליציי צוזאַמען!... קומט, חברים, און קאָמו־ניסטישן קלוב. דאָרט וועט מען אייך אויפנעמען ווי ברידער, און אויב איר וועט וועלן, וועט איר זיך אָנשליסן אָן דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי...

אַרבעטלאָזער: איך גיי צו די קאָמוניסטן.

פרעד: איך גיי אויך צו די קאָמוניסטן, — באַ זיי זיינען אַלע גלייך. און נאָך מער, איך גיי זיך אָנשליסן אָן דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי.

(עס ווערט אַ געשריי: „בראַוואָ פרעד!...“ „לעבן זאָל פרעד!...“)

העלען: (כאַפּט פון זיך אַרונטעררייסן אירע שמוציקע בגדים, שליי־דערט עס אַף דר'ערד) איך גיי אויך מיט אייך!... איך גיי אויך צו די קאָמוניסטן!... איך קאָן שוין דאָס מער ניט אַריבערטראָגן. גענוג צו זיין פאַרשקלאַפט אָט באַ דער געלער זשאַבע, אָט באַ דעם אוממענטש!... שוין דאָ באַלד מיינע גאַנצע כוחות פאַרלאָרן. איך גיי מיט אייך...

אויסגעשרייען: טרי טשירס פאַר העלען! הורריי!... מיר גייען צו די קאָמוניסטן.

(דער באָס שטייט ווי אַ צוטומלטער און ווייס ניט וואָס צו טאָן).

מוני: קומט, חברים, און שליסט זיך אָן אין אונדזערע רייען און העלפט בויען אַ נייע און פרייע געזעלשאַפט. אַ געזעלשאַפט, וואו אַלע מענטשן אָן אונטערשייד פון רעליגיע און קאָליר וועלן געניסן גלייך. באַפרייט זיך פון די קאַפּיטאַליסטן!... צערייסט די קייטן

פון שקלאַפעריי!... (צום באָס) און דו, פּאַראַזיט, געלע פּיאַווקע, מיט דיר און מיט דיין קלאַס וועלן מיר זיך נאָך אַמאָל אָפּרעכענען!...

אַרבעטלאָזע: (שרייען אויס) לאַנג לעבן זאָל דער קאָמוניזם!... לאַנג לעבן זאָלן די סאָוועטן! הורריי!...

(מוזי פאַנגט אָן צו זינגען דעם „אינטערנאַציאָנאַל". פילע העלפן אַרויס מיט גרויס ענטוזיאַזם. מוזי לאָזט זיך גיין. פרעד, העלען און די אַרבעטלאָזע לאָזיך זיך גיין נאָך אים).

פאָרהאַנג פאַלט לאַנגזאַם

1931

ניט געלונגען

[אַ שפּאַס אין איין אַקט]

אַנטיילנעמער

1 בערל, אַ קליין און דאַר באַוואָקסן מענטשל, מיט אַ צעפּאַטלטער קאָפּ האָר, אַן אַ רעקל, צעריסענע הויזן.

2 שפּרינצע, זיין פרוי, הויך און דיק, מיט געלבלעכע פלעקן איבערן פּנים, אָנגעטאָן אין אַ סך פאַרלאַטעטע קליידלעך.

3 יאַנקאָ, אַ הויכער, שלאַנקער מאַן אין די זעכציקער, געראַזירט, מיט לאַנגע גרויע וואָנצעס, פון אונטער זיין היטל מיטן גלאַנציקן דאַשעק שטעקט אַרויס אַ גרויע טשופּרינע האָר, טראָגט אַלטע קליידער און שמוציקע שטיוול.

4 ניסעלע, אַ צייטונגס אינגל.

אַן אָרימער קעלער אין דער ניו יאָרקער געטאָ. רעכטס — צוויי פענצטער, פון וועלכע עס קומט אַריין אַביסל ליכט, און אַ טיר. לינקס — אַן אַלטע סאָפע. אין הינטערגרונט — אַן אַלמערל מיט געשיר, אויף וועלכן עס שטייען טעפּלעך און סלאָיקעלעך, עטלעכע ליידיקע קעסטלעך און פּעסלעך פון פרוכט. לינקס, אין ווינקל, אַ פאָרהאַנג. הינטערן פאָרהאַנג אַ בעט. אין מיטן צימער אַ קליינער טיש אויף וועלכן עס ליגן אַ פּאָר צייטונגען, אַ בוך אָן טאָוולען; אַלטע בענקלעך. אין אַ ווינקל אָנגעוואָרפן אַלטע זאַכן און שמאַטעס. אויף די ווענט בילדער פון צייטונגען.

שפּרינצע: (וואַרפט פון צייט צו צייט אַ טרויעריקן בליק אויף בערלען און קרעכצט. בערל זיצט לעבן טיש פאַרטראַכט) נו, זאָג אַליין, בערל, וואָס וועט זיין דער סוף? ביז וואַנען, לא-יוצלח מיינער, וועסטו דאָס זיצן ליידיק? דענקסט איך האָב כח אַרומצושלעפּן זיך מיט די קאַשיקעס!... באַ לייטן זוכן מענער, גראָבן מיט דער נאָז און גע-

פינען עפּעס וואָס צו טאָן, און דו זיצסט גאַנצענע טעג און געניצסט. ניטאָ קיין דזשאָב — ווערט מען אַ פּעדלער, האַנדלט מען מיט אַלטע זאַכן... נו, וואָס שווייגסטו תכשיט מיינער? — די צונג האָט דיר אָפּגענומען!

בערל: אַ, וואָס זאָגסטו?

שפּרינצע: גולם, דו הערסט אפילו ניט וואָס מ׳רעדט צו דיר.

בערל: זיך אַביסל פאַרטראַכט.

שפּרינצע: זיך פאַרטראַכט. גרויסער קאָפּ-מענטש מיינער, פילאָזאָף! — איך וועל זיך אַרומשלעפּן מיט אַ קויש פּרוכט איבער די גאַסן און ער וועט זיצן און טראַכטן!... אוי, באַגראָבן זאָל איך דיך שוין, רבונו של עולם! סאַראַ פינצטערע דאָליע מיינע...

בערל: שילט זיך ניט, שפּרינצע, — דו וועסט נאָך אַמאָל חרטה האָבן.

שפּרינצע: איך זאָל דיך אפשר בענטשן? אַ שיינע מערכה האָב איך באַ דיר. שוין צוועלף יאָר פאַרהייראַט און ניט קיין קינד און ניט קיין רינד, און ווען איך זאָל ניט אַרויסהעלפן וואָלטן מיר געשטאָרבן פון הונגער. צו די אַלע מעלות דיינע האָסטו זיך נאָך אויסגעלערנט צו טרינקען. — דערפאַר האָב איך שוין דיין פריינטל יאַנקאָ׳ן צו פאַרדאַנקען... דו הערסט, אויב יאַנקאָ וועט קומען — לאָז איך אים אין שטוב ניט אַריין. איך דאַרף ניט קיין שיכורים אין מיין הויז. קיין דירה-געלט צאָלט ער סיי ווי סיי ניט. (זי פאַרקאַטשעט אַ האַלבן טוצן ציצענע קליידלעך, שטופּט אַריין אין אַ גרויסער קעשענע איר געלט-בייטעלע, טוט אָן אַן אַלטן אויבערמאַנטל, נעמט דעם קויש און גייט צום טיר. זי קערט זיך אום צוריק) יאָ, איך האָב גאָר פאַרגעסן... אָט דאָ אין דעם טעפּעלע (זי ווייזט אָן אויף איינעם פון די טעפּלעך) איז דאָ אַזאַ דזשעלע, דאָס איז פּויזן, סם פאַר די מייז. דו הערסט, זאָלסטו זיך צו דעם ניט צורירן, — דאָס איז געפערליכע סם פאַר די מייז. (שפּרינצע אָפּ. בערל קוקט אָן דאָס טעפּעלע, הויבט זיך אויף, מאַרשירט אַרום, זינגט טרויעריק, זעצט זיך ווידער באַם טיש. שפּאַרט אָן זיין קאָפּ אויף זיינע פויסטן און פאַרטראַכט זיך. יאַנקאָ קומט אָן מיט אַ שפּילקאַסטן אויף די פּלייצעס און מיט אַ גראָבן קורצן שטעקן. ער נעמט אַראָפּ פון

זיך זיין שווערע לאַסט, זינגט אונטער אַ גאַסן־לידל, גיט באַמערקנדיק בער־לען. ער שלעפּט אַרויס פון אַ הינטערקעשענע אַ היפּשע פלאַש שנאַפּס און טרינקט. ער גייט צו צום טיש, דערזעט בערלען).

יאַנקאַ: נו, וואָס זיצסטו, ברודערקע, ניט טויט, ניט לעבעדיק? וואָס, שוין ווידער געכאַפּט אַ פּאַרציע פון דיין שפּרינצען?... דו, נאַ־רעלע, מאַך זיך ניט הערנדיק, — זאָל זיך דיר דוכטן, אַז זי האָט דיך געבענטשט.

בערל: שלעכט, ברודער, פּאַסקודנע! — איידער אַזאַ לעבן איז שוין בעסער דער טויט.

יאַנקאַ: דו פאַנגסט שוין אָן ווידער נודיען. ניט געזאָרגט, בערטשיק, אָט האָסטו אַ פלאַש שנאַפּס... גיב גלעזלעך, וועלן מיר מאַכן אַ כוסה. (בערל רירט זיך ניט פון אָרט) נו, ווילסט ניט? דאַרף מען ניט. איך קאָן מיך באַגיין אָן אַ גלעזל. (יאַנקאַ טרינקט פון פלאַש). אַ טייער ביסל שנאַפּס! — וואַרעמט פאַנאַנדער די ביינער... נו, טרינק, בערטשיק! (ער שטעלט די פלאַש לעבן בערלען).

בערל: איך וויל ניט.

יאַנקאַ: טרינק, אַז מען גיט דיר!

בערל: מיין שפּרינצע האָט מיר אָנגעזאָגט איך זאָל ניט טרינ־קען.

יאַנקאַ: הער זי ווי דעם קאָטער. וואָס ווייס אַ אידענע וואָס גוט איז... נעם אַביסל, בערעלע, וועט דיר באַלד פריילעך ווערן. (ער שטופּט אים די פלאַש, בערל קאָן מער דעם יצר־הרע ניט גובר זיין און טרינקט) אָט אַזוי ביסטו אַ מאַן. (קליינע פּויזע).

בערל: אומגליקלעכע מענטשן זיינען מיר, טויגעניכצן.

יאַנקאַ: ריכטיק, ריכטיק, איך בין אויך אַ טויגעניכץ.

בערל: דו פאַרשטייסט, יאַנקאַ, מיין לאַגע? — איך בין אַן אַרבעטסלאָזער — במילא אַ גרויסער קבצן און דלפון. די באָסעס דאַרפן ניט מיך, ניט מיינע הענט. קיינער קוקט זיך אַף מיר ניט אום. איך בין געגליכן צו שמוץ פון גאַס. אַן איבעריקער, נוצלאָזער מענטש בין איך — אַן אויסגעשפּיגענער.

יאַנקאַ: ריכטיק, ריכטיק. איך בין אויך אַן אויסגעשפּיגענער

און אַן אויסגעשפּילטער... באַ מיר, בערטשיק, איז שוין נאָך אַלע-מען, — נאָך אַלעמען... אַמאָל איז יאַנקאַ געווען אַ מענטש, אַ מענטש געווען. אַ סאָלדאַט געווען — אַ קאַוואַלעריסט. אַ קונצנמאַכער אין צירק — אָט וואָס איך בין געווען. געסמאַליעט, געברענט אַ וועלט, ליבעס געפירט... איצט, אַף דער עלטער, אַ בעטלער, — שלעפּ זיך ארום מיט דער קאַטערינקע און בעטל נדבות, און אַז איך שנאָרע צו-זאַמען אַ דאָלאַר, קויף איך מיר אַ פלאַש משקה, מאַך לחיים און זינג מיר אַ לידל.

בערל: דו האָסט כאָטש אַמאָל געלעבט. האָסט גענאָסן פון לעבן אין דער יוגנט. איך בין אָבער אַלעמאָל אַן אומגליקלעכע באַשע-פעניש געווען. מיין טאַטע-מאַמע געדענק איך אפילו ניט. דערצויגן געוואָרן בין איך אין אַ יתומים אַנשטאַלט. ארום פרעמדע טישן זיך געוואַלגערט. צו וואָס איך האָב מיך גענומען איז מיר געגאַנגען מיטן פּוטער אַראָפּ... אָט זעסטו דאָך, — אַז איך האָב זיך שוין אויסגע-לערנט אַזאַ טרייד ווי פּלאַמבינג, איז געקומען דער קריזיס — בויט מען ניט קיין הייזער, איז קיין ארבעט ניטאָ... און גיין מיטן קאַשיק איבער די הייזער פּעדלען, דאָס קאָן איך ניט. שוין בעסער דער טויט... שלעכט, ברודערקע, שלעכט.

יאַנקאַ: יאָ, אמת, עס איז דיר אויך ניטאָ וואָס צו מקנא זיין. אָבער קלאָגן, בערטשיק, דאַרף מען ניט. נאַ, טרינק בעסער! (בערל טרינקט ניט, יאַנקאַ טרינקט אַליין).

בערל: הער נאָר, יאַנקאַ, איך האָב אַ פּלאַן, ווי אַזוי מיר קאָנען אויסגעלייזט ווערן פון אַלע אונדזערע צרות אין איינע פינף מינוט.

יאַנקאַ: ברודער בערטשיק, אויב נאָר אַ גוטער פּלאַן — נעמט יאַנקאַ אָן.

בערל: איך וויל מאַכן אַ סוף צו דעם אַלעמען. עס איז שוין מיר נמאס געוואָרן די גאַנצע נאַרישע שפּיל.

יאַנקאַ: אַזוי גאָר! אַנו, באַווייז דאָס קונצעניו?

בערל: גאָר איינפאַך, — איך וועל זיך נעמען דאָס לעבן און פּטור.

יאַנקאַ: האַ, וואָס זאָגסטו? זיך נעמען ס'לעבן? — שאַ, אפשר

טאַקע... (פאַרטראַכט זיך אַביסל) וואָס אָנצואַווערן? — כ'לעבן, בערטשיק, אַ גוטער איינפאַל!... (ער שטופּט בערלען מיט גוואַלד די פלאַש, בערל טרינקט).

בערל: פוי, ס'אַרא שטאַרקע שנאַפּס, — ברענט אַזש אין די קישקעס. עס הויבט זיך באַ מיר אָן פאַרדרייען דער קאָפּ.

יאַנקאַ: הייסט עס, ברודער בערל, מיר נעמען זיך דאָס לעבן. — פיין, אויסגעצייכנט! (פּאַטשט בערלען איבערן פּלייצע) אַ וואונדער־באַרער איינפאַל!... בראַוואָ בערטשיק!... אַלזאָ מאַכן מיר דאָס האָקום פּאָקום לאַמטאַדרידל און היידאַ גלייך אויף יענער וועלט. איך בין גרייט, בערטשיק, כאָטש די מינוט.

בערל: איך אויך.

יאַנקאַ: אָבער מיט וואָס מאַכן מיר דאָס, בערטשיק? — מיט אַ מעסער כיק? (פירט מיטן האַנט איבערן האַלדז).

בערל: ניין, יאַנקאַ, מיט סם.

יאַנקאַ: מיט סם? וואו-זשע נעמט מען אַ גוט ביסעלע סם?

בערל: פאַראַן, יאַנקאַ, פאַראַן. (ער ברענגט דאָס טעפּעלע מיט דעם סם פאַר די מייז) אָט דאָס האָט מיין שפּרינצע פאַרמישט דזשעלי פאַר די מייז. פאַרשטייסט, געפערלאַכע פויזן פאַר די מייז. לאָמיר נעמען צו לעפל און מירן ווערן פאַרטיק.

יאַנקאַ: גוט, אויסגעצייכנט! לאָמיר זיך נעמען גלייך צו דער אַרבעט. צום ערשטן — אויסטרינקען די פלאַש בראָנפן: מען קאָן דאָך ניט אַזאַ גוטן פריינט איבערלאָזן איינעם אַליין... אַנו, ברודער־קע, צוויי גלעזלעך אַהער. (בערל ברענגט גלעזלעך, יאַנקאַ גיסט אָן). נו, לחיים, בערטשיק, לחיים! — מיר זאָלן דערלעבן זיך טרעפן אין אַ גוטער שעה אויף יענער וועלט. (זיי טרינקען. יאַנקאַ גיסט אָן דאָס לעצטע ביסל בראָנפן) טרינק דאָס לעצטע ביסל!... לחיים, וועלטעניו, צום לעצטן מאָל!... (זיי טרינקען ווידער) אַ יאָ, גוט? — עס ווערט וואַרעם אַ מחיה! אַזש נאָר עס ווילט זיך טאַנצן... טאַקע, בערטשיק, לאָמיר טאַנצן אַ טויטנטאַנץ. (ער שלעפּט בערלען מיט גוואַלד, קרייצט איבער אַ האַנט איבער אַ האַנט, ער זינגט אַ פריילעכס, זיי טאַנצן. יאַנקאַ טאַנצט מיט אַ ברען, בערל שלעפּט זיך נאָך. ווען זיי ענדיקן, זעצן זיי זיך ווידער אויס

באָם טיש) נו, איצט בין איך פּאַרטיק, — פּאַרטיק צו באַגעגענען די מלאכי-חבלה פון יענער וועלט. אהער צוויי לעפל, בערטשיק!

בערל: וואַרט נאָר אַ ווײַלע, אפשר זאָל איך איבערלאָזן אַ פּאָר ווערטער פאַר מיין שפּרינצען. ס'איז דאָך אָף איר אויך אַ רחמנות.

יאַנקאָ: אהא, דו קריגסט שוין קאַלטע פים! דו האָסט שוין חרטה!... נאַרעלע, דיין שפּרינצע וועט גיין טאַנצן אַ פריילעכס, אַז זי וועט פון דיר פּטור ווערן. נו, דו נעמסט?

בערל: יאָ.

יאַנקאָ: אהער צוויי גרויסע לעפל. (בערל ברענגט צוויי גרויסע לעפל, זיי נעמען אַן) אַ פולע לעפל, בערעלע, ניט געפּאַנפּעט! (באַ בערלען טרייסלט זיך די לעפל אין האַנט) ווער נעמט ערשט?

בערל: דו, יאַנקאָ, נעם צוערשט.

יאַנקאָ: אהא, דו שרעקסט זיך פאַרן טייוול, דו פייגלינג איי-נער!

בערל: לאָמיר נעמען ביידע גלייך.

יאַנקאָ: גוט, אַליע האָפּ! (האַלטן אָפּ. קוקן זיך אָן פאַר-דעכטיק) נו, איינס, צוויי, דריי. (ביידע עסן. בערל צו ביסלעך, מיט שרעק, מאַכט זויערע גרימאַסן; יאַנקאָ שלינגט איין די גאַנצע לעפל) נאָר די גאַנצע לעפל, בערעלע.

בערל: אוי ביטער! עס ברענט! פוי... פוי...

יאַנקאָ: יאָ, עס ברענגט. ביטער! זיס!... בערעלע, נאָך צו לעפל. מען דאַרף עס מאַכן אָף זיכער. אַז שטאַרבן — זאָל זיין גע-שטאָרבן. (יאַנקאָ נעמט אָן נאָך אַ פולע לעפל. בערל אַ צעשראָקענער קרימט זיך, בלאָזט פון זיך.) דו, בערל, אויך. — ניט קיין סלעקער. (בערל נעמט אָן אַביסל, שטעלט דאָס טעפּעלע אונטערן טיש, ביידע עסן, בערל קאַרטשעט זיך און גייט צום סאָפע).

בערל: אוי עס ברענט באַ מיר! גאָטעניו, שיק מיר דעם טויט וואָס שנעלער! (ער האַלט די הענט אָפּן בויך און דרייט זיך אין קראַמפּן).

יאַנקאָ: באַ מיר, בערל, ברענט שוין אויך אין האַלדז. גוד באַי, בערל! גוד באַי קאַטערינקע! — שוין באַגיין אָן יאַנקאָ, אויס יאַנקאָ. געווען אַ יאַנקאָ און ניטאָ מער קיין יאַנקאָ. פוי, ביטער! זיס!

פייער! לעשט!... (ער האַלט די הענט אַפֿן בויך) בערטשיק, טייערער, לאָמיר זיך צוקושן פֿאַרן טויט. (ער גייט צו און קושט בערלען.) גוד באַי, בערעלע, גוד באַי! פֿאַרגיב מיר, וואָס איך האָב דיר קיין דירה-געלט ניט געצאָלט!

בערל: איך שטאַרב!... איך זע שוין די יענע וועלט!... אוי, איך פֿלי... (בערל ציט זיך אויס אַפֿן סאָפֿע).

יאַנקאָ: איך זע שוין דעם זיבעטן הימל. איך זע שוין ווי די מלאכים טאַנצן און זינגען... (ער זינגט מיט אַ שכור'ער הייזעריקער שטי־מע: „גלאָרי הללויה...“ ער זעצט זיך אַפֿן דיל. שפּרינצע קומט אַן).

שפּרינצע: וואָס טוט זיך דאָ?... (קוקט זיך אַרום) אהאַ, דער שכור איז שוין ווידער דאָ! — מען האָט זיך שוין ווידער אָנגעטרונקען. אַרויס פֿון מיין שטוב שכורים, פּוסטעפּאַסניקעס, לײדאַקעס! שוין זאָלט איר אַרויס פֿון מיין הויז! אייער פֿוס זאָל דאָ מער בא מיר ניט זיין!...

בערל: שריי ניט, שפּרינצעלע, — איך בין פֿאַרביי... איך ברען!... דער קאָפּ ברענט בא מיר! די קישקעס ברענען... אוי, איך ווער פֿאַר'שרפֿ'עט!

יאַנקאָ: בא מיר ברענט אויך, באַלעבאָסטע — ס'ברענט!

בערל: (פּאַטשט זיך איבער בויך) אָט דאָ ברענט. איך בין פֿאַר־ביי... זיי מיר מוחל, שפּרינצעלע, — איך פֿאָר... איך פֿאָר...

יאַנקאָ: איך פֿאָר אויך איך פֿאָר אויך. אַ גוטן, באַלעבאָסטע־ניו — איך פֿאָר שוין פֿון אייך אַוועק אַף אייביק. (ער זינגט שטיל: „גלאָרי הללויה...“).

שפּרינצע: איר זייט אַפּנים משוגע געוואָרן. (טאַפּט בערלען דעם קאָפּ) ער רעדט פֿון היץ. זאָג וואוהין פֿאָרסטו, בערל?

בערל: איך פֿאָר אַף יענער וועלט, צו מיין טאַטע־מאַמע און צו מיין זיידע־באָבע. איך פֿאָר... איך פֿאָר.

יאַנקאָ: איך פֿאָר אין אַ גאָלדענער קאַרעטע מיט זעקס פֿייער־דיקע פֿערד און אַ מלאכ'טע איז די שמייסערן.

שפּרינצע: גוואַלד, בערל! וואָס האָסטו געטאָן? וואָס איז דיר געשען?

בערל: אוים בערל, ניטאָ מער קיין בערל. בערל איז שוין גע-שטאָרבן. איך האָב זיך פאַר׳סמ׳ט.

יאַנקאָ: איך אויך... (פּאַטשט זיך אין ברוסט) איך האָב זיך אויך פאַר׳סמ׳ט. איך דאַרף שוין איצט אַף כּפּרות אייער נאָסן קעלער. די קאַטערינקע דאַרף איך אויך ניט...

שפּרינצע: ווי און וויינד איז מיר! — זיי האָבן זיך פאַר׳-סמ׳ט.

(זי זעצט זיך אַנידער אַף אַ פּרוכט־קעסטל און פאַנגט אָן צו וויינען. עס לויפט אַריין ניסעלע, דער ציַיטונגס־אינגל, שרייט: „דעילי וואָירקער! פרייהייט! מעסעס!... ער לויפט צו צו בערלען).

ניסעלע: קויף אַ „פרייהייט“, בערטשיק.

בערל: זוך זיך שוין בעסערע קאַסטאָמער, ניסעלע.

ניסעלע: נעם, — דו וועסט מיר באַצאָלן אַנ׳אַנדערש מאָל.

שפּרינצע: לאָז זיי צורו מיט דיינע פּייפּערס. — זיי האָבן זיך פאַר׳סמ׳ט.

ניסעלע: ווער האָט זיך פאַר׳סמ׳ט?

שפּרינצע: זיי ביידע... ווי צו מיינע יאָרן! (זי וויינט ווידער).

ניסעלע: דו, בערל, האָסט זיך פאַר׳סמ׳ט? פע, דו ביסט אַ שוואַכלינג! — אַן אַרבעטער טוט ניט אַזוינס.

בערל: אוי, עס ברענט... איך בין פאַרביי... איך שטאַרב... איך גוסס.

יאַנקאָ: „ציט זיך אוים אָפּן דיל) איך שטאַרב שוין אויך... איך זע שוין ווי דער מלאך המות שאַרפט זיין מעסער. (ער שלאָפט איין. שפּרינצע הייבט זיך אויף, פאַנגט אָן אַרומגיין איבערן צימער, בלייבט אַ ווײַלע שטיין).

שפּרינצע: וואָס זאָל איך איצט טאָן? (פאַנגט מיט אַמאָל אָן שרייען) גוואַלד, מענטשן. העלפט! ראַטעוועט!...

ניסעלע: אפשר זאָל איך לויפן רופן אַן אַמבולאַנס?

שפּרינצע: ניין, שטיי דאָ. — איך האָב אַליין מורא דאָ צו

בלייבן. (זי גייט צו צו בערלען, גלעט אים) מיין טייערער, מיין ליבער, בערל, וואָס האָסטו געהאַט צו מיינע יונגע יאָרן? וואו וועל איך מיר איצט אהינטאָן?... וויי און ווינד איז מיר.

בערל: זיי שטיל, שפרינצע, — לאָז מיך שטארבן רואיק. וויין ניט. זיי מיר מוחל...

שפרינצע: אַף וועמען לאָזסטו מיך איבער, מיין גוטער, מיין הארציקער, בערעלע?... וויי איז צו מיינע יאָרן! — איך וועל דאָך בלייבן אַ וויסטע אלמנה.

ניסעלע: פאַר וואָס טוט איר גאָרנישט, שפרינצע? מען קאָן זיי דאָך נאָך אפשר אָפּראַטעווען.

שפרינצע: אוי, מיינע הענט און פיס זיינען מיר אָפּגענו-מען!... העלף מיר!...

ניסעלע: האָט איר מילך אין הויז?

שפרינצע: יאָ. (זי לויפט זוכן מילך, ניסעלע לויפט איר נאָך. זי געפינט אַביסל מילך ערגעץ אין אַ ווינקל. זיי לויפן צו בערלען. ניסעלע פאַרקוועטשט בערלען שטאַרק דעם נאָז, שפרינצע גיסט אים דאָס מילך אין מויל. בערטשיק ווערט זיך) טרינק דאָס מילך, זאָג איך דיר!

בערל: אוי, איך ברען... לאָזט מיך שטאַרבן רואיק. איך וויל מער ניט לעבן... צוויי לעפל סם האָב איך איינגענומען.

שפרינצע: בערעלע, טייערער, ליבינקער, וואו האָסטו גענומען סם?

בערל: גענומען אָט דאָרט, אין יענעם טעפעלע... (ער ווייזט אָן אַף דר'ערד לעבן טיש).

שפרינצע: (לויפט צום טעפעלע מיט די דזשעלי, זעט ס'איז כמעט ליידיק, פאַנגט זי אָן צו שרייען) גזלנים! פרעסער! זויפער! אַ בראָך צו אייערע ביינער! איר האָט דאָך מיר אויפגעגעסן דאָס גאַנצע טעפעלע מיט איינגעמאַכטס!... ווי דאָס הארץ האָט מיר געזאָגט, אַז זיי וועלן עס אויפפרעסן. איך האָב אומיסטן געזאָגט אַף שפּאַס, אַז עס איז סם, כדי די מנובלים זאָלן ניט דערשמעקן דעם איינגעמאַכטס...

ניסעלע: וואָס, עס איז ניט געווען קיין סם?

שפּרינצע: דעם איינגעמאַכץ האָבן זיי מיר אויפגעפרעסן, די זויפער.

(ניסעלע לויפט צו בערלען, טורקעט אים).

ניסעלע: שטיי אויף, בערעלע, שרעק זיך ניט. עס איז ניט געווען קיין סם, ס׳איז געווען איינגעמאַכץ.

בערל: (הויבט זיך אויף) אַ? וואָס אַזוינס האָבן מיר אויפגעגעסן? איינגעמאַכץ גאָר און ניט קיין סם?

שפּרינצע: (קוקט ווידער אין טעפעלע) אוי, אַ קלאָג איז מיר, דאָס גאַנצע איינגעמאַכץ האָבן זיי אויפגעפרעסן! אַז אויפפרעסן זאָל שוין אייך דער מלאך המות! (צו בערלען) אַז באַגראָבן זאָל איך שוין דיך, אומגליק מיינער! (צו יאַנקאָן, קלאַפּט אים מיטן פּוס) ארויס פון דאַנען, פּיאַניצע, שיכור! — דיין פוס זאָל דאָ מער ניט זיין!...

ניסעלע: (צו בערלען) אָט אַזוי איז שוין בעסער. דו, בערעלע, עס איינגעמאַכץ און מאַך אַז די באָסעס זאָלן עסן סם.

בערל: (ווערט רואיק, גייט צו צו יאַנקאַ׳ן, וועקט אים פון שלאָף) שטיי אויף, יאַנקאָ. ס׳איז ניט געווען קיין סם.

יאַנקאָ: (רייבט זיך די אויגן) אַ?... וואָס? נאָך אַלץ ניט געשטאָרבן?

שפּרינצע: אַז אויסקייקלען זאָל אייך די כאָלעריע כאָטש היינטיקן טאָג! אַז אויספייגערן זאָלט איר אַף אַן אמת, גאַטעניו, הארציקער!

בערל: מיר האָבן זיך אָנגעגעסן גאָר מיט איינגעמאַכטץ.

יאַנקאָ: איינגעמאַכץ גאָר? ניט קיין סם? (שטעלט זיך אויף) הייסט עס, היינטיקס מאָל איז עס ניט געלונגען?

בערל: ניט געלונגען, ברודערקע, ניט געלונגען.

פאָרהאַנג

1928

מאַקראָמאַניע

[אַ סאַטירע]

אַ נ ט י י ל נ ע מ ע ר :

1 מיסעס קאַר
2 סיידי — איר דינסט
3 הערשל — אַ באַי אין פּרוכטגעשעפט
4 מיסעס האָניק — אַ שכנה
5 דר. מאָריסאָן

ציַיט — ווינטער פרימאָרגן. פּלאַץ — אַ גרויסע שטאָט אין די פאַרייניקטע שטאַטן. אַ רייך־מעבלירטער צימער באַ דער פאַמיליע קאַר. רעכטס — אַ טיר צום שלאָפצימער. לינקס — אַ טיר צו דער קיך. אין הינטערגרונט — אַ „פּאַיער", וואָס פירט צום אַריינגאַנג פון דרויסן. באַ די ווענט באַגילטע ווייכע מעבל, עטלעכע טישלעך. אַף איין טישל אַ טעלעפאָן, ביכלעך, קעס־טעלעך מיט וואַטע; אַף אַן אַנדער טישל שטייען פלעשעלעך מיט קאָלירטע מעדיצינען, שאַכטלען מיט פּילן. אַפן וואַנט הענגט אַ טערמאָמעטער. אַן אַ זייט שטייט אַ קינדער־וואָג. סיידי — אַ מיטליאָריקע פרוי פון נידעריקן וואוקס, טראָגט ברייטע הויז־קליידער — מאַכט אָרדענונג אין צימער און זינגט זיך אונטער אַ היימיש לידל. מען קלינגט. זי גייט עפענען די טיר, קומט צוריק מיט הערשלען, דעם גרינעם פּרוכט־באַי. הערשל איז אַ בחור פון אַ יאָר צוואַנציק, מיט אַ רויטן פּנים, אָפּגעפרוירענע אויערן, זייער אָרים געקליידט. ער טראָגט אַ שווערן קויש מיט אויסגעפּילטע אָרדערס. ער נעמט אַרויס אַ גרויסן פּאַפּירענעם זעקל און גיט עס צו סיידין.

ס י י ד י : ספּינאַטש און קאָליפלאָוער האָסטו געבראַכט, הערשל?

ה ע ר ש ל : יע, געבראַכט... אייער מאַדאַם איז געשטאַנען איבער מיין קאָפּ, מיך געאיילט און געהייסן די מינוט אַרויפברענגען. (ער זעצט זיך צו).

סיידי: עס ברענט באַ זיי אַלעמאָל.

הערשל: זאָגט מיר, איך בעט אייך, וואָס איז עפּעס אייער מאַדאַם אַלעמאָל אַזוי קרענקלעך?

סיידי: פאַרשטייסט, הערשל, ארבעטן פוילן זיך די מאַדאַנען, קיין זאָרג האָבן זיי ניט — איז מען שטענדיק נערוועז, אָנגעדרודלט, רעדט מען זיך איין אַלערליי קרענק... פּוסטע מוחות.

הערשל: עס שמעקט באַ נ'אייך טאַקע מיט רפואות. וואָס? שוין אימיצער ווידער קראַנק דאָ?

סיידי: באַ אונדז דאָ איז מען שטענדיק קראַנק, — פּאַנסקע כוואַראָבעס.

הערשל: אַז זיי וואָלטן געדאַרפט שלעפּן אַ גאַנצן טאָג די קאָשיקעס מיט פּרוכט ווי איך, וואָלטן זיי ניט צייט געהאַט אַזויפיל צו קרענקען... נו, מ'דאַרף שוין גיין.

סיידי: וואָס איילסטו זיך אַזוי, הערשל?

הערשל: מיין באָס האָט שוין אָפּגעזאָגט נאָך אַ מענטשן. געווען דריי, — איצט בין איך געבליבן איינער. ער האַלט אין איין שרייען: „שלעכטע צייטן!“, — שפּאָרט ער פון די מענטשן. איך וועל שוין דאַרפן אַרבעטן פאַר דרייען, און ער וועט נאָך מער אָנשטאָפּן זיין באַנק-ביכל.

סיידי: אַי, זיינען זיי סאָקערס די באָסעס! — היינט ווען זיי דערטאַפּן נאָך אַ גריינעם, וואָלטן זיי פון אים די הויט אַראָפּגעשונדן.

הערשל: וואָס זאָל איך טאָן? — די שוועסטער ארבעט ניט, די מאַמע איז קראַנק, מוז מען שלעפּן די לאַסט און שווייגן... איצט איז זייער צייט; אָבער מיר וועלן זיך נאָך אַמאָל מיט זיי אָפּרעכענען.

סיידי: הלואי ריבונו-של-עולם, אמן סלה!... נו, און וואָס הערט זיך מיט אַ רייז?

הערשל: איך קריג שוין 14 דאָלער. איך אַרבעט ווי אַ פערד פון באַגינען ביז שפּעט אין דער נאַכט. קאָן אפילו ניט גיין אין נייט-סקול, איך קוק ניט אָן די ווייסע וועלט...

סיידי: רעגעלע בלוטזייגער, — קאָנען אַ מענטשן פאַרמוטשען.

הערשל: (קוקט זיך אַרום, רעדט שטיל) איר ווייסט, סיידי, איך

טרעט אַריין אין דער פּוד-וואָירקערס-יוניע. דאָס זיינען די לינקע חברה. זיי וועלן זיך דאָס אָנעמטאָן צו מיין באָס!... זיי וועלן שוין אָר-גאַניזירן מיין שאַפּ!... איר'ט זען, סיידי, איך וועל שוין קריגן די ריכטיקע ווייג'ס!...

סיידי: יע, די לינקע, אַז זיי נעמען זיך — פירן זיי אויס... ווייסט וואָס, הערשל, זאָג זיי, אַז זיי זאָלן אָרגאַניזירן די דינסט-מיידלעך אויך...

הערשל: זיך פאַררעט. נו, איך מוז שוין לויפן.

(הערשל גייט אַפּ. סיידי נעמט זיך ווידער צום רייניקן. מיסעס קאַר קומט אַן באַלאָדן מיט פּעקלעך. מיסעס קאַר איז אַ שיינע, יונגע, בלאַסע ווייבעלע, אָנגעטאָן אין אַ סך פוטער־וואַרג. זיי לויפט אַריין האַסטיק).

מיסעס קאַר: וואָס מאַכט דאָס קינד?

סיידי: וואָס זאָל ער מאַכן. ער שלאָפט — איז שטיל אין הויז.

(סיידי טראָגט אַוועק די פּרוכט אין קיך און קומט צוריק. מיסעס קאַר טוט אויס אין איילעניש איר שווערן פוטער־מאַנטל, איר הוט און קאַלאָשן, וואַרפט עס אין אומאָרדנונג און לויפט אין שלאָפצימער. זי קומט באַלד צוריק אַ נערוועזע).

מיסעס קאַר: איך זע שוין ווידער בא אים שלעכטע סימפּטאָמען.

סיידי: שלעכטע — וואָס זעט איר?

מיסעס קאַר: סימפּטאָמען, סימפּטאָמען!... ס'קומט שוין אַ נייע צרה אַף מיין קאָפּ. (ברעכט די הענט).

סיידי: איר רעדט זיך שוין ווידער איין אַ קרענק.

מיסעס קאַר: עס געפעלט מיר ניט, ווי דאָס קינד אָטעמט. עפּעס איז דער מער מיט אים: ער שלאָפט ניט רואיק, קוקט אויס בלאַס און שוויצט. דאָס אַלעס איז שלעכטע סימפּטאָמען.

סיידי: איך זע אַף איבּ גאָרנישט... הערט איר, באַלעבאָסטע, אַ חוץ זיין שאָדן אַף אַלע אָרימע קינדער געזאָגט געוואָרן.

מיסעס קאַר: ער שוויצט דאָך! איינגאַנצן אָפּגענאָסן מיט

שוויס. איך האָב ערשט אַ טאָפּ געטאָן באַ אים אונטער די אָרעמס — אינגאַנצן נאַס. און אָטעמען אָטעמט ער מיט אַ כריפּ, דאָס נעזעלע פאַרלייגט. עס קוקט מיר אויס, ווי אַ כראָנישער בראָנכיטיס.

סיידי: ווי קאָן ער קראַנק זיין, אַז ערשט מיט אַ שטונדע צוריק האָט ער אויפגעגעסן אַ גרויסע טעלער פאַרינע און אַ פינף-זעקס צוויבאַקס און פאַרטרונקען מיט אַ גלאָז מילך. ווען אַ קינד איז קראַנק, עסט עס ניט.

מיסעס קאַר: ער עסט, — אָבער ער האָט דען אַפּעטיט? איך דאַרף אים דאָך שטענדיק נויטן.

סיידי: דער דאָקטער האָט דאָך אייך געזאָגט, אַז אייער קינד איז פולשטענדיק געזונט. ער וועגט נאָך מיט ניין פונט מער, וויפל ער באַדאַרף.

מיסעס קאַר: זיי וויסן דען עפּעס די דאָקטוירים!... זיי הערן דען אים אויס ווי עס באַדאַרף צו זיין? באַ די היינטיקע דאָק-טוירים איז אַלץ אָלרייט. עס אַרט זיי אַ סך פאַר מיין קינד!... אָט גייט טאַקע, סיידי, וואַשט גוט אויס די הענט אין „לייסאָל", און טוט אָן אַ דיזינפעקטעטן ווייסן „גאַון" און גייט צום קינד. טוט אים אַ טאַפּ, אָבער וועקט אים ניט אויף.

(סיידי גייט אַפּ אין קיך. מיסעס קאַר נעמט אַ הויז-דאָקטאָר-בוך, מישט נערוועז און הייבט אָן לייענען — אַפּריער פאַר זיך און נאָכדעם אַפּן קול. סיידי, אין אַ ווייסן נוירס-קיטל, קומט אַריין. זי בלייבט שטיין, הערט זיך צו, ווי די באַלעבאָסטע לייענט, שאָקלט מיטן קאָפּ, מאַכט מיט די הענט, ווי איינער מיינט — נו, משוגעים דאָ אַף דער וועלט. זי גייט אַפּ אין שלאָפצימער. מיסעס קאַר לייענט: „בראַנכיטיס איז אַן אָנטצינדונג אין דעם הויטל פון די ווינט-קאַנאַלן... בראָנכיטיס איז אַן ערנסטע קראַנקהייט. עס קאָן פירן צו ניומאָניע... די אָנטצינדונג פאַרשפּרייט זיך פון די ווינט-קאַנאַלן צו די לונגען. די סימפּטאָמען פון בראַנכיטיס זיינען: ס'פאַנגט אָן רינען פון נאָז, שנעלער אָטעמען, אַ קאַלטער שוויס, שנעלער פּולס און הויכע טעמפּעראַטור..." זי מאַכט מיט שרעק צו דעם בוך. סיידי קומט אָן).

מיסעס קאַר: וויי איז מיר! — ער האָט אַלע סימפּטאָמען פון בראָנכיטיס... נו, יעצט גלויבט איר שוין, אַז ער שוויצט? איך

זאָג אייך, סיידי, אַז מיין קינד איז שטאַרק קראַנק.

סיידי: איר מעגט זיך, מיסעס קאַר, זאָגן וואָס איר ווילט. איך זע אַף אים גאָרנישט... כ׳וויים, אַ לעבעדיק נפש׳ל — האָט זיך אָנגעגעסן און אנגעטרונקען און ווי אַ פייקעלע, שוויצט ער.

מיסעס קאַר: איר זעט דאָך קיינמאָל גאָרנישט. גייט בעסער רופט מיר אַריין מיסעס האָניק. (סיידי אָפּ. מיסעס קאַר גייט אַרום אַ נערוועזע, גייט צו צום וואַנט־טערמאָמעטער, קוקט זיך איין. דערנאָך בלעטערט זי ווידער אַ מעדיצינישׁ ביכל. מיסעס האָניק און סיידי קומען אָן. מיסעס האָניק איז אַ קיילעכדיקע, פעטע, כלומרשט אַמעריקאַניזירטע אידענע) גוט וואָס איר זייט געקומען, מיסעס האָניק. מיין קינד איז מיר שוין ווידער קראַנק.

מיסעס האָניק: וואָס אַזוינס זעט איר אין אים?

סיידי: איך זאָג אייך, אַז עס איז בלויז אַן איינרעדעניש. דער אינגל האָט זיך אַביסל איבערגעגעסן — שוויצט ער. איידער ער איז געגאַנגען שלאָפן, האָט ער געשטיפט און געלאַכט.

מיסעס קאַר: קינדער — ווי קראַנק זיי זאָלן נישט זיין — שפּילן זיי זיך. ער שטייט דאָך קוים אַף זיינע פיסלעך.

סיידי: ווייל ער איז צו שווער, קאָנען די פיסלעך דעם קערפּערל נישט אויפהאַלטן. איר שטאָפּט אין אים צופיל.

מיסעס האָניק: (צו סיידי׳ן) מ׳דאַרף זיין פאָרזיכטיק, ווייל אין שטאָט בושעוועט יעצט טיפוס, דיפטעריע און ניומאָניע...

מיסעס קאַר: (אַ בייזע) איר ווילט עפּעס הערן, מיסעס האָניק? — נעכט קום איך אַריין צום קינד, ערשט זי שטייט און קוקט צו ווי דאָס קינד בייסט די בעט...

סיידי: (קריגעריש) נו, איז וואָס פאַר אַ געפאַר? — ער מאַכט ציינדלעך, גריזשעט ער די בעט.

מיסעס קאַר: בא אייך איז אַלעס אַ קלייניקייט. אָבער די בעט איז דאָך נישט סטעריליזירט? איר הערט דאָך, אַז די לופט איז אָנגעפּיקעוועט מיט טייפאָיד, דיפטעריע און ניומאָניע־באַצילן און מיט פאַרשיידענע „דזשווירמס" און מיקראָבן.

סיידי: אַ גאַנצן טאָג אַלץ וואָס מען הערט בא אייך איז:

דזשערמענס, מיקראָבן, כוואַראָבן... אַ געזונטער מענטש קאָן דאָ אויך קראַנק ווערן.

מיסעס קאַר: (אַן אויפגערעגטע) איר הערט, מיסעס האַניק, לעצטע וואָך האָט זי מיר אָפּגעטאָן איין קלייניקייט: גייט און לאָזט אַריין דעם אייזמאַן אין הויז אַריין. דער איטאַליענער גייט שטענדיק אַרום אין די פינצטערע קעלערס— קאָנט איר זיך שוין פאָרשטעלן, וויפל מיקראָבן און באַקטעריען ער שלעפּט מיט זיך נאָך!... נו, וואָס זאָגט איר צו דעם?

סיידי: דער אייזמאַן איז צען מאָל געזינטער פון אייך, כאָטש ער לייענט ניט אייערע דאָקטאָרשע ביכלעך מיט די פאַרשיידענע מיקראָבן און כוואַראָבן...

מיסעס האַניק: (צו סיידי'ן) די היינט-וועלטיקע פרויען דערציען זייערע קינדער לויט די לעצטע מעטאָדן פון די היגיענישע און סאַניטאַרישע געזעצן.

סיידי: נו, און אַז איר האָדעוועט שוין אייערע קינדער נאָך דער נייער מעטאָדע פון די ביכלעך, — קרענקען זיי ניט בּאַ אייך? האָבן אייערע קינדער ניט געהאַט די „הופּינג-קאָפס", די בראָנכיטיס, און דיפטעריעס און כל-ערליי כאָלעריעס אין דער וועלט?...

מיסעס קאַר: מיט איר וועט איר זיך ניט אויס'טענה'ן. קומט בעסער טוט אַ קוק אויפן קינד. (זיי גייען אָפּ אין שלאָפצימער. סיידי נעמט צונויף דער באַלעבאָסטעס זאַכן, רעדט ווי צו זיך — „נו אַ פאָלק די מאַדאַמען! פּוסטע מוחות... עס חלומט זיי זיך רק מיקראָבן, דזשוירמענס, דעזינפעקציעס..." מיסעס קאַר און מיסעס האַניק קומען אַריין צוריק.) איר האָט געהערט ווי ער אָטעמט? עפּעס דער מער מיט זיינע סיינוסעס, און די לונגעלעך מוזן בּאַ אים אויך זיין פאַרלייגט, — קוים וואָס ער אָטעמט. און דאָס, וואָס ער שוויצט, איז שוין גאָר אַ שלעכטער סימן. (צו סיידי'ן) גייט, סיידי, און מאַכט צו איינגאַנצן די פענצטער און וואַרפט אויף אים אַרויף נאָך צוויי קאָלדרעס — ווייל ער קאָן זיך נאָך גוט צוקילן און קריגן די ריכטיקע ניומאָניע. (סיידי, אומצופרידן, גייט אָפּ אין שלאָפצימער און בורטשעט פאַר זיך).

מיסעס האָניק: טאָמער וואָלט איר גאָר אָפּרופן אייער מאַן. — זאָל ער קומען...

מיסעס קאַר: ער איז יעצט אין שטאָט ניטאָ. און אַז ער איז דאָ, וואָלט ער מיר אויך גאָר ניט געהאָלפן. ער איז ניט בעסער פון סיידין. אַז ער קומט אַהיים דערצייל איך אים פון די אַלע צרות, וואָס איך שטיי מיר אויס פון קינד, — ווי דאָס עסט ניט און וויינט, און קרענקט... שטייט מיין מאַן און חמה׳ט זיך: „ווילסט, — זאָגט ער, — דאָס קינד זאָל זיין געזונט, צאַפּ אים אָפּ אַביסל שמאַלץ". וויל איך רופן אַ דאָקטער, זאָגט ער, מען דאַרף ניט — עס וועט אַליין געזונט ווערן. די נאַטור, זאָגט ער, איז דער בעסטער דאָקטער. איר הערט, מיסעס האָניק, אין צוואַנציקסטן יאָרהונדערט זאָל זיך אַ ציוויליזירטער מענטש פאַרלאָזן אַף דער נאַטור! הייגט ווי זאָל איך טענות האָבן צו סיידין?...

מיסעס האָניק: מיינער מיינט איר איז בעסער? מיינער זאָגט מיר: „מיין מאַמע האָט אויסגעהאָדעוועט עלף שטיק, ווי די ריזן און אָן דאָקטוירים, אָן 'עקס-ריי-פּיקטשערס', אָן טערמאָמעטערס, און אָן בלוט-טעסטס"...

(דאָס קינד טוט עטלעכע מאָל אַ הוסט, מיסעס קאַר שפּרינגט אויף נערוועז און לויפט אין קינדס צימער, קומט באַלד צוריק אַ דערשלאָגענע).

מיסעס קאַר: איר האָט געהערט ווי ער הוסט ער מוז האָבן אַ כראָנישן בראָנכיטיס. גאָט וויים צו וואָס עס קאָן ברענגען — ער זאָל נאָך ניט קריגן לונגען אַנטצינדונג!...

מיסעס האָניק: איך דענק עס וואָלט ניט געשאַט צו רופן אַ דאָקטער.

מיסעס קאַר: איך דענק אויך אַזוי. (זי גייט צו צום טעלעפאָן, רעדט) דייטאָן 9 - 6457... מיסעס קאַר... שיקט מיר גלייך דעם דאָקטער! אָבער שנעל. ער מוז גלייך קומען. (זוי הענגט אויף דעם רעסיווער, גייט אַרום נערוועז) מיינט איר, אַז ער קומט באַלד — איך וועל בעסער שיקן סיידין נאָך אים. (שרייט) סיידי!... סיידי!... (סיידי קומט אַן) זייט אַזוי גוט און לויפט שנעל אַריבער צו דאָקטער מאָריסאָן

און הייסט אים גלייך קומען. (סיידי צוקט מיט די אַקסלען, גייט אַפּ אין קיך).

מיסעס האָניק: דעם אמת געזאָגט — האַלט איך ווינציק פון אייער דאָקטער מאָריסאָן. מיין מיינונג איז, אז שוין רופן אַ דאָק-טער דאַרף מען רופן אַ גרויסן דאָקטער, אַ ספּעציאַליסט. אַט זעט איר — דאָקטער קאַפּטשיק, ער איז שוין איין מאָל אַ דאָקטער. אמת, ער רעכנט טאַקע 25 דאָלער ווען מען רופט אים צו זיך אין הויז, אָבער ער איז שוין איין מאָל אַ דאָקטער. איר האָט געדאַרפט זען, מיסעס קאַר, וואָס פאַר אַ רייכן אָפּים ער האָט. היינט פּאַציענטן! — גאַנצע דריי שטונדן אָפּגעזעסן, ביז איך האָב מיך דערוואַרט אַף אַ נעקסט. איר הערט, 10 דאָלער האָט ער מיר גערעכנט ווען איך בין בא אים גע-ווען דעם ערשטן מאָל... מער ווי 3 מינוט האַלט ער ניט קיין קינד. איין קוק, און ער ווייס שוין אַלץ. אַליין רעדט ער קיין וואָרט ניט אוים. די נוירס דערלאַנגט אייך אַלץ אַף אַ געדרוקטן פּאַפּיר. (סיידי גייט אַפּ אַנגעטאָן אין אַ מאַנטל).

מיסעס קאַר: זעט איר, איך האַלט גראַדע פון דאָקטער מאָ-ריסאָן. ערשטנס וואוינט ער דאָ ניט ווייט און דערצו איז ער ניט קיין סאָקער און איז אַ צוגעלאָזטער מענטש, — מ'קאָן זיך מיט אים אויסריידן אביסל. מען זאָגט אַז אייער דאָקטער קאַפּטשיק איז דאָך אַן אמת'ער גזלן. ער טרייבט די ווייבער איינפאַך פון הויז....

מיסעס האָניק: ער איז טאַקע אַ נערוועזער מענטש, און אַז מען פרעגט אים עפּעס שרייט ער. אָבער אַלע גרויסע פּראָפעסאָרן זיינען אַזוי... איר האָט שוין, מיסעס קאַר, געלייענט דאָקטער קאַפּטשיקס בוך וועגן דעם געזונט-צושטאַנד פון די שטאָטישע קינדער?

מיסעס קאַר: וואָס שרייבט ער דאָרט?

מיסעס האָניק: ער שרייבט, אַז די שטאָט איז אַ רעגעלע „פעסט“ פאַר די קינדער, אַז די לופט איז אָנגעפילט מיט מיליאָנען מיקראָבן און באַצילן, און אַז די מילך און דאָס וואַסער זיינען פול מיט דזשווירמס.

מיסעס קאַר: (נעמט איינעם פון אירע ביכלעך) אַט אין דעם ביכל שטייט טאַקע, אַז אין יעדן טראָפּן וואַסער געפינט זיך דריי

מיליאָן באַצילן, און יעדער עמער לופט אַנטהאַלט טויזנטער „טי-בי״ און דיפטעריע מיקראָבן.

מיסעס האַניק: איר הערט, דאָקטער קאַפּטשיק אין זיין בוך שרייבט, אַז אין פאַרלויף פון 12 שטונדן ווערט פון איין מיקראָב 4096 מיקראָבן, און אין פאַרלויף פון 24 שטונדן ווערט פון איין מיקראָב אַריבער 16 מיליאָן מיקראָבן.

מיסעס קאַר: 16 מיליאָן מיקראָבן ווערט פון איין מיקראָב אין איין טאָג ?... ווי ! אונדזערע לעבנס זיינען שטענדיק אין גע-פאַר !... (סיידי קומט אַן) נו, ער קומט ?

סיידי: ער האָט געזאָגט אַז ער קומט גלייך. (סיידי גייט אָפּ אין קיך. פּלוצים, דאָס קינד אין צווייטן צימער וויינט זיך פאַנאַנדער. מיסעס קאַר לויפט אַוועק געשווינט, קומט באַלד צוריק אַ דערשראָקענע).

מיסעס קאַר: ער איז אָפּגעגאָסן מיט שוויים... איינגאַנצן אַ נאַסער און אָטעמט שווער... קומט, מיסעס האַניק, טוט אים אַ טאַפּ ביים קעפּל. איך בין זיכער אַז ער האָט היץ (זיי גייען אָפּ, סיידי קומט אַן, שאָקלט מיטן קאָפּ, רעדט צו זיך: „אַ באַנדע משוגעים... עס פעלט זיי קאַפּוויטיק — זוכן זיי זיך אַליין צרות...״ די מאַדאַמען קומען אַריין).

מיסעס האַניק: איך דענק אויך אַז ער האָט היץ.

מיסעס קאַר: ווי איז מיר ! — וואָס טוט מען ?

מיסעס האַניק: מען דאַרף אים גלייך נעמען די טעמפּעראַ-טור. רייבט אים גוט איין מיט אַלקאָהאָל און לייגט אים צו עטלעכע מאָסטאַרד-פּלאַסטערס. פאַרגעסט נים, אַז די שטאָט איז יעצט פול מיט דיפטעריע און ניומאָניע !...

מיסעס קאַר: סיידי, מאַכט צו אַלע פענצטער.

סיידי: עס איז פאַרשפּאָרט צו פאַרמאַכן — איך האָב זיי נאָך היינט ניט געעפנט.

מיסעס קאַר: גייט וואַשט ווידער גוט אָפּ אייערע הענט מיט הייס וואַסער און לייסאָל, און ברענגט מיר דעם טערמאָמעטער.

סיידי: גוט, איך וועל מאַכן אַ כשר׳ע דעזינפעקץ. (זי גייט אָפּ).

מיסעס קאַר: נאָר זי דזשאָקט. מ׳קאָן גאָר פון איר ניט אַרי-בערטראָגן.

מיסעס האָניק: מען קאָן פון די דינסטן ניט אויסהאַלטן.

מיסעס קאַר: אוי, מיין קינד איז שוין ווידער קראַנק!... וואָס טוט מען? אַוואו איז דער דאָקטער?

מיסעס האָניק: זיי איילן זיך ניט. מענטשן קאָנען אויסגיין ביז זיי קומען. (סיידי קומט אַריין. איר האַנט איז אַרומגעוויקלט מיט אַ ווייסן האַנטעכל, פון וועלכן עס שטעקט אַרויס אַ טערמאָמעטער).

סיידי: געוואַשן די הענט צוויי מאָל מיט הייס וואַסער און לייסאָל. איר זאָלט מיר, באַלעבאָסטע, נאָך דעם ניט זאָגן, אַז איך פאַר'סם אייך אייער קינד. (עס הערט זיך, ווי דאָס קינד וויינט ווידער. מיסעס קאַר כאַפּט אַ ווייסע טיכל און וויקלט אַרום האַנט. זי נעמט דעם טערמאָמעטער, טרייסלט עס נערוועז, ניט וויסנדיק גוט וואָס זי טוט. זי גייט שנעל צום קינד).

סיידי: אַ רחמנות אַף דאָס קינד. אַ וואויל אינגעלע. רק זיי שטופּן אים דעם טערמאָמעטער, מיט די ענעמאַס, מיט די ביטערע פּראָשקעס.

מיסעס האָניק: אַ קרענק דאַרף מען פּארהיטן אין צייט... (מיסעס קאַר לויפט אַריין אַ דערשראָקענע, קוקט אַפן טערמאָמעטער, פאַנגט אָן צו שרייען היסטעריש) פינצטער איז מיר!... ווי איז מיר!... (זי קוקט ווידער) הונדערט און פינף גראַד מיט אַ פערטל! (ברעכט זיך די הענט) מיין קינד איז פאַרביי!...

מיסעס האָניק: גייט, איך גלויב אייך ניט. ער האָט טאַקע אַ וואַרעם קעפּל, אָבער...

מיסעס קאַר: נאַט זעט אַליין (זי גיט איר דעם טערמאָמעטער, מיסעס האָניק קוקט, בלייבט שטיין פאַרוואונדערט).

מיסעס האָניק: טאַקע, הונדערט און פינף. מ'דאַרף שנעלע הילף.

מיסעס קאַר: ווי איז מיר — מיין קינד גייט מיר אונטער!... גוואַלד ראַטעוועט מיר מיין קינד!... וואו איז דער דאָקטער? ניט גוט איז מיר! העלפט מיר!... מיסעס האָניק, סיידי!... ראַטעוועט מיר מיין קינד! איך וועל עס ניט אַריבערטראָגן!... אוי ניט קוט איז מיר!.. ראַטעוועט!.. (זי פאַלט אין חלשות. מיסעס האָניק און סיידי לייגן

זי אַפּן סאַפע. סיידי לויפט נאָך קאַלטע וואַסער. מיסעס האַניק כאַפּט אַ פלעשעלע, גיט איר צו שמעקן. סיידי שפּריצט אַף איר מיט קאַלט וואַסער. מיסעס קאַר עפנט אויף די אויגן) וואָס מאַכט מיין קינד? אוי, אוי...

מיסעס האַניק: בארואיקט זיך, מיסעס קאַר, אייער קינד וועט, מיט גאָטס הילף, געזונט ווערן.

(מען קלינגט. סיידי לויפט עפענען די טיר און קומט צוריק מיט דאָקטער מאָריסאָן. דער דאָקטער איז איינפאַך געקליידעט, באָרד און וואָנצן געראַזירט, טראָגט אַ קליינעם רענצל אין האַנט. ער וואַרפט פון זיך אַראָפּ אַף שנעל זיין מאַנטל און גייט צו צו מיסעס קאַר).

דאָקטער: וואָס איז דאָ בא אייך ווידער געשען?

מיסעס האַניק: אַ נערוועזער צוזאַמענברוך.

מיסעס קאַר: (ערשעפּט) דאָקטער, ראַטעוועט!... שיקט נאָך אַ „ספּעשעליסט"!... העלפט!...

דאָקטער: (צומישט) ווער איז דאָ קראַנק?

סיידי: (ווייזט אָן אַף דער באַלעבאָסטע) די מיסעס איז קראַנק.

מיסעס האַניק: דאָס קינד איז שטאַרק קראַנק.

מיסעס קאַר: דאָקטער, ראַטעוועט מיר מיין קינד!... ער האָט איבער 105 גראַד היץ. רופט אַ „ספּעשעליסט"! זשאַלעוועט ניט קיין געלט!... ראַטעוועט מיר מיין קינד!...

דאָקטער: אייער קינד האָב איך ערשט נעכטן געזען, און ער איז געווען געזונט.

מיסעס קאַר: אוי, ער איז געפערלעך קראַנק! ער האָט 105 גראַד מיט אַ פערטל. אָט פרעגט די פרוי. (זי ווייזט אָן אַף מיסעס האַניק) טוט עפּעס! ראַטעוועט אים!

דאָקטער: בארואיקט זיך, מיסעס קאַר... איך פאַרזיכער אייך, אַז אייער קינד איז ניט קראַנק, נאָר קראַנק זייט איר... (ער גייט אַפּ צום קינד, סיידי גייט אים נאָך).

מיסעס קאַר: (וויינט) מיין קינד גייט מיר אונטער און מען טוט גאָרנישט.

מיסעס האַניק: בארואיקט אייערע נערוון, מיסעס קאַר. איר

זייט דאָך ניט קיין קינד. דער דאָקטער וועט טאָן אַלעס, וואָס מ׳באַדאַרף!

מיסעס קאַר: זאָל ער רופן אַ לונגען-ספּעשעליסט. רופט אַ פּראָפעסאָר. ראַטעוועט מיר מיין קינד!... (דער דאָקטער און סיידי קומען אַריין. סיידי שמייכלט) זאָגט מיר דעם אמת, דאָקטער! — איך בין אַ מאַמע, איך דאַרף עס וויסן...

דאָקטער: (צו סיידי׳ן) גייט, זייט אַזוי גוט, און עפנט די פענצטער און נעמט פון אים אַראָפּ אַ האַלבן טוץ קאָלדרעס.

מיסעס קאַר: וואָס? ס׳איז שוין צו שפּעט? איר קאָנט אים ניט ראַטעווען? זאָגט מיר וואָס איז אים? — סקאַלעט, דיפטעריע, טייפאָיד, ניומאָניע?...

דאָקטער: (לאַכט זיך פונאַנדער) אייער קינד איז פאַלקאָם געזונט, ער האָט נאָרמאַלע טעמפּעראַטור. נאָר קראַנק זייט איר. איר האָט אַ חלאת וואָס איך וואָלט עס אנגערופן „מאַיקראָמאַניע״. וואו איר שטייט און גייט, זעט איר ארום זיך נאָר קראַנקהייטן. איר האָט שטענדיק מורא אז דורכן פענצטער זאָלן צו אייך אריינפליען אַ מיקראָב אָדער אַ באַציל... און ווייסט איר, מיסעס קאַר, פון וואַנען די קראַנקהייט קומט צו אייך? — פון ניט האָבן קיין דאגת-פּרנסה און פון האָבן צופיל צייט... איר נעמט ניט קיין אנייטל אין לעבן. ארום אייך רוישט מיט טעטיקייט: מענטשן קעמפן, מענטשן ליידן, מענטשן שטרעבן, און איר זיצט טאָג און נאַכט און טראַכט אפשר וועט איר און אייער בייבי אַמאָל קראַנק ווערן... מיר לעבן איצט אין אַ צייט פון איבערבוי. אַלטע געזעצן ווערן אָפּגעווישט, אַלטע געטער ווערן צעבראָכן און נייע באַגריפן און נייע סאָציאַלע פאָרמען דרינגען אריין אין אונדזער לעבן, — און איר זייט פאַרנומען מיט אייער אייגענעם איך!... ..

מיסעס קאַר: וואָס זאָל איך טאָן, דאָקטער מאָריסאָן? העלפט מיר! גיט מיר אַן ערלעכע עצה.

דאָקטער: איך האָב שוין אייך געזאָגט עטלעכע מאָל, — וואַרפט אַרויס אַט די אַלע מעדיצינישע ביכלעך, וועלכע וואַרפן אויף אייך אַן אַ מרה-שחורה, באַהאַלט דעם טערמאָמעטער און נעמט זיך

שטודירן דאָס אמת'ע לעבן. נעמט אנטייל אין קאַמף פאַר אַ בעסע-רער געזעלשאַפט, פאַר אַ קלאַסנלאָזער געזעלשאַפט, וואו אַלעמען, אָן אונטערשייד פון ראַסע און רעליגיע, זאָל זיך לעבן גליקלעך.

מיסעס קאַר: איך האָב דאָך אָבער פאַרט שוואַכע נערוון...

דאָקטער: נאַרישקייטן! עס איז ניט מער ווי אַן איינריי-דעניש... איר פאַרשטייט — פשוט אַן איינריידעניש!...

סיידי: מיינע ווערטער — איינריידעניש. פוסטע מוחות, האָבן ניט וואָס צו טאָן — ריידן זיי זיך איין אַ קרענק...

פאָרהאַנג פאַלט

1928

לאַנדסלייט

[קאמעדיע]

אַ נ ט י י ל נ ע מ ע ר :

1 פרידע מירמעלשטיין, 20 יאָר אַלט
2 שרה העניע, איר מוטער
3 זעלדע, איר באָבע
4 בענצע נח שפּיטאַלניק, 22 יאָר אַלט
5 אברהם פּייוועל
6 נאַטאַן פוקסמאַן

צייט — האַרבסט, פאַרנאַכט. פּלאַץ — ניו יאָרק.

אַ געוויינלעך אַרים עס־צימער. רעכטס — אַן אַלט־מאָדישער בופעט, אַף וועלכן עס שטייט אַ קופּערנע מנורה, צוויי לייכטער. אַפן וואַנט אַ שפּיגל. אין ווינקל שטייט אַ היימיש סאַמאָוואַר אַף אַ דרייעקיקן הילצערנעם טישל. לינקס — אַ טיר, וועלכע פירט צו די איבעריקע חדרים, אַן אַלטע סאָפע. אין הינ־טערגרונט — אַ קאָרידאָר, וועלכער פירט צום אַריינגאַנג, איין פענצטער און אַ נייי־מאַשין. אין מיטן צימער — אַ רונדער טיש, בענקלאַך. אַף די ווענט בילדער: דר. הערצל, שלום־עליכם, פאַמיליען פאָטאָגראַפיעס. אין צימער איז האַלב טונקל. עס פאַלט אַריין אַביסל ליכט דורכן פענצטער. שרה העניע, אין אַ פאַרטוך מיט פאַרקאַטשערטע אַרבל, קערט די הויז מיט אַ בעזים. זעלדע זיצט לעבן פענצטער אַף אַ פאָטער־שטול, זי האַלט אירע פיס אָנגעשפּאַרט אַף אַ קליין בענקעלע און צירעוועט אַ זאָק איבער אַ גלאָז. זי איז געקליידט אין שוואַרצן, טראָגט אַ גלאַטן שייטל, אַף וועלכן עס איז אַרומגעבונדן אַ ווייסע זיידענע געבלומטע טיכל, אַפן שפּיץ נאָז אַ פּאָר ברילן.

ז ע ל ד ע : איך בין שוין באַ דיר צוגאַסט באַלד אַ וואָך און איך האָב דיין פריידעלען נאָך ניט אָנגעקוקט.

ש ר ה ה ע נ י ע : זי זיצט דען אין שטוב, די שטיפערקע! — אָפּ-

געגעסן, לויפט זי באלד אוועק... היינטיקע קינדער האלטן נאר אין איין ארומלויפן.

זעלדע: אמאל זיינען קינדער ארומגעהאנגען לעבן דער מאמעס פארטוך, — היינטיקע צייטן איז עס אנדערש.

שרה העניע: צוריקגערעדט, פארוואס זאל זי זיצן אין הויז? א גאנצן טאג חושכט מען ערגעץ אפּ אין אן אפיס און מ׳באראבאניעט מיט די פינגער איבערן טייפּרייטער, קומט אין אוונט — ווילט זיך ארויסגיין אביסל... (קליינע פויזע).

זעלדע: נו, און וואס הערט זיך עפּעס מיט א חתן?

שרה העניע: עס דרייען זיך ארום איר גאר וואזשנע בחורים, אבער צו קיין תכלית קומט עס ניט.

זעלדע: איבריקס, טאכטער מיינע, שטארק זארגן זיך דארפסטו ניט, — זי איז אן עין הרע א שיין און קלוג מיידל.

שרה העניע: אבער די יארן, מאמע, שטייען ניט. א מיידל דארף מען חתונה מאכן וואס פריער. (זי דערמאנט זיך עפּעס, בלייבט שטיין). דו הערסט, מאמע, אונדזער נייער בוטשער פרעגט אלעמאל זיך נאך אף אונדזער פריידעלען. קענטיק זי איז אים שטארק גע-פעלן. ער איז א גאנץ וואוילער יונגערמאן. ערשט עטלעכע חדשים אין לאנד און ער האט שוין אפּגעשפּארט בא ניין הונדערט טאלער. איך האב איר איינמאל אנגעמוט אים, — האט זי זיך אויסגעלאכט. כדאי, זאגט זי, חתונה האבן און ווערן א בוטשערקע און פארקויפן לעבערלעך און פופּיקס צו אלע יענטעס.

זעלדע: זעסטו, אמאליקע יארן איז שוין אנדערש געוועזן. מיך האט מען דען אנגעפרעגט? איך האב דאך דעם טאטן דיינעם, עליו-השלום, זאל ער דארטן זיין א גוטער בעטער פאר אונדז, ביז דער חתונה אפילו ניט אנגעקוקט, און דאך האבן מיר אפּגעלעבט בשלום גאנצע פערציק יאר. הלואי אויף היינטיקע ניט ערגער.

שרה העניע: אמעריקאנער מיידלעך פארלאזן זיך ניט אף די מבינות פון זייערע עלטערן. דערצו ווילן זיי חתנים מיט אלע מעלות. און אזעלכע איז שווער צו קריגן.

זעלדע: (זיפצט) ווער ווייסט, אפשר זיינען זיי גערעכט!...

(אין צימער איז דורך דער צייט געוואָרן טונקל. שרה העניע צינט אָן די גאַז).

זעלדע: אָט אַזוי איז בעסער, איך וועל קאָנען זען ווי צו צי־רעווען די זאַך.

(מען קלינגט. שרה העניע גייט עפענען די טיר, קומט צוריק מיט בענצע נח'ן. ער איז אָנגעטאָן אין אַ לאַנגן מאַנטל, באַפּלעקט פון בלוט און באַדעקט מיט פעדערן. אַפן קאָפּ באַ אים איז אָנגערוקט אַ גרויסע ווייכע היטל. אַפן זוים פון זיינע פּוכקע, רויטע באַקן שפּראָצט אַרויס אַ בלאָנד בערדל).

שרה העניע: אַז מ'וואָלט דערמאָנט משיח'ן, וואָלט ער אויך געקומען ... טאַקע ערשט גערעדט פון אייך. מאַמע, אָט דאָס איז אונ־דזער נייער בושטער. זעצט זיך, מיסטער. (בענצע נח זעצט זיך שעמעוו־דיק אַף אַ ברעג בענקל) נו, וואָס דערציילט איר עפּעס?

בענצע נח: געקומען פרעגן אַף אַן אָרדער. אפשר דאַרפט איר אַ גוט חלק פלייש פאַר מאָרגן?... ערשט דערהאַלטן פרישינקע רינדן, קאַלבס פלייש, אַ טייער שטיקל שפּאַנדרע.

שרה העניע: ברענגט מאָרגן צוויי פונט פרישע קאַלבס פלייש. פאַרגעסט ניט צולייגן אַ פּאָר קנאָכן־ביינער און אביסל פעטס.

בענצע נח: אייך, מיסעס מירמעלשטיין, גיב איך אַלעמאָל פון דאָס בעסטע.

זעלדע: (באַטראַכטנדיק בענצע נח'ן פון איבער די ברילן) ווי רופט מען דיך, יונגערמאַן?

בענצע נח: וועמען מיינט איר, מיך?

זעלדע: יאָ, דיך טאַקע מיין איך.

בענצע נח: מען רופט מיך בענצע נח שפּיטאַלניק.

שרה העניע: זייער אַ מאָדנע פאַמיליע. איך פאַרגעס עס אַלעמאָל.

זעלדע: פון וואַנען קומט עס אַ איד?

בענצע נח: פון ראַסיי... פון מינסקער גובערניע. מיין שטעטל הייסט קאַראַפּוזאַווקע. (שרה העניע אָפּ).

זעלדע: ביסטו, בענצע נח, אין דערהיים אויך געווען אַ בוטשער?

בענצע נח: ניין, אין דערהיים, אין קאראפּוזאָווקע, בין איך געוועזן א קצב. איך וואקס פון א משפחה פון סאמע קצבים. נאָר מיין זיידע אַלעשאָלעם איז געוועזן א באוואוסטער פערד הענדלער, א גרויסער קענער אף פערד געוועזן.

זעלדע: אזוי גאָר ! — דיין זיידע איז געוועזן א גרויסער מבין אף פערד ?

בענצע נח: אָהאָ, נאָך אַלץ הייסט א מבין. איר הערט, אין א מארק-טאָג, אז ער פלעגט דערזען א ניי פערדל בא א פויער, פלעגט ער עס באַלד צעכריאשטשען דאָס מויל. פאררייסן די ראָזע צונג אף א זייט. ארייננקוקן אין די ציין און פונקט טרעפן די יאָרן. אָהאָ, שוין איינמאָל א מבין געוועזן אף פערד !...

זעלדע: פלעגט ער ליב האָבן דעם ביטערן טראָפּן אויך ?

בענצע נח: איר מיינט אביסל בראנפן ?... גאָט באהיט... וואָס רעדט איר, מיין זיידע א שיכור !... נאָר אמאָל נאָך א געלונגענעם יאריד פלעגט ער זיך ארייננכאפן אין א שענק, נעמען אַליין א קאפּעטשקע און אַלעמען טראַקטירן. נו, און שמחת תורה פלעגט ער זיך טאקע אָנ-שיכור'ן, אָבער דאָס איז דאָך א מִצוה... מיין זיידע איז געוועזן א וואוילער איד. ניט קיין גרויסער לערנער, אָבער א גוט ברודער געוועזן, אָן אָפענע האַנט געהאַט, געטאָן מענטשן טובות.

זעלדע: אין חדר, בענצע נח, ביסטו געגאנגען ? קאָנסט עפּעס לערנען, שרייבן ?

בענצע נח: אודאי געגאנגען, — ביז עלף יאָר אין חדר געגאַנגען. געלערנט דאַוונען, א שטיקל חומש, אביסל שרייבן אויך...

(שרה העניע קומט אַן).

זעלדע: דו הערסט, שרה העניע, דער מאַן וואקסט דאָך נאָר פון גרויס יחוס.

שרה העניע: זעסטו, דאָס איז ניט דער עיקר. איר דערציילט בעסער, בענצע נח, ווי גייט עס אייך אין די בוטשער ביזנעס ?

בענצע נח: ביזנעס איז, א דאנק גאָט, ניט צו פאַרזינדיקן. דער עולם עסט, אָן עין הרע, גאַנץ נישקשה... איר פארשטייט, לייזונג איז דאָ און עקצפּענצעס זיינען קליינע, קומט מען צו א טאָלער. עסן

און אַ געלעגער קאָסט מיך ניט... איך האָב נאָר די ערשטע צייט גע-
האַט אַביסל צרות פון פּאָליצמאַן. ער פלעגט מיך ניט לאָזן שלאָפן
אין בוטשער שאָפּ. איר'ט געהערט, אַזאַ רשע אַן ערל, האָט מיר ניט
פאַרגונען דעם וואוילטאָג. איך זאָל דירה געלט — אַרט אים וואָס
איך שלאָף אין מיין שאָפּ. מיינער איז אָבער אויך ניט קיין כעמעלע
נאַר, האָב איך אים איינמאָל אַריינגעשטופּט אַ האַלבע טשיקן אָף שבת,
איז ער געוואָרן בלינד און האָט מיטאַמאָל אָנגעהויבן ריידן צו מיר
אידיש. איצט שלאָף איך מיר ווי אַ גראָף לעבן אייז-באָקס...

(עס קומט אָן פרידע פון גאַס, זי איז נעט געקליידט, אין אַ העט).

שרה העניע: פריידעלע, דאָס איז מיסטער שפּיטאָלטשיק,
דער נייער בוטשער. זייט באַקאַנט!

בענצע נח: (שטעלט זיך אויף, ווערט רויט, שטרעקט אוים די
האַנט): מיין נאָמען איז בענצע נח שפּיטאַלניק.

שרה העניע: יאָ, שפּיטאָלניק. — אַלעמאָל פאַרגעס איך...
אַי אַ קאָפּ באַ מיר!

פרידע: (קוקט אים אָן, שמייכלט) עס פרייט מיך...

שרה העניע: דו ווייסט, טאָכטער מיינע, אָט דער מיסטער
שפּיטאָלניק איז אַ גרויסער פאַרדינער. אַלע ווייבער פון דער נאָכ-
באַרשאַפט לויפן נאָר צום גרינעם בוטשער נאָך פליישׁ. ער פאַרדינט
שטיקער געלט.

פרידע: וואָס האָט עס, מאַמע, צו טאָן מיט מיר?

(שרה העניע וויים ניט וואָס צו ענטפערן. פרידע טוט אוים איר הוט, קוקט
אַריין אין שפּיגל, שטיפעריש פאַריכט זי אירע שיינע לאָקן און גייט אָפּ
זינגענדיק אין די אַנדערע צימערן. בענצע נח קוקט איר נאָך פאַרגאַפט).

שרה העניע: נו, וואָס זייט איר, בענצע נח, געבליבן שטיין?
זיצט. (בענצע נח זעצט זיך) איר וועט אפשר טרינקען אַ גלאָז טיי?

בענצע נח: אַ דאַנק. — איך דאַרף גיין צושליסן דעם בוטשער
שאָפּ.

שרה העניע: (מיט פאָרוואורף) איר ווייסט, בענצע נח, איר
לעבט שוין אַביסל צו קאַרג. אין אַמעריקע דאַרף מען זיין היינט-

וועלטיש... איך האָב שוין אייך עטלעכע מאָל געזאָגט, אַז איר זאָלט קויפן נייע קליידער. פּוצט זיך אויס... און מען קויפט טאַקע אַמאָל אַ פּאָר בילעטן אין טעאַטער. נישקשה, געלט מאַכט איר גענוג, ווערט נאָר אַ מענטש מיט מענטשן גלייך, וועט מיין פרײדעלע מיט אייך אויסגיין.

בענצע נח: איך האָב שוין געקויפט נייע מלבושים. נאָך ניט פאַנאַנדערגענומען אפילו... איר זייט גערעכט, מיסעס מירמעלשטיין, איך וועל אייך טאַקע פאָלגן. — ווי איר זעט מיך אַ אידן, איך גיי ווערן אַן אַמעריקאַנער „ספּאָרט". נו, איך גיי שוין. איר'ט זען — איך וועל אייך אַלץ פאָלגן. איך גיי גלייך קויפן די בילעטן. אַ גוטע נאַכט.

שרה העניע: אַ גוטע נאַכט — קומט אָפּט. (בענצע נח אָפּ געאיילט).

זעלדע: איז דען אַ וואונדער, וואָס פרײדעלע האָט ניט גע-וואָלט אַף אים אַ קוק טאָן? — ס'געזען אַ הילוכ'ל, אַן אויסזען! הײנט אַ יחוס! שטאַמט אַזש פון סאַמע פערדהענדלער. וואָלט ער כאָטש געשוויגן, וואָלט זיך אַזוי פיל דער נאַר ניט אַרויסגעזען.

שרה העניע: אין אַמעריקע, מאַמע, קוקט מען ניט אַף יחוס. דערהויפּט שפּילט דאָ די ראָלע, צי דער בחור קאָן מאַכן אַ לעבן. און בוטשאַרעס, זאָג איך דיר, מאַכן דאָ גאָלד.

זעלדע: אָבער ער איז דאָך אַ פּרא-אדם, אַ שוטה! — אויך מיר אַ מאַנספּאַרשוין פאַר פרײדעלען.

שרה העניע: נו, און אונדזער נייטן איז געוועזן מער מענטש, ווען ער האָט אָנגעהויבן אויסגיין מיט מיין קלאַרען? — קיין צוויי ניט געקאָנט ציילן. הײנט, ברוך השם, האָט ער אַן אייגענע פאַרב-קראָם, צוויי הייזקעס אין די יאַנקערעס און איז געוואָרן אַ גאַנצער יאַטעבע-דאַם.

זעלדע: נאַרעלע, אַז מען האָט שוין אַ פאַרב-קראָם און צוויי הייזקעס, מיינסטו ווערט מען אַ גרויסער מענטש? — מען קאָן האָבן אפילו אַ טענעמענט הויז און בלייבן אַ בהמה בצורת פערד.

(מען קלינגט. שרה העניע גייט עפענען די טיר, קומט צוריק מיט אברהם פייוועלען).

אברהם פייוועל: (ברייטלעך און גלעטן) א גוטן אָוונט אויף אייך, באָבע זעלדע! (זעלדע באַטראַכט אים פון איבער די ברילן) נו, און וואו איז דאָס אייער מאַן?

שרה העניע: אוועק אין דער יוניע, עפּעס צו א מיטינג... מאַמע, דו דערקענסט אים ניט? דאָס איז דאָך א לאַנדסמאַן. דאָס איז דאָך אברהם פייוועל חיים ליבע מאַשקע דעם בעדערס זון.

זעלדע: (באַטראַכט אים ווידער) אָט דאָס איז אברעמטשע חיים ליבע מאַשקע דעם בעדערס זון? אַף נאמנות, איך וואָלט אים ניט דערקענט... א גאַנצענער שררה געוואָרן אין אמעריקע.

אברהם פייוועל: (שטעלט אַנידער זיין שטאָק אין א ווינקל פון צימער, נעמט אַ בענקל, זעצט זיך ברייטלעך, גלעט זיך באַם בערדל, רעדט מיט מתיקות) זאָלט איר מיר געזונט זיין, מיינע ליבע לאַנדסלייט, איך הייס ניט מער אברהם פייוועל חיים ליבע מאַשקעס זון. אין אמעריקע האָט מען ליב קורצע נעמען. דאָס הייס איך רעווערענד אייברעהעם קאָזלאָווסקי. (ער שפּילעט פאַנאַנדער זיין שוואַרצן סורטוק, נעמט אַרויס פון הייזן־קעשענע אַ זילבערנעם פּאַרטסיגאַר און פאַררויכערט אַ סיגאַרעט מיט גרויס הנאה. עס זעט זיך אַרויס פון וועסט־קעשענע אַ פעט־גאָלדן קייטל).

שרה העניע: (איבעראַשט) גאָר אַזוי! אַ רעווערענד?... איך האָב געהערט, אַז איר זייט אַ גאַנצער מאַכער אין אונדזער לאַנדסלייט סאָסייעטי, אָבער, אַז איר זייט אַ רעווערענד געוואָרן דאָס הער איך ערשט.

אברהם פייוועל: (אַ צופרידענער) יאָ, איך בין רעווערענד, מסדר קדושין, מוהל און אַז עס מאַכט זיך אַ זייטיקס פאַרדינסטל וואַרפט מען אויך ניט אוועק.

זעלדע: (קוקט נאָך אַלץ אַף אים און שאָקלט מיטן קאָפּ) אַזוי גאָר! אַזש אַ רעווערענד געוואָרן!... אברעמטשע, האָסט זיך גאַנץ פיין אַרויפגעאַרבעט, — פון אַ באַדיונג אַף אַ רב. אַ גאַנץ פיינער מהלך.

(פרידע, באַם טיר, אומבאַמערקט, הערט אונטער דעם געשפּרעך).

אברהם פייוועל: פאַרשטייט איר מיך, באָבע זעלדע, וואָס אין דער היים איז געווען איז שוין לאַנג פאַרשוואונדן, גלייך ווי אין וואַסער אריין. דאָ אין אַמעריקע ווערן מיר ניי-געבאָרן. נו, און עסערס, ברוך השם, האָב איך דאָך געננוג, און אַ לעבן דאַרף מען מאַכן. דערווייל האָב איך אויסגעפונען, אַז כלי-קודש׳עריי איז דאָ אַ וואויל געשעפט, האָב איך מיך אַ נעם געטאָן צום אַלטן חומש און תנ״ך און, ווי איר קוקט מיך אָן, האָב איך אויסגעלערנט די גאַנצע תורה על רגל אחת און איך בין געוואָרן רעווערענד אייבערהעם קאָזלאָווסקי.

זעלדע: ווי זאָגט מען דאָ בא נ׳אייך? — האָרי אַפּ, ארויף און אַראַפּ, איבערגעקוקט דעם חומש און שוין אַ שפּאָגל נייער רב. נו, אַמעריטשקע!

אברהם פייוועל: איך זע איר וואונדערט זיך נאָך אַלץ, באָבע זעלדע. אָט אַלעמאַי איז זאַלמענקע דעם קורנאָסעס בענאָק אין דערהיים געווען אַ פּשוט׳ער גנב, און דאָ איז ער אַ גבאי אין אַ שול?... איך זאָג אייך, ס׳איז אַ טייער לאַנד אַמעריקע! — יעדער איינער קאָן זיך דאָ ארויפּאַרבעטן. מען דאַרף נאָר האָבן „נאַירוו״ און פאַרשטיין אַן עסק.

זעלדע: נו, געווים אַ טייער לאַנד. וואָס דאַרף מען נאָך בעסער, אַז פון אַ גנב ווערט מען דאָ אַ גבאי, פון אַ בעדער — אַ רב...

שרה העניע: (שלאָגט זיי איבער) וואָס טויג אייך דאָס טיילן זיך אין יחוס? אין אַמעריקע זיינען אַלע גלייכע מיוחסים!... וועט איר אפשר, אברהם פייוועל, טרינקען אַ גלאָז טיי?

אברהם פייוועל: ניין, איך דאַנק אייך. (ער קוקט אַף זיין גאָלדענעם זייגער) איך קאָן דאָ אַף לאַנג ניט פאַרבלייבן, ווייל אין דרויסן וואַרט אַף מיר אַ מאַשין מיט אַ שויפער.

שרה העניע: אויב מענטשן וואַרטן אַף אייך אין דרויסן, היינט צוליב וואָס זיינט איר אַרויפגעקומען?

אברהם פייוועל: איך בין געקומען צו נ׳אייך וועגן זייער אַ גרויסן און וויכטיקן ענין.

(עס קומט אַריין פרידע).

שרה העניע: זייט באַקאַנט! — מיין טאָכטער פרידע... אַ לאַנדסמאַן, אברהם פּייוועל.

אברהם פּייוועל: (שטייט אויף רירעוודיק, גיט איר די האַנט מעשה קאַוואַליער) רעווערענד אייבערהעם קאָזלאָווסקי, זייער אַנגענעם, פריילין פרידא מירמעלשטיין, מיט אייך זיך צו באַקאַנען.

(פרידע ענטפערט אים קאַלט אַף זיין באַגריסונג, זעצט זיך באַם טיש, שפּאַרט אונטער דעם קאָפּ און פאָלגט נאָך דעם געשפּרעך).

זעלדע: (בייז) דאַכט זיך, כלומרשט אַ רב אין אַמעריקע און פּראַוועט נאָך אַלץ די בעדערשע שטיק!

שרה העניע: נו, דערציילט זשע שוין, אברהם פּייוועל, וועגן דעם גרויסן וויכטיקן ענין?

אברהם פּייוועל: אַלזאָ, איך וועל צוטרעטן גלייך צו דער זאַך. איך האָב ניט ליב פיל צו מאריך זיין. איר פאַרשטייט, אַמעריקע איז אַ פּראַקטיש לאַנד — ווייניקער גערעדט און מער געטאָן. און אויסער דעם וואָרט אַף מיר אין דרויסן אַן אַכט טויזנט דאָלאַרדיקער אָטאָמאָביל מיט אַ שוואַרצן שויפער.

פרידע: מיסטער רעווערענד, דערציילט זשע שוין וועגן דעם גרויסן ענין?

זעלדע: וואָס פאַרשטייסטו ניט, נאַרעלע, — ער אַליין איז אין אַמעריקע געוואָרן אַ רב, וויל ער דיך מסתמא מאַכן פאַר אַ רביצן.

אברהם פּייוועל: ראשית, וויל איך איר זאָלט וויסן, אַז איך בין, חלילה, ניט געקומען צו טרייבן קאַטאָוועס. והשנית, וויל איך איר זאָלט וויסן, אַז איך בין אַ מענטש אַ פאַרנומענער, צייט איז בא מיר געלט. און אויסער דעם וואַרט מען באַלד אַף אַן ענטפער.

שרה העניע: (פאַלט אין אַריין אין די רייד) וועגן וואָס עס האַנדלט זיך, הויב איך נאָך אַלץ ניט אָן צו פאַרשטיין.

אברהם פּייוועל: וואַרט זשע אַ ווײַלע, מיסעס מירמעלשטיין, שלאָגט ניט איבער... דאָס איז אַן ענין קאַטאָרי, וועלכער וועט אייך, און אייער מאַן און אייער גאַנצע פאַמיליע גליקלעך מאַכן!

פרידע: (מיט אַ ווידערגעפיל) ס'מוז זיין אַ וואויל געשעפט.

זעלדע: אַמעריקאַנער גליקן.

שרה העניע: (דערצאָרנט) אברהם פייוועל, איך בין אַן איינ־פאַכע אידענע, — מיט מיר דאַרף מען רעדן פּשוט׳ע דיבורים!

אברהם פייוועל: עך, זאָלט איר מיר געזונט זיין, מיסעס מירמעלשטיין! איך בין צו נ׳אייך געקומען מיט אַזאַ וויכטיקן פאָר־שלאַג. — מען וויל אייך און אייער מאַן גליקלעך מאַכן, און אייער טאָכטער וויל מען אָנטאָן אין גאָלד און בריליאַנטן פון קאָפּ ביז די פיס, און איר בייזערט זיך גאָר!

פרידע: די מעשה ווערט אינטערעסאַנט. רעדט, מיסטער רעוורענד.

אברהם פייוועל: ווי איך זע, מיסעס מירמעלשטיין, זייט איר נאָך אַלץ בייז. נו, וועל איך עס מאַכן קורץ און גוט. אַ געווי־סער מיליאָנער, אַן אמת׳ער ראָטשילד, אַזעלכער וואָס באַלאַנגט צו די סאַמע פיר הונדערט, אַ מאַן אַ שררה, אַ מאַגנאַט... בקצור אַ געוויסער מיליאָנער האָט זיך פאַרליבט אין אייער טאָכטער פרידאַ, און צוליב איר זכות, וועט ער אייך אַלעמען גליקלעך מאַכן.

פרידע: (מיט געמאַכטן פרייד) אַי, ווי גוט! דערציילט ווײַ־טער, מיסטער רעוורענד! איך האָב גאָרניט געוואוסט, אַז ס׳זיינען דאָ אַזעלכע טייערע מענטשן אויף דער וועלט.

זעלדע: (צו אברהם פייוולען) מסתמא איז דער מאַן אַזאַ מי־ליאָנטשיק, ווי דו ביסט אַ רבֿ.

אברהם פייוועל: אַי, זאָלט איר מיר געזונט זיין, באָבע זעלדע! אַז איך זאָג אייך אַ מיליאָנטשיק, מסתמא ווייס איך וואָס איך רעד. איך בין זיכער, אַז איר קענט אים אַלע, און גאַנץ ניו יאָרק קען אים.

שרה העניע: (פאַרוואונדערט) אָבער ווי איז זיין נאָמען? און ווי קומט אַ מיליאָנער צו מיין טאָכטער? און ווער איז ער?

אברהם פייוועל: (מיט ווירדע) דאָס איז דער באַרימטער מיליאָנער נאַטאַן פוקסמאַן, דער גרעסטער ליידיס־ווייסט מאַנופעקטשו־רער אין ניו יאָרק.

פרידע: (מיט געמאַכטע פרייד) אַך, ווי גוט! אום גאָטעס

ווילן, פאַרוואָס האָט איר אונדז די שמחה מיט אַמאָל ניט אָנגעזאָגט, איר שלעכטער מענטש, וואָס איר זיינט?!... הערט נאָר, מענטשן! דער מיליאָנער פוקסמאַן, איז פאַרליבט אין אַן אָרימער מיידל, אין אַ קלאָוקמאַכערס אַ טאָכטער!... אַך, וואָס פאַר אַ גליק!

אברהם פייוועל: נאָך אַלץ הייסט אַ גליק. עפּעס אַ קליי־ניקייט צו טאָן אַ שידוך מיט נאַטאַן פוקסמאַן! — די גאַנצע שטאָדט וועט דאָך אייך מקנא זיין.

שרה העניע: (צו פרידען) דאָס מיינט ער דעם אַלטן פוקס־מאַן, באַ וועמען דו האָסט געאַרבעט אַלס בוכקיפּערקע?

פרידע: יאָ, יאָ, דערזעלבער נאַטאַן פוקסמאַן. דו ווייסט גאָר־ניט, מאַמע? באַ אים איז דאָך די ווייב געשטאָרבן מיט אַ פּאָר וואָכן צוריק, נו איז ער איצט אַ בחור צום האָבן... וואָס, ס'געפעלט דיר אפשר דער שידוך ניט?

שרה העניע: אַלע בייזע חלומות צו מיינע שונאים'ס קעפּ! אַ גליק האָט אונדז געטראָפן! — ער מעג דאָך זיין דיין זיידע. ער האָט דאָך שוין אויסגעגעבענע קינדער... (צו זעלדע'ן) דו ווייסט, מאַמע, וועמען אברעמטשע חיים לייבע מאָשקע דעם בעדערס זון רעדט איר אַ שידוך? דו דאַרפסט אים נאָך געדענקען, — ער איז דאָך פון אונ־זערע ביימעטשער, ער איז יאַנקעלע לאָטוטניקס אַ זון. די לאַנדסלייט דערציילן, אַז ער האָט עפּעס אַמאָל געהאַט צו טאָן מיט דעם גלח'ס טאָכטער און נאָכדעם איז ער אינגאַנצן פאַרשוואונדן פון שטעטל.

זעלדע: דו מיינסט אודאי נוסקע כלבוניק, יאַנקעלע דעם שיכור'ס בענאָק? אַ שאלה צי איך געדענק אים! ניט איינמאָל האָט ער גע־גנב'עט הינער פון אונטער די הענט באַ מיין טאַטן דעם שוחט... שוין איינמאָל אַ יונג געוועזן. די גאַנצע שטעטל האָט פאַר אים מורא געהאַט.

פרידע: באָבע, אַ גנב איז היינטיקע צייטן גאָר ניט קיין שאַנ־דע. פאַרקערט, וואָס מער גנב אַלץ רייכער ווערט מען, און וואָס רייכער מען איז, אַלץ אַ שענערער מענטש איז מען. ווי זאָגט איר, מיסטער רעוועריענד, — מען דאַרף נאָר האָבן „נוירוו" און פאַרשטיין אַן עסק.

אברהם פייוועל: וואָס טויג אייך, אידענעס וואָס איר

זייט, אויסרעכענען יענעמס יחוס!... יענער איז א מיליאָנטשיק, פאַר-מאָגט פערציק טענעמענט הייזער, צוויי קליידער פאַבריקן, און איר רעדט פון יחוס!... יענער וואוינט אין די הויכע פענצטער אַף ריווער-סייד דרייוו, קאָמפּאַנירט זיך מיט דער סאַמע סמעטענע פון שטאָט — מיט באַנקירן, לאָיערס און רעוועראַנדס, און איר רעדט וועגן יחוס!... איר שפּילט זיך עפּעס מיט נאַטאַן פוקסמאַן. איר דאַרפט אים נאָר אָנקוקן — א רעגעלער שררה, א גראַף, אַן עכטער דייטש. ער רעדט דאָך בלויז דייטש...

זעלדע: נו, א וועלט געוואָרן! נוסקע כלבוניק, יאַנקעלע דעם שיכור'ס בענאַק, איז געוואָרן א מיליאָנטשיק אין אַמעריקע און רעדט בלויז טייטש!

שרה העניע: מילא, וועגן דעם, וואָס איר זאָגט ער איז רייך, ווייס איך; אָבער ווי קומט צו אַזאַ מענטשן דייטש! — איך גלויב ניט צי ער קאָן אפילו עברי.

פרידע: יאָ, מאַמע, מיסטער פוקסמאַן רעדט נאָר דייטש.

אברהם פייוועל: אָך, זאָלט איר מיר געזונט זיין. מאַ-דאַם מירמעלשטיין! נאַטאַן פוקסמאַן האָט מיר אַליין דערציילט, איך זאָג אייך אויף מיינע נאמנות, אַז איידער ער איז געקומען קיין אַמע-ריקע, איז ער געווען אין בערלין צוויי יאָר אונטער-קעלנער און צוויי יאָר אבער-קעלנער.

שרה העניע: וואָס איז אַזוינס אונטערקערער און אבער-קערער?

זעלדע: ווייס איך וואָס, — מסתמא, א שמייסער אין א באָד געווען.

אברהם פייוועל: אָך, וואָס רעדט איר! דאָס איז אַזאַ מין סאָרט סטודענט אין אַן אוניווערזיטעט. (פרידע שמייכעלט) איר הערט, ער האָט א קאָפּ פון א מיניסטער. עפּעס א קלייניגקייט זיינע גע-שעפטן! היינט שרייבט ער ענגליש, ווי אַן עכטער יענקי. איך האָב אַליין געזען ווי ער שרייבט אונטער טשעקס... הכלל, איך זאָג אייך, אַז אַזאַ שידוך איז פאַר אייך א גליק, אַן אמת'ע שמאַלץ-גרוב.

ז ע ל ד ע: עס מאַכט זיך אָפּט, אַז די שמאַלץ רינט אויס און די גרוב בלייבט.

פ ר י ד ע: זאָגט מיר, איך בעט אייך, מיסטער רעווערענד, איז דאָס אַלץ אמת, וואָס איר דערציילט דאָ האָט זיך טאַקע דער מיליאָנער פוקסמאַן אין מיר פאַרליבט?

א ב ר ה ם פ י י ו ו ע ל: נאָך אַלץ הייסט פאַרליבט! יענער האָט מיך געשיקט רופן אַ וואָך נאָך קבורה, האָב איך אים קוים איינגערעדט, אַז ער זאָל כאָטש אָפּוואַרטן ביז נאָך שלשים, און איר פרעגט צי ער איז פאַרליבט... ער זאָגט, ער האָט אייך ליב געקראָגן, זייט איר האָט בײַ אים געאַרבעט אַלס בוכקיפּערקע... (ער קוקט אויפן זייגער, פרידע שמייכלט) בקיצור, וואָס איז אייער ענטפער, געערטע מיסעס מירמעל-שטיין? — זאָל איך אים גיין ברענגען?

ש ר ה ה ע נ י ע: ניין, אברהם פייוועל, ברענגט אים ניט. זי איז אַ יונג קינד און ער איז אַ איד אַ זקן. אָט, זעט איהר, אויב איר ווייסט עפּעס פון אַ יונגען בחור, דאָס מיט פאַרגעניגן.

ז ע ל ד ע: גערעכט, טאָכטער מיינע, רייכקייט איז נאָך ניט אַלץ... אָי, אַ זינדיקע וועלט געוואָרן!... (שאָקלט מיטן קאָפּ).

א ב ר ה ם פ י י ו ו ע ל: וואָס זשע איר ווילט נאָך ניט? אַזאַ מיליאָנטשיק, אַ מאַן וואָס באַלאַנגט צו די סאַמע פיר הונדערט, און איר ווילט נאָך ניט?! אַ דאגה, מיינט איר, האָב איך מיט אים מיט אַ שידוך! עס איז דאָ גענוג מוידן, וועלכע לויפן אים נאָך. ער קאָן אפילו קריגן אַן עכטע ינעקי. באשר ער האָט זיך איינגעשפּאַרט און וויל נאָר אייער טאָכטער, דאַרפט איר זיך נאָך ברעקלען. אַי, זאָלט איר מיר געזונט זיין, — ער וועט דאָך אייך אַלעמען גליקלעך מאַכן! ער וועט דאָך אייער רב טוביה'ן אַריינגעמען צו זיך אין די געשעפטן! אַזאַ גליק, אַזאַ הצלחה אויף אַלע מיינע פריינט געזאָגט געוואָרן!... אַלזאָ, איך מוז אים שוין ברענגען אַן ענטפער.

ש ר ה ה ע נ י ע: ווייסט איר וואָס, אברהם פייוועל, איך וועל מיך באַראַטן מיט מיין מאַן און איך וועל אייך געבן מאָרגן אַן ענטפער.

א ב ר ה ם פ י י ו ו ע ל: זאָלט איר מיר געזונט זיין, מיסעס מיר-מעלשטיין, יענער וואַרט אויף אַן ענטפער, און איר זאָגט מאָרגן. דערצו

גייען מיר דאָך נאָך ניט היינט שרייבן קיין תנאים. זאָלן זיי זיך דורכ־שמועסן... בקיצור, וואָס איז אייער ענטפער?

(שרה העניע אין פאַרלעגנהייט, שווייגט).

פרידע: מיסטער רעווערענד, גייט ברענגט אים. זאָל ער קומען.

(שרה העניע און זעלדע פאַרוואונדערט).

אברהם פייוועל: אַזאַ יאָר אַף מיר, ווי אייער טאָכטער פאַרשטייט בעסער אַן עסק פון אייך! אָט דאָס איז גאָר אַנדערע דבורים. איך לויף שוין אים ברענגען. ער איז דאָ ניט ווייט אין קאָפּע „מאָנאָפּאָל". הערט זיך איין, מענטשן! ער וועט אייך אַלעמען גליק־לעך מאַכן. ער וועט אייך מאַכן פאַר גבירים אדירים... זייט מיר גע־זונט און שטאַרק. איך קום באַלד צוריק. אויף ווידערזען! (אַפּ גע־איילט, מיט שמחה).

פרידע: (לאַכט זיך שטאַרק פאַנאַנדער) זעסטו, מאַמע, אַז גאָט העלפט דאַרף מען ניט גיין זוכן קיין חתנים אין בוטשער שאַפּ.

שרה העניע: איך פאַרשטיי דיך היינט ניט, פריידעלע, ביס־טו משוגע צי חסר דעה געוואָרן? — דאַכט מיר, ווען דו האָסט פאַר אים געאַרבעט, האָסטו אים גאָרניט געגליכן. פאַרקערט, פלעגסט מיך אַנדערציילן אַזוי פיל מיאוסע זאַכן פון אים. עפּעס האָט ער דאָך שטענדיק געהאַט צו טאָן מיט זיינע מאָדעלס פון שאַפּ. איינע זאָגט מען, איז אַפילו דורך אים געשטאָרבן. היינט איבערהויפּט, וואָס טויג דיר אַ זקן? ער איז דאָך אודאי אין איינע יאָרן מיט דיין באָבען. ניט אַזוי, מאַמע?

זעלדע: וואַרט נאָר אַ ווײַלע. שאַ, איך געדענק... באַלד נאָך דער ערשטער שרפה איז נוסקע כלבוניק געוואָרן בר־מצוה. איך בין דאַן אַלט געווען צען יאָר. ראש חודש תמוז איז מיר געוואָרן זעכציק. — ער מוז שוין זיין גוטע דריי־און־זעכציק.

שרה העניע: דו הערסט? — ער איז שוין דריי־און־זעכציק יאָר אַלט. ער פּאַסט צו זיין דיין זיידע. וואָסי, קאַרג יונגע בחורים אַף דער וועלט? פאָלג מיך, טאָכטער מיינס, און נעם זיך דיין גלייכן. האָב בעסער חתונה מיט דעם גרינעם בוטשער. ער וועט פאַר דיר מאַכן אַ שיין לעבן און ער וועט דיך אַף די הענט אַרומטראָגן. ער חלש'ט

דאָך נאָך דיינע טריט. אי, טאָמער קען ער נאָך ניט די אמעריקאַנער שטיק, — וועט ער זיך אויסלערנען די תורה.

זעלדע: עפּעס אַ קליניקייט פון וואָס פאַר אַ יחוס נוסקע שטאַמט! ... זיין טאַטע איז געווען אַ שיכור און אַ מסור; **זיין מאַמע,** זאָל זי מיר מוחל זיין, איז געווען אַ מעקלערקע פון דינסט-מיידלעך, אויך ניט קיין גרויסע צדקניות; זיין זיידע איז געווען אַ ניקאָלאַיעוו-סקער סאָלדאַט, האָט אפילו ניט געקאָנט מאַכן די ברכה באַ דער תורה... אַ יחוס, זאָג איך אייך, פון באָד ביזן הקדש. הערסטו, קינד מיינס, די מאַמע דיינע איז גערעכט, — בעסער מיט דיין גלייכן אַ שטיקל טרוקן ברויט, איידער מיט אַן אַלטן הולטאַי אין קאַרעטן!...

פרידע: (שטיפעריש) הערסטו, מאַמע, ווען איך האָב חתונה מיט נאַטאַן פוקסמאַן, וועלן מיר דאָס לעבן אַ גוטן טאָג! — איך וועל מיר באַשטעלן די בעסטע קליידער און די שענסטע העטס. איך וועל מיך באַהענגען פון קאָפּ ביז די פיס אין דימאַנטן, און אַז עס וועט קומען אַן אָרימער קרוב, וועל איך אַראָפּנעמען אַ דימענט פון אַ פינגער און אים אַוועקגעבן. דיר, מאַמע, וועל איך אויפנייען די בעסטע קליידער: און אייך, באַבעניו, וועל איך אויספּוצן אין עסיק און אין האָניק, און מיר וועלן זיך אַלע אַריינזעצן אין דעם אַכט-טויזנט-דאָלאַר-דיקן אָטאָמאָביל און איך וועל הייסן דעם שווארצן „שאָפער" אונדז צו פירן אין אַלע גאַסן, וואו לאַנדסלייט וואוינען... (פון שמחה פאַנגט זי אָן צו זינגען און טאַנצן).

שרה העניע: (צו זעלדען) אַ שמחה אַף איר געוואָרן! אָט האָסטו די אַמעריקאַנער קינדער! פאַר געלט וואָלטן זיי זיך אפילו גע'שמד'ט... פע, פריידעלע, שעמען מעגסטו דיך! — אַף אַזוינס האָב איך זיך פון דיר ניט געריכט.

זעלדע: מילא, אַף דעם אַלטן כלבוניק, אַף אים האָב איך קיין פאַריבל ניט, אָבער דו? — פע, ניט שיין!... אבי די מאַמע דיינע, דער-ציילט מיר אַלץ, אַז דו ביסט אַ וואויל קינד, אַ געבילדעטע קינד, און מיטאָמאָל... פוי, חלשות!...

פרידע: שאַט, וואָס האָט איר זיך אַזוי צעשריען? — איך האָב דאָך נאָך מאָרגן מיט אים ניט חתונה! איך האָב אים נאָר געהייסן

קומען. לאָמיר אים אָנקוקן דעם חתן-בחור... איך האָב געמעגט גאַנצע דריי יאָר, טאָג איין טאָג אויס, גיין צו אים אין אָפּיס, מעג ער איין מאָל קומען צו מיר. זאָל ער אויך פאַרזוכן דעם טעם, ווי צו וואוינען אין האוסטן סטריט אפן פינפטן פלאָר.

שרה העניע: איך הויב דיך ניט אָן צו פאַרשטיין... (מען קלינגט) אָן אָוונט היינט! — מען האַלט אין איין קלינגען.

(פרידע לויפט אַוועק אין די צימערן. שרה העניע גייט עפענען די טיר. בענצע נח און שרה העניע קומען אַריין. בענצע נח טראָגט אַ גייעם, ברייטן, געקעסטלטן אויבערמאַנטל, פון וועלכן עס זיינען נאָך ניט אַרונטערגעריסן די „לייבלס", און אַ נייעם האַרטן הוט).

זעלדע: האַ, ברוך הבא!

בענצע נח: (מיט אַ נאַריש געלעכטערל) איך בין שוין ווידער דאָ.

שרה העניע: אַזוי פרי האָט איר שוין צוגעשלאָסן דעם בוטשער שאַפּ?

בענצע נח: נישקשה, מיינע באַלעבאָסטעס וועלן פון מיר ניט אַנטלויפן!... (פאַרשעמט) מען קאָן דאָך דעם גאַנצן לעבן ניט פאַרברענגען אין בוטשער שאַפּ? — מען דאַרף דאָך אַמאָל זען עפּעס וועגן אַ תכלית.

שרה העניע: אָט אַזוי, אַז איר האָט זיך אויסגעפּוצט, קוקט איר גאָר אויס לייטישער!

בענצע נח: איך האָב אייך, מיסעס מירמעלשטיין, געפאָלגט, איר האָט מיר געהייסן קויפן נייע מלבושים — האָב איך געקויפט. און בילעטן אויך געבראַכט. — צוויי גוטע בילעטן פאַר אַ טאַלער און אַ האַלבם... קען איך רעדן צו אייער טאָכטער?

שרה העניע: (באַם טיר) פריידעלע, קום אַריין!

(פרידע קומט אָן, ווייזט אויס זי האָט זיך געהאַלטן אין פּוצן. זי באַטראַכט בענצע נח'ס נייע קליידער, באַמערקט די לייבלס, האַלט זיך קוים איין פון געלעכטער).

בענצע נח: (שעמעוודיק און נערוועז) איר וועט מיר מוחל זיין,

מיסעס מירמעלשטיין, וואָס איך בין אייך מטריח... איך האָב געוואָלט אייך עפּעס בעטן. איך האָב געוואָלט גיין מיט אייך זאַלבענאַנד... איך האָב געקויפט צוויי גוטע בילעטן פאַר אַ טאָלער און אַ האַלבס...

פרידע: וואָס האָט איר געקויפט, מיסטער שפּיטציק?

בענצע נח: צוויי בילעטן אין טעאַטער.

פרידע: איר מיינט אודאי טיקעטס? פאַר ווען?

בענצע נח: יאָ, טיקעטס מיין איך, פאַר היינט אָוונט. מען האָט מיר געזאָגט, אַז מען שפּילט אַ גוטע „שאָ", ברײַנדעלע קאָזאַק, הייסט עס. איך האָב באַצאָלט אַ טאָלער און אַ האַלבס פאַר צוויי...

פרידע: איך בין היינט פאַרנומען, — איך האָב היינט אַ פּי-קאַנטן „דייט" און אויך פרייע פעסעם צו אַ קאָנצערט.

בענצע נח: וואָס האָט איר, מיסעס מירמעלשטיין, אַ קאָפּ-ווייטיק?

פרידע: (האַלט זיך קוים איין פון געלעכטער) ניין, איך האָב אַן אַפּוינטמענט און פעסעם צו אַ ריציטאַל, איר פאַרשטייט?

בענצע נח: יאָ, איך פאַרשטיי. די קראַנקהייט קומט פון מאָגן מסתמא... פאָלגט מיך, מיסעס מירמעלשטיין, איך בין אייך אַ גוטער פרײַנט, נעמט בעסער ביטער זאַלץ, דאָס העלפט שנעלער פון ריצן-אויל. אַלע מיינע באַלעבאָסטעס היים איך נעמען די רפואה. דאָס העלפט און קאָסט ביליק... הייסט עס, היינט קאָנט איר ניט?

פרידע: ניין, איך קאָן ניט.

בענצע נח: אַ שאָד, צוויי גוטע בילעטן וועלן פאַרלאָרן גיין. (פרידע אָפּ. עס הערט זיך ווי זי לאַכט אין צווייטן צימער) אפשר וועט איר גיין, מיסעס מירמעלשטיין?

שרה העניע: איך דאַנק אייך, ניטאָ קיין צייט פאַר אַזעלכע זאַכן. ס׳איז דאָ, ברוך השם, אַ גאַנצע הויז אויף מיינע פּלייצעס.

בענצע נח: נו, און ווי געפעלט אייך עפּעס מיין נייער פאַל-טאָ? איך טאַקע געפאָלגט. נייען און אַ האַלב טאָלער באַצאָלט. און די העט איז אויך אַ נייע, און אַ ניי סוטל אויך. איר ווילט זען?

שרה העניע: אדרבה, לאָמיך עס אָנקוקן.

(ער טוט אויס דעם אויבערמאַנטל; ער בלייבט אין אַ משונה׳דיקן, ברייטן אַנצוג, אַף וועלכן עס זײַנען דאָ אַלע לייבלס).

בענצע נח: גאַנצע זיבן דאָלער באַצאָלט. איר הערט? — מען האָט זיך ניט געשעמט בעטן פינף און פופציק טאָלער, נאָר איך האָב זיך געדונגען...

שרה העניע: עס איז אַביסל צו גרויס אַף אייך. (זי באַמערקט די לייבלס) איר האָט געדאַרפט די טיקעטס אַראָפּרייסן איידער איר האָט עס אָנגעטאָן!... פאַרגעסט ניט, בענצע נח, אַז איר זייט אין אַמעריקע און ניט אין קאַראַפּוזאָווקע.

בענצע נח: אַ? וועלכע טיקעטס? וואָס פאַר אַ טיקעטס? די טיקעטס זײַנען דאָך בײַ מיר אין קעשענע. (ער שלעפּט אַרויס פון וועסט קעשענע צוויי טעאַטער בילעטן).

שרה הענ יע: ניין, די טיקעטס. (זי רייסט אַרונטער די לייבלס).

בענצע נח: איר פאַרשטייט? איך האָב געוואָלט, אַז לייט זאָלן וויסן, אַז איך האָב געקויפט נייע און ניט קיין געניצטע קליידער...

שרה הע ניע: אוי, די גרינע! — מען קען פון זיי ניט אַרױ־בערטראָגן.

בענצע נח: נישקשה, איך וועל זיך נאָך אויסגרינען. נו, איך גיי שוין... אַ שאָד, צוויי גוטע בילעטן וועלן פאַרפאַלן גיין. מסתמא ניט באַשערט... פאָלגט מיך, מיסעס מירמעלשטיין, גיט איר ביטער זאַלץ, עס איז די בעסטע רפואה. אַ גוטע נאַכט.

שרה הע ניע: אַ גוט יאָר. (בענצע נח אָפּ).

זעלדע: נו, סט׳געזען אַ בריאה? — גייט אָנקוקן אַ כלה, פוצט ער זיך אויס איינמאָל אין הינערשע פעדערן, און אַ צווייטן מאָל אין קוויטלעך. וואו וואַקסן עס אַזוינע פראַים?... זי זאָגט, אַז זי האָט אַן „אַפּוינטמענט“ — הייסט ער איר נעמען ביטער זאַלץ, אַזאַ לעמעש־קע און וויל נאָך אַ חתן ווערן!

שרה הע ניע: ער געפעלט מיר אַלץ בעסער פון דעם אַלטן בעל־עבירה׳ניק.

זעלדע: די ביידע חתנים טויגן אַף כפרות. דו פאָלג מיך בע־

סער און לאָז פרײדעלען צו־רו. זי װעט זיך שױן קריגן איר גלײכן.
(מען קלינגט שטאַרק).

שרה העניע: דאָס מוז זײַן פוקסמאַן. א נאַכט הײנט! אײ־נער נאָך דעם אַנדערן. װאָלט כאָטש מײַן טוביה אין דערהײם געװען.

(זי רױמט עטװאָס צו. מען קלינגט װידער. זי לױפט עפענען די טיר, קומט צוריק מיט אברהם פײװועלען און נאָטאַן פוקסמאַן. דער לעצטער איז קורץ און גראָב, מיט אַ גרױסער נאָז, אַף װעלכער עס ליגן אײנגעגראָבן אַ פּאָר גאָלדענע פּענסנע. ער טראָגט אַ צילינדער הוט, שװאַרצן פראַק, אַ װײס־זײדענע זשילעט. װײסע האַנטשן און אַ שטאָק. פון זײַן רײַן געראַזירט פּנים שטעקן אַרױס לאַנגע פאַרשפּיצטע גרױע װאָנצעס און אַ פּאָר באַקן־באַרדן אַלאַ דײטש. פוקסמאַן טוט אױס זײַן צילינדער. עס שײַנט אַרױס אַ גלאַנ־ציק־נאַקעטער קאָפּ, עס זעט זיך נאָר אַביסל האָר לעבן די אױערן. ער גיט זײַן צילינדער און שטאָק צו אברהם פײװולען, ציט אַרונטער די האַנטשן און קוקט זיך קריטיש אַרום).

אברהם פײװועל: נו, זײַט באַקאַנט! — הערן מיליאָנער נאָטאַן פוקסמאַן און מאַדאַם סאַראַה האַניאַ מירמעלשטײן.

פוקסמאַן: (גײט צו, גיט די האַנט, בױגט זיך העפלעך) זײער אַנגענעם, מאַדאַם מירמעלשטײן, מיט איהנען בעקאַנטשאַפט צו שליסן!

(שרה העניע פאַרלירט זיך. שטעקט אױס אַ פּאָר פינגער, גיט זיך אומגעלומפּערט אַ שאָקל, זאָגט „גוד איװנינג". פרידע קומט אַן).

אברהם פײװועל: נו, און פרײלין פרידאַ מירמעלשטײן קענט איר דאָך פון לאַנג?

פוקסמאַן: (גײט צו, גיט איר די האַנט גאַלאַנט) יאָ, געװיס. װיר זינד שאָן אַלטע באַקאַנטע. אָבער עס פרױט מיך זײער איהנען װי־דער צו טרעפן! (פרידע גיט די האַנט, זעצט זיך רואיק).

אברהם פײװועל: און דאָס איז די באָבע זעלדע! — איר מוטערס מוטער.

פוקסמאַן: זי מײנען, פיליײכט, גראָס מוטער?

אברהם פײװועל: יאָ, יאָ, גראָסע מוטער.

(פוקסמאַן נײגט זיך העפלעך. זעלדע רירט זיך ניט פון אָרט, באַטראַכט אים װי געװײַנטלעך, פון איבער די ברילן פון קאָפּ ביז די פיס. אברהם

פייוועל טראָגט אונטער פוקסמאַנ'ען אַ בענקל. פוקסמאַן באַטראַכט דעם בענקל, זעצט זיך פאַרזיכטיק, אָטעמט שווער, ווישט פון זיך דעם שוויים).

פוקסמאַן: איהנען האבען זיך זאַ האָך פאַרקליבן, אַז נור אויפן פינפטן שטאָק!... (באַטראַכט קריטיש די אָרימע אומגעבונג) שוין צימליך לאַנג איך וואַר שוין נישט אין יודישן קווארטאַל, איך האָב שוין באַלד פאַרגעסן ווי עס זעט אויס.

זעלדע: אַט דאָס זאָל דאָס זיין נוסקע כלבוניק, יאַנקעלע לאַ־טוטניקס בענאָק? גאָרניט צו דערקענען... דאכט מיר, אַ דאַרער בחורל געוועזן, מיט אַ פּאָר ברענענדיקע גנב'ישע אויגלעך, מיט אַ גרויסער קוד־לע האָר. (זיפצט) אַך, וואָס די צייט מאַכט!

(פרידע באַאָבאַכטעט אַלעס מיט אַן אינערלעכער צופרידנקייט).

שרה העניע: (מאַכט זיך קוראַזש) מיסטער פוקסמאַן, מיין מאַמע געדענקט אייך נאָך, ווען איר זייט געוועזן אַ קליינער אינגל. — מיר זיינען דאָך פון איין שטעטל... מיר זיינען דאָך געוועזן שכנים.

(פוקסמאַן מאַכט זיך, ווי ער פאַרשטייט ניט וואָס מען רעדט צו אים).

אברהם פייוועל: מאַדאַם מירמעלשטיין זאָגט איהנען זיי־נען שכנים געווען, איהנען מחותנים. משפחה צו איהנען. פון איין שטאָט, לאַנדסלייט, פאַרשטעהען איהנען? — לאַנדסלייט.

פוקסמאַן: זאָ, לאַנדסלאַיטע? יאה, מעגליש. אָבער איך גע־דענק שוין מער גאָר ניכטס פון דאָס אַלטע היים. עס איז שוין פילע, פילע יאהרען פאַריבער, אַלס איך נאָך אַמעריקאַ געקאָמען. איך האבע שוין אַלעס פאַרגעסען, אַלעס פאַרגעסען!

אברהם פייוועל: באָבע זעלדע, הער נאָטאַן פוקסמאַן פאַר־שטייט ניט קיין יודיש. ער זאָגט, דאָס ער געדענקט גאָר נישט מער פון כיימעטש. ער האָט אַלעס פאַרגעסן.

זעלדע: אַזוי! אַלעס פאַרגעסן! — כיימעטש פאַרגעסן, די לאַנדסלייט פאַרגעסן, אידיש רעדן פאַרגעסן... נו, און די מאַמע דיינע, נעכע-ביילעטשקע די מעקלערקע, געדענקסטו? און דיין טאַטן, יאַנקע־לע דעם שיכור, געדענקסטו? און ווי דו פלעגסט גנב'ענען הינער בא מיין טאַטן, געדענקסטו? און דעם גלח'ים רויטע שיקסע, וועלכע דו האָסט פאַרפירט, געדענקסטו? (קרימט אים נאָך) אַלעס פאַרגעסן, אַלעס

פאַרגעסן. אפנים, אַז מען ווערט אַ מיליאָנטשיק פאַרלירט מען דעם זיכרון!

(פוקסמאַן אין פאַרלעגנקייט מאַכט אומצופרידענע גרימאַסן, ווישט זיך דעם שוויים פון שטערן).

אברהם פייוועל: איך גלויב, אַז דאָס בעסטע וואָלט גע־ווען ווען איר, הער נאַטאַן פוקסמאַן, רעדט זיך דורך אַליין, אויג אַף אויג, מיט פריילין מירמעלשטיין.

פוקסמאַן: יאָ, גוט... אַליין, גאַנץ אַליין. (אברהם פייוועל גייט צו צו זעלדען און שרה העניען און הייסט זיי גיין אין צווייטן צימער).

זעלדע: (גייט ניט ווילנדיק) אַ גרויל! — נוסקע כלבוניק האָט זיך צוגעטשעפּעט אַ פּאָר באַקנבאַרדן און טרייבט פון זי אַ טייטש... אַזאַ אַלטער נואף!... אַזאַ הולטאַאישקע! (שרה העניע און זעלדע אָפּ. פוקסמאַן פּילט זיך פרייער, נעמט אַרויס סיגאַרן).

פוקסמאַן: הער רעווערענד, וואָלן זיי אַ סיגאַר?

אברהם פייוועל: (נעמט איינס) דאַנקע, דאַנקע. (ער טראָגט אונטער פוקסמאַנ'ען פייער, ביידע פאַררויכערן). אייערע סיגאַרן, האָך געשעצטער הער נאַטאַן פוקסמאַן, זיינען אויסגעצייכענטע מוזן זיין אימפּאָרטירטע.

(פויזע. פוקסמאַן וואַרפט אויגן אַף פרידען, קוקט זיך איבער מיט אברהם פייוולען).

אברהם פייוועל: (רייסט איבער דעם שטילשווייגן). איך האָב שוין מיט פריילין מירמעלשטיין גערעדט. — זי איז מסכים, צע־פרידן מיין איך, מיט איהנען אַ שידוך צו טאָן.

פוקסמאַן: (דערפרייט) גוט!... אויסגעצייכנט!... וואונדער־באַר!... (ער קוקט צום טיר, האָט מורא די ווייבער זאָלן אים ניט צעשטערן זיין גליק) אויב עס איז ווירקליך זאָ, דאַן איסט עס גראָסאַרטיק!... דאַנער וועטער טאַוזענד מאָל! (צו פרידען) זאָל עס ווירקליך זיין די וואַרהייט, וואָס דער רעווערענד זאָגטע, פריילין מירמעלשטיין? (פרי־דע ענטפערט ניט).

אברהם פייוועל: אַז איך זאָג איהנען, אַז זי איז מסכים,

ווייס איך וואָס איך רעד... ווי איך בין איין יודע — איך האָב דאָס פון איר מויל אַליין געהערט.

פוקסמאַן: איך וועל איהנען, שענעס מעדכען, פון קאָפּ ביז די פיס איין גאָלד און דימאַנטן באַדעקן. איך וועל איהנען אַרומפירן אין די טייערסטע אַטאָמאָבילן. מיר וועלן צוזאַמען אַ לוסט-רייזע איבער דער וועלט מאַכן. מיר וועלן גיין צו קאָנצערטן, בעלער, אָפּערא...

פרידע: אַך, ווי גוט! אַט דאָס הייסט געלעבט!

אברהם פייוועל: איאָ, איך האָב אייך ניט גענאַרט? איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אַז הער נאַטאַן פוקסמאַן איז אַן עשר, אַ גביר אַן אדיר, אַ רעגעלער מיליאָנטשיק. איר וועט זען — ער וועט אייך אַלעמען גליקלעך מאַכן!...

פוקסמאַן: (קוקט פרידען ציניש גלייך אין די אויגן). יאָ, יאָ, געלט האָב איך פיל. נו, און דאָס איבריקע קאָמט שוין, ניכט וואַר, ליבעס פריילין?

אברהם פייוועל: אזוי שטייט בפרוש אין פסוק: כסף וזהב מטהר ממזרים. דאָס הייסט, ווער עס האָט די מאה, יענער האָט די דעה. ניכט וואַר?...

פרידע: (אַן אומצופרידענע האַלט זיך אין איר ראָל) אָבער ווייסט איר, מיסטער פוקסמאַן, אַז מיינע עלטערן זיינען אָרימע?

פוקסמאַן: יאָ, יאָ, — דאָס ווייס איך. איך וועל זיי אַלעמען באַהילפיג זיין. איך גיב זאָפאָרט צו איהנענס פאָטערן גאַנצע פינף הונדער טאַלער, און ווען נויטיק זאָגאַר טויזענט טאַלער און לאָז ער זיך איינשאַפן אַ געשעפט זאָ ווי איין לאַנדרי, גראָסערי אָדער קענדי סטאָר — וואָס ער וויל נור אַליין... אַ, יאַה, געוויס, איך וועל זיי העלפן.

אברהם פייוועל: אהאַ, איר זעט שוין? איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אַז ער וועט אייך אַלעמען גליקלעך מאַכן. עפּעס אַ קליינקייט אריינפאַלן צו נאַטאַן פוקסמאַן אין די הענט!

פרידע: דאָס פרייט מיך זייער. אָבער הער פוקסמאַן, האָט איר מיךווירקלעך ליב?

פוקסמאַן: (מיט אַ פייערל אין די אויגן) וואצו פראַגען זי עס?

נאָך אַלץ הייסט ליבן — איר זענט דאָך אַזאַ יונגעטשקע, רייצענדע פּרויענצימער.

פּרידע: (קאָקעטיש) אָבער מיסטער פוקסמאַן, וואָלט איר מיך אויך ליב געהאַט, ווען איר וואָלט געווען מיין פאָטער?

פוקסמאַן: (אין פאַרלעגנהייט) נו, נאַטירליך. גאַנץ זיכער. ווי קאָן מען דען נישט ליבען אַזאַ שייִנינקע, לוסטיגע טעכטערל?

פּרידע: אַנטשולדיקט מיר, בלויז נאָך איין פראַגע. וואָלט איר מיך, הער פוקסמאַן, אויך ליב געהאַט, ווען איר וואָלט געווען מיין זיידע?

פוקסמאַן: (אומצופרידן) וואָצו די אַלע פראַגען, ליבעם פריי-לין? גאַנץ זיכער, ווען איך אַזאַ אייניקל האָבע טראָג איך עס אויף מיינע אָרימס טאָג זאָ נאַכט. (ער גייט צו צו פרידען, וויל זי גלעטן, זי רוקט זיך אָפּ).

פּרידע: אויב אַזוי איז גוט, עס איז אַ פּאַסענדער שידוך.

אברהם פייוועל: נו, געווים אַ פּאַסענדער שידוך. איך האָב דאָס פאָרויס געזאָגט. שוין איין מאָל אַ שידוך, אַזאַ יאָר אַף מיר!

פּרידע: (הויך) באָבע זעלדע, מאַמע, קומט נאָר אַהער אַריין! (זיי קומען אַריין נייגעריקע) הער נאַטאַן פוקסמאַן וויל מיך ליב האָבן זאָגאָר אַלס אייניקל, דערפאַר שלאָג איך אים פאָר דאָס ער זאָל הייראַטן... ווייסט איר מיט וועמען? (פאַרוואונדערט קוקן זיך אַלע איבער, ענטפערן נישט) מיט מיין באָבע זעלדען. (אַלע בלייבן דערשטוינט).

פוקסמאַן: (נערוועז) ביטע, מאַכן זי נישט קיין שפּאַסן! איך בין אַן ערנסטער מענטש אָון איך ליבע נישט ווען מען טרייבט קאָ-טאָוועס...

אברהם פייוועל: איר זייט פשוט משוגען! פאַרגעסט ניט מיט וועמען איר האָט דאָ צו טאָן!... מיר זיינען נישט קיין אינגלעך.

פּרידע: איך מיין גאַנץ ערנסט, מיסטער פוקסמאַן, עס איז אַ פּאַסענדער שידוך פאַר אייך. מיין באָבע זעלדע איז פון יחוס — זי איז אַ שוחט'ס אַ טאָכטער און זי איז נאָך מיט עטלעכע יאָר אינגער פון אייך...

אברהם פייוועל: וואָס איז דער מער מיט דיר? ביסט פון

זינען אַרונטער? ! וואָס מיינסטו, ער איז עפּעס דיין גלייכן? פוי, חלשות ! מען רופט צו זיך מענטשן און מען נעמט זיי אויסלאַכן.

פוקסמאַן: (טוט אָן זיין צילינדער, נעמט זיין שטאָק. נערוועז און בלאַס) קאָמען זי, הער רעווערענד ! זעהען זי, — מיט קבצנים און שנאָרערס דאַרף מען זיך נישט קאָמפּאַנירן !... קאָמען זי.

פרידע: איר האָט מיך, מיסטער פוקסמאַן, געוואָלט אָפּקויפן מיט אייער שמוציק געלט? איר מיינט, אַז איך בין אייך די מאָדעל מיידלעך? גייט פון דאַנען, איר אַלטער אויסגעלאַסענער, שמוציקער הולטאַי און ווערגט זיך מיט אייער אנגערויבטן גאָלד !...

פוקסמאַן: אַי, וואָס פאַר אַ שפּראַך !... וואָס פיר שימף-ווערטער ! — דאָס איסט אימער זאָ, ווען מען פאַנגט זיך אָן מיט רוסישע שנאָרערס.

אברהם פייוועל: פוי, אַ חרפּה, אַ שאַנדע ! מען וויל זיי די שלעפּערס גליקלעך מאַכן, און זיי שעלטן זיך נאָך ! פוי, ס'אַרא גראָבע יונגען !

שרה העניע: באַ מיר אין שטוב, דו באַדיונג, וועסט מיך זידלען? אַרויס פון דאַנען הולטאַיעס, שאַרלאַטאַנעס !...

זעלדע: (כאַפּט דעם בעזים און שרייט) אַרויס פון דאַנען גנבים, טריפניאַקעס, שאַרלאַטאַנעס ! אַרויס פון דאַנען, וואָס גיכער ! — אַניט וועל איך אייך די ביינער צעברעכן !... (פרידע לאַכט. פוקסמאַן און אברהם פייוועל אָפּ).

פ אָ ר ה א נ ג פ א ל ט

1920

אַ גנעפּאַלענער

עס קומט אַריין אַ באַיאָרנטער, אָפּגעריסענער מאַן אין אַ שענקל. ער ווענדט זיך צום קעלנער:

באַן זשור, מאָסיע קעלנער! דזשין דאָברי! הא דו יו דו!... איך בין שוין ווידער דאָ. זייער געבענקט נאָך דיר... ניין, בעסער געזאָגט, ניט נאָך דיר, נאָר נאָך דיינע פלעשער בראָנפן... נו, ברענג אַהער, קעלנער, אַ פלאַש פון די גוטע, פון די אמת'ע. דו הערסט? — עפּעס שטאַרקס און גוטס, אַזוי אַז ס'זאָל אַ צופּטאָן און אַ ברענטאָן אין אַלע גלידער... נו, וואָס וואַרטסטו? פאַר וואָס רירסטו זיך ניט פון אָרט?... אַהאַ, איך ווייס! — דו וואַרטסט אויף דעם זילבערנעם שטיקל מינטע? אויף די לומפּיקע פאַר גראָשן?... פאַראַן, ברודערקע, פאַראַן. — זעסט, קעלנער? אָט האָב איך עס... אַ וואונדערבאַרע קראַפט האָט דאָס שטיקל מעטאַל. האָסטו דאָס געלטעניו — גיט מען אַ שנאַפּס, האָסטו ניט — גיט מען אַ פּייג אונטערן נאָז... אַ? — וואָס קוקסטו מיך אַזוי אָן? מיינסט אודאי גע'גנב'עט, אָדער אויסגעבעטלט? ניט באַ מאָטיען. איך בין טאַקע אַ שיכור, אָבער ניט קיין שנאָרער. פאַרדין איך — פאַרטרינק איך עס, אָבער עס דאַרף זיין פון מיין אייגענער פּראַצע... ווילסט? — נעם און צעשנייד עס, וועסטו דערזען בלוט. — בלוט וועט רינען, בלוטיק געלט איז דאָס. אַ האַלבן טאָג פּאָדלאָגעס געוואַשן, מיטן האַלץ זיך די הענט צעשטאָכן, בלוט האָט גערונען. — און דערפאַר האָב איך זילבערנע מטבעות באַקומען. — בלוטיק געלט איז דאָס... קעלנער, שרעק זיך ניט, נאַ, נעם עס. איך דאַרף עס ניט. — נו, גיב זשע שנעלער אַ פלעשל, אָבער פון די שטאַרקע, פון די גוטע... (ער טרינקט) אַך ס'איז מחיה! — וואַרימט פאַנאַנדער די קישקעס... אַ, וואָס זאָגסטו, קעלנער? איך זאָל מער ניט טרינקען. דו האָסט אויף מיר רחמנות?... אַי, נאַרעלע, ווען דו וואָלסט וויסן, ווי גוט מיר איז ווען איך ווער שיכור. — ווער איז דאָן מיין גלייכן?...

הערסט, ברודער? שיכור איך זיך אָן, פארגעס איך אָן אלע מיינע צרות. **איך פארגעס אלץ און אלעמען. איך ווער א פרייער מענטש.** אוים שעמען זיך, אוים בושה. דו פארשטייסט? ווען איך בין שיכור האָב איך די גאנצע וועלט אין דר'ערד. ס'קוקט מיר אויס, אַז די גאנצע וועלט איז מיינע. די ערד, דער הימל, די זון און די לבנה — אלץ ווערט מיינס, אפילו די הימלקראצערס ווערן אויך מיינע... נארע- לע, וואָס מער איך טרינק, ווער איך אלץ שטארקער און גרעסער. איך ווער א ריז, א גיגאנט, א שימשון הגבור. און די ארומיקע מענטשן קוקן מיר אוים אזוי נישטיק קליין, מיט אזעלכע דארע העלזלעך, כאָטש נעם און ווערג זיי אוים איינציקווייז — — (טרינקט און זינגט) — — דו פארשטייסט, קעלנער, וואָס דאָ קומט פאָר? — א קליין הייפעלע פעטע פעמפיקעס האָבן דאָס גאנצע האָב און גוטס פון דעם לאנד פאר- כאפט פאר זיך. און מיט דעם רויב האָבן זיי זיך איינגעשאפט א פאָליציי, אַן ארמיי און א פלאָט. זיי האָבן זיך איינגעטיילט אין פאר- טייען און א נאָמען געגעבן עס — דעמאָקראטיע. מיט דעם שווינדל האלטן זיי דעם עולם גולם געהארכזאם, ווי געטרייע פערד. דאָס ביר- גערטום דענקט, אַז זיי זיינען פריי. — יע, זיי זיינען פרייע שטיוול- פוצער ביים קאפיטאל. זיי בוקן זיך, דערנידעריקערן זיך צו גאָלדענע אייזלען... פע! ווי העסלעך! עס עקלט מיר פון דער גאנצער אידיאָ- טישער וואקכאנאליע... א, וואָס? דו ווילסט וויסן פאר וואָס איך גיי ניט ארבעטן? — איך זאָל גיין שקלאפן פאר די פיאַוועקעס! ניין, ברודערקע, דאָס ניט. ניט דערלעבן וועלן זיי עס בא מיר! אָ, ניין! — איך וועל מיך ניט פארקויפן פאר א לומפיקער מטבעה... דו הערסט, קעלנער? איך פייף אף אייך אלעמען! איך לאך מיך אוים פון אייער שווינדלערישער דעמאָקראטיע. איר לעבט דאך א לעבן פון האנדל, וואנדל, קנאה, שנאה, שווינדל. איך אָבער לעב מיר פריי. איך בין א פריי פייגעלע. ווייל איך, לייג איך זיך אין א פארק אפן זון שלאָפן; ווייל איך, לייג איך מיר שלאָפן אף די רעלסן פון באַן און רופט מיך קנאקניסל... מיינסט, אודאי, קעלנער, אַז איך האָב אמאָל אייער שפּי- לולע ניט מיטגעמאכט? אהא, נאך ווי אזוי. איך בין אמאָל אויך געווען א פערד ווי איר אלע, געשלעפט דעם וואגן, אַז די אויגן זיינען

פון קאָפּ געקראָכן... געווען אויך אַ צייט אַז איך בין געווען דער בלוטזייגער, דער אנשמייסער — אַ פאָרמאַן געווען — אויך אַ פּיאַווקע. אַ סך געלט פאַרמאָגט — און איך האָב עס פאַרלאָרן. פאַרשטייסט, — די גרויסע פּיאַווקעס שלינגען איין די קליינטשינקע... ווייב און קינדער געהאַט און פאַרלאָרן, אַן אייגן ווינקל געהאַט און פאַרלאָרן. אַלץ פאַרלאָרן. און דאָס ערגסטע: מיין גלויבן אין מענטשן פאַרלאָרן. און ווען דאָס גלויבן פאַרלאָרן — אַלץ פאַרלאָרן... דו פאַרשטייסט, קעלנער? די גאַנצע שפּילולע אייערע איז אַ מין לאָטעריי-צעטל. גילט דיר — ביסטו אַ חכם, אַ קנאַקער און טאָפּטשעסט אַף יענעם מיט די פּיס. גילט דיר ניט — ליגסטו טיף אין דער אדמה און באַקסט בייגל. און רויבט איינער אָן אַ קעשענע מיט גאָלדענע רענדלאַך, האַלט ער עס שטאַרק צו און שרייט: „ס'איז מיינס! ס'איז מיין אייגנטום!“ און האַלט זיך נאָך גרויס צו אַלע צרות. פוי, אַ וועלט איז דאָס!... אַ, וואָס זאָגסטו, קעלנער? ס'וועט נאָך אַמאָל עקזיסטירן אַן ערלעכע געזעלשאַפט, ס'וועט נאָך זיין אַמאָל אַ וועלט פון גלייכהייט, ברידערלעכקייט און קאָאָפּעראַציע... כ'ווייס? אפשר. — אָבער דאָס וועט שוין זיין ניט אין מיינע צייטן און ניט אין דיינע צייטן. ווייל פאַר אַ נייער גערעכטער אָרדענונג דאַרף מען האָבן אַ נייעם מענטשן מיט אַ נייער פּסיכאָלאָגיע... אַ, וואָס זאָגסטו, קעלנער? דער באָלשעוויזם וועט איבערבויען דעם מענטשן אי אינערלעך אי אויסערלעך און עס וועט נאָך זיין אין אונדזערע צייטן... מילא, איך וועל זיך מיט דיר דערפאַר ניט קריגן. באַ מיר האָסטו געפעלט. נו, דערווייל האָב מיר אַ גוטן, קעלנער. אַ רעוואואַר, דאָסווידאַניע, גוד באַי (גייט אַפּ).

1922

„וואַנדער־לעבן"

[פינף דראַמאַטיזירטע עפּיזאָדן]

אַ טרעמפּישער געסט

אַן איבערפאַל

אין אַ קאַפע'

געלי

נייַ לעבן

אַ טרעמפּישער נעסט

אָנטיילנעמער:

1 ביג ביל
2 סטודענט
3 בלאָנדי
4 דזשאָני
5 סלים
6 שאָרטי
7 פּאָליסמאַן

צייט: באַלד נאָכן וועלט־קריג.

די האַנדלונג קומט פאָר אין אַ פאָרשטאָט פון איינעם פון די האַנדלס־צענטערן אין שטאַט קאָלאָראַדאָ. עס איז שבת נאָכמיטאָג אָנפאַנג פרילינג. עטלעכע באַוואָקסענע אָפּגעריסענע טרעמפּס שלאָפן אַפן גראָז אונטער דעם שאָטן פון אַ בוים. צוקאָפּנס, אָנשטאָט קישעלעך, האַלטן זיי זייערע צעריסענע שיך; זיי זיינען צוגעדעקט מיט אַלטע מאַנטלען און שמאַטעס; איינער פון זיי איז איבערגעדעקט מיט אַ שוואַרצן גלח'שן מאַנטל. אַרום וואַלגערן זיך: צייטונגען, בלעכענע קאָנסערוון פּושקעלעך, אַ פּאָר ליידיקע פלאַשן, עטלעכע בולקעלעך. אַ פייערל ברענט צווישן שטיינער און אַף דעם קאָכט זיך קאַפע. ביג ביל ליגט אויסגעצויגן אַפן גראָז און באַקוקט די בילדער פון די צייטונגען. ביג ביל איז אַ ברייט פּלייציקער, געוויקסיקער און באַוואָקסענער מאַן אין די פערציקער יאָרן, זיינע צעשויבערטע געדיכטע האָר זיינען שוין כמעט גרוי, דער קאָליר פון זיין פּנים איז ענלעך צו שוואַרצער פאַרטריקנטער ערד, באַ די ווינקלען פון מויל — טיפע קנייטשן, זיין פּלאַטשיקע, ברייטע נאָז איז רויטלעך און אָנגעשוואָלן, די אונטערשטע ליפּ איז צעשפּאָלטן; זיינע גרויע קלוגע אויגן זיינען באַדעקט מיט שוואַרצע דיקע ברעמען; זיין שטימע איז דורך זיין שטענדיקן גאַסן לעבן און לאַנג־יאָריקער שיכרות — אַ דומפּיקבאַסאָווע. ער טראָגט אַ שמוציק, שוואַרץ סאַטין העמדל אין וועלכער די אויבערשטע קנעפּלעך פעלן. עס זעט זיך אַרויס אַ האָריקע ברוסט און אַף די ניט האָריקע פּלעצער זעען זיך טאַטואירטע פאַרשידנפאַרביקע געמאָלאַכצן. די הויזן זיינען פון אַן אומבאַשטימטן קאָליר און אין פילע פּלעצער פאַרלאַטעט. זיינע שיך זיינען צעלעכערט און פאַרבונדן מיט שטריקלעך. זיין קעפּ און רעקל וואַלגערן זיך אַף דר'ערד. עס קומט אָן אַ סטודענט־וואַנדערער אין נעטע זעלנערישע קליידער מיט אַ ברייטן ברוינעם הוט, מיט אַ היפּש פּירקאַנטיק פּעקל אַף די פּלייצעס.

סטודענט: האלא, פריינט! קאן איך דא אביסל אפרוען?

ביל: זעץ זיך צו אויב די ווילסט... א „האיקער״?

סטודענט: יא, איך האיק קיין דענווער.

(ער נעמט אראפ זיין פאק פון די פלייצעס, טוט אויס די הוט, מאכט זיך באקוועם).

ביל: העי, באדי, האסט אפשר בא זיך טאבעקא?

סטודענט: יא, איך האב (ער זוכט אין די קעשענעס, געפינט א פעקל פאל־מאל, ווארפט עס. ביל כאפט עס אויף פלינק, צערייסט א פאר סיגארעטס און שטאפט אן זיין קארן ליולקע, נעמט א קויל פון פייער און פאררויכערט).

ביל: אזא זיסער און מילדער טאבאק, — ווייבערשער... (דער סטודענט נעמט ארויס פון זיין פעקל ווארשט מיט ברויט, א „טערמאס־בוטל״, מאכט זיך גרייט צום עסן).

סטודענט: ווילסט עסן?

ביל: ניין, — איך האב ערשט אפגעגעסן... זעסטו, אויב דו האסט אביסל „בוז״...

סטודענט: איך לאז זיך קיין מאל אין וועג ניט ארויס אן אביסל שנאפס.

ביל: דאס איז גוט. (דער סטודענט נעמט ארויס א היפש פלעשל מיט א גלעזל, גיט ביל׳ן).

סטודענט: אבער טרינק ניט אויס אין גאנצן! — לאז מיר אויך איבער (ביל גיסט אן א גלעזל און טרינקט אויס און פארבייסט גלייך מיט א צווייטער) א יא גוטער שנאפס?

ביל: אביסל צו זיס. גאש, אבער שטארקער! — גיט א גוטן ברען אין בויך.

סטודענט: נא פארביים. (ער גיט ביל׳ן א שטיק ווארשט, ביל נעמט און עסט). און קאפע ווילסטו?

ביל: ערשט ניט לאנג אויסגעטרונקען א גאנצן טאפ. (דער סטו־דענט פרובירט פארציען א געשפרעך).

סטודענט: פון וואנען קומסטו, פעלער?

ביל: איך קום פון דער גאנצער וועלט... איך בין שוין געווען

איבעראל. אין אַלע עקן פון דער וועלט געוועז. שוין אודאי אמאָל צוואַנציק געוועז אין לאָנדאָן, אין ליווערפול; געוועז שוין אין פראַנק-רייך, איטאַליע, דייטשלאַנד, אפילו אין יאַפּאַן אויך שוין געוועז.

סטודענט: קאָנטיק דו האָסט אַ סך דורכגעמאַכט...

ביל: יאָ, אַ סך געזען, אַ סך דורכגעמאַכט... טויזנטער פּאַסירונגען בייגעוואוינט אין מיין טרעמפּישן לעבן, מיט פאַרשידענע אינטערעסאַנטע פאַרשוינען זיך צוזאַמענגעטראָפן. צווישן זיי זיינען געוועזן פון פּראָפעסאָרן, סטודענטן און שרייבער — ביז כלערליי טרעמפּס, באָמס און רויבער... יאָ, אַ סך געזען און אַ סך דורכגעמאַכט... (דער סטודענט וויל אויך פאַררויכערן מיט אַ ברענענדער קויל, ער צוברענט זיך די פינגער. ביל לאַכט. דער סטודענט נעמט אַרויס אַ קליין באַגילט פּושקעלע, טוט עס אַ דריק, פונקען פייער באַווייזן זיך און ער פאַררויכערט).

סטודענט: וואו נעמסטו געלט אַף שיפסקאַרטן?

ביל: פאָרן אַף אַ שיף איז פאַר אונז טרעמפּס די לייכטסטע זאַך... איך פאָר מיט אָקסן שיפן. איך גיב אכטונג אַף די שאָף — פאַר איך אומזיסט. קריג עסן און טאַבעקאָ און נאָך אביסל געלט צוגעצאָלט.

סטודענט: ליבסטו דיין אַרט לעבן?

ביל: געוויס — עס איז אַ פריי לעבן, אַ לעבן פול מיט געשעענישן און אוואַנטיורעס...

סטודענט: דענקסטו ניט, ווען דו אַרבעטסט וואָלסטו געלעבט אַ סך בעסער און באַקוועמער?

ביל: ניטאָ קיין ציל אין דער אַרבעט. נאַראָנים אַרבעטן, — קלוגע מענטשן מאַכן בלויז יענעם צו אַרבעטן.

סטודענט: האָסטו דען אַמאָל געפּרובירט אַרבעטן?

ביל: און נאָך ווי אַזוי!... ווי נאָר דער טייוולשער הודאָק פלעגט אין פרימאָרגן אַ פייף טאָן, פלעג איך מיט אַלע איבריקע נאַראָנים אַוועקלויפן צו דער אַרבעט, אַזוי ווי אַ סטאַדע שעפּסן... איך האָב אין מיינע יונגע יאָרן געאַרבעט אַף די צוקער פּלאַנטאַציעס אין לואיזיאַנאַ, אין די פאַרפּעסטעטע שעכטהייזער פון טשיקאַגאָ, אין האַפן

באַם אָנלאָדן און אויסלאָדן שיפן, שניי געשאַרט, גריבער געגראָבן און מיין דאָליע איז ניט געווען אַ סך בעסער ווי יעצט...

סטודענט: ווי וועט די וועלט אָנגיין ווען יעדער איינער וועט זיך אַנטזאָגן צו אַרבעטן?

ביל: (דערצאָרנט שרייט) גאַדעמיט! צום טייוול מיט דער וועלטן... די וועלט זאָרגט עפּעס אַ סך פאַר מיר? — פאַר וואָס זאָל איך זאָרגן פאַר דער וועלט!...

סטודענט: אָבער ווען יעדער מענטש וועט זיך אַנטזאָגן צו אַרבעטן, ווער וועט בויען שטעט און דערפער? ווער וועט בויען באַנען, שיפן און עראָפּלאַנען? ווער וועט פּראָדוצירן מעבל, געווער, אַטאָמאָבילן און ריידיאָס?...

ביל: דו פאַרשטייסט, זיידענער יונגערמאַן, אַט די אַלע זאַכן האָב איך ניט און דאַרף זיי ניט...

(זיי שווייגן אַ ווײַלע).

שאַ, זאָג מיר, און דו אַליין אַרבעטסט?

סטודענט: איך בין אַ סטודענט אינזשעניר...

ביל: דעמיט, איך האָב געוואוסט, אַז דו ביסט אַ פרייליכע קעצל. דו לערנסט, כדי דו זאָלסט די רעשט פון דיין לעבן נישט דאַרפן אַרבעטן... דו וועסט אָנסקריבלען מיטן פען און די אַרבעטער אין די פאַבריקן וועלן עס מאַכן... העל, וואָס איז דאָ צו פּלאַפּלען, — איך האָב שוין לאַנג באַמערקט, אַז די אַלע, וואָס פרעגן אונדז, טרעמפּס, פאַר וואָס מיר אַרבעטן ניט, האָבן אַליין קיינמאָל אַ שטאָך אַרבעט מיט זייערע הענט ניט אויפגעטאָן!

סטודענט: ווי עס זעט מיר אויס ביסטו גליקלעך און צופרידן.

ביל: די הויפּט פאַקטאָרן, וועלכע ברענגען דעם מענטשן גליק, זיינען וואַנדערלוסט, פרישע לופט, זונשיין און זאָרגלאָזיקייט. און דאָס אַלץ קריגט אַ טרעמפּ אין אַ פולער מאָס. אָנצושטאָפּן דעם בויך קומט אונדז אָן לייכט. די איינציקע זאָרג וואָס מיר וואַנדער־יונגען האָבן איז וואו צוצושפּאָרן אַן אויער. זיינען זומער אַף דעם דאָ פּאַרקס, וועלדער, פאַרמס, פאַרלאָזטע הייזער, שטייגן מיט היי. און אין די

עטלעכע קאַלטע ווינטער מאָנאַטן שלאָפֿן מיר אין די באַן-סטאַנציעס, פּראַכט וואַגאָנען, אָדער מיר גייען אין פּריזן אַף קהל'שן חשבון.

סטודענט: לייענסטו אַמאָל ביכער?

ביל: אַמאָל געלייענט — איצט ניט. צו וואָסער טייוול זיך בלענדן די אויגן? די ברייטע וועלט איז מיין אָפענער בוך...

סטודענט: האָסטו אַ געווויסן ציל אין לעבן? זוכסטו עפּעס?

ביל: איך זוך ניט — איך לעב. איך פילאָסאָפיר ניט — איך לעב מיטן היינט.

סטודענט: און אין גאָט גלויבסטו?

ביל: איך לאָז גאָט צורו... ניט מיינע דאגות. ער טשעפּעט מיך ניט, טשעפּע איך אים ניט...

(עס דערהערן זיך טריט. בלאָנדי קומט אָן אַן אומעטיקער און אָפּ־געלאָזטער. בלאָנדי איז 25 יאָר אַלט. ער איז אַ הויכער, שלאַנקער, פעסט־געבויטער מאַן, מיט אַ פולער קאָפּ צעפּאַטעלטע לאַנגע בלאָנדע האָר; קאָנטיק אַז זיין באָרד און וואָנצן האָבן שוין ניט געזען אַ „רייזאָר" אַ גאַנץ לאַנגע צייט. זיינע גרויסע, ברוינע אויגן, כאָטש פאַרטרויערט, זיינען פול מיט חן. אָנגעטאָן איז ער אין אַלטע סאָלדאַטסקע קאַקי־קליידער).

ביל: האַלאָ, באָ.

בלאָנדי: האַלאָ!

ביל: וואוהין איז, טרעמפּעניו?

בלאָנדי: עט, מ'גייט וואו עס מאַכט זיך.

ביל: ביסט ניט לאַנג אַפן ראָוד, קיד?

בלאָנדי: יעפּ, ערשט אַ פּאָר מאָנאַטן.

ביל: פון וואַנען שלעפּסטו זיך?

בלאָנדי: פון באַפאַלאָ.

ביל: אַ שלעכטער געגענט דאָרט. די ביקעס זייער ווילד, — בוצקען וועמען נאָר זיי דערזעען... איך האָב שוין דאָרט איינמאָל גע־כאַפּט 60 טעג... סיי, קיד, קוקסט אויס צו זיין הונגעריק. אַלבעטשע האָסט שוין לאַנג ניט געהאַט קיין עק טיש. זעץ זיך, — עס, טרינק. (ביג ביל גיט אים זיינע בולקעלעך, וואורשט און גיסט אים אָן הייסע קאַפע

אין א טאַמיטאַ־קען. בלאַנדי עסט מיט גרויס אַפּעטיט. דער סטודענט פּאַקט זיך צוזאַמען, מאַכט זיך פאַרטיק אַוועקצוגיין).

ביל: (צום סטודענט) סיי דו, פראַנטאַוואַטער יונג, גיי ניט אַוועק. דאַ וועט באַלד זיין פריילעך. — מיר וועלן דאַ איינגיכן א קאַטשע טאָן א בארמינע.

סטודענט: גוט, איך בלייב דאַ.

ביל: (צו בלאַנדין) וואָס ביסטו אזוי פאַרצאָרנט, יאט? עפּעס האָט מיט דיר פּאַסירט. — א טויטן-פּאַל אָדער אנטוישונג, איינס פון די צוויי.

בלאנדי: אַה, — ניט כדי צו רעדן.

ביל: עט, נארישער יונג דו... נעם זיך ניט צום הארצן!... שפּיי אַף אַלץ און אַלעמען... אַט נעם מיך. — מיינסט ווייניק דורכגעמאַכט?... גענומען אַף אַלץ א שפּיי געטאָן און באַסטאַמענט. (בלאַנדי שווייגט) הער נאַר, סטודענט, גיב אים אביסל פון דיינע בוז! (דער סטודענט גיט בילן דאָס פלעשל מיט אַ גלעזל. ביל גיסט אָן אַ פולע גלעזל) נאַ, קייקל אריין! (בלאנדי טרינקט, ביל גיסט אָן נאָך אַ גלעזל) טרינק נאָך איינע, וועסטו ווערן פריילעכער. — איך האָב פיינט געפייגערטע נפשות. (בלאַנדי טרינקט, ווערט מונטערער, שמייכלט).

בלאַנדי: דזשי וויז, ווי שטאַרק! רעגעלע דינאַמיט. דאָס וואָלט געקאָנט א באַן פון די רעלסן ארונטערשליידערן.

ביל: סיי, קיד, דו קוקסט מיר אויס צו זיין אַן אינטערעסאנטער גאַי, דערצייל מיר ווער דו ביסט?

בלאַנדי: וואָס מאַכט עס אויס ווער איך בין. א וואַגאַבונד...

ביל: הער נאַר דו, יונגער שמארק, אַז איך הייס דיר — דערצייל! א ניט וועל איך דיר... (ער דראָעט אים מיטן קולאַק).

בלאנדי: אויב דו ווילסט, וועל איך דיר דערציילן.

ביל: דו, סטודענט, הער זיך נאַר גוט צו, — וועסט קאָנען שרייבן א בוך וועגן טרעמפּס.

בלאַנדי: געבאָרן בין איך אין ראָק איילאַנד, אילינאָיז. מיין פאָטער געדענק איך ניט. מיין מוטער האָט שווער געארבעט צו געבן א גוטע דערציאונג אירע קינדער. דורכגעמאַכט פּאַבליק סקול און דריי

יאָר היי-סקול. צו זיבעצן יאָר שוין געשלעפּט פּעקלעך באַ דער „איי און פּי״. נאָך דעם געאַרבעט אין אַ שוך פאַבריק און צום סוף געוואָרן אַ פּיינטער. צו יענער צייט האָב איך זיך באַקאַנט מיט „וואבלים״, און פאַרשידענע לינקע חברה׳ניקעס. זיי האָבן מיר געגעבן גוטע ביכער צום לייענען. איך האָב דערפילט, אַז מיין קאָפּ ווערט אָנגעפילט מיט עפּעס אַ מין ליכטיקייט. מיינע אויגן האָבן זיך מיר געעפענט. און איך האָב אַ שטיקל צייט געלעבט אינטערעסאַנט... דאַרף דער שיקזאַל מיך צוזאַמענטרעפן מיט אַ קליין טייוועלש שוואַרצער מיידעלע, פּעגי האָט זי געהייסן. אַ מיידל אַ ברען געווען, מיט שאַרפע גרויע אייגעלעך, אַן אמת׳ע שיינהייט. עס האָט זיך צווישן אונדז פאַרקאָכט אַ פייערדיקע ליבע. איר פאָטער איז געווען דער פּאָסטמאַסטער אין אונדזער שטעטל, אַ גאַנצער פּאָליטישן געווען. פאַרשטייט זיך, אַז אירע עלטערן איז ניט אָנגעשטאַנען דער שידוך, — פלעגן מיר זיך טרעפן אין געהיים. צו יענער צייט איז אַמעריקא אַריינגעגאַנגען אין דער וועלט מלחמה. איך האָב געוואָלט מיין פּעגין ווייזן אַז איך בין אַ העלד, בין איך איינער פון די ערשטע אַריינגעטראָטן אין דער אַרמיי. אַז איך בין אָנגעקומען אין פראַנקרייך און זיך צוגעקוקט צו זאַכן, האָב איך באַלד חרטה גע-קראָגט אַף מיין טאַט. אָבער עס איז שוין געווען פאַרפאַלן... געווען אָפן פראָנט. פיל מאָל דעם טויט פאַר מיינע אויגן געזען... ענדלעך האָט זיך די מלחמה געענדיקט און איך בין געוואָרן פריי... ווען איך בין געקומען צוריק אין ראָק איילאַנד, האָב איך אויסגעפונען אַז מיין ליב פייגעלע איז שוין לאַנג פון איר נעסטעלע אַוועקגעפלויגן, און אַז זי איז שוין פאַרהייראַט צו אַ רייכן געשעפטסמאַן אין אַן׳אַנדער שטאָדט. ווי אַ דונער האָט עס מיך געטראָפן. די ערד איז אונטער מיר איינ-געזונקען. איך האָב מיטאַמאָל פאַרלאָרן דעם גלויבן אין אַלעמען און אויך פאַרלאָרן דעם מוט... איך האָב זיך גענומען צום ביטערן טראָפּן... אָט אַזוי וואַנדער איך און שיכור שוין באַלד אַ גאַנצן יאָר. פּרוביר זיך נעמען צו אַרבעט, אָבער לאַנג אַף איין פּלאַץ בלייב איך ניט. ווי נאָר איך קריג אַריין אַביסל געלט, פאַרטרינק איך עס. לעצטנס בין איך געוואָרן אַ רעגעלער טרעמפּ... נו, אָט האָט איר אייך מיין גאַנצע ביאָגראַפיע...

ב י ל: גאָש, אַ פיינע פּאַרגאַנגענהייט!... (צום סטודענט) וואָס זאָגסטו, סטודענט? מען קאָן וועגן דעם אנשרייבן אַ ראָמאַן?

ס ט ו ד ע נ ט: איך דענק, אַז עס וואָלט אַרויסגעקומען אַ גאַנץ פּיקאַנטע מעשה.

ב י ל: און נאָך אַלעמען זע איך ניט איין צוליב וואָס זיך נע-מען דאָס לעבן פּאַר אַ שטיקל מאַמזעלקע!... הער נאָר, יאַט, איך ווייס נאָך ניט ווי מען רופט דיך.

ב ל אַ נ ד י: ווילי באַבסאָן.

ב י ל: איך וועל דיך רופן בלאָנדי און איך בין ביג ביל פון אַלאַבאַמאַ, אָדער ביל... דו ווייסט, בלאָנדי, דו געפעלסט מיר, און דער-פּאַר וויל איך דיר זאָגן, אַז אויב דו ווילסט ווערן אַן אמת'ער טרעמפּ, אַ „פּראָפּעס", טאָ דענק קיין מאָל פון אַרבעטן. דו הערסט וואָס איך זאָג דיר?

ב ל אָ נ ד י: איך הער.

ב י ל: וואָלסטו, קיד, געוואָלט זיך שלעפּן מיט מיר?

ב ל אָ נ ד י: יעפּ.

ב י ל: און דעקן אַ באַן קאָנסטו?

ב ל אָ נ ד י: זיך שוין אויסגעלערנט די תורה. איך פאַרלויף די באַן אביסל פאָראויס דער סטאַנציע, באַהאַלט זיך הינטערן וואַסער-טענק און ווען מען זעט ניט מער די קאָנדוקטאָרן כאַפּ איך מיך אַרויף.

ב י ל: און ווי גלייכסטו בעסער צו פאָרן, — אויף די שטאַנגען אונטער אַ וואַגאָן, אָדער אויסציען זיך אויפן דאַך?

ב ל אַ נ ד י: איך גלייך בעסער אויפן דאַך: עס איז באַקוועמער און ווייניקער ריזיקע.

ב י ל: און קלאַפּן אין די הינטער-טירן קאָנסטו?

ב ל אַ נ ד י: צוערשט ניט געקאָנט. דער צונג פלעגט באַ מיר אָפּנעמען, אָבער ביסלאַכווייז זיך צוגעוואוינט. אין יעדער הויז דער-צייל איך אַן אַנדער געשיכטע. איך זאָג זיי געווענלעך, אַז איך בין אַן אַרבעטסלאָזער, פאָר צו אַ מומען אויף אַ פאַרם.

ביל: איך זע שוין, אַז דו טייגסט זיך אויס. און ווי צו מאַכן זיך נעפּגר'ט קאָנסטו?

בלאָנדי: נעפּ. נאָך ניט פּרובירט.

ביל: טאָ הער זשע, דו סטודענט, מעגסט דאָס אויך הערן. — ווען׳סטו האָבן אַ שיינע מעשה צו דערציילן אין די רייכע סאַלאָנען... דאָס איז געשען מיט אַ יאָר צוריק. איך האָב זיך אַרומגעשלעפּט אין טאַמפּאַ, פלאָרידאַ. איך בין דאַן געווען אמת׳דיק הונגעריק. איך דער־זע פון ווייטן אַ רייכע הויז, באַשליס איך מיר, אַז דאָ מוז איך קריגן מיט וואָס אָנצושטאָפּן מיין בויך. איך עפן אויף די הינטער טיר און פאַל גלייך אַריין אין עס-צימער. איך זע עס זיצט אַ גראָבער פּעמפּיק און שוויצט איבער אַ טעלער מיט טשיקן. אַפן טיש שטייט אָנגע־שטעלט פון כל טוב. איך בעט בא אים עפּעס עסן, דערצייל אים, אַז איך בין טויט הונגעריק. ער קוקט מיך אָן מיט אַ שפּאָטיש שמיי־כעלע און פרעסט. זיין פרוי, קאָנטיק אַ וואַוילע, האָט מיר יאָ געוואָלט עפּעס געבן צום עסן, אָבער האָט מורא געהאַט פאַר איר מאַן. איך שטיי און ריר זיך ניט פון אָרט. ענדלעך זאָגט דער פּעמפּיק — ניט קראַנק ביסטו, שמוציקער טרעמפּ דו, צו גיין אַרבעטן און פאַרדינען דיין ברויט!... דו ביסט אַ פּוליאַק — האָסטו אַ קרענק... גיי פון דאַנען, דו שנאָרער! — איך באַשליס אָנצולערנען דעם אָפּגעפרעסענעם נאַי. איך גיב מיר אַ פאַל אַף דער׳ערד. פאַלנדיק האָב איך אומגעוואָרפן דעם טיש מיטן עסנוואַרג. די געשיר האָט זיך צעבראָכן, דאָס עסן צעגאָסן. איך הייב אָן צו חלשן, פאָנפע און כאָרכל ווי אַ גוסס׳ער און נאָך דעם אַנטשוויגן געוואָרן, איינגעהאַלטן דעם אָטעם און מאַך זיך נעפּגר׳ט. די באַלאַבאָסטע האָט געמאַכט גוואַלדן, די שכנים זיינען זיך צוזאַמענגעלאָפן. מען מינטערט מיך, מען גיסט אַף מיר קאַלט וואַסער, מען רייסט מיר דאָס מויל, און איך ניט פון אָרט. ענדלעך האָב איך מיך געלאָזט אָפּמינטערן... מען האָט מיך אָנגעשטאָפּט מיט די בעסטע מאכלים און נאָך דריי און אַ האַלב דאָלער אַפן וועג געגעבן. (עס דערהערט זיך פון ווייטן אַ טומל און אַ פּייפּעריי. אַלע קוקן זיך אום, די שלאָפּעדיקע טרעמפּס כאַפּן זיך אויף און רייבן זיך די אויגן) דאָס האָבן אונדזערע טרעמפּלעך פאַרנאַרט אַ שיכורן אַרבעטער. שבת

נאך האלבן טאג קריגן די היגע ארבעטער „פעי״, שיכורן זיי זיך אן, קאן מען לייכט א קאטשע-טאן א בארמינע.

(עס קומען אן צוויי יונגע טרעמפס און פירן אונטער די הענט א שיכור. איי־נער פון די טרעמפס איז א הויכער, א דארער, אן אפגעריסענער, אן א סימן פון האר אפן קאפ — מען רופט אים סלים. דער צווייטער איז א קליינער, א שווארצער מיט א קורנאסע נאז, א בארוועסער. מען רופט אים שארטי. דער שיכור איז א געוויקסיקער, ברייטבייניקער סלאוו, מיט גרויסע גוט־מוטיקע קעלבערנע אויגן. אנגעטאן איז ער אין שווערע שטיוול און אוועראלס. אף די אוועראלס טראגט ער א ווארימן רעקל. ער איז אינגאנצן אויסגע־שמירט אין פערדישע מיסט. זיין נאמען איז דזשאני. ער זינגט א לידל, וועלכע ער געדענקט נאך פון זיינע היימישע זעלנערישע יארן).

סלים: אט איז דער דזשאדזש! (ער ווייזט אן אף בילן. ביל שטעלט זיך אויף, טוט אן זיין שווארצן, אומגעלומפערט ברייטן פארלאטעטן ראק, הוסט זיך אויס, מאכט אן אנשטעל).

שארטי: זאל זיין שטיל אין קארט!

ביל: חברה שלעפער, טרעמפס און וואבלים, איך דערקלער דעם קארט אפיציעל אפן... נו, סלים, וואס האסטו צו באריכטן?

סלים: יור אנאר, איך און שארטי האבן געטראפן דעם מאן אין אן איינפאכן שבת א שיכורן, האבן מיר אים ארעסטירט.

שארטי: ריכטיק, יור אנאר.

ביל: וויפל געלט האט איר בא אים געפונען?

סלים: נאר פיר דאלער, יור אנאר. איך האב געקויפט צוויי פלאשן „בוז״ פאר דעם. (ער שלעפט ארויס פון בוזים צוויי פלעשלעך, גיט עס איבער בילן).

ביל: מער ניט געווען ווי פיר דאלער, דו גנב דו? דעמעט, אויב איך וועל אויסגעפינען, אז דו האסט עפעס פארשטעקט, וועל איך דיר דעם קאפ אראפדרייען, דו הינטישער יונג דו!

סלים: מער ניט געווען, ביל, זאל איך קראפירן אפן ארט אויב געווען מער! זאג דו, שארטי.

שארטי: מער ניט געווען ביל.

ביל: נו, גוט... יעצט וועלן מיר הערן וואס דער באשולדיקטער האט צו זאגן. (סלים און שארטי קלאפן דזשאנין אין די זייטן, מאכן

אים אויפמערקזאַם ער זאָל זיך צוהערן) הויב אויף, דו שיכור, דיין רעכטע האַנט און שווער, אַז דו וועסט זאָגן פאַרן געריכט דעם ריינעם אמת, און נאָר דעם אמת! (סלים העלפּט דזשאַניז אויפהויבן זיין רעכטע האַנט).

דזשאַני: איך שווער, איך וועל זאָגן דעם אמת.

שאַרטי: זאָג יור אנאר, דו ביג פול.

דזשאַני: יור אנאר, דו ביג פול.

סלים: (גיט אים אַ שטויס אין זייט) הער נאָר דו, שמוציקער חזיר, וואָס דו רעדסט! פאַרגעס ניט, אַז דו שטייסט פאַרן דזשאַדזש, אַניט גיב איך דיר באַלד אַ כמאַל אין פּיסק אריין!

ביל: בּאַ וואָס אַרבעסטו?

דזשאַני: אין אַ שטאַל בּאַ פערד, יור אָנאָר.

ביל: וויפל פערד געפינען זיך אין דער שטאַל?

דזשאַני: צוועלף פערד, יור אָנאָר.

ביל: הייסט עס — מיט דיר צוזאַמען דרייצן פערד.

דזשאַני: צוועלף פערד, יור אנאר.

סלים: (גיט אים אַ שטויס אין זייט) אַז דער דזשאַדזש זאָגט דרייצן איז מסתמא דרייצן.

דזשאַני: דרייצן פערד, יור אנאר.

ביל: וויפל „פּיי" האָסטו געקראָגן היינט?

דזשאַני: ניינצן דאלער, יור אָנאָר.

ביל: נאָר ניינצן דאלער און ניט מער? פאַרוואָס אַזוי ווינציק?

דזשאַני: מער ניט געגעבן, יור אנאר.

ביל: וואו האָסטו דאָס גאַנצע געלט אהינגעטאָן, באַרמינע? דערציי̇ל דעם גאַנצן אמת, אַניט שיק איך דיך אַוועק אין „סינק-סינק" אַף גאַנצע זעקס מאָנאַטן!

סלים: דעם דזשאַדזש מוז מען זאָגן דעם אמת!

שאַרטי: דערציי̇ל דעם ריינעם אמת!

דזשאַני: יאָ, דעם ריינעם אמת... ווי פאַר גאָט, יור אָנאָר... ווי איך האָב געקראָגן די פּיי בין איך באַלד אַוועק אין מעק-קענס סאַלון. וויי̇ל ווען איך גיי אַהיים וואָלט בּאַ מיר מיין אַלטע האַג צוגענומען

ביז אַ פּעני און נאָך אָנגעשאָלטן... מיסטער מעק-קען אָבער איז אַ גוטער מענטש. ווען ער דערזעט מיך, זאָגט ער מיר — האַלאָ דזשאַניין האַדויודו דזשאַני!... איך הייס אים געבן אַ גוטן טרונק — גיט ער... נישט אַלעמען פאַרקויפט ער שנאַפּס, מיר אָבער גיט ער. אַ וואוילער מענטש אָט דער מיסטער מעק-קען. איך האָב אים אַנידערגעלייגט אַ טאָלער, האָט ער מיר געגעבן פערציק סענט רעשטע. בין איך אַריבער צום פרייען עס-טיש, געגעסן אַ פּאָר וואורשטלאַך און סאַלאַד... נאָכדעם ווידער געגאַנגען צו דער באַר און געבעטן אַ טרונק. דאָס מאָל האָב איך אַנידערגעלייגט אַ צענערל... אמת, ער האָט מיר געגעבן אַ גוטן טרונק. ווען איך האָב אויסגעטרונקען האָט ער מיר געבראַכט רעשטע אַ דאָלער מיט טשענדז. זאָג איך אים — איך האָב אייך, דאַכט מיר, מיסטער מעק-קען, געגעבן אַ צענערל? זאָגט מיסטער מעק-קען, — ניין, דו האָסט מיר געגעבן צוויי טאָלער. זוך אין דיינע קעשענעס וועסטו עס געפינען. — איך האָב געזוכט אין אַלע קעשענעס און ניטאָ. זאָג איך, אפשר, מיסטער מעק-קען, האָט איר געהאַט אַ טעות? ענטפערט ער שוין אַ בייזער: — וואָס הייסט, איך, אַ סאַלון קיפּער, אַ ביזנעסמאַן וועל מאַכן אַ טעות!... נו, מסתמא ווייס ער וואָס ער רעדט... אַ וואוילער מענטש אָט דער מיסטער מעק-קען, אַלע מאָל זאָגט ער מיר: האַלאָ דזשאַני! האַדויודו דזשאַני!...

ביל: אַזאַ יאָר אַף דיר, וואָס פאַר אַ גוטער מענטש אָט דער מיסטער מעק-קען איז!...

סלים: וואָס איז אייער אורטייל, יור אָנאָר?

ביל: דערפאַר וואָס דזשאַני האָט זיך אנגעשיכורט אין אַן איינפאַכן שבת נאָכמיטאָג, און דערפאַר וואָס ער גייט אין מיסטער מעק-קענס סאַלון, איז מיין אורטייל, אַז מען זאָל אים באַזוכן און אַלץ קאָנפיסקירן; אויך דאָס רעקל און שטיוול באַ אים צונעמען.

(סלים און שאָרטי נעמען זיך אויספירן די שטראָף. שאָרטי שלעפּט פון דזשאַנין אַראָפּ די שטיוול און טוט עס אָן אַף זיינע באָרוועסע פיס. סלים נעמט פאַר זיך דאָס רעקל. דזשאַני ווערט זיך ניט, זינגט זיין היימיש לידל. סלים זוכט באַ דזשאַנין אין אַלע קעשענעס, געפינט אַ קליין מעסערל, נעמט עס צו. אַלע, אויסער דעם סטודענט, וועלכער זיצט די גאַנצע צייט אָן אַ זייט, נעמען זיך צום טרינקען. שאָרטי איז מכבד דזשאַנין מיט אַ

שנאַפּס, סלים כאַפּט אויס. אַביסל שפּעטער פּרובירט סלים אָפּשניידן דזשאַנין אַ הויז. בלאַנדי קאָן עס מער ניט אַריבערטראָגן, גייט צו אַ בייזער צו סלימען גיט אים אַ נעם באַם קאַלנער)

בלאַנדי: דו, פאַרזעעניש, לאָז בעסער דעם גאַי צורו!

(סלים קוקט זיך איבער מיט בילן, לאָזט צורו דזשאַני׳ן און גייט אָפּ אָן אַ זייט אָן אומצופרידענער... ווען זיי ליידיקן אויס ביידע פלעשער שנאַפּס נעמען זיי זיך אַלע אין אַ קראַהאַד און טאַנצן פלינק און לעבעדיק אַרום דזשאַנין. ווען זיי ווערן מיד טאַנצנדיק, נעמט שאַרטי דעם גלחישן מאַנטל, וועלכער האָט זיך געוואַלגערט אַף דר׳ערד און טוט דאָס אָן אַף דזשאַנין. ביל פאַנגט אָן צו זינגען אַף זיין דומפּיק באַסאָווער שטימע דעם פּריסטערס ליד:

דו ווּעסט עסן ביי און ביי טאָרט,
ווען דו ווּעסט זיין אַף יענער וועלט דאָרט;
אַרבעט און דאַוון, עס היי און קיי שטרוי,
סט׳עסן זיסן ברויט, ווען דו ווּעסט זיין טויט.

אַלע כאַפּן אונטער דאָס ליד פון דעם שקלאַף

דו ווּעסט עסן ביי און ביי,
ווען דו ווּעסט ווערן אמת׳דיק פריי!
נעם זיך אָן מיט מוט, עס וועט דיר טאָן גוט,
און דו ווּעסט געניסן פון דעם זיסן ביי און ביי.

מיט אַמאָל דערהערן זיך שווערע טריט).

ביל: (שרייט אויס) חברה, אַ „קאָפּער“ קומט!... (אַלע לאָזן זיך לויפן אין פאַרשידענע זייטן. ביל און בלאַנדי לויפן צוזאַמען. דזשאַני בלייבט איבער אַליין. אַ פּאָליסמאַן קומט אָן).

פּאָליסמאַן: אַהאַ, דזשאַני איז שוין ווידער שיכור! (ער טאַפּט אים אין די קעשענעס) די טרעמפּס האָבן שוין פריער פון מיר אויסגעליידיקט זיינע קעשענעס... בעסטאַרדס!... (ער שלעפּט אים מיט זיך).

פאָרהאַנג

1926

אַן איבערפֿאַל

אָנטײלנעמער:

1 אַ מאַן	3 ביג ביל
2 אַ פֿרוי	4 בלאָנדי

עס קומט פֿאָר אין אײנעם פֿון די ניו ענגלאַנד שטאַטן. אַ װעלדל באַ אַ פֿאַרװאָרפֿענעם װעג, ניט װײַט פֿון אַ זײַטיקער באַן־ליניע. עס איז אַ שײנער מילדער, זומערדיקער טאָג. אַ רײַכער אַטאָמאָביל קומט אָן און פֿאָרט אַרײַן צװישן די בײמער און שטעלט זיך אַזױ, אַז מ'זאָל אים װאָס װײניקער אָנזען פֿון װעג. עס קומען אַרױס פֿון אַטאָמאָביל אַן עלטערער, פֿעטלעכער, אױס־געפּוצטער מאַן מיט אַ יונגער, שײנער, אײנפֿאַך־געקלײדטער פֿרױ. ער טראָגט אַ רענצל, זי — אַ דינע קאָלדרע און אַ קאָמערע. זײ קוקן זיך אַרום.

מאַן: דאָ איז אַן אײנזאַמער און זיכערער פּלאַץ.

פֿרוי: הלװאַי קומט דאָ קײנער ניט אָן פֿון באַקאַנטע.

מאַן: מיר זײַנען דאָך אַ צװאַנציק מײל פֿון שטאָט אַװעק. (זײ זעצן זיך אױס צװישן בײמער. זי װיל אים אַרומנעמען. ער שטופּט זי אָפּ). איך בין נאָך אַלץ אױף דיר בײז, — האָסט פֿונדעסטװעגן מיך גע־קאָנט אָפּרופֿן אין אָפֿיס...

פֿרוי: איך האָב דאָך דיר שױן געזאָגט... ער איז אָנגעקומען פּלוצים... פֿאַרשטײסט דאָך אַלײן, אַז איך האָב ניט געקאָנט.

מאַן: װען איז ער אַװעק?

פֿרוי: ערשט נעכטן.

מאַן: אױף װי לאַנג?

פֿרוי: אױף גאַנצע זעקס װאָכן, „דאַרלינג", ער איז אַװעק אין קליװלאַנד; פֿון דאָרט פֿאָרט ער אין דעטראָיט און נאָכדעם אין שי־קאַגאָ.

מאַן: און מײַן אַלטע איז אַװעקגעפֿאָרן אין אַטלאַנטיק־סיטי אױפֿן גאַנצן זומער. די דאָקטױרים האָבן איר געראָטן נעמען הײסע

ים-בעדער פאַר איר רעמאַטיזם... זי האַלט אין איין שרייבן, אַז איך זאָל קומען צופאָרן. איך ענטפער איר, אַז איך בין פאַרוואָרפן מיט „קאָרט קייסעס״.

פ ר ו י: (לאַכט) אַן אַלטער נאַר! — ווייס זי ניט, אַז דער קאָרט איז פאַרמאַכט זומער.

מ אַ ן: אַלץ וואָס זי ווייס — איז קרעכטשען און בורטשען.

פ ר ו י: הייסט עס, זיינען מיר פרייע פייגעלעך.

מ אַ ן: דו ווייסט וואָס, דירי? — מיר האָבן זיך געדאַרפט אַריי-בערכאַפּן אין ניו יאָרק אויף אַ פּאָר וואָכן. דאָרט קאָן מען אַ לעב טאָן פראַנק און פריי. קיינער קאָן אונדז דאָרט ניט. באַ אונדז אין פּיטס-פילד דאַרף מען זיך אויסהיטן — אויף יעדן טראָט באַקאַנטע...

פ ר ו י: און דעם דיימענט-רינגל וואָס דו האָסט מיר צוגעזאָגט, האָסטו געבראַכט?

מ אַ ן: געוויס געבראַכט! — קאַנסלער העראַלד הענקאַק, אַז ער זאָגט צו, ברענגט ער. (ער נעמט אַרויס פון אַ קעסטעלע אַ רינגל מיט אַ היבשן שטיינדל. ער טוט עס איר אָן אויף אַ פינגער).

פ ר ו י: (שפּיגלט זיך מיטן פינגערל) אַן אמת'ער דיימענט, דאַר-לינג?

מ אַ ן: דיין גרויסער פאַרדינער מאַכט עס ניט אין אַ מאָנאַט, וואָס דאָס קאָסט. דו זיי נאָר אַ מענטש און זיי מיר טריי, וועט דיר זיין גוט און וואויל...

פ ר ו י: (קעוולט אָן) דו ביסט אַ טייערער, אַ ליבינקער... (זי גלעט אים) מוזסט שוין זיין אודאי הונגעריק?

מ אַ ן: די פרייע לופט מאַכט אַן אַפּעטיט.

פ ר ו י: ווילסט אַ סאַרדין-סענדוויטש מיט קאַוויאַר?

מ אַ ן: גיב וואָס דו האָסט. (זי מאַכט פאַרטיק דאָס עסן, ער, אַ צופרידענער, פייפט צו אַ בראָדווייער לידל. זיי עסן מיט אַפּעטיט און פאַר-טרינקען מיט ווייַן. עס קומען אָן בלאַנדי און ביג ביל. ביידע קוקן אויס מיד און הונגעריק... זיי בלייבן שטיין).

ב י ל: סעי, באָס, קענסט אונדז עפּעס געבן צום קייען? — מיר זיינען טויט הונגעריק.

מאַן: (שטעלט זיך אויף, רוקט אַריין שנעל די האַנט אין קעשענע) איך האָב אייך ניט וואָס צו געבן. גייט פון וואַנען איר קומט!

בלאָנדי: מיר האָבן נאָך גאָרנישט אין מויל געהאַט פון נעכטן אינדערפרי.

מאַן: ניט מיין דאגה. גייט געזונטערהייט.

ביל: טאָ, העלף אונדז אַרויס מיט אַביסל קליינגעלט.

מאַן: (בייז) איך וועל אייך גאָרנישט געבן! פאַרנעמט זיך פון דאַנען!... ניט קראַנק זיינט איר צו אַרבעטן און פאַרדינען, וועט איר האָבן גענוג און ניט דאַרפן אַרומגיין בעטלען.

ביל: נו, אַ דאַנק פאַר אַ פּראַקטישער עצה, גנעדיקער הער. צום ווידערזען.

בלאָנדי: אַדיאָס! (ביל און בלאָנדי אָפּ).

מאַן: אַזעלכע אומפאַרשעמטע באָמס! — גיב זיי עסן, גיב זיי געלט!... אַ חלק האָבן זיי באַ מיר אַריינגעלייגט!...

פרוי: דער איינגערער איז נאָך גאָר אַ קינד. קוקט אויס אַ סאָלדאַט געווען.

מאַן: און אַז אַ סאָלדאַט, איז וואָס? אויך מיר אַ יחוס... אַלע זיינען זיי פרעכע יונגען. און אַז מען באַהאַנדלט זיי גוט אַזוי נאָך ערגער. אַפן קאָפּ קריכן זיי...

פרוי: ריכטיק.

מאַן: מ'האָט זיי געדאַרפט, אָט די אַלע שנאָרערס אין די פּריזאָנס פאַרפּאַקן. אַ גרויל צו באַלעסטיקן מענטשן!

פרוי: איך האָב מיך טאַקע גוט דערשראָקן. אַ קשיה אַף אַזעלכע חברה, — זיי קאָנען נאָך מאַכן אַ האָלד-אָפּ.

מאַן: איך שרעק מיך ניט אָפּ, טייערינקע, פאַר אַזעלכע שלעפּער. איך טראָג מיט זיך שטענדיק אַן אָנגעלאָדענעם „זעקס-שיסער". (ער נעמט אַרויס אַ קליינעם רעוואָלווער פון זיין קעשענע און ווייזט איר) זעסט, אָט דאָס שפּילכל? — דאָס קאָן טאָן די מלאכה. און איך, אַז איך שיס טרעף איך גלייך אין ציל. (זיי באַרואיקן זיך אַביסל).

פרוי: ווי שיין די לאַנדשאַפט איז דאָ. מ'דאַרף אַרנטערנעמען עטלעכע נאַטור-בילדער. (זי נעמט פאַנאַנדער אַ קליינע קאַמערע... ביל

און בלאָנדי גנבענען זיך אונטער אינדערשטיל, פון הינטן אַרום. ביל אי־בערפאַלט דעם מאַן, בלאָנדי — די פרוי. דער מאַן פאַנגט אָן צו שרייען. ביל דערלאַנגט אים אַ כמאַל אין פּנים אַריין, דער מאַן ווערט שטיל. ביל פאַרדרייט דעם מאַן די הענט אַף הינטן און פאַרבינדט זיי מיט אַ שטריקל. דאָס זעלבע טוט בלאָנדי דער פרוי).

ביל: דו, צעקראַכענע זשאַבע, — בעסער וואָג ניט צו שרייען, אַניט לייג איך דיך אַוועק אַפן אָרט אַ טויטן!

בלאָנדי: איר, מאַמזעל, שרעקט זיך ניט, — אייך וועלן מיר קיין שלעכטס ניט טאָן. (ביל פאַרשטאָפּט זיי די מיילער מיט שמאַטעס. דער מאַן און די פרוי זיינען אַזוי צושראָקן, אַז זיי קוקן אויס מער טויט, ווי לעבעדיק. ביל באַזוכט דעם מאַנס קעשענעס, טאַפּט אָן דעם רעוואָלווער).

ביל: אהאָ! די ריכטיקע בייבי! (ער גיט דעם רעוואָלווער בלאָנ־די'ן) דו האַלט עם און גיב גוט אַכטונג. וועלן זיי אָנפאַנגען שרייען, אָדער פּרובירן אַנטלויפן — וואַרט ניט, — שיס גלייך! דו הערסט?

בלאָנדי: איך הער, קעפּטן.

(ביל שלעפּט צוערשט אַרויס פון דעם מאַנס קראַוואַט אַ דימענט שפּילקע, באַקוקט עס גוט).

ביל: (מיט שמחה) אַן עכטער דיימענט! (ער רייבט עס אָן אַרבל) ווערט אַ גוטע 100 „סינקערס". (ער זוכט אין די קעשענעס, געפינט אַ טייסטער מיט געלט, ציילט). באַי גאָלי, קיד! — 91 באַקס.

בלאַנדי: אַ, באַי! — מיר וועלן דאָס אַ לעבטאָן אַ גוטן טאָג!

(ביל זוכט ווידער, שלעפּט אַרויס אַ גאָלדענעם זייגער).

ביל: אַ גאָלדענער זייגער, קיד. אמת'ע 18 קאַראַט. ווערט אַ דרייסיקער אָדער אַ פערציקער. (בלאָנדי באַזוכט איידעל די פרוי, געפינט באַ איר אין פּאַקעטבוק 2 דאָלער).

בלאָנדי: זי פאַרמאָגט בלויז 2 דאָלער „טשיף". מען דאַרף עם איר צוריקגעבן. מיר דאַרפן ניט קיין קבצנישע געלט... אָל בעטשע, קעפּטן, אַז דאָס איז ניט זיין ווייב, נאָר אַ געליבטע. — אָט די פּאָס־קודנע טשערעפּאַכעס באַזאָרגן זיך אַלע מאָל מיט מאַמזעלקעס. (ער באַמערקט באַ איר דעם רינגל, שלעפּט עס אַרונטער) זע נאָר, טשיף, — אַ דיימענט־רינגל! (ביל לויפט צו, באַטראַכט עס).

ב י ל: דעם איט! — אַ ביליק שטיינדל. (ער שפּייט אַף דעם און רייבט עס אַן אַרבל) אַן איינפֿאַך גלעזל. העל, דער גאַנצער רינגל איז ניט ווערט מער, ווי פֿיר, אָדער פֿינף דאָלער.

ב לאַ נ ד י: מסתמא האָט דאָס די מיאוסע באַשעפֿעניש איר געגעבן אַ מתנה. (ער טוט איר אַן צוריק דאָס רינגל). דו הערסט, „בווידי", דאָס איז ניט קיין דיימענט, נאָר אַ שטיקל גלאָז. אָט דער אַלטער תּרח איז אַ פֿייקער.

ב י ל: דו, קיד, גיב דאָ גוט אַכטונג. איך לויף צו אַ קוק טאָן וואָס טוט זיך אין דער מאַשין. (ער לויפֿט אַוועק, קומט באַלד מיט אַ שטריק און מיט אַ פֿלאַש ווײַן. ביל בינדט זיי ביידן צו צו אַ בוים. בלאָנדי הויבט אויף דעם מאַנס טויסטער, קוקט אַריין, געפֿינט אַ קאַרטל — לייענט: קאַנסעלאָר הערald הענקאָק, פּיטספֿילד, מאַסס.)

ב לאַ נ ד י: דו הערסט, קעפּטן? אָט דאָס פּאַרזעעניש איז אַ לאָיער... (צום מאַן) דו, אָפּגעפּרעסענער פּעמפּיק, וויפֿל מענטשן האָסטו שוין באַשווינדלט אין דיין לעבן?... אָבער איצט, פּאַסקודנע זשאַבע דו, וועסטו שוין געדענקען, ווי צו אַנטזאָגן אַ הונגעריקן עפּעס צו עסן!... (ער שפּייט אים אין פּנים אַריין).

ב י ל: דו לאָז מיך, וועל איך זיך מיט אים אָפּרעכענען. גיב מיר אַהער זיין „זעקס-שוטער", וועל איך אים אין איין רגע דורכלעכערן זיינע גאָטס"... עי דו, אַלטע טשערעפּאַכע, זאָג ווידוי!...

ב לאַ נ ד י: מען דאַרף ניט, — ער וועט אינגיכן אַליין קראַפּירן... איך האָב פֿאַר אים אַ בעסערע שטראָף. (ער דעקט איבער דעם פּנים פֿון דער פֿרוי מיט אַ ציַיטונג, נעמט די קאַמערא און כאַפּט אַרונטער פֿון דער פּאָרל עטלעכע בילדער) דו זעסט, קעפּטן, אָט די בילדער וועל איך צושיקן צו די פּיטספֿילדער צייטונגען און אויך צו די ראַדיקאַלע צייטשריפֿטן. (ער לאַכט) דאָס וועט זיין אַ גוטע סענסאַציע — דער גאָטפּאָרכטיקער, אַנשטענדיקער לאָיער הערald הענקאָק מיט אַ פֿרעמד ווייבל. ער וועט זיכער פֿון ערגערניש אַוועקפּייגערן!...

ב י ל: צוליב וואָס דאַרפֿסטו שיקן בילדער צו דיינע וואַבלי פֿויפּערס?

ב לאַ נ ד י: אָט דער אַלטער תּרח קאָן אַמאָל זיין דער גאַנצער

באַלעבאָס אין זיין שטעטל, וועלן די קאַפּיטאַליסטישע ציטונגען מאַכן אַ שוויג...

ביל: באַי גאַלי! דו ביסט אַ סמאַרט גאַי... וועל, מען דאַרף מאַכן פּלייטע.

בלאנדי: וואָס טוט מען מיטן שיסער?

ביל: מיט אַ שפּייער אַרומשלעפּן זיך דאַרף מען נים. — כאַפּט דיך אַ בול מיט דעם, שניידט מען ניט גוט אָפּ! איך וועל עס אין אַ טייך אַריינוואַרפן... (עס דערהערט זיך פון וויטן אַ פּייפּעריי פון אַ באַן). עס מוז זיין אַ פראַכט-צוג. עס איז דאָך אַ זייטיקע ליניע, — דאָ גייען זעלטן פּאַסאַזשיר-באַנען. דאָ ניט ווייט איז דאָ אַ בערגל, דאָרט גייט די באַן פּאַוואָליע, וועלן מיר זי קענען דעקן... אָבער איידער איך גיי אַוועק, דאַרף איך דער פּאַסקודנער זשאַבע געבן אַ זיי-געזונט. (ביל גייט צו, פאַרפאַרט דעם אַלטן אין רעכטן אויג אַריין אַזוי, אַז עס ווערט גלייך אויפגעטראָגן, און נאכדעם פאַרפאַרט ער אין צווייטן אויג אַריין) אַט דאָס איז דיר אַ מתנה פאַר דיין גוטהאַרציקייט! (די פּייפּעריי דער־הערט זיך נענטער) מיר דאַרפן לויפן!

בלאנדי: גוד באַי, גוירלי! — געדענק, מיט אַזעלכע קאַרגע פּאַסקודניאַקעס זאָלסטו זיך מער ניט אַרומשלעפּן!... (זיי פאַרנעמען מיט זיך די קאַמערא און די ווייַן, און לאָזן זיך לויפן צום באַן).

פאָרהאַנג פאַלט

1926

אין אַ קאַפע׳

אַנטיילנעמער:

1 פאַל
2 פיץ
3 בלאָנדי
4 קוירלי דען
5 ביל
6 טאָמי
7 מעטי
8 טאָני
9 דאָנאַרא
10 קעלנער
11 באָס
12 פאָליסלייט

סיילאָרס, מיידלאַך, געסט

אַ קאַפע אין אַ גרויסער פאַרטאַוועער שטאָט אין דער סאַוט. עס איז דאָ אַ „באַר“ וואו מען פאַרקויפט ביר. שנאַפּס פאַרקויפט מען אויך, נאָר ניט עפנטלעך. איבערן באַר אַן אויפשריפט: „נעגערס ווערן דאָ ניט סערווירט“. אַרום די רונדע, ברוינע, אָפּגעבליאַקעוועטע טישלעך, אַף וועלכע עס שטייען גלעזער מיט ביר און שנאַפּס זיצן ברייטלעך שיכורע מאַטראָסן, געפאַרבטע מיידלעך, עטליכע בינעזער און צופעליקע געסט. די אַנוועזנדע לאָזן זיך וואויל גיין. באַ איניקע טישלעך שפּילט מען אין קאָרטן. אין אַ ווינקל לעבן מוזיקאַלישן אַטאָמאַט וואַרפן עטלעכע יונגען „דיים“. קוירלי דען, אַ מוסקוליסטער, שיינער חברה־מאַן, מיט אַ גרויסער קודלע געגרייזלטע האַר, זיצט באַ אַ פאַדערשטן טישל. לעבן אים זיצט זיין געליבטע, מעטי — אַ שוואַרץ חנ׳עוודיקע, בלאַסע, שלאַנקע מיידל. באַ אַן אַנדער טישל זיצן צוויי מאַטראָסן האַלב שיכורע. איינער, אַן עלטערער, פון אַ יאָר 40. ער הייסט פאַל. דער צווייטער, נאָך גאָר אַ יונגעטשקער פון אַ יאָר 19. מען רופט אים פיץ.

פ י ץ: זאָג דעם אמת, פאַל, דו האָסט ערגעץ וואו אַ געליבטע?

פ אַ ל: דעמעט, איך האָב דיר שוין אַ סך מאָל געזאָגט, אַז איך האָב ניט איין געליבטע, נאָר אַ סך געליבטע. אין יעדן פאָרט וואו איך קום האָב איך אַ געליבטע.

פ י ץ: פוי, ניט דאָס מיין איך. איך מיין אַנ׳אמת׳ע געליבטע, אַזאַ וואָס ליבט דיך אַליין, וואָס וואַרט אַף דיר, — אַ געטרייע, אַן איבערגעבענע...

פּאָל: גיי, דו ביסט נאָך אַ שנעק, אַבי איך האָב געמיינט, אַז דו ביסט אַ רעגעלער מאַטראָס... באַ אַן אונדזער ברודער זיינען אַלע לענדער אונדזער פאַטערלאַנד, און אַלע פרויען אונדזערע געליבטע.

פּיץ: דו, פּאָל, ביסט שוין אַן אַלטער בלאַקהעד. דו האָסט שוין אַזוי פיל בראַנפן אין זיך אַריינגעגאָסן און מיט אַזוי פיל פרויען זיך איבערגעוואַלגערט, אַז דו האָסט שוין פאַרלאָרן אַלע מענטשלעכע געפילן... נאָר איינער, האָסט אַ מיידל, איך מיין אַ געליבטע, איז דיר אַזוי גוט אַפן הארצן, — האָסט פון וועמען צו טראַכטן, נאָך וועמען צו בענקען, וועמען בריוועלעך צו שרייבן... דו הערסט, פּאָל, ווען איך האָב פליגלען, וואָלט איך די מינוט צו מיין נאַרמאַין אַוועקגעפלויגן... זי איז אַ ריינע נשמה, אַ הימלישער מלאך...

פּאָל: (שלאָגט אים איבער) אָוואַ! זע נאָר ווי ער האָט זיך דאָס פאַנאַנדערגעלאָזן!... כאַ, כאַ, כאַ, אַ מלאך! הימלישע ליבע!... עט, ניטאָ מיט דיר וואָס צו רעדן. דו ביסט נאָך גאָר אַ קינד. איך זאָג דיר, אַז אַלע פרויען זיינען גלייך. נעמסט אַרום אַ פרוי, דערפילסט איר וואַרעמקייט, — נו, אָט האָסטו דיר אַ געליבטע, כאַ, כאַ, כאַ, אַ מלאך, הימלישע ליבע!...

פּיץ: און ווען דו ביסט געווען יונג האָסטו געהאַט אַ געליבטע?

פּאָל: דער טייוול זאָל דיך נעמען! אַלץ וואָס איך הער פון דיר איז ליבע, הימלישע ליבע, געליבטע...

פּיץ: האָסט דאָך אָבער ערגעץ וואו אַ ווייב?

פּאָל: אַ דאַנק גאָט, — איך בין ניט צוגעבונדן צו קיין קליידל.

פּיץ: קאָן דאָס זיין, אַז דו האָסט קיינמאָל אין דיין לעבן קיין פרוי ניט געליבט?

פּאָל: ווי אַ פּיאַווקע שטייסטו צו... נו, און אַז געליבט איז וואָס?

פּיץ: זעסטו, האָסט דאָך אַמאָל אויך געליבט, הייגט פאַר וואָס לאַכסטו פון מיר?

פּאָל: ווען מען איז יונג טוט מען אָפּ אַ סך נאַרישקייטן, אָבער איצט ניט מער...

פּיץ: וואָס, זי האָט דיך אָפּגענאַרט? אַוועק מיט אַן אַנדערן?

פּאָל: עט, בעסער אַז מען רעדט פון זיי וואָס ווייניגער. זיי

זיינען אַלע פון איין שניט... דו הערסט „קיד", נעם מיין וואָרט, — אַלע פרויען זיינען סאָקערס, דזשעלאָסע קעץ און פּאַראַזיטן.

פּ י ץ: (אַנטריסטעט)) ס'אַליגן! ניט מיין נאָרמאַ! — זי איז אַן ערלעכע, אַ וואוילע, אַ הימלישער מלאך...

פּ אָ ל: נו, געווים אַ מלאך, כאַ, כאַ, כאַ. אַ הימלישע ליבע... דזשעלאָסע קעץ, באַטריגער, דאָס וואָס זיי זיינען...

פּ י ץ: (שרייט און קלאַפּט מיט די פויסטן אַן טיש) דו ביסט אַ ליגנער! ניט אַלע!... מיינע איז אַן ערלעכע. דו ביסט אַ ליגנער, אַ שמוציקער!...

פּ אָ ל: סיי דו, שנעק, מאַך צו דיין הינטישן פּיסקאַטש, אַניט וועל איך עם דיר פאַרמאַכן.

(פּיץ ווערט אַנשוויגן, ער איז ערשעפּט. טרערן קייקלען זיך בײַ אים פון די אויגן. ער שפּאַרט זיך אָן אַפּן טיש. עס קומט צו איינע פון די אָנגעפאַרבטע מיידלעך צו זייער טישל).

מ י י ד ל: קאָן מען זיך לעבן אייך צוזעצן, מאַטראָסיקלאך? (פּיץ קוקט איר אָן מיט שפּאָט און קערט זיך אום מיטן רוקן צו איר).

פּ אָ ל: פאַר וואָס ניט, — זעץ זיך.

מ י י ד ל: און טראַקטירן וועסטו?

פּ אָ ל: כ'וועל טראַקטירן.

מ י י ד ל: איך האָב באַלד געזען, אַז דו ביסט אַ רעגעלער גאַי. אַ גוטער ברודער. (זי רוקט זיך צו נאָענט צו פּאָל'ן, גלעט אים, מאַכט אים צורעכט די האָר און דעם ברייטן שוואַרצן מאַטראָסן־שניפּס. זי רופט צו דעם קעלנער. דער קעלנער — אַ הויכער, דאַרער, פליכעוואַטער פאַרשוין — קומט צו. די מיידל באַשטעלט געטראַנקען) פאַרוואָס, טייערינקער, איז דיין פריינט אַזוי פאַרביטערט?

פּ אָ ל: דער טייוול ווייס אים... יונגע קאַפּריזן... ער בענקט נאָך די הימלישע מלאכים. (דער קעלנער ברענגט די באַשטעלונג און קריגט וואָס אים קומט. זיי נעמען זיך צום טרינקען. פּאָל זינגט אַ פריילעך מאַטראָסען לידל. די מיידל און נאָך איינינקע געסט העלפן אונטער. ביל און בלאַנדי, ביידע אויסגעפּוצטע אין נייע זומערדיקע געקעסטלטע מלבושים, קומען אַריין).

בלאַנדי: אַ געהויבענער פּלאַץ.

ביל: (קוקט זיך אַרום) אַ וואונדער איך זאָל דאָ קיינעם ניט קע-נען — אַלץ נייע פּנימער...

קוירלי דען: קייקל זיך אַריין, ביג ביל! דעמעט, וואָס שטייסטו ווי אַ גולם? (ביל און בלאַנדי גייען צו צו קוירלי דען'ס טישל, זעצן זיך) וואָס? האָסט נאָך מיך אַלץ ניט דערקענט? צי דו ווילסט שוין מער קיין מענטשן ניט דערקענען?... באַה! ביג ביל אַן אויסגעפּוצטער ווי אַ פּרינץ... געמוזט כאַפּן ערגעץ לייכטע קלינגערס!

ביל: העל, — קוירלי דען!... דיך קוים דערקענט. איך האָב שוין דיך לאַנג ניט אָנגעטראָפן. וואו, צו אַלדע שווארצע יאָר, ביסטו פאַרפאַלן געוואָרן?

קוירלי דען: געוועזן באַם ענגלישן קעניג אַף קעסט.

ביל: גאַש, ווידער געזעסן? ווי לאַנג?

קוירלי דען: וואַט די העל, — גאַנצע דריי יאָר.

ביל: פאַר וואָסערע מעשים טובים?

קוירלי דען: אודאי ניט פאַר צופיל זאָגן די פּסאַלמען פון דוד... געמאַכט אַ „דזשאַב" מיט נאָך צוויי יאַטן אין אַ פּאָסט אָפּיס... מען האָט אונדז געפּאַקט באַ דער אַרבעט... שלעכטע צייטן, ברודער, — די בולס זיינען בייז ווי די הינט. מען לאָזט ניט כאַפּן אַ לייכטן ביסן...

מעטי: אַ מצוה אַף דיר! — זיי ניט קיין גנב וועסטו ניט דאַרפן זיצן.

קוירלי דען: דו, מעטי, שווייג! איך רייד ניט צו דיר. נו, דערציייל, ביל, ווי קייקלט זיך באַ דיר עפּעס די צייט?

ביל: גאַנץ גוט. כ'האָב מיר שטענדיק מיינע דריי מאָלצייטן אַ טאָג. און „בוז" פעלט מיר אויך ניט אויס...

קוירלי דען: און ווער איז דער יאַט?

ביל: בלאַנדי הייסט ער. אַ וואוילער גאַי, אַ ראַדיקאַל. שלעפּט זיך מיט מיר... (קוירלי דען נעמט אַרויס פון אונטערן טיש אַ פלאַש שנאַפּס, גיסט אַלעמען אָן צו גלעזלאַך).

מעטי: איך וויל ניט קיין שנאַפּס. מיר גיב ביר.

(קוירלי דען גיסט איר אַן ביר).

קוירלי דען: נו, חברה, שווענקט דורך די העלזער! (אַלע טרינקען).

ביל: איך בין גוט הונגעריק.

בלאַנדי: איך אויך.

ביל: העי, ווייטער, קום נאָר אהער! (דער קעלנער קומט צו) ברענג „העם און עגס“ פאר אונדז ביידן. פיר פלאַש ביר און א פלאַש פון די אמת'ע פּייער. פאַרשטייסט?

(ער גיט אים אַ פינפערל, דער קעלנער גייט אַפּ).

קוירלי דען: באַהן צייטן געוואָרן! — ביג ביל וואַרפט זיך מיט פינפערלעך.

ביל: יעדער הונט האָט זיין טאָג.

קוירלי דען: דו ביסט מסתמא געוואָרן אַף דער עלטער א בוטלעגער?

ביל: איך בין נאָך אַלץ א טרעמפּ און ביז מיין טויט וועל איך פאַרבלייבן אַפן ראָאָד.

(ביל און בלאַנדי פאַררויכערן גוטע סיגאַרעטלעך. עס קומט אַן מעטי'ס ברודער, טאָמי. ער איז אַ ברייטבייניקער הויכער מאַן, אָרים אָבער גוט געקליידעט. זיינע גלידער קוקן אויס פאַרהאַרטעוועטע, אַזוי ווי פון אייזן געשמידעט, די הענט שוואַרצע. ער איז שוין עטוואָס איינגעהויקערט. עס זעט אויס, אַז ער איז פאַר דער צייט פאַרעלטערט געוואָרן. זיינע גרוילעכע האָר האָלט ער אין גוטער אָרדנונג, די אויגן — קלוגע מוטיקע, די שטימע אַ קרעפטיקע. טאָמי קוקט זיך אַרום. קאָנטיק, אַז אים געפעלט ניט די אומגעבונג. ער באַמערקט מעטי'ן, גייט צו צו איר טישל).

טאָמי: קום, מעטי, אַהיים — ניט געזונט פאַר דיר...

מעטי: שרעק זיך ניט, ברודער. איך בין גרויס גענוג צו נעמען אַף זיך אַליין קער.

קוירלי דען: זיי ניט בייז, טאָמי. עס איז ניט מיין שולד — זי האָט אַליין געוואָלט אהערצו גיין.

מעטי: זעץ דיך, טאָמי, די נאַכט איז נאָך גרויס. (טאָמי זעצט זיך צו).

קוירלי דען: (גיסט טאָמין אַן אַ גלעזל שנאַפּס) נאַ טרינק.

טאַמי: אַ דאַנק. איך טרינק ניט קיין בוז, — דער דאָקטער האָט עס מיר פאַרווערט.

קוירלי דען: טאַ האָב אַ ביר. (ער גיסט אים אַן אַ גלאָז ביר. טאָמי טרינקט. דער קעלנער ברענגט דאָס עסן און געטראַנקען. ביל און בלאַנדי נעמען זיך צו דער אכילה, די איבעריקע טרינקען).

מעטי: (צו בלאַנדין) זאָג מיר, דו בלאַנדער טייוול דו, צוליב וועלכען שוואַרץ יאָר שלעפּסטו זיך אַרום מיט וואַגאַבונדען? דו ביסט דאָך נאָך יונג, פאַרוואָס גייסטו ניט אַרבעטן?

בלאַנדי: איך וויים אַליין ניט פאַרוואָס.

ביל: דו, מיידל, מיינסט אַז עס איז אַ מאַכל זיך אַרויסצו-טרייבן די קישקעס אין אַ שאַפּ, ווען אין דרויסן שיינט די זון?

מעטי: אַלץ בעסער ווי בעטלען און שלאָפן אין שמוציקע קע-לערס, אָדער צו זיצן אין פּריזאָן.

קוירלי דען: אהא, דו פאַנגסט שוין אָן!...

מעטי: דו האָסט ניט ליב, דען, ווען מען זאָגט דיר דעם אמת. מיינסט איך וויים ניט, אַז דו קלייבסט זיך שוין ווידער צו גיין מאַכן אַ דזשאָב!... זע, מען וועט דיך ווידער פאַרפּאַקן.

קוירלי דען: און אַז יאָ, איז וואָס? — די מייסטע מענטשן גנב'ענען איינער באַם צווייטן...

ביל: (צו מעטין) איך וועל שווערן אַז דיינע באָסעס באַ וועמען דו אַרבעסט, זיינען נאָך גרעסערע קרוקס פון אונדז! וואָס דען, זיי גנב'ענען געזעצליך, און טאָמער כאַפּט מען זיי, קויפן זיי זיך אויס, אָבער אונדז, אַז מען כאַפּט פאַרשפּאַרט מען אין לאָך.

בלאַנדי: ריכטיק! די רייכע פּעמפּיקעס טוען נאַרנישט, פרעסן, זויפן, הולטאַיעווען און קלייבן נאָך אָן מיליאָנען, און אַ אונדזער ברו-דער ווערט פאַרפוילט. גאַש, אַ פּאַסקודנע וועלט!

מעטי: איז וואָס? דערפאַר וואָס די רייכע גנב'ענען און טוען נאַרנישט, דאַרפט איר זיי נאָכטאָן? — אַרבעט מאַכט ניט ביליקער דעם מענטשן... פוי, איר זייט אַ באַנדע פראַזן-שיסער, פויליאַקעס,

שיכורים!... (צו טאמין) וואָס שווייגסטו, טאָמי? זאָג זיי עפּעס, — דו ביסט דאָך אַן אויפגעקלערטער אַרבעטער.

טאָמי: נו, געווים איז מעטי גערעכט. אַלע מענטשן דאַרפן אַרבעטן. און אַז אַלע מענטשן וועלן אַרבעטן וועט אַרבעט ניט זיין אַ לאַסט, ניכער אַ נויטווענדיקייט. (ער שטרעקט אויס זיינע שוואַרצע, האַרטע הענט) איר זעט, אָט די הענט האָבן 30 יאָר קוילן געגראָבן. און איך בין שטאַלץ אַף דעם. מיינע קוילן האָבן געגעבן טרייב־קראַפט צו פאַבריקן. דורך מיינע קוילן זיינען באַנען און שיפן געלאָפן, הייזער זיינען באַהייצט געוואָרן, אַלץ דורך מיין שוויים און בלוט...

ביל: יאָ, דו האָסט דיינע כוחות אוועקגעגעבן און די רייכע האָבן פון דעם גענאָסן.

טאָמי: אָבער ניט אַלע מאָל וועט זיין אַזוי. עס קומט אָן אינגיכן אַ צייט, ווען דער וואָס אַרבעט וועט געניסן די גאַנצע פּרוכט פון זיין האָרעוואַניע. די רייכע טוען אַליין גאָרנישט, זיי לעבן פון דעם שוויים פון די אַרבעטער, און אַז מיר אַרבעטער וועלן אוועקלייגן אונדזערע געצייג און ניט וועלן מער אַרבעטן, וועט אַלץ בלייבן שטיין. אַלע רעדער, באַנען און שיפן וועלן בלייבן שטיין; דאָס גאַנצע לעבן וועט זיך אָפּשטעלן.

מעטי: ריכטיק, ברודער!

קוירלי דען: פאַר וואָס טוט איר עס ניט אַף צו נ'אמת?

טאָמי: נאָך ניט אַלע אַרבעטער זיינען געקומען צום שכל. אָבער די צייט קומט, די אַרבעטער אָרגאַניזירן זיך און זיי וועלן אַלץ באַהערשן.

ביל: געהערט שוין אַ סך אַזעלכע רעדעס, — „אָלד באָנק“.

בלאַנדי: איר מעגט לאַכן, אָבער איך האַלט מיט טאָמין. — באַ דעם אַרבעטער אין די הענט ליגט די גאַנצע מאַכט. נאָר ער ווייס עס ניט ווי אַזוי אויסצוניצן. ער וועט אָבער קומען אַמאָל צום שכל...

טאָמי: ער וועט קומען צום באַוואוסטזיין און גאָר שנעל... און דאַן, ווי און ווינד וועט זיין צו די אַלע בלוטזייגער!...

(באַ איינעם פון די טישלאַך הערט זיך אַ קריגערייַ איבער קאָרטן. עס

האַלט באַ אַ געשלעג. דער קעלנער, מיט מאַטערניש, שטילט זיי איין. איינער פון די געסט וואַרפט אַריין אין מוזיקאַלישן אַטאַמאַט אַ ניקל. עס פאַנגט אָן צו שפּילן אַ פּאָפּולער לידל:

יעס סער, שי איז מיי בייבי ;
נאָ סער, דאָנט סיי מייבי...

די מערסטע געסט כאַפּן אונטער און זינגען מיט. איוניקע פּאָרלאַך לאָזן זיך טאַנצן, באַוועגן משונעדיק זייערע קערפּערס. ווען די מוזיק ווערט שטיל זעצן זיך אַלע אויס ווידער באַ די טישלעך און פאַנגען אָן ווידער צו טרינקען און געמבלען. ביל באַשטעלט ווידער געטראַנקען און זינגט זיך פאַנאַנדער:

נישטאָ אַ לאַנד, וואָס איך האָב ניט געזען
שוין איבערגעקרייצט אַלע יאַמען פון דער מאַפּ;
באַ אַנקל סעמען אַף קעסט שוין אויך געווען,
און אויסגעכאַפּט באַם לעבן יעדן בעסטן קלאַפּ;

אַ באָם פון קינדווייז אָן, איך וואַנדער אַלץ אַרום,
מיט גלייכגילט צו מיין ליידן הונגער, נויט.
אָ, זאָלן פיינע מענטשן קוקן אַף מיר קרום —
אַ באָם אַ לוסטיקער כ׳וועל בלייבן ביזן טויט.

און טאַקע, צו וואָס זאָרגן היינט פאַרן מאָרגן?
צו וואָס האָרעווען — ווען ס׳ווילט זיך לעבן פריי?
כ׳וועל מאָרגן ווידער עפּעס באָרגן,
און אפשר וועט שוין אַלעס זיין פאַרביי...

ווען ביל ענדיקט זינגען אַפּלאָדירן די געסט שטאַרק. עס ווערט ווידער טומלדיק. דער קעלנער ברענגט די געטראַנקען. קוירלי דען און ביל נעמען זיך ווידער צום טרינקען).

טאָמי: נו, איך מוז שוין גיין אהיים שלאָפן, — עס ווערט שפּעט.

מעטי: איך גיי שוין אויך. גוטע נאַכט...

(ברודער און שוועסטער גייען אַפּ. עס קומט אָן טאָני דער גרידלער

(מיט זיין פרוי דאַנאַרא. טאָני איז אַ בייכלדיקער מענטשל מיט אַ צעקנייטשט פנים. זיינע דינע, לאַנגע, גרויע האָר דערגרייכן אים די אַקסלען. אָנגעטאָן איז ער אין גלחישע קליידער. פון איין זייט הענגט בײַ אים אַף אַ רימען אַ היפש פירקאַנטיק פעקל, פון דער אַנדער זייט — אַן אַקאָרדיאָן. דאַנאַראַ איז אינגער פון איר מאַן. זי איז דאַר, גרוי און אַן ציינער. זי איז אַביסל צעדולט. עס קוקט אויס, אַז איר גייט גאָר ניט אָן וואָס אַרום איר טוט זיך. זי זינגט און רעדט צו זיך אַליין און שמייכלט צו יעדן איינעם. אויסגעפוצט איז זי אין אַן אַמעריקאַנער טונקל־ברוינער סטודענטן יוניפאָרם, מיט אַ פירקאַנטיק העט פון וועלכן עס הענגט אַראָפ אַ קוטאַס. אין איר האַנט האַלט זי אַ פייקעלע. אַלע פאַנגען אָן צו שרייען: קוקט נאָר ווער איז דאָ! טאָני דער גרידלער און זיין פרוי! טאָניני! דאנארא!... טאני!... טאָני בלייבט שטיין אין מיטן צימער, טוט אויס זיין פעקל פון זיך, באַקוקט אַלעמען פריינדלעך. זיין פרוי, דאַנאַראַ, שטייט לעבן אים און זינגט פאַר זיך אַף איר קוויטשיקער, דינער שטימעלע).

קוירלי דען: ביל, דו קענסט זיי? — דאָס איז טאָני דער גרידלער און זיין פרוי. ער איז, זאָגט מען, אמאָל געווען אַן אָפּערא זינגער און זי איז געווען אַ טענצערין.

בלאָנדי: (מיט נייגער) רוף זיי צו צו אונדזער טיש.

קוירלי דען: טאָני, טאָניני! קום נאָר אַהער. (טאָני קומט צו, זעצט זיך) דאָס איז דזשיאָוואַני טאניני, דער באַרימטער אָפּעראַ זינגער... (ער גיסט אים אַ גלעזל שנאַפּס) וואַש דורך דיין פיסקאַטש, וועסטו קענען בעסער זינגען. (טאָני טרינקט).

טאָני: יאָ, מיאַ סינאָראַס, דזשיאָוואַני טאָניני איז אמאָל געווען אַ באַרימטער אָפּעראַ זינגער. ער האָט געזונגען אין לאַ סקאַלאַ אָפּע־ראַ, געזונגען אין מעטראָפּאָליטאַן, אין טשיטאַ מילאַנא. רייכע לעדים פלעגן אים מיט בלומען באַווארפן. אָבער דאָס איז, מיאָ סינאָראַס, אַלץ אמאָל געווען. יעצט איז דאָ אַ טאָני דער גרידלער. נו, דיאַבאָלאָ, מאַך איך אַ שנעפּסל און פייף אַף טוטע לע מאָנדע.

ביל: גערעכט, פייף אַף אַלעמען. מען קאָן די וועלט ניט אי־בערמאַכן. אַזוי איז דאָס געווען און אַזוי וועט עס אַלעמאָל זיין. די קומען און די גייען. נו מאַך, טאָני, נאָך אַ שנעפּסל!

(ביז ביל גיסט אָן אַ גלעזל שנאַפּס, טאָני טרינקט).

באַנדי: זינג עפּעס פון אַן אָפּערע, טאָני!
קוירלי דען: זינג עפּעס, טאָני, פון ריגאָלעטאָ.

(טאָני לאָזט זיך ניט לאַנג בעטן, גייט אין מיטן צימער, מאַכט זיך גרייט צו זינגען. עס הערן זיך שטימען: זינג עפּעס, טאָני! זינג פון אַן אָפּערע! טאָני הוסט זיך אויס, קריגט זיין אַמאָליקע שטייפקייט, פאַנגט אָן צו זינגען פון ריגאָלעטאָ און אַקאָמפּאַנירט זיך אַליין מיט זיין אַקאָרדיאָן. אַלע ווערן שטיל. זיין פרוי העלפט אים אַרויס און פּייקלט צו צום טאַקט. טאָני זינגט:

La donna è mobile qual piuma al vento,
Muta d'accento edi pen siero, etc.

באַ די אויבערשטע טענער פאַרקייכט ער זיך און ענדיקט ניט. דער עולם איז אַנטוישט, פילע לאַכן, טאָני איז נידערגעשלאָגן. זיין פרוי אָבער הערט ניט אויף צו זינגען, גייט אַרום אַלע טישלעך, שטרעקט אויס איר פּייקעלע, מען וואַרפט קליינגעלט).

באַנדי: (גייט צו צו טאָנין, דערמוטיקט אים, גיט אים אַ פּאַטש אין פּלייצע) זייער גוט געזונגען, טאָניני! בראַוואָ! (ער פירט אים צו זיין טיש, גיסט אים אָן אַ שנאַפּס) נאַ, טרינק, טאָני! (טאָני טרינקט, בארואיקט זיך).

קוירלי דען: ווי גייט עס דיר, טאָני, אין אַלגעמיין? מען וואַרפט נאָך אַלץ „קאָפּערס" אין די הויפן?

טאָני: מען מאַכט. ווי אַ מאָל.

קוירלי דען: סעי, טאָני, איך בין איצט אָן אַ דזשאָב, — לערן מיך אויס די גרידלער ביזנעס.

ביל: זע היט זיך, טאָני, ער קאָן נאָך ווערן דיינער אַ קאָנקורענט.

טאָני: די וועלט איז גרויס, — ס'איז זיין גענוג פאַר אַלעמען.

קוירלי דען: דאַרף מען צו דעם האָבן אַ גוטע שטימע?

טאָני: פאַרקערט, וואָס ערגער דו זינגסט, אַלץ בעסער פאַר די ביזנעס.

קוירלי דען: נו זאָג וואָס דאַרף איך טאָן.

טאָני: קומסט אָן אין אַ שטעטל, זוך אויף דעם אָרעמען

געגנט. די אַרבעטער האָבן אַלע מאָל מער רחמנות אַף אַן אונגדזועריקן. קוק זיך פריער אַרום, צי עס איז ניטאָ אַ „קאַפ" אין דער נאָענט. גיי אַריין אין הויף, שפיל די ראָלע פון אַ קראַנקן; ווי אַ קריפל, — נאָך בעסער. זינג אַן אומעטיק לידל, אָבער זינג פאַלש. מאַך זיך, אַז דו קאָנסט דעם אָטעם ניט כאַפּן. גיט מען ניט בײַ דעם ערשטן „סאָנג", זינג אַ צווייטן, אַ דריטן — וועט מען דיר שוין מוזן געבן, כּדי דיך אַרויסצופּאַטערן פון הויף.

קוירלי דען: דאָס איז ניט שווער זיך אויסצולערנען. און וויפל, טאָני, מאַכסטו אַ טאָג?

טאָני: איך בין גוט יעדן טאָג פאַר צוויי טאָלער. אין די אָוונטן גיי איך איבער די קאַפעס. דיאַבאָלאָ, איך מאַך מיר אַ פיין לעבן.

(זיי טרינקען אַלע ווידער. עס קומט אַריין אומבאַמערקט אַן אָפּגעריסע־נער לאַנגער נעגער און פאַנגט אָן צו זינגען און דזשיגן. ער באַוועגט זיך אַזוי פלינק, אַז זיינע פיס באַרירן קוים די פאָדלאָגע. ווען ער ענדיקט, גייט ער אַרום בעטן נדבות, אָבער זייער ווייניק גיבן אים עפּעס, אַנדערע שפּאָטן איבער אים).

בלאַנדי: (אַף צו להכעיס רופט דעם נעגער צו זיך) סיי, בלעקי, קום כאַפּ אַ ביים מיט אונדז! (דער נעגער גייט צו, מיינט אַז מען שפּאַסט פון אים. בלאַנדי גיסט אים אַ שנאַפּס) נאַ, בלעקי, מאַך אַ שנעפּסל און ביים צו! (דער נעגער זעצט זיך צו, טרינקט האַסטיק און עסט אַף אַלע באַקן).

קעלנער: (קומט צו אַן אומצופרידענער) קיין שוואַרצע דער־לויבן מיר ניט דאָ. מוזט גיין פון דאַנען, נעגער.

בלאַנדי: הער אים ווי די קאַץ, בלעקי! — זיץ און עס. אַלע מענטשן זיינען גלייך. ניטאָ קיין אונטערשייד. דער איז ווייס, דער איז שוואַרץ און דער איז געל. איז מען אַ פאַסקודניאַק, בלייבט מען אַ פאַסקודניאַק וואָס פאַר אַ קאָליר מען טראָגט אַף זיך.

קעלנער: וואָס, ביסט בלינד? זעסט ניט דעם אויפשריפט — „נעגערס ווערן דאָ ניט סערווירט" — ער מוז פאַרלאָזן שוין דעם דעם פּלאַץ.

בלאַנדי: הו ד׳העל ביסטו?
קעלנער: איך וועל דיר באַלד ווייזן ווער איך בין. (ער גייט אַפּ).
קוירלי דען: דו, נעגער, טראָג זיך בעסער אַפּ! — זיי וועלן דיך דאָ באַלד ווי אַ הערינג צערייסן.
בלאַנדי: (באַפּעלנד) זיץ!... זאָלן זיי דיך נאָר אָנרירן, וועל איך זיי די קעפּ צעשפּאַלטן... אַלע מענטשן האָבן גלייכע רעכט!

(דער קעלנער קומט מיטן „באָס". דער באָס איז אַ פּעטער, קיילעכדיקער, גרויס־בייכיקער, מיט אַ רויטן אָנגעשוואָלענעם פּנים. ביידע נעמען שלעפּן דעם נעגער. בלאַנדי שטעלט זיך אַנטקעגן, ביל העלפט אים אַרויס. עס ווערט אַ געראַנגל, פּויסטן הויבן זיך, בענקלעך פליען, פלאַשן ברעכן זיך איבער קעפּ. עס ווערט אַ קוויטשעריי, די געסט לויפן צום טיר. דאָס ליכט לעשט זיך אויס. דער געשלעג גייט נאָך אָן... אַביסל שפּעטער ווערט שטיל. עס הערט זיך בלויז ווי עטלעכע מענטשן קרעכצן. אַ פייפעריי. עס קומען אָן צוויי פּאָליציאַנטן מיט „סוירטש" ליכט. זיי געפינען דעם באָס און דעם קעלנער צעבלוטיקטע ליגן אויף דער פּאָדלאָגע).

1טער פּאָליסמאַן: דעמעט, שוין ווידער אַ געשלעגן!
2טער פּאָליסמאַן: עס גייט ניט אַריבער אַ וואָך צייט, אַז מען זאָל זיך דאָ אין דעם „דזשאָינט" ניט צעממיתן!...

פאָרהאַנג

1926

נעלי

אַנטיילנעמער:

1 נעלי
2 ביל
3 בלאַנדי

נעלי איז אַ מיידל אין די שפּעטע צוואַנציקער יאָרן. זי איז פון מיטעלן וואוקס. איר קאָפּ איז באַדעקט מיט אַ קופּע רויטע געגרייזלטע, געקירצטע האָר. איר חנ'עוודיק פּנים מיט די פולע רויטע באַקן, ווי אויך אַלע אַנט־בלויזטע טיילן פון איר קערפּער זיינען שטאַרק אָפּגעברענט פון דער זון. אירע רונדע אויסגעטאָקטע ציין שיינען אַרויס ווי אַ שניירל פּערל. די גרויסע שאַרפע טונקל־בלויע אויגן זיינען באַוואַקסן מיט העל־ברוינע ברעמען. איר שטימע איז אַ קרעפטיקע. אָנגעטאָן איז זי אין אַ רויטלעך צעבראָכטעטער בלוזקע; די אַרבל זיינען פאַרקאַטשעט אַף אירע פעסטע אָרעמס. איר גרין־קורץ קליידל איז פאַרלאַטעט מיט פאַרשידנפאַרביקע שטיקלעך מאַטעריע ווי די ציגיינער טראָגן. אַף אירע רונדע, געפּאַקטע, נאַקעטע פיס טראָגט זי אַלטע סאַנדאַלן

עס איז אַ וואַרעמער פאַרנאַכט ענדע זומער. די זון האַלט באַם אונטערגיין.

די האַנדלונג קומט פאָר אין אַ וועלדל אין דער „וועסט“. רעכטס געפינט זיך אַן אַלטע הילצערנע הייזל. עס זעט זיך אַ טיר, וואָס איז שטענדיק צוגעמאַכט און צוויי קליינע פענצטערלעך. אַרום הויז — אַ פּירקאָנטיק טישל, אַן אַלטע באַנק, אַ פּאָר בענקלעך, אַ הערינג־פעסל, עטלעכע בלעכענע עמער, אַביסל פּאַרם־געצייג. אַף אַ שטריק, וואָס איז פאַרטשעפּעט פון הייזל צו אַ בוים, טריקנט זיך אַביסל וועש. הינדלעך דרייען זיך אַרום און זוכן צום פּיקן. אַ קאַץ ליגט אויסגעצויגן באַם שוועל פון טיר און דרעמלט. פויגלען צווויטשערן. פון צייט צו צייט פאַלן בלעטלעך פון די ביימער. נעלי שטייט באַ אַ באַלעיע פול מיט צעוויקטע וועש. זי זייפט און רייבט די וועש שטיקל נאָך שטיקל אַף אַ וואַש־ברעטל, און זינגט:

איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסן,
ווי מיר זיינען געזעסן
לעבן טייכל יענעם אָפּדערנאַכט.
ער האָט מיך געביסן,

מיינע גלידער שיר צעריסן
איך האָב פון פרייד געוויינט און געלאַכט —
טראַלאַ-לאַ-לאַ,
טראַלאַ-לאַ-לאַ...

ער האָט מיר געשוואָרן,
אַז זייט ער איז געבאָרן
האָט ער נאָך אַזאַ שיינהייט ניט געזען.
ער וועט מיר רינגען קויפן,
אין פייער פאַר מיר לויפן
ביזן טויט זיך מיט מיר גוט באַגיין.
טראַלאַ-לאַ-לאַ,
טראַלאַ-לאַ-לאַ...

אַ שטוב וועט ער מיר בויען,
פינף צימערן ווי די פּאַקאַיען
מיט זיינע הענט אַליין וועט ער עס טאָן.
אַ גאָרטן מיר פלאַנצן,
מיט בלומען און מאַראַנצן
אַ גאַטעניו, ווי וואויל וועט אונדז זיין דאָן.
טראַלאַ-לאַ-לאַ
טראַלאַ-לאַ-לאַ...

זי גייט אַפּ זינגענדיק אין איר הייזל.

עס קומען אַן ביג ביל און קיד בלאַנדי. ביג ביל קוקט אויס שוואַרץ און באַוואַקסן. ער טראָגט אַ געלע זיידענע צעריסענע אויבערהעמד אַן אַ קאַלנער, אַ שמוציק היטל, אַ גרויען פאַרלאַטעטן ברייטן רעקל, אַ וואַרימען לאַנגן מאַכיק־גרינעם צעלעכערטן מאַנטל. קורצע אַפּגעקראַכענע געלע הויזן מיט לאַטעס אַף די קני. זיינע שיך זיינען אומגעלומפּערט גרויס און דורכגעלעכערט. די קעשענעס און דער בוזים איז אָנגעשטאָפּט מיט פּעקלעך.

בלאַנדי קוקט אויס מונטער און לעבעדיק. ער איז זייער שטאַרק פאַרברענט פון דער זון. ער איז אָפּגעראַזירט, די וואַנצן אונטערגעהאַקט. פון זיין רואיקן פּנים שטראַלט אַפּט אַרויס אַ גוטמוטיקער ליבלעכער שמייכל. אָנגעטאָן איז ער אין אַ פלאַנעל־בלויען העמדל, שוואַרצן פאַרלאַטעטן רעקל, אויסגע־טראָגענע זומערדיקע געקעסטלטע הויזן פון אַן אומבאַשטימטן קאָליר, געלע

אָפּגעריבענע שיך. אין די קעשענעס — פּעקלעך. ביל און בלאַנדי בלייבן שטיין שטיל און הערן זיך צו צום געזאַנג. ביל כאַפּט אַ קוק אין פענצטערל, זאָגט שטיל צו בלאַנדין — אַ רויטע מויד, אַ פּיטש! — ער קלאַפּט אָן פּאַרזיכטיק אין טיר.

נעלי: ווער איז דאָרט?

ביל: (מיט אַ געמאַכט רחמנות קול) מידע און הונגעריקע דורכגייער, מעדעם. קאָנסט, אפשר, ארויסהעלפן אַ פעלער?

נעלי: (עפנט אויף די טיר, מאַכט צורעכט אירע רויטע צעשויבערטע האָר, קוקט דרינגלעך און שטרענג) „האָבאָס״?

ביל: יעס, מיסעס, האָבאָס... קאָנען מיר דאָ זיך אָפּרוען אַביסל? אָדער ערגעץ וואו אָראָפּלאָזן אַן אויער?

נעלי: אַז איר וועט זיך אויפפירן גוט — קאָנט איר דאָ איבערנעכטיקן. איך זאָג קיין מאָל ניט אָפּ וואַנדער־יונגען.

ביל: (קוקט זי גוט אָן) זאָג מיר, מיסעס, ביסטו דאָס ניט רעד נעלי?

נעלי: יאָ, איך בין רעד נעלי.

ביל: אַ גאַש!... אַזוי?... דו ביסט דאָס רעד נעלי!... אהאַ, אַלע אונדזערע קענען דיך. זיי ליבן דיך, — דו ביסט אַזוי גוט צו אונדזערע.

נעלי: און ווער ביסטו?

ביל: איך בין ביג ביל פון אַלאַבאמאַ.

נעלי: געהערט פון דיר... דאָס ביסטו זעקס מאָנאַטן געזעסן פאַר צורעכט מאַכן אַ קאָנדוקטאָר?

ביל: יאָ, דאָס האָב איך אין מאַיאַמי צעבוצקעט אַ קאָנדוקטאָר — אַ פּאַסקודנע זשאַבע...

נעלי: (קוקט אָן בלאַנדי׳ן מיט אינטערעס) און ווער איז דער שיינער חברה־מאַן?

ביל: דאָס איז ווילי באַבסאָן. מיר רופן אים קיד בלאַנדי... אַ וואוילער יאַט, אַ געבולבעטער, אַ גאַנצער פילאָזאָף, אַ וואַבלי.

נעלי: אַ וואַבלי? — איך האָב ליב די וואַבלים... איך לייען גערן זייערע ביכלעך.

ביל: (צו בלאַנדי׳ן) דעמעט, האָב איך דיר ניט געזאָגט, אַז דאָ ערגעץ דאַרפן מיר אָנטרעפן די רעד נעלי?!...

נעלי: נו, חברה, מאַכט זיך היימיש!... וואָסער וועט איר געפינען הינטערן הויז און אין פעסל... איר זייט דאָך מסתמא הונגעריקע? — באַלד וועט מיין זיידע קומען פון דער ארבעט, וועלן מיר אַלע עסן צוזאַמען. איך האָב חזיר-פלייש און קאַפע, דער זיידע וועט ברענגען קייקס...

ביל: מיר האָבן אויך אַ סך שפּייז, — די הייזער דאָ אַרום זיינען גוטע. (ער שלעפּט אַרויס עטלעכע פּעקלעך פון בוזים און פון די קעשענעס און לייגט עס אויס אַפן טיש).

נעלי: (צו בלאַנדי'ן) דו, שיינער יונגאַטש, גיי אַט דאָ רעכטס מיט דער סטעזשקע און ברענג אַביסל היי. שרעק דיך ניט, נעם וויפל דו ווילסט. אַלץ וואָס דו זעסט האָבן מיר אין אַרענדע.

בלאַנדי: פאַרוואָס איז דאָס ניט באַארבעט?

נעלי: דער זיידע מיינער, ער הייסט פּאַפּאַ יאָהאַנוס, איז זייער אַלט. ער קאָן שוין מער די ערד ניט אַקערן — גייט ער ארבעטן בא יענעם אַף די גערטנער.

בלאַנדי: אַ שאָדן — גוטע לאַנד ווערט ניט אויסגענוצט.

(נעלי גייט אַפּ צו איר הויזל, בלאַנדי טוט אויס זיין שוואַרץ רעקל, ביל טוט אויס זיין וואַרעם מאַנטל און הוטל. זיי קוקן זיך ביידע איבער).

ביל: (שטורכעט בלאַנדי'ן אין זייט, רעדט פאַרזיכטיק) זי איז אַ בליענדע קאַץ. זע נאַר, קיד, ווער ניט פאַרפּיקלט... (בלאַנדי שמייכלט) נו, מען דאַרף זיך אָפּראַזירן איידער עס ווערט פינצטער. (ער פאַנגט אָן צו זוכן אין די קעשענעס) דעמעט, וואו זיינען דאָס מיינע רייזערס?

בלאַנדי: איך האָב זיי דיר אוועקגעגעבן.

ביל: (זוכט ווידער, קאָן ניט געפינען) געמוזט פאַרלירן אַפן שליאָך. העל, איך וועל שוין ווידער זיך דאַרפן באַנוצן מיט אַ שטיקל גלאָז... צוויי גוטע רייזערס געווען.

בלאַנדי: איך גיי נאָך די היי.

(ער גייט אַפּ רעכטס. ביל שלעפּט אַרויס פון זיינע שמאַטעס אַ צעבראָכן שפּיגעלע, שטעלט עס אַף אַ צווייגל פון אַ בוים. ער דערטאַפּט פון הינטער אַרום הייזל אַ שטיקל גלאָז און אַ שטיין. ער שאַרפט דאָס גלאָז אָן שטיין און פייפט אויס אַ האַבאַ לידל. ער הייבט אויף אַ בלעכענע פּושקעלע, וועלכע וואַלגערט זיך אַרום הויז, שלעפּט אַרויס פון אַ קעשענע אַ שטיקל זייף, מאַכט מולינעס מיט אַ שטעקל, שמירט זיך אויס דעם פּנים און ראַזירט זיך מיט דעם שטיקל גלאָז. אין הייזל הערט זיך ווי נעלי קלאַפּט מיט די טעפּ־

לעך, ווי עס סמאַליעט זיך דאָס חזיר־פליַיש און ווי נעלי זינגט... בלאַנדי קומט אַן אומבאַמערקט מיט אַ גרויסן בינטל היי).

בלאַנדי: סיי, ביל, דענקסט עס וועט זיין גענוג היי פאַר אונדז ביידן?

ביל: (גיט זיך אַ כאַפּ פאַרן צעבלוטיקטן באַק) גאָדעמעט! מיטן קאָפּ אין דר'ערד, דו זשאַבע!... איבער דיר שנייַד איך זיך אַלעמאָל איין. (ער ווישט זיך דאָס בלוט פון זיין פּנים מיט זיין רעקל) אין דר'ערד מיטן קאָפּ, דו הינטעשער זון דו!... אַ צווייטן מאָל פאַר אַזאַ זאַך וועל איך דיר מאַכן אַ בלויע אויג...

בלאַנדי: הער זיך אויף צו שילטן, דו אַלטער תרח! — אַז דו ביסט „באָגהויז" לאָזסטו אויס דעם כעס צו מיר. פאַרוואָס שנייַד איך זיך ניט איין?

ביל: שוויַיג בעסער, גנלע זשאַבע, אַניט וועל איך דיר געבן אַ רוק אין דיין „קיססער"!

(נעלי באַוויַיזט זיך באַם טיר, קוקט זיי שטרענג אָן. זיי ווערן ביידע שטיל. נעלי גייט אָפּ. בלאַנדי קוקט זיך אַרום).

בלאַנדי: זע נאָר, ביל, ווי שיין די נאַטור איז דאָ? (ער זעצט זיך אַנידער, באַמערקט זיין שוואַרצן רעקל, נעמט ער עס באַטראַכטן און געפינט אַ היפּשע לאָך) ביל, האָסט ערגעץ נאָדל־פאָדים? (ביל שלעפּט אַרויס פון בוזים אַ קייַלכעלע מיט וויַיסע פאָדים, אין קייַלכעלע שטעקט אַ גרויסע נאָדל, ער וואַרפט עס צו בלאַנדי'ן) קיין שוואַרצע פאָדים האָסטו ניט?

ביל: כ'האָב ניט! — דעמעט, וועסט זיך באַגיין מיט וויַיסע אויך.

(נעלי לויפט אַריין מיט שוואַרצע פאָדים).

נעלי: (צו בלאַנדי'ן) גיב נאָר אַהער, דו בלאַנדער טייוול, דיין רעקל! (זי שלעפּט אַרויס דאָס רעקל פון בלאַנדיס הענט, זעצט זיך אויף אַ צעבראָכן בענקל, פאַרקאַטשעט אַ פוס איבער אַ פוס, לאַטעט און זינגט זיך פאַנאַנדער: „איך וועל קיינמאָל פאַרגעסן, א. אז. וו." ביידע מענער הערן זיך צו מיט פרייד און קוקן אויף איר מיט לוסט. ביל ענדיקט זיך ראַזירן, ווישט זיך זיין פּנים מיט אַ פּאָלע פון זיין רעקל. נעלי האָט אָפּ מיט אַמאָל איר זינגען, קוקט אָן בלאַנדי'ן ממזריש).

נעלי: אַ שאַנדע! אַזאַ שיינער יונגאַטש און אַ טרעמפּ גאָר!

בלאנדי: ביל האָט מיר דערציילט, אז דו ביסט מיט א צייט צוריק אויך געווען א טרעמפּ.

נעלי: אמת, געווען... אָבער ניט מער. איך בין איצט א ווע-שערין, וואָס וועש פאַר די רייכע דאַמען פון דערבייאיקן שטעטל.

ביל: גאָש, א שווערע אַרבעטערן גאָר!

נעלי: שענער ווי צו גיין בעטלען... נישקשה, יעדער מענטש איז ניט קראַנק צו טאָן עפּעס א נוצליכע אַרבעט!

ביל: דעמעט, איך זע שוין! — דו האָסט זיך געמוזט אָנשטאָפּן מיט די רויטע ביכלעך... זאָג איך דיר, אז דאָס איז אַלעס „באָנק". עס איז ניטאָ קיין זין אין דער אַרבעט... איך וועל בעסער אַרום-וואַנדערן פון איין עק וועלט צום צווייטן ביז צום סוף פון מיין לעבן...

נעלי: (פאַרטראַכט זיך, ווערט ערנסט און אָנגעשטרענגט) סיי, ביל, דו ביסט דאָך שוין אויסגעווען די גאַנצע וועלט. — האָסטו אַמאָל אָנגעטראָפן א סיילאָר מיטן נאָמען העל-פייער-דזשעק? א הויכער אזאַ, א דאַרער?

ביל: (קוקט איר אָן פאַרוואונדערט) גאָש, בעטשער לייף, גע-טראָפן!... עטלעכע מאָל מיט אים אַף איין אָקסנשיף געפאָרן.

נעלי: (שטאַרק פאַראינטערעסירט) און ווען האָסטו אים געזען צום לעצטן מאָל?

ביל: מיט א יאָר פיר צוריק.

נעלי: אַוואו?

ביל: אין לאָנדאָן.

נעלי: און מער האָסטו פון אים ניט געהערט?

ביל: (באַמערקט נעלי׳ס נערוועזיטעט, שטאַמלט) עפּעס יאָ גע-הערט און ניט געהערט...

נעלי: (האַסטיק) דו ביג ביל, שרעק זיך ניט. מעגסט מיר זאָגן דעם אמת!... מיין האַרץ זאָגט מיר, אז ער איז שוין לאַנג אַף יענער וועלט... (א ווײַלע שווייגן זיי ביידע).

ביל: (קוקט איר אָן שטאַר) וועל, — אויב דו ווילסט וויסן, וועל איך דיר זאָגן. ער איז שוין טויט איבער צוויי יאָר.

נעלי: דערצייל, ביל, ווי אזוי איז עס געשען?

ביל: איך בין דערביי אַליין ניט געווען, נאָר פון טרעמפּס האָב

איך געהערט, אַז דזשעק האָט זיך דערטרונקען... עס איז אַזוי געווען. ער האָט געאַרבעט אויף אַ שיף. געווען אַ פינצטערע נאַכט. ס'האָט שטאַרק גערעגנט. דזשעק איז געווען דאַן שיכור. ער איז אַרויף אויף דער „דעק", האָט זיך אויסגעגליטשט און איז אַריינגעפאַלן אין ים. אַ סיילאָר האָט עס באַמערקט, געמאָלדן דעם קאַפּיטאַן, אָבער מען האָט גאָרנישט געטאָן אום אים צו רעטן...

בלאַנדי: צום טייוול! אַ סך אַרט זיי פאַר אַן אונדזעריקן.

(פּיינליכע פּאַוזע).

נעלי: (מיט אַ פאַרשטיקט געוויין) מיין טייערער דזשעק! אומגליקלאַכער דזשעק!... מיין בעסטער פריינט געווען. פינף יאָר — יאָר איין יאָר אויס פלעגט ער צו מיר יעדן זומער קומען, אָפּזיין אַ 10-12 וואָכן, דאַן פלעגט אים אָנכאַפּן די וואַנדערלוסט און ער פלעגט אַוועק צום ים. אַז ער איז מיט צוויי יאָר צוריק ניט געקומען האָב איך באַלד פאַרשטאַנען, אַז עפּעס איז מיט אים געשען...

ביל: אַ וואוילער גאַי געווען העל-פייער-דזשעק!... גאַש, אַ גוטער ברודער געווען... אָהאָ! העל האָט געקראָגן דער יעניקער, ווער עס האָט זיך מיט אים פאַרטשעפּעט. ביז בלוט פלעגט ער זיך שלאָגן, מיט אַ רייזער פלעגט ער קאַטעווען רעכטס און לינקס... מען האָט פאַר אים מורא געהאַט!...

נעלי: מיינע בעסטע יאָרן מיט אים פאַרבראַכט. אַ גאַנצן ווינטער פלעג איך אויף אים וואַרטן. — פאַרלאָרן מיין בעסטן פריינט...

(זי פאַנגט אָן צו זינגען היסטעריש:

איך וועל קיינמאָל ניט פאַרגעסן,
ווי מיר זיינען געזעסן...

ווערט קאַנוואַולסיוו, וויינט זיך פאַנאַנדער און גייט אָפּ צו זיך אין הייזל. ביל און בלאַנדי בלייבן זיצן פאַרטרויערטע).

ביל: ניט באַשערט צו האָבן אַ „גוד טאַים"!

(עס הערט זיך נעלים געוויין. בלעטער פאַלן, נאַכטפייגלען זינגען טרויעריק. דער פאָרהאַנג פאַלט לאַנגזאַם).

1926

ניי לעבן

אַנטיילנעמער:

1 בלאַנדי 3 נעלי
2 ביל 4 פּאַפּא יאָהאַנוס
5 טאָני

איין שטונדע שפּעטער. עס איז שוין טונקל. אַ פולע לבנה באַווייזט זיך און באַגיסט די גאַנצע פּאַנאָראַמע מיט אַ מאַטאַוון ליכט. דאָס הייזל איז באַלויכטן מיט אַ קעראָסין לאָמפּ. ביל און בלאַנדי מאַכן אַ קעמפּ־פייער.

בלאַנדי: די האַלץ איז נאַס.

ביל: נישקשה, איך וועל עס מאַכן צו ברענען. (זיי רייסן שטיקלעך קאָרע, וואַרפן צו צווייגלעך, בלאָזן אונטער ביז עס ברענט זיך פאַנאַנדער. דאָס פייער קנאַקט, שיט מיט פונקען און ווערט אַלץ גרעסער. דאָס הייזל און אַלץ אַרום ווערט ביסלעכוויז פון פייער אַלץ מער באַלויכטן. נעלי, אַ פאַרטרויערטע, מאַכט פאַרטיק די וועטשערע. זי דעקט איבער דאָס טישל מיט אַ רויטן טישטעך, ברענגט פון הויז געפּרעגלטע חזיר־פלייש אויף אַ גרויסער פּאַן, אויך קאַפע. זי לייגט צו אויך ביל׳ס עסנוואַרג).

ביל: דזשי וויז, וויפל גוטע זאַכן!

בלאַנדי: אַ גרויסאַרטיקער מאָלצייט!

ביל: דעמעט, גאָר פאַרגעסן. — איך האָב דאָך ערגעץ פּיקלס. (ער זוכט אין די קעשענעס, געפינט אַ היפּש פּעקל, בינדט עס פאַנאַנדער און לייגט אויס אַ האַלבן טוצן גרויסע זויערע אוגערקעס, שעמקט זיי) אָ, וואַ, ווי זיי שמעקן דאָס! טעם גן־עדן... אויסגעבעטלט בא אַ קוכער פון אַ רייכן „דאָמפּ“.

בלאַנדי: דיינע פּיקלס, ביל, האָבן מיר מיין אַפּעטיט צערייצט. (עס דערהערט זיך אַ גערויש).

ביל: (דערשראָקן) אימיצער קומט!... גאַדעמעט, אפשר גאָר אַ שפּיק אָדער אַ בול?

נעלי: איר האָט זיך דאָ ניט וואָס צו שרעקן.

בלאַנדי: (קוקט אָנגעשטרענגט) עפּעס אַן אַלטער „בלענקעט סטיף“ גייט זיך לאַנגזאַם.

נעלי: דאָס קומט מיין זיידע, פּאַפּאַ יאָהאַנוס. דאָס קומט ער ערשט פון דער אַרבעט.

(פּאַפּאַ יאָהאַנוס קומט אַן. ער איז אַן איינגעהויקערטער, גוטמוטיקער שניי־וויסער אַלטיטשקער. ער איז אָנגעטאָן וואַרים, טראָגט אַ פּעקל אונטערן אָרים און אַ הראַבלע אַפן אַקסל).

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: (רעדט מיט אַ דייטשן אַקצענט) אַ גוטן אָבענד אַף אייך, קינדער!

אַלע: אַ גוט נ׳אָוונט, פּאַפּאַ יאָהאַנוס.

נעלי: וואָס אַזוי שפּעט, פּאַפּאַ?

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: איינגעקויפט אין שטעטל אַלץ וואָס דו האָסט געבעטן. (ער גיט איר דעם פּעקל).

נעלי: קום צום טיש שנעל, פּאַפּאַ. — מיר וואַרטן שוין לאַנג אַף דיר. (יאָהאַנוס גייט אַפּ הינטערן הויז). נו, חברה, נעמט זיך צום עסן!

(זיי זעצן זיך אַלע אויס אַפן גראָז און עסן מיט אַפּעטיט. יאָהאַנוס קומט אויך צו און זעצט זיך עסן).

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: דו הערסט, נעלי, ניט אַדרעש, אַז איך בין אַ גליקלעכער מענש... עס גייט ניט דורך אַ וואָך צייט, אַז איך זאָל עפּעס ניט געפינען.

נעלי: וואָס, פּאַפּאַ, האָסטו שוין ווידער געפונען?

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: גייענדיק היינט אַפן הויפּט-שליאַך, דערזע איך אַ קליין פּעקעלע. איך הויב עס אויף, וויקל פּאַנאַנדער — צוויי רייזערס.

ביל: באַווייז, פּאַפּאַ, אפשר איז דאָס גאָר מיינע?

(יאָהאַנוס שלעפּט אַרויס אַ קליין פּעקעלע, גיט עס בילן. ביל וויקלט עס פּאַנאַנדער, נעמט אַרויס די רייזערס, באַקוקט עס) זע נאָר, בלאַנדי, טאַקע אונדזערע. ערשט היינט זיי פּאַרלאָרן.

פאפא יאהאנוס: דיינע — טא נעם זיי... איך, קינדער-לעך, ראזיר זיך שוין סיי ווי ניט מער. (קליינע פויזע).

בלאנדי: האסט שווער געארבעט היינט, פאפא יאהאנוס?

פאפא יאהאנוס: געארבעט ווי אלע טאג. אפן גארטן גע-ארבעט, דאנער וועטער, כשר מיין שטיקל ברויט פארדינט.

בלאנדי: און דיין פריץ האט אויך געארבעט?

פאפא יאהאנוס: מיין ווירט אליין ארבעט ניט. — ער איז א שוואכער מענטש, ער קאן זאגאר א יונגן צווייגל אליין ניט אפהאקן.

בלאנדי: און אף פערד רייטן קען ער? און גאלף שפילן קאן ער?

פאפא: יא, דאס קאן ער צימליך גוט.

בלאנדי: און מיט די דינסט-מיידלעך שפילן זיך קאן ער?

פאפא יאהאנוס: (פארשעמט, שמייכלט) דאס וויים איך ניט.

בלאנדי: איך קאן זיי, אט די פריצים. — אליין ארבעטן קא-נען זיי ניט. אבער בא יענעם דאס בלוט אויסזויגן, דאס קאנען זיי. א בראך צו זייערע ביינער!...

ביל: יו דעם וואבלי, ווער שוין אנשטומט! — ניט גוט ווערט מיר פון דיינע אגיטאציעס.

(ביל און בלאנדי פארוויכערן. דער אלטער פארוויכערט אויך א היל-צערנע ליולקע און זינגט זיך שטיל א מאנאטאן לידל. נעלי דרייט זיך נאך אלץ ארום אין א געדריקטער שטימונג. ביל וויל זי מאכן צום לאכן, פאנגט ער אן צו שפילן זיך מיט זיינע צעריסענע שיך. ער עפנט דעם מויל פון זיין שוך און קוויטשעט ווי א פראש. בלאנדי און דער אלטער לאכן).

בלאנדי: דיינע שיך, ביל, זיינען שוין אביסל צו אלט.

ביל: איך האב פיינט נייע שיך, — זיי קוועטשן ארוים די קישקעס. די זיינען באקוועם און לופטיק. (נעלי גייט דורך) וואס ביסטו אזוי פארטרויערט, רעד נעלי?... העלו!... וואס געווען איז פארפאלן. מיר וועלן מיט דער צייט אלע אויספייגערן...

(עס דערהערט זיך א גערויש. עס קומט אן טאני דער גרידלער. זיין גרויער קאפ און צעקנייטשט פנים זיינען געדיכט באוואקסן, זיין גלחישער מאנטל איז פול מיט שטויב. אף א זייט הענגט זיין אקארדיאן און זיין פרוי'ס פייקעלע).

טאָני: גוטן אָוונט, מיא סינאָראַס!... אָ! אַלטע באַקאַנטע!...

ביל: זעט נאָר, חברה, ווער איז דאָ! — טאָני דער גרידלער... ווי קומסטו אַהער?

טאָני: איך שלעפּ זיך אַזוי מיטן הויפּט שליאַך. מיט אַמאָל איז צוגעפאַלן די נאַכט... נאָך פון גאַנץ ווייט האָב איך דערזען אייער קעמפּ-פייער. האָב איך זיך אַזוי לאַנג געשלעפּט, ביז איך בין גע-קומען.

נעלי: פּאַפּאַ, דו דערקענסט אים? — ער איז דאָ שוין אַמאָל געווען מיט זיין אַלטעטשקער.

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: יאָ, איך געדענק, — אַזאַ זינגענדיקע, גוט-מוטיקע, פריילעכע טייבעלע...

בלאַנדי: און וואו איז דיין פרוי, טאָני?

טאָני: אָ, סאַנטאַ מאַריאַ! ניטאָ שוין מער מיין דאָנאָראַ. — געשטאָרבן.

בלאָנדי: געשטאָרבן?

טאָני: יאָ, מיא סינאָראַס, געשטאָרבן. אין פּיטסבורג. זינ-גענדיק איז זי געשטאָרבן. מיר זיינען געווען אין אַ קאַפע. איך האָב ווי געוויינטלעך, געזונגען און זי האָט מיר אַרויסגעהאָלפן. פּלוצים האָט זי געגעבן אַ קוויטש ניט מיט איר קול און איז אַנטשוויגן געוואָרן אויף אייביק. מיט אַ שמייכל אויף די ליפּן איז זי אַוועק אויף יענער וועלט. אָ, סאַנטאַ מאַריאַ!

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: אַ זינגענדיקע ליכטעלע געווען... אויסגע-גאַנגען דאָס אייל — פאַרלאָשן געוואָרן דאָס פייערל. (אַ ווײַלע שווייגן אַלע).

נעלי: ווילסט, טאָני, עסן, טרינקען?

טאָני: יאָ, איך בין הונגעריק.

(נעלי גיט אים עסן און קאַפע. טאָני מאַכט זיך היימיש, עסט).

ביל: סיי, טאָני, האָסט מיט זיך אפשר אַביסל „פייער“?

בלאַנדי: אוי, טאַקע! — אַביסל „בוז“ וואָלט פאַרטריבן די „בלוז“.

טאַני: קיין בוז האָב איך ניט, אָבער געלט האָב איך. גייט ערגעץ און קויפט... (ער לייגט אַרויס עטלעכע דאָלער).

ביל: קוק נאָר אָן, קיד! — „סינקערס״... נעלי, קאָנסט קריגן בוז?

נעלי: ניט ווייט פון דאַנען וואוינט אַ פישער, אַ „בוטלעגער״. בא אים קאָן איך אַלעמאָל קריגן בוז.

ביל: טאָ גיי זשע שנעל און זע קריג די ריכטיקע סטאָף!

נעלי: מיך וועט דער אַלטער פישער ניט אָפּנאַרן.

(זי גייט אָפּ. די לבנה האָט זיך צו דער צייט באַהאַלטן און עס איז געוואָרן פינסטערער. יאָהאַנוס צינדט אָן אַ לאַמטערנע און דרייט זיך אַרום הויז).

ביל: סיי, קיד, איז זי ניט אַ זיסע קאַץ?

בלאַנדי: אָה באָי! שוין איינמאָל אַ מיידל!

ביל: גיב נאָר אַכטונג און ווער ניט פאַרשמאַלעט, — דו וועסט ליגן אין דר'ערד מיט די ביינער! (ער וואַרפט אַרויף אַף זיינע פּלייצעס זיין אַלטן מאַנטל, רוקט זיך נעענטער צום פייער) העי, בלאַנדי, רוק זיך אַפּ אַביסל, דו פוילע-ביינער. עס איז מיר קאַלט געוואָרן, לאָז מיך זיך אָנוואַרימען. (בלאַנדי מאַכט פּלאַץ, ביל רוקט זיך צו נעענטער צום פייער. בלאַנדי וואַרפט צו צווייגן. דאָס פייער הויבט אָן צו קנאַקן. טאַני רוקט זיך אויך צו און וואַרימט זיך).

בלאַנדי: דו, ביל, גערענקסט, ווי מיר זיינען שיר ניט פאַר-פראָרן געוואָרן אַף אַ דאַך פון אַ „פלייער״. דאָס איז געווען אַ שיקאַגאָ עקספּרעס. די נאַכט איז געווען אַ פינצטערע. אַ שטאַרקער קאַלטער ווינט האָט געבלאָזן. פייערדיקע פונקען פון לאָקאָמאָטיוו זיינען אַף אונדז געפאַלן. מיט אַמאָל פאַנגט אָן צו דונערן און בליצן. שפּע-טער האָט אָנגעהויבן פליוכען אַ רעגן. געגאָסן גלייך ווי פון עמער. די באַן פליט משוגענערווייס און טרייסלט פאַנאַנדער יעדן ביין... מיר ליגן פלעט און האַלטן זיך ביידע פעסט בא אַ טרייבל פון דאַך. איך פיל די הענט ווערן מיר פאַרפראָרן און אָפּגענומען. און דאָ דאַרף איך נאָך זען ניט איינצושלאָפן, אַניט קייקל איך מיר באַלד אַרונטער און קאַפּוט. איך זאָג דיר — ביל, איך ווער פאַרפראָרן — דו ענט-

פערסט מיר, — דעמעט, אויך מיר אַ טרעמפּ!... דער שוואַרצער יאָר וועט נאָך דיך אַזוי שנעל ניט צונעמען. — נו, אַ נאַכט געווען! איך וועל עס האָבן צו געדענקען.

ביל: דאָס איז נאָך אַ קלייניקייט. איך האָב שוין אַ סך ערגערע ציינגען דורכגעמאַכט... דאָס איז געשען מיט אַ יאָר זעקס זיבן צוריק אין סאָלט לייק סיטי. איך בין געווען דאַן טויט שלעפערדיק און פאַרפראָרן. איך האָב דערטאַפּט אַ בלינדע קאר האַלב אָנגעפּילט מיט אייז. איך קריך מיר אַריין און ווער באַלד איינגעשלאָפן ווי אַ געהרג'עטער. ווען איך האָב מיך אויפגעכאַפּט, פּרוביר איך מיך אויפהייבן, איך קאָן ניט. איך קוק מיך אַרום, ערשט איך ליג אין אַ בעט פון אייז. מיינע קליידער און אַ האַלבער קערפּער איז צום בעט צוגעפראָרן. איך האָב גענומען שרייען מיט אַלע מיינע לעצטע כוחות. ביז עטלעכע באַן-אַרבעטער זיינען מיר געקומען צו הילף. קוים אַ לעבעדיקן האָבן זיי מיך אַרויסגעשלעפּט... אַ האַלבן קערפּער דאַן אָפּגעפראָרן. צען וואָכן אָפּגעקרענקט און צו פרילינג ווידער אַף דער ווייסער וועלט אַרויס... איז מען אַ טרעמפּ, מוז מען צו אַלץ זיין געוואוינט, סיי צו קעלט און סיי צו היץ.

בלאַנדי: ווער קאָן זיך מיט דיר פאַרגלייכן, — דו קאָנסט דאָך אפילו שלאָפן שטייענדיק.

(נעלי קומט אַן מיט עטלעכע פלאַשן).

ביל: (שרייט) העי, חברה, ס'איז דאָ בוז!... נו, גיב שוין אביסל, נעלי!

נעלי: וואַרט אויס, — איך וועל באַלד אַלעמען געבן. (זי גייט און ברענגט גלעזער, גיסט אָן יעדן איינעם, ביל כאַפּט זיך טרינקען דער ערשטער).

בלאַנדי: העי, ביל, טרינק נאָר ניט אַזוי האַסטיק! — עס איז דאָך ניט היינט דיין געבורטסטאָג.

טאָני: טרי טשירס פאַר די סינאָרעס און סינאָריטאַס! (אַלע טרינקען).

ביל: באַי גאַלי, שוין לאַנג אַזאַ גוט ביסל בוז ניט פאַרזוכט! גיב נאָך אביסל טייערינקע, נעלי. (זי גיסט אים נאָך אַ גלאָז, ביל טרינקט

עס אוים מיט איין אָטעם. זי גיט אויך די איבעריקע נאָך צוביסלעך. די שנאַפּס װאַרעמט זײ פאַנאַנדער און זײ פאַנגען אָן צו זינגען אַ פרײלעך לידל. טאַני זינגט מיט און העלפט אַרוים מיט זײן אַקאָרדיאָן. פּאַפּאַ יאָהאַנוס שטײט און קװעלט אָן און פּלאַשקעט צו מיט די הענט. ביל און בלאַנדי פּאַרװאַרפן האַנט אָפּן אַקסל און לאָזן זיך טאַנצן. צוערשט שטיל, שפּעטער האַסטיקער. זײ קלאַפּן צו פלינק נאָכן טאַקט מיט די פּיס. זײ שלעפּן אויך אַרײן נעלין אין טאַנץ... װען זײ װערן מיד צעפאַלן זײ אַלע אַף דר'ערד... ביל דערטאַפּט דאָס פלעשל שנאַפּס און טרינקט. אַ צעװילדע־װעטער און אַ שיכורער קריכט ער צו נעלי'ן, װיל זי אַרומנעמען).

בּ י ל: לאָמיך דיך קושן, בּליענדע קאַץ דו...

נ ע ל י: (שטופּט אים אָפּ) גײ צום טײװל, דו אַלטער נאַר! דו שיכורער האַלאַדריגע!

בּ י ל: דו האָסט מיך ניט ליב, דו רױטע מכשפה!

נ ע ל י: טרעף אָפּ, דו אַלטער נאַר! (זי גײט צו צו בלאַנדי'ן, גלעט אים און נעמט אים אַרום) דיך, בלאַנדי, האָב איך ליב — דו ביסט אַ װאױלער און אַ שײנער.

בּ י ל: ער איז אַ װאױלער און אַ שײנער? אָט דער געלער, קרע־ציקער הונט איז אַ שײנער! (צו בלאַנדי'ן) קום, געלע זשאַבע, און לאָמיר זיך שלאָגן. און איר װעט שױן זען װער איז שײן און געזונט. (ער כאַפּט אַרױס זײנע רײזערס, װאַרפט אײנעם צו בלאַנדי'ן) איך קאָן אַזעלכע שנעקעס װי דו אַ גאַנצן טוצן אנידערלײגן!... דעם קאָפּ װעל איך דיר צעהאַקן אַף פּופּציק שטיקער.

בּ ל אַ נ ד י: נו, אױב דו װילסט זיך דורכאױס שלאָגן — בין איך פּאַרטיק.

(זײ נעמען פאַנאַנדער די רײזערס. אױפגערעגטע אָטעמען זײ שװער. מיט זײערע אױגן שטעכן זײ אײנע די אַנדערע דורך װי מיט שפּיזן. אין אַ רגע אַרום לאָזן זײ זיך אײנער אַף דעם אַנדערן מיט רציחה און פאַנגען אָן צו שלאָגן זיך. נעלי שפּרינגט אָפּ אָן אַ זײט, כאַפּט אַרױס פון אונטערן הײזל אַ שטיק אײזן, לױפט צו צו ביל'ן, פאַרמעסט זיך אַף אים).

נ ע ל י: (שרײט בײז) סײ דו „יעג״. װאַרף אַװעק די מינוט דעם רײזער, דו הינטישער זון דו!... דעם קאָפּ װעל איך דיר צעשפּאַלטן

אפֿן אָרט! (זי דערלאַנגט אים אַ זעץ מיטן שטיק אייזן איבערן האַנט. דער רייזער פֿאַלט אַרויס. ביל דערשרעקט זיך).

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: פע, ניט שיין! גאָר שלאָגן זיך? און אַז מען האָט צווישן זיך עפּעס אַ סכסוכ'ל, דאַרף מען זיך שלאָגן מיט מעסערס גאָר?... פע ניט שיין! דאַנער וועטער!

ביל: איר זייט אַלע „באַנהויז"... קרעציקע הינט! — איך וועל אייך ווייזן ווער איז געזינטער...

נעלי: (נעמט אָן ביל'ן פֿאַר ביידע פּלייצעס, גיט אים אַ זעץ אַף דר'ערד) זיץ, דו אַלטער „בלאַק", און שווייג!... און דו, בלאַנדי, לייג אויך אַוועק דעם רייזער. (בלאַנדי וואַרפֿט אַוועק דעם ראַזיר־מעסער און זעצט זיך אַנידער. ביל ווערט טרויעריק און לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ).

טאָני: אָ, מאָן דיע! ווי צעפּלאַמט זיי זיינען דאָס מיט אַמאָל געוואָרן. סאַנטאַ מאַריאַ!

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: זעט נאָר! אַזוי ווי שטרויעלעך האָבן זיי אויפֿגעפּלאַמט און ווי שנעל זיי האָבן זיך פֿאַנאַנדערגעברענט... עך, נאַרישע יונגען! ניט כדי זיך צו שלאָגן. אייער גאַנצער געפֿיל־דער מאַכט אָן נאָר אַ רויך. עס ווערט ביטער אין די אויגן. און אַלץ וואָס עס וועט איבערבלייבן איז אַש... איר הערט, קינדער, פֿון אַלץ ווערט אַש... ניט כדי זיך צו שלאָגן.

(נעלי גייט צו צו ביל'ן, הויבט אים אויף זיין קאָפּ).

נעלי: נו, זיי אַ מענטש! מאַך זיך ניט נאַריש, דו אַלטער טרעמפּעניו! (זי גלעט אים. ביל קוקט איר הילפֿלאָז און געבאַכדיק גלייך אין די אויגן אַריין. זי גיט אים צו טרינקען פֿון אַ פֿלעשל) נאַ, נעם אַ זופּ. (ביל כאַפּט זיך טרינקען האַסטיק, באַרואיקט זיך. נעלי גייט צו צו בלאַנדין און גלעט זיינע האָר. ביל זינגט זיך פֿאַנאַנדער. טאָני העלפֿט אַרויס:

טרעמפּ, טרעמפּ, טרעמפּ, גיי וויטער טרעמפּן,
האָסט דאָ מער גאָרנישט צו טאָן.
ווען איך וועל דיר ווידער כאַפּן, —
וועל איך דיר די ביינער צוקלאַפּן
וויטער טרעמפּן איז די בעסטע זאַך פֿאַר דיר צו טאָן.

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: אָט אַזוי איז בעסער, זינגט, קינדער־לעך, כּל זמן עס זינגט זיך. וועט אויסגיין דאָס איבל, וועט זיך פאַר־געסן דאָס ליכטעלע און אַלץ וועט ווערן שאַ, שטיל...

נעלי: זאָג מיר, בלאַנדער יונג דו, האָסט מיך עפּעס ליב?

בלאַנדי: בעטשער־בוטס איך האָב דיך ליב. דו האָסט מיך פאַר׳כישופ׳ט.

נעלי: דו קוקסט מיר אויס צו זיין אַ וואוילער יאַט! אַ יאָ. דו וועסט ניט אַוועק פון מיר? דו וועסט דאָ בלייבן?

בלאַנדי: יאָ, איך בלייב דאָ.

נעלי: אויף ווי לאַנג?

בלאַנדי: אַזוי לאַנג, ווי מירביידע וועלן זיך פילן גליקלעך.

נעלי: נו, און אַרבעטן וועסטו מיר העלפן?

בלאַנדי: וואָס זשע? — מיינע הענט זיינען קיין הענט ניט? מיין געליבטע וועט אַרבעטן און איך וועל שטיין און קוקן!... אָט די פּוסטע פעלדער דאָ אַרום. וועל איך אויפאַקערן און פאַרזייען. ווייץ און קאָרן וועט דאָ בליען. ערלעך וועל איך מיין שטיקל ברויט פאַרדינען.

נעלי: אָט אַזוי האָב איך דיך ליב. (זיי נעמען זיך אַרום און קושן זיך. טאָני פאַנגט אין דער שטיל אָן צו זינגען דעם חתונה־מאַרש פון לאָהענגרין).

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: (אַ פרייליכער, פּאַטשט מיט די הענט) אַי ווי גוט! אַך דו ליבער אַגוסטוס!... וועט שוין דאָ די ערד ווידער גרינען! ווידער געבן פרוכטן!... און פּאַפּאַ יאָהאַנוס וועט מער ניט דאַרפן אַרבעטן פאַר יענעם, נאָר צוזאַמען מיט זיינע קינדער. אוי ווי גוט, דאָנער וועטער!...

ביל: אַזוי! גייסטו נאָך, בלאַנדי, ווערן אַן איינפאַכער ערד־אַרבעטער. העל, איך האָב די גאַנצע צייט געוואוסט, אַז דו טויגסט זיך ניט אויס פאַר אַ האָבאָ. די וואַבלים און די רויטע האָבן דיך צופיל פאַרדאָרבן.

בלאַנדי: יאָ, ביל, איך גיי ווערן אויף צוריק אַן אַרבעטער, ווייל אַרבעט איז די ערלעכסטע זאַך אויף דער וועלט. און געדענקען זאָלסטו,

ביל, אַז די נאָענטע צוקונפט באַלאַנגט אויסשליסלעך צום אַרבעטער...

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: האָך! — עס לעבע דער אַרבעטער!

נעלי: די ערשטע זאַך, וואָס מיר דאַרפן איצט טאָן איז צו ווערן באַוואוסטזיניקע אַרבעטער.

בלאַנדי: יאָ, טייערינקע נעלי, מיר וועלן זיך נעמען צוזאַמען צו שטודירן קאַרל מאַרקס, ענגעלס און לענין כדי מיר זאָלן קאָנען ווערן קלאַסן-באַוואוסטע אַרבעטער און קעמפער פאַר אַ נײַ לעבן.

(נעלי אַן איבערפילטע מיט פרייד, לויפט און וואַרפט אַן מיטאַמאָל אַ סך צווייגן אַפן פייער. דאָס פייער פלאַקערט זיך שטאַרק פאַנאַנדער).

נעלי: און איצט וועלן מיר טרינקען אַ טאָסט. (זי גיסט אַן אַלע־מען צו ביסלעך שנאַפּס) איך טרינק פאַר אונדזער בונד און פאַר דעם נייעם פּראָדוקטיוון לעבן.

בלאַנדי: הוריי!...

פּאַפּאַ יאָהאַנוס: לאַנג לעבן זאָלן מיינע טייערע קינדער! און לאַנג לעבן זאָל די נייע אָרדנונג!

טאָני: בראַוואָ! בראַוויסימאָ!

(אַלע טרינקען, בלאַנדי און נעלי קושן זיך. בלאַנדי פאַנגט אָן צו זינגען דאָס ליד פון „נײַ לעבן“. אַלע, אויסער בילן, כאַפּן אונטער).

פאָרהאַנג פאַלט לאַנגזאַם.

1926

ווערטער־פאַרטייטשונג

אַקאָרדיאָן — האַרמאָניק.
אַטשערעד — ריי.
בלענקעט סטיף — אַ טרעמפּ מיט אַ פּעקל.
בודיאָנאָווקע, ווינטאָווקע — ביקס.
בוטלעגער — ניט לעגאַלער שנאַפּס־הענדלער.
באָנהויז — משוגע
באַנק — נאַרישקייט.
באַק, סינקער — דאָלער.
בלאָקהעד — פאַרשטאָפּטע קאָפּ, בול־וואַן.
גאָטס — קישקעס.
גאַי, פעלער, באָדי — בחור'עץ, חברה־מאַן.
דיאַבאָלאָ — צום טייוול.
דזשאָינט, דאָמפּ — אַ געמבלינג־הויז.
דזשיג — שפּרינגען.
האַיק — וואַנדערן.
הוטש — גע'סמ'טע שנאַפּס.
האַג — מכשפה.
וואַבלי — אַ מיטגליד פון אַי־דאַבליו־דאַבליו.
טוטע לע מאָנדע — די גאַנצע וועלט.
יעג — רוצח, גזלן.
כראַביע, — פריץ, פּאַן.
מאַהאַריטש — טרונק בראַנפן.
סקיי-סקרייפּערס — הימל-קראַצער.
סאַנטאַ מאַריאַ — הייליקע מאַריאַ.
סקעב — סטרייק ברעכער.
עקס-סוירוויסמאַן — אויסגעדינ־טער סאָלדאַט.
קאָפּ, קאָפּער, בול, ביק, דיק — פּאָליציי־מאַן.
קאָלווירט — קאָלעקטיווע ווירט־שאַפט.

